Colecția *Viața în Hristos*
Pagini de Filocalie

11

Sfântul Grigorie Palama

OMILII
I

Traducere din limba greacă veche și introducere de
Pr. Roger Coresciuc

Ediție îngrijită de Pr. Dragoș Bahrim

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2019

CUPRINS

Listă de abrevieri 9

Introducere
(Pr. Roger Coresciuc) 11

Omilia I
Despre pacea reciprocă. Rostită în a treia zi după ajungerea în Tesalonic 25

Omilia a II-a
La pilda Domnului despre vameş şi fariseu 33

Omilia a III-a
La parabola Domnului despre [fiul] risipitor care a fost mântuit 47

Omilia a IV-a
La evanghelia [despre] cea de-a doua venire a lui Hristos; şi despre milostivire şi facerea de bine 61

Omilia a V-a
La Întâmpinarea Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în care se face pomenire şi despre înfrânare, şi despre răutatea care îi este potrivnică 75

Omilia a VI-a
Îndemnătoare la post, în care se face pe scurt [cuvânt] şi despre naşterea lumii 87

Omilia a VII-a
Alta despre post 97

Omilia a VIII-a
Despre credință, în care [se face] și o expunere a mărturisirii [de credință] ortodoxe 105

Omilia a IX-a
În vremea postului și a rugăciunii 113

Omilia a X-a
În a doua Duminică a Sfintelor Părăsimi, având ca subiect paraliticul vindecat de Domnul în Capernaum. Și împotriva celor care vorbesc unii cu alții când nu trebuie în timpul sfintelor sinaxe din biserică 121

Omilia a XI-a
La cinstita și de viață făcătoarea Cruce 135

Omilia a XII-a
În Duminica a patra a Postului Mare, având ca subiect Evanghelia citită în această zi; precum și despre grija față de gândurile dinlăuntru 155

Omilia a XIII-a
În a cincea Duminică a Postului, în care [se vorbește] și despre milostenie 165

Omilia a XIV-a
La Bunavestirea întru tot Preacuratei Stăpânei noastre, Născătoarea de Dumnezeu și Pururea Fecioara Maria 175

Omilia a XV-a
Rostită în Duminica Stâlpărilor 185

Omilia a XVI-a
Despre iconomia cea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos și despre cele dăruite prin ea celor care cred cu adevărat în El; și că Dumnezeu, deși îl putea elibera pe om în multe feluri din tirania diavolului, a preferat mai degrabă să se folosească de această iconomie. Rostită în Sâmbăta cea Mare 195

Omilia a XVII-a
Care arată taina Sâmbetei și a Duminicii; și [se referă] și la evanghelia Duminicii celei noi 223

Omilia a XVIII-a
La Duminica purtătoarelor de mir; în care [se vorbeşte]
şi despre faptul că Născătoarea de Dumnezeu
L-a văzut cea dintâi pe Domnul înviat din morţi 237

Omilia a XIX-a
La bunavestirea lui Hristos, [făcută] samarinencii;
şi că trebuie să dispreţuim [lucrurile] de faţă 247

Omilia a XX-a
La a opta evanghelie a Utreniei a Evanghelistului Ioan;
în care se arată că se învrednicesc de mari daruri cei care
rămân cu evlavie până la sfârşit la sfintele adunări 263

Listă de abrevieri

BHG - F. Halkin (ed.), *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, 3 vol., Bruxelles, 1957

CCSG - *Corpus Christianorum Series Graeca*, Turnhout, 1977-

PG - *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, ed. J.-P. Migne, 1–161, Paris, 1857–1866

PSB - *Părinți și scriitori bisericești*, București, 1977 -

PTS - *Patristische Texte und Studien*

VHPF - *Viața în Hristos. Pagini de Filocalie*, Iași, 2012 –

Introducere

Într-o epocă măcinată de pluralitatea sensurilor şi de lipsa unui reper clar pentru conturarea unei perspective filosofice asupra lumii, textele Sfinţilor Părinţi sunt o adevărată oază pentru căutările omului modern. Teologia şi antropologia derivată din această teologie, propusă de aceştia, este adesea contrară tendinţelor psihologizante actuale, care converg către o afirmare a sinelui şi către o întelegere autonomă a realităţii, înţelegere desprinsă însă de fundamentele hristologice şi soteriologice atât de dragi Părinţilor. Sfântul Grigorie Palama se încadrează din plin în acest context al *realismului antropologic*. Lecturând *Omiliile* palamite, cititorul modern va descoperi o lume imprimată de necesitatea pocăinţei şi a îndumnezeirii prin ortopraxie şi ortodoxie, şi nu de dezideratele de împlinire personală circumscrise lumii acesteia. Omul nu se afirmă pe sine, potenţându-şi calităţile, ci sinele se dezvoltă doar dacă harul lui Dumnezeu îşi găseşte sălaş într-o inimă înfrântă şi deschisă energiilor necreate și îndumnezeitoare ale lui Dumnezeu. Lumea *Omiliilor* palamite este, de aceea, lumea unei teologii desprinsă din experienţa harului, în care lucrarea şi prezenţa lui Dumnezeu în creaţie trebuie înţelese plecând de la *pătimirea* acestei prezenţe şi de la simţirea nemijlocită a Acestuia. Teologia care rămâne la nivelul unei expuneri de informaţie teologică nu îşi găseşte locul şi rostul în dinamica pe care discursul omiletic palamit a propus-o creştinilor din Tesalonicul secolului al XIV-lea, atât de actual celor din secolul al XXI-lea.

Uimitor în aceste omilii este modul în care discursul teologic palamit, extrem de elaborat, ajuns în *Triade* la un rafinament greu de egalat, adevărat pisc al gândirii teologice bizantine, este accesibilizat pastoral creștinilor simpli, care-l audiau poate duminică de duminică pe mitropolitul lor.

Cu acest volum, inițiem o nouă traducere a omiliilor Sfântului Grigorie Palama, după textul editat critic de V. Pseftongas în anul 2015, în seria de *Scrieri*, inițiată în 1962 de P. Hristou[1]. Introducerea de față este doar o schiță a problematicii omiliilor palamite, pe care le-am analizat detaliat în volumul nostru *Omiliile Sfântului Grigorie Palama*, publicat la Editura Doxologia în 2013[2]. Elemente specifice unui studiu introductiv amănunțit sunt prezente în lucrarea amintită, şi ca atare am considerat că nu este necesar să reluăm informaţiile deja prezentate acolo.

Două constante teologice ale omiliarului palamit

În *Omiliile* sale, Sfântul Grigorie Palama atinge majoritatea problematicilor care puteau şi trebuiau să fie discutate şi aprofundate într-o epocă de mari frământări şi precizări teologice. Triadologia, hristologia, pnevmatologia, mariologia, antropologia, soteriologia, cosmologia, anghelologia, eshatologia, subiectul lucrărilor dumnezeieşti necreate şi a fiinţei lui Dumnezeu sunt teme majore pe care Sfântul Grigorie le atinge sau le dezvoltă în cuvântările sale, fie sintetizând abordările de gen din lucrările de apărare a teologiei ortodoxe, fie dezvoltând subiecte pe care nu le atinsese în acele lucrări. În rândurile

[1] Γρηγορίου του Παλαμά, *Συγγράμματα*, τ. ΣΤ΄, *Ομιλίαι*, κριτική έκδοσις Βασίλειος Ψευτογκᾶς, Θεσσαλονίκη, 2015.

[2] Pr. dr. Roger Coresciuc, *Omiliile Sfântului Grigorie Palama*, cuvânt înainte de pr. prof. dr. Vasile Gordon, colecția *Patristica. Studii*, nr. 6, Editura Doxologia, Iași, 2013

care urmează vom semnala pe scurt câteva aspecte importante, reprezentative pentru discursul Sfântului Grigorie, cu referire la *triadologie* şi *hristologie.*

1. *Triadologia*

Teologia energiilor necreate nu poate fi înţeleasă fără o corectă exprimare, în cadrele posibilităţii omeneşti, a tainei Sfintei Treimi. Treimea este principiul creator, subzistând prin Sine, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Unitatea Treimii se exprimă şi în diversitatea Persoanelor, dar şi în inconfundabilitatea Lor. Fiecare Ipostas al Treimii este Dumnezeu adevărat, fără confundare sau amestecare, firea dumnezeiască cea una exprimând această unitate a existenţei ipostatice care nu duce la împărţire. Realitatea lucrărilor necreate se manifestă pe baza acestui principiu al Ipostasurilor deosebite în chip neîmpărţit. Slava dumnezeiască, lumina Treimii, lucrările necreate în general nu sunt nici ele particularităţi desprinse de întregul unităţii, ci sunt manifestarea acestei unităţi:

> Dumnezeu Cel Unul, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, din Care şi prin Care şi întru Care s-au făcut toate, Care este înainte de toate, şi peste toate şi în toate şi mai presus de tot, Unime în Treime şi Treime în Unime, unită fără confundare şi despărţită în chip neîmpărţit. Aceeaşi, Unime şi Treime atotputernică; Tatăl fără de timp, fără de început şi veşnic, singura cauză şi rădăcină a dumnezeierii care este contemplată în Fiul şi în Duhul. Nu singur creator, ci singur[ul] Tată al Fiului Cel Unul şi purcezător al Duhului Sfânt Cel Unul; El este veşnic, şi veşnic este Tată; şi veşnic este singur[ul] Tată şi purcezător[3].

Existenţa unui singur principiu în Treime nu afectează caracterul deplin al dumnezeirii Fiului şi Duhului. În acelaşi timp, unicitatea principiului, Tatăl, nu afectează plenitudinea

[3] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 8, 6.

acestui principiu. Tatăl nu Se diluează şi nu Se împarte prin naştere şi purcedere, păstrându-Şi în chip egal dumnezeirea şi caracterul de veşnic Născător şi Purcezător: „Dând naştere, Dumnezeu nu pierde fecioria. Căci naşte fără unire, fără schimbare [curgere] şi fără patimă"[4]. Principiul rămâne principiu şi nu este afectat de alteritate. Acest aspect este fundamental şi pentru înţelegerea posibilităţii existenţei lucrărilor dumnezeieşti. Ele nu sunt o curgere sau o diluare a fiinţei dumnezeieşti, ci sunt proprietăţi şi manifestări inerente, care nu pot fi disociate de întreg.

Împreună lucrarea Persoanelor Sfintei Treimi este o realitate descoperită la Teofanie. Aceasta din urmă este o arătare în limitele înţelegerii omeneşti a modului de vieţuire treimic, mod care trebuie înţeles şi exprimat cât mai adecvat:

> Duhul lui Dumnezeu coboară peste El ca un porumbel, arătând celor care erau prezenţi pe Cel mărturisit de sus. Şi aşa Se arată Acela că este Fiu adevărat, iar Tatăl Cel din ceruri Se arată că este Tată adevărat, şi Se arată şi Duhul Sfânt, Care purcede din Tatăl în ceea ce priveşte existenţa şi Se odihneşte în Fiul Cel adevărat al Tatălui[5].

Remarcăm grija Sfântului Grigorie pentru exprimarea precis dogmatică. Fiul este „Fiu adevărat", Tatăl este „Tată adevărat", iar Duhul este în strânsă legătură cu ambii: purcede din Tatăl şi Se odihneşte în „Fiul Cel adevărat" al Tatălui. Tatăl, ca „Tată adevărat", lucrează împreună cu Fiul şi cu Duhul pentru întemeierea lumii şi constituirea ei drept mediu adecvat pentru existenţa fericită a omului. În baza „Sfatului cel din veci", lumea este rânduită să-l primească pe om şi să-i ofere circumstanţele cele mai adecvate pentru dezvoltarea acestuia în veşnicie:

---

[4] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 17, 3.

[5] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 16, 15.

> Într-adevăr, întemeierea lumii de la început a avut în vedere acest lucru şi cu acest scop [a lucrat] voinţa aceea cerească şi din veci a Tatălui – potrivit căreia Îngerul Sfatului cel Mare (*cf.* Is. 9, 5) al Tatălui l-a făcut pe om ca fiinţă vie nu numai după chipul Său, ci şi după asemănarea Sa proprie, ca să poată cândva să primească mărimea Împărăţiei cereşti, fericirea dumnezeieştii moşteniri, desăvârşirea binecuvântării Părintelui de sus, [voinţă] prin care s-au făcut toate cele văzute şi nevăzute[6].

Un alt aspect care trebuie amintit este grija Sfântului Grigorie Palama pentru felul în care îşi alcătuieşte precizările dogmatice, dar mai ales cele cu privire la triadologie, hristologie şi pnevmatologie. Aşa cum vom arăta în paragrafele în care este prezentată pe scurt hristologia palamită, Sfântul Grigorie insistă chiar şi în *Omilii* asupra faptului că pluralitatea Ipostaselor treimice nu distruge unitatea Treimii. Întruparea Mântuitorului nu aduce o diminuare a raporturilor intratreimice, iar Treimea rămâne în fiinţa Sa cu neputinţă de pătruns. Sfântul Grigorie îi încredinţează pe ascultători că Dumnezeu Se descoperă, însă această descoperire nu este una prin care subiectul dumnezeiesc este epuizat. Nu este o descoperire a fiinţei, a adâncului de taină şi nepătruns al existenţei Treimii, ci o ieşire în afară, prin har, care permite omului să se apropie de această taină, fără a o cuprinde. Dumnezeu nu poate fi cunoscut în fiinţa Sa, care din veci nu a putut fi cunoscută, ci Se arată în lucrarea Sa, în harul care în chip dumnezeiesc străbate şi imprimă creaţia şi mişcările acesteia:

> El nu Se arată însă după fiinţă, căci nimeni vreodată nu a văzut sau a făcut cunoscută fiinţa lui Dumnezeu, ci [Se arată] după harul, puterea şi lucrarea care sunt comune Tatălui, Fiului şi Duhului. Căci propriu fiecăreia dintre aceste [Persoane] este ipostasul fiecăreia şi atributele care sunt contemplate în chip ipostatic. Iar comună nu le este numai fiinţa care nu se descoperă,

[6] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 4, 12.

cea mai presus de orice nume şi neparticipabilă, ci sunt comune şi harul, şi puterea, şi lucrarea, şi strălucirea, şi nestricăciunea, şi domnia şi toate cele asemenea, [prin care] Dumnezeu Se uneşte după har cu sfinţii îngeri şi cu oamenii[7].

2. *Hristologia*

Omiliile au fost alcătuite şi rostite cu un scop pastoral, având în structura lor atât aprofundări dogmatice, cât şi precizări de ordin moral. Cum ortopraxia nu poate fi înţeleasă şi aplicată fără ortodoxie, Sfântul Grigorie Palama insistă asupra acestei ambivalenţe. Fără a face referiri la Omilia a 16-a, care este în sine un tratat de hristologie, foarte dezvoltat şi amănunţit, şi care ar trebui citit integral în cheie hristologică şi antropologică, vom indica alte câteva locuri în care explicaţiile de ordin hristologic sunt la fel de valoroase ca în această omilie-tratat.

Astfel, în Omilia a 8-a întâlnim o adevărată formulare de credinţă trinitară, în cadrul căreia hristologia este bine evidenţiată. Hristos este mărturisit ca Fiu veşnic, necreat, născut din Tatăl, Care Îi este principiu:

> Al Cărui Fiu Unul este împreună veşnic cu El şi fără de început cu El, după timp. Dar nu fără principiu, ca Unul Care Îl are pe Tatăl ca născător, rădăcină şi izvor, din Care singur, mai înainte de toţi vecii, a ieşit, fără de trup, fără patimă, fără schimbare şi prin naştere, dar fără să împartă [dumnezeirea][8].

Neîmpărţirea dumnezeirii şi păstrarea unităţii intratreimice reprezintă, de fapt, concepte fundamentale în înţelegerea teologiei lucrărilor dumnezeieşti, care, deşi sunt deosebite între ele, nu afectează, la rândul lor, unitatea firii dumnezeieşti. O simplă lectură a cadrului disputei iniţiate de Varlaam şi Achindin ne poate arăta că printre acuzaţiile aduse de aceştia teologiei isihaste este şi aceea că teologia lucrărilor dumnezeieşti

---

[7] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 8, 9.

[8] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 8, 7.

necreate implică riscul conceptual al divizării unității treimice. Acuza de diteism adusă Sfântului Grigorie era unul dintre punctele centrale pe care insistau adversarii teologiei isihaste. Monada nu putea fi înțeleasă de către varlaamiți ca relație, și de aceea orice ieșire *din Sine* era văzută de adversarii isihasmului drept o rupere a Monadei. Sfântul Grigorie reia în Omilia a 8-a câteva din argumentele pe care le-a susținut în mai toate lucrările sale polemice. Hristos nu este *altceva/altul* din punctul de vedere al dumnezeirii Sale, iar identitatea de ființă nu este pusă în pericol de deosebirea ipostatică. Dacă această deosebire nu produce ruptură în unitatea treimică, atunci nici lucrările dumnezeiești nu produc discontinuitate sau ruptură:

> Fiind Dumnezeu din Dumnezeu, nu este altceva/altul ca Dumnezeu, ci este altceva/altul ca Fiu. El este veșnic, și veșnic este Fiu, și veșnic este spre Tatăl, fără confundare. Cuvânt viu, lumină adevărată, înțelepciune enipostatică, cauză și început al tuturor celor care există, pentru că prin El toate au venit la existență[9].

Lucrarea de mântuire a lui Hristos este împlinită prin împreună lucrarea celorlalte Persoane ale Sfintei Treimi. Hristos nu Se unește cu un ipostas oarecare, reprezentant al firii omenești, ci El asumă, ca Dumnezeu, în baza Sfatului Treimic, întreaga fire omenească, ipostaziind-o în Sine și rămânând Unic Ipostas, Care este cu Tatăl și cu Duhul din veci. Omilia a 5-a prezintă succint acest aspect:

> Dar a venit Hristos, eliberatorul firii noastre, Care, transformând blestemul comun în binecuvântare comună și luând firea noastră vinovată din Fecioara fără prihană și ipostaziind-o în Sine nouă, fără a mai fi părtașă la vechea sămânță, a arătat-o fără de vină și îndreptată, astfel încât cei născuți din El după Duh să rămână mai apoi cu toții în afara acelui blestem strămoșesc și a osândirii. Dar ce? Nu dă [din] harul Său fiecăruia

[9] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 8, 7.

dintre ipostasele noastre şi nu ia fiecare de la El iertarea propriilor sale păcate, întrucât nu a luat un ipostas dintre noi, ci a luat firea noastră [pe care] a înnoit-o, unind-o cu Sine în propriul Său Ipostas?[10]

Avem în acest pasaj o descriere pe scurt a ambivalenţei mântuire obiectivă – mântuire subiectivă. Hristos nu Se uneşte cu un ipostas concret al firii omeneşti, ci asumă firea, înnoind-o şi scoţând-o din circuitul păcatului şi al morţii. El este eliberatorul firii noastre din cercul vicios al stricăciunii, iar participarea la lucrarea prin care Hristos a înnoit firea se face prin harul dumnezeiesc.

Acest pasaj din Omilia a 5-a este însă foarte important şi pentru a înţelege în ce măsură teologia personalistă contemporană denaturează sensul unirii cu Hristos. Unirea după har, împărtăşirea euharistică, sau price alt fel de împărtăşire de Hristos trebuie înţeleasă având în vedere asumarea firii omeneşti în Ipostasul Mântuitorului. Teologul Jean-Claude Larchet este deosebit de clar în această privinţă: „Nu se poate spune, aşa cum afirmă unii teologi personalişti, că în Sfânta Împărtăşanie primim însuşi Ipostasul sau Persoana lui Hristos (după cum, la Mirungere nu primim – şi nici Sfinţii Apostoli n-au primit la Cincizecime – Ipostasul sau Persoana Sfântului Duh). După cum afirmă toate expresiile liturgice şi patristice, credincioşii se împărtăşesc *cu Trupul şi Sângele lui Hristos*, adică cu firea Sa omenească. E de la sine înţeles însă că firea omenească a lui Hristos nu poate fi despărţită de Persoana Sa, şi atunci când noi ne împărtăşim, nu ne împărtăşim cu un trup şi un sânge despărţit de persoană, ci chiar cu Trupul Său şi cu Sângele Său"[11].

Hristos este prezentat de Sfântul Grigorie drept Pedagog şi Călăuzitor către înţelegerea lucrării Sale dumnezeieşti. Astfel, în Omilia a 3-a ni se spune:

---

[10] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 5, 2.

[11] Jean-Claude Larchet, *Viaţa sacramentală*, Editura Basilica, Bucureşti, 2015, p. 115.

> Aşadar, deschizându[-ne] prin intermediul firii şi al zidirii şcoala virtuţilor, a aşezat îngeri păzitori, a ridicat părinţi şi profeţi spre călăuzire, ne-a arătat semne şi minuni care duc la credinţă, ne-a dat legea cea scrisă ca ajutor pentru legea cea din firea noastră raţională şi pentru învăţătura care vine din zidire[12].

Hristos ordonează creaţia şi o face transparentă înţelesurilor duhovniceşti, chiar dacă omul va refuza această permeabilitate şi nu se va adapta chemărilor dumnezeieşti. Întruparea este momentul cheie, de început al unui nou tip de călăuzire, mult mai concret. Hristos Se dă pe Sine, Se goleşte de „bogăţia dumnezeirii" şi intră în hotarele firii omeneşti, călăuzindu-l pe om de data aceasta printr-o lucrare dinlăuntru:

> În cele din urmă, pentru că nu ne-a păsat de toate acestea – o, lenevirea noastră, [dar] şi îndelunga răbdare şi purtare de grijă a Celui Care ne-a iubit în chip extraordinar! –, s-a dat pe Sine nouă, pentru noi, şi golindu-Se de bogăţia dumnezeirii [până] la hotarele [firii] noastre, luând firea noastră şi făcându-Se om ca noi, S-a numit Învăţătorul nostru. Şi ne învaţă El Însuşi despre mărimea iubirii Sale de oameni, arătându-ne-o prin faptă şi prin cuvânt, în acelaşi timp conducându-i pe cei ce-L urmează către imitarea iubirii Sale [pentru noi] şi îndepărtându-i de dispoziţia lipsită de iubire[13].

Întruparea nu este o simplă schimbare de plan, ci o asumare „prin faptă şi prin cuvânt" a lucrării mântuirii noastre. Şi din acest punct de vedere, filosofia varlaamită se găseşte în imposibilitatea de a explica în ce fel Întruparea Mântuitorului nu afectează unitatea în sânul Sfintei Treimi. Hristos lucrează, Se manifestă, Se arată, împlineşte fapte concrete, rămânând în acelaşi timp Dumnezeu adevărat, fără vreo ştirbire a calităţilor dumnezeirii Sale:

---

[12] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 3, 5.

[13] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 3, 5.

Hristos Însuşi, postind, a biruit cu putere pe ispititorul cel comun, şi distrugând puterea aceluia asupra omului şi nimicind cu totul tirania lui, a eliberat firea noastră şi l-a făcut pe acela o [simplă] jucărie pentru cei care aleg să trăiască după Evanghelia Lui; a împlinit cele grăite de mai înainte de profeţi şi prin faptele Sale a atribuit harul şi adevărul celor care s-au făcut atunci de către aceia în chip simbolic[14].

Chei de înţelegere a *Omiliilor* palamite

a) Ca orice text patristic, şi *Omiliile* palamite nu pot fi înţelese fără încadrarea lor în contextul abordărilor teologice majore ale autorului (prezente în scrierile sale „polemice"). Astfel, lectura acestor texte va oferi chei de înţelegere teologică a anumitor aspecte relevante ale gândirii dascălului isihast. Cel care porneşte în călătoria lecturii şi înţelegerii *Omiliilor* va păşi în universul complex al teologiei isihaste.

b) Întâlnim în *Omilii* şi foarte multe problematizări de ordin social, economic, politic. Sfântul Grigorie oferă o imagine a *lumii sociale* a secolului al XIV-lea, a structurii *sociale* prezente în eparhia păstorită, a inegalităţilor economice care constituiau un punct central al revoltelor *reformiste*. Toate aceste stări de fapt prezentate în anumite omilii trebuie înţelese în contextul realismului pastoral al Sfântului Grigorie Palama. Adâncirea în taina isihiei nu l-a lipsit pe păstor de înţelegerea durerii şi frământării omului contemporan lui.

c) Critica inegalităţilor sociale nu este o formă de *socialism* bizantin. Aceste critici pleacă dintr-o mai adâncă reflecţie asupra problematicilor antropologice. Omul este creat de Dumnezeu în vederea unei *ordini* dumnezeieşti. Păcatul, căderea

[14] Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 6, 12.

omului din har, mortalitatea, înrădăcinarea accidentală a patimilor în ființa *creată bună foarte,* sunt *momente existențiale* care contribuie decisiv la adâncirea distanței dintre oameni, în cadrul firii omenești, dar în același timp sunt și forme de neputință a relației om-Dumnezeu. De aceea, cititorul *Omiliilor* va remarca insistența Sfântului Grigorie Palama asupra posibilității curățirii de aceste *traume existențiale.* Fundamentul hristologic al mântuirii este un fir roșu care străbate multe dintre predicile palamite. Se înțelege astfel că discursul palamit nu este unul pur *social,* ci unul profund antropologic, care vede în nedreptatea socială o consecință gravă a neînțelegerii antropologiei.

d) După Sfântul Grigorie, crearea omului nu își descoperă adevăratul înțeles dacă nu este privită în perspectivă eshatologică. Lectura *Omiliilor* va aduce în fața cititorului un ierarh realist, care însă nu desprinde preocuparea pastorală de viziunea eshatologică. Virtuțile, soteriologia, rugăciunea minții, unirea cu Dumnezeu prin *iluminarea* harului și vederea luminii necreate sunt aspecte care conduc către înțelegerea eshatologică a omului și a lumii. Mai toate omiliile se termină cu această invocare a Împărăției celei veșnice, loc al înaintării epectatice în Dumnezeu și în dulceața vieții nesfârșite.

e) Lectura atentă a textelor de față îl va provoca pe cititor la o reflecție adâncă asupra felului în care Sfântul Grigorie a reușit să pună în echilibru trăirea isihastă și realismul pastoral, fără a aluneca în ispita a ceea ce numim azi activism. Nu vom întâlni în aceste pagini problematizări și soluții ajustate sau împrumutate din spații non-ortodoxe și care să fie propuse ca variante omiletice, catehetice sau pastorale pentru o comunitate ortodoxă. Sfântul Grigorie se întemeiază pe Tradiția sănătoasă a Bisericii, oferind un exemplu vrednic de urmat pentru Omiletica și Catehetica contemporană.

Nădăjduiesc că aceste cinci chei de lectură, dimpreună cu elementele de triadologie şi hristologie schiţate mai sus, vor ajuta cititorul să-şi construiască axiologic reperele înțelegerii omiliarului palamit.

Pr. Roger Coresciuc
Iași, 6 iunie 2019
Înălțarea Domnului

Sfântul Grigorie Palama
Omilii
(I-XX)

Omilia I

Despre pacea reciprocă. Rostită în a treia zi după ajungerea în Tesalonic

1. Fraţi suntem noi toţi pentru că [ne tragem] dintr-Un singur Stăpân şi Făcător, pe Care de aceea Îl şi avem Tată comun. Dar frăţietatea aceasta este obişnuită[1], ca una [pe care o] avem şi faţă de firea neraţională şi [faţă de] cea lipsită de simţire[2]. [Apoi], noi suntem fraţi unii cu alţii şi pentru că suntem cu toţii dintr-unul singur, din Adam cel pământesc, [precum] şi pentru că suntem singurii făcuţi *după chipul lui Dumnezeu*[3]. Dar şi acest lucru este obişnuit şi nouă, şi tuturor neamurilor. Însă noi suntem fraţi unii cu alţii încă şi mai mult şi pentru că suntem de acelaşi neam şi locuim în acelaşi loc, iar mai presus de toate [suntem fraţi] ca unii care suntem bogaţi având o maică comună, Sfânta Biserică şi dreapta credinţă, a cărei obârşie şi plinire este Hristos, Fiul Cel Adevărat al lui Dumnezeu, Care nu ne este numai Dumnezeu, ci a binevoit să ne fie şi frate şi Tată. Şi nu numai acestea, ci şi Cap, adunându-ne într-un

---

[1] Frăţietatea aceasta are un caracter comun, de bază (*frăţietate obişnuită*). Sfântul Grigorie Palama îşi construieşte gradual argumentaţia, plecând de la acest tip de frăţietate şi terminând cu frăţietatea eclezială: credincioşii săi ar trebui să fie conştienţi de unitatea dintre ei şi datorită caracterului creat al firii, dar mai ales datorită faptului că sunt fii ai aceleiaşi Biserici şi mărturisitori ai aceleiaşi drepte credinţe.

[2] Faptul de a fi creaţi.

[3] Fc. 1, 27. *Cf.* Sf. Grigorie Palama, *Omilia* 60, 4.

singur Trup pe noi toţi şi făcându-ne să fim mădulare unii altora şi Lui Însuşi.

2. Căci după ridicarea Lui din morţi cea de a treia zi, fiind văzut de către femeile care veniseră la mormânt, Domnul a spus: *Duceţi-vă şi spuneţi fraţilor Mei ca să meargă în Galileea, şi acolo Mă vor vedea*[4]. Vedeţi cum socoteşte lucru vrednic să Se numească frate al nostru? De aceea şi apostolul spune despre El: *Nu a luat [firea] îngerilor, ci sămânţa lui Avraam a luat. De aceea dator era întru toate să Se asemene fraţilor*[5]. Iar că Hristos este şi Tată al nostru – ca Unul Care ne naşte din nou prin Sfântul Botez şi prin harul Său cel dumnezeiesc –, de aceea îi numeşte copii ai Săi pe ucenici şi le făgăduieşte, atunci când merge către Pătimirea Sa cea mântuitoare[6], că nu îi va lăsa orfani. Din acest motiv iarăşi spune Apostolul că *de vreme ce pruncii s-au făcut părtaşi trupului şi sângelui, în acelaşi fel şi El S-a împărtăşit de acestea ca să surpe prin moartea Sa pe cel care avea stăpânirea morţii, adică pe diavol*[7]. Iar că noi toţi suntem un singur trup în Hristos, Pavel ne va încredinţa şi de aceasta, zicând: *Iar voi sunteţi trupul lui Hristos şi mădulare în parte*[8]. *Căci după cum trupul unul este şi are multe mădulare, iar toate mădularele unui singur trup, deşi sunt multe, sunt un singur trup, astfel este şi Hristos. Căci noi toţi într-un Duh ne-am botezat, ca să fim un singur trup*[9].

3. Aşadar, una ne este, fraţilor, baia naşterii din nou[10] şi a naşterii celei dumnezeieşti. Una este credinţa, una nădejdea, unul Dumnezeu Care este peste toate, şi prin toate şi în noi toţi[11] şi Care ne adună în Sine prin dragostea cea dumnezeiască

---

[4] Mt. 28, 10.
[5] Evr. 2, 16-17.
[6] *Cf.* In 14, 18.
[7] Evr. 2, 14.
[8] I Cor. 12, 27.
[9] I Cor. 12, 12-13.
[10] *Cf.* Tit 3, 5.
[11] *Cf.* Ef. 4, 6.

şi ne face mădulare unii altora[12] şi ale Sale. Dar pentru că prin împreună-lucrarea celui rău a intrat ura unora faţă de alţii, şi a scos afară dragostea – sau, mai degrabă, a intrat nu o singură dată, ci în mod repetat –, şi a nimicit unirea noastră cea prin dragoste, a unora faţă de alţii, şi faţă de Dumnezeu, [ura aceasta] nu numai că desparte mădularele cele comune ale cetăţii unele de altele şi o aduce pe aceasta într-o stare ca de paralizie, ci, schimbând aceste [mădulare] în grupări războinice, pune în mişcare revolte civile, tulburări şi rebeliuni ruinătoare, făcând pe cei de un neam să fie potrivnici, dând acestei cetăţi a noastre chipul unei cetăţi cucerite de vrăjmaşi; o ridică în chip jalnic împotriva ei însăşi, o face să comploteze şi să se lupte cu sine, încât, din cauza acestei blestemate răzvrătiri, (interesele) ei au devenit ceva de nedesluşit.

4. Căci cine sunt cei care se ridicau contra cetăţii, uneori distrugând casele şi jefuind cele din case şi urmărindu-i pas cu pas cu multă mânie pe stăpânii caselor, şi voind să-i omoare fără milă şi în chip inuman? Oare nu cei care locuiesc cetatea aceasta? Şi cine erau cei împotriva cărora se ridica atât de mare mânie şi strigare, şi pornire, şi atac? Nu erau şi aceştia locuitori ai aceleiaşi cetăţi, oameni de la care uneori [cetatea] s-a bucurat de multe bunuri? O, ce pătimire! Vai, ce mare nenorocire! [Cetatea] se luptă cu sine însăşi, este luptată de ea însăşi, este hărţuită de propriile picioare, cu propriile mâini este azvârlită la pământ, cu propriile glasuri strigă contra sa, cei mai buni din ea ghemuindu-se de frică, [în timp ce] partea cea de spiţă joasă şi mai rea guvernează în chip rău. Oare boala aceasta, care a devenit o obişnuinţă şi care vi se întâmplă, nu este cu mult mai rea decât boala acelor paralitici menţionaţi în Evanghelie[13], şi nu este cu mult mai rea şi mai vătămătoare pe cât este facerea de rău faţă de nelucrare?

---

[12] *Cf.* I Cor. 12, 12; Ef. 4, 25.

[13] *Cf.* Mt. 9, 1-8; Mc. 2, 1-12; Lc. 5, 17-26; In 5, 2-15.

5. Dar să nu vă mâhniţi dacă auziţi acestea. Căci nu vi le spun ca să vă fac reproşuri, ci având cunoştinţă de boală, acum când sunteţi în stare de trezvie, ca unii care vă ţineţi departe de ea, să căutaţi cauza care v-a făcut să cădeţi în ea, şi să doriţi leacul, grăbindu-vă să îl dobândiţi şi să îl păziţi, Dumnezeu fiind şi Cel care dă leacul, şi Cel care vă dă putere spre aceasta, după cum a făcut şi cu paraliticii aceia. Căci nu numai că i-a vindecat, ci le-a dat şi putere, ca ridicându-şi fiecare patul în care zăcea să meargă fără poticnire.

6. Dar care a fost cauza [bolii] acelor paralitici vindecaţi? Căci erau doi: unul în Ierusalim, aşezat lângă colimvitra Siloamului[14], iar celălalt în Capernaum, fiind purtat de patru bărbaţi. Care a fost, aşadar, în cazul acelora cauza bolii? Păcatul! Şi aceasta o arată Domnul [Însuşi]: căci unuia îi spune, văzându-i credinţa de dinainte de vindecarea trupească: *Fiule, iertate îţi sunt păcatele tale!*[15], iar celuilalt, aflându-l după vindecare, îi zice: *Iată, te-ai făcut sănătos. Să nu mai păcătuieşti, ca să nu îţi fie ţie mai rău!*[16]. Aşadar, după cum la aceia, păcatul fiecăruia, alungându-le sănătatea, i-a făcut paralitici, la fel şi la voi, păcatul comun, alungând dragostea, v-a adus în starea de a fi duşmani unii altora. Căci din ce altă cauză aţi distrus legătura comună şi faţă de Dumnezeu, şi cea dintre voi, dragostea adică, dacă nu din pricina cugetului vostru cel iubitor de păcat? Căci *înmulţindu-se păcatul, dragostea multora se va răci*[17], spune Domnul în Evanghelii. Iar răcindu-se dragostea cu totul, nu mai este cu putinţă ca harul şi purtarea de grijă a lui Dumnezeu să mai rămână.

---

[14] Aici Sfântul Grigorie face o confuzie. Din context înțelegem că face referire la scăldătoarea Vitezda, în jurul căreia erau cinci foișoare (In 5, 2) unde așteptau vindecarea mulți paralitici, și nu la izvorul Siloamului, unde a fost trimis să se spele acel orb din naștere vindecat de Domnul Hristos (In 9, 7).

[15] Mt. 9, 2.

[16] In 5, 14.

[17] Mt. 24, 12.

7. Şi [haideţi] să vă înfăţişez pătimirea aceasta printr-o ilustraţie: sufletul fiecăruia dintre noi este asemenea unei lămpi, care are drept ulei facerea de bine, iar în loc de fitil are dragostea, deasupra căreia stă, în loc de lumină, harul dumnezeiescului Duh. Aşadar, dacă uleiul acesta, adică facerea de bine, lipseşte, atunci dragostea, care este în suflet în loc de fitil, se răceşte în chip necesar. Şi astfel, lumina purtării de grijă a lui Dumnezeu şi [lumina] harului se îndepărtează de oamenii care fug de virtute şi care alungă dragostea. Şi survine în cazul acestora tulburarea unora faţă de alţii, deoarece Dumnezeu Şi-a întors faţa de la ei, [Dumnezeu] către Care spune David: *Întorcându-Ţi Tu faţa Ta, toate se vor tulbura*[18]. Astfel, din pricina păcatului survine şi în cazul nostru revolta civilă şi debandada, care aduce tot felul de răutăţi, şi îl sălăşluieşte pe începătorul răutăţii în capii răscoalei şi în cei răsculaţi, care [începător] îi transformă în fiare sălbatice. Şi nu este o exagerare să spunem că îi face pe cei în care se sălăşluieşte în aşa fel încât să capete caracterul demonilor. Şi astfel, cel care îl face pe om omorâtor de oameni şi potrivnic al lui Hristos dătătorul de viaţă, *dintru început fiind [el însuşi] ucigător de oameni*[19] şi urâtor de oameni, cu cât mai mult nu va fi neascultător şi potrivnic celor care împărăţesc pe pământ sau părintelui duhovnicesc, păstorului şi învăţătorului[20]?

8. Întoarceţi-vă, aşadar, la calea Evangheliei lui Hristos şi ţineţi-vă de ea cu tărie, pentru ca buna înţelegere dintre voi să fie durabilă şi neîntreruptă, şi pentru ca să se întoarcă iarăşi către voi Domnul, şi să se odihnească peste voi cu pace şi harul dumnezeiescului Duh. [Aşa cum] paraliticul acela din Ierusalim sta alături de colimvitra Siloamului[21], care-i vindeca pe cei

---

[18] Ps. 103, 30.

[19] In 8, 44.

[20] Aluzie la opoziţia zeloţilor care conduceau Tesalonicul faţă de împăratul Ioan al VI-lea Cantacuzino, dar şi faţă de noul lor mitropolit, Grigorie Palama, care îşi preia scaunul arhieresc abia în 1351.

[21] A se vedea nota 14.

bolnavi, nici voi nu v-aţi îndepărtat cu totul de Biserica lui Hristos, care dăruieşte [drept premiu] pacea. Dar după cum omul acela nu avea pe cineva care să îl ajute [să aibă parte] de darul care venea din colimvitra aceea, la fel nici voi nu aţi avut aici un păstor care să vă vestească pacea şi să adune mădularele cele risipite, să le strângă împreună şi să scoată afară boala cea din ură şi starea cea rea din trupul Bisericii lui Hristos.

9. Acum însă am venit şi suntem împreună cu voi întru Hristos, şi pentru Hristos venim în solie ca şi cum El Însuşi v-ar îndemna prin noi. Împăcaţi-vă cu Dumnezeu! Recunoaşteţi înrudirea dintre voi – nu numai după suflet, ci şi după trup – purceasă de la înaintaşii voştri! Aduceţi-vă aminte de acele zile ale păcii, de mai înainte, de câte bunuri v-aţi bucurat datorită ei, bunuri de care sunteţi lipsiţi acum cu totul. Nu socotiţi răul! Nici să nu voiţi să răsplătiţi răul cu rău, ci prin bine biruiţi răul. Îmbrăţişaţi dragostea reciprocă, ca să dobândiţi şi dragostea care vine de la Dumnezeu şi să vă arătaţi dragostea faţă de El. Căci nu este posibil să aibă dragoste faţă de Dumnezeu, sau să se bucure de harul cel de la El, sau de purtarea Lui de grijă cei care nu-i iubesc pe fraţii lor[22].

10. Ascultaţi-mă acum, fraţilor, pe mine care vin la voi şi vă binevestesc pacea înainte de toate şi pentru toţi, după porunca Domnului. Şi fiţi lucrători ai acesteia împreună cu mine, iertându-vă unii pe alţii, chiar dacă cineva are împotriva cuiva vreo învinuire, după cum şi Hristos ne-a iertat pe noi, ca să fiţi fii ai păcii, adică ai lui Dumnezeu. *Căci Acesta este pacea noastră, Cel care a făcut din cele două una, surpând peretele cel despărţitor şi desfiinţând vrăjmăşia prin Crucea Sa*[23]. Acesta a grăit şi către ucenicii Săi, şi prin ei ne-a grăit şi nouă, că dacă vom intra într-o cetate sau într-o casă, să le vestim acelora pacea[24]. Căci

---

[22] *Cf.* I In 3, 17; 4, 20.

[23] Ef. 2, 14-15; în textul de la Efeseni este *prin trupul Său* - τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, însă ambele expresii fac referire la jertfa Mântuitorului.

[24] *Cf.* Mt 10, 12; Lc. 10, 5.

toată lucrarea venirii Sale este pacea, şi pentru aceasta a venit pe pământ, pogorând cerurile. De aceea şi David a spus mai dinainte despre El: *Răsări-va în zilele Lui dreptatea şi mulţimea păcii*[25]. Şi în alt psalm iarăşi spune despre El că *va grăi pace peste poporul Lui şi peste cuvioşii Lui şi peste cei ce-şi întorc inima spre El*[26].

11. Şi imnul cântat de îngeri la naşterea Lui arată că a venit la noi din ceruri aducând pacea: *Slavă*, zic îngerii, *întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, întru oameni bunăvoire*[27]. Şi El Însuşi, după ce a plinit iconomia mântuitoare, a lăsat alor Săi pacea drept moştenire, zicându-le: *Pacea Mea o dau vouă, pacea Mea las vouă*[28]. Şi iarăşi: *Trăiţi în pace între voi şi cu toţi*[29]. Şi: *Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii Mei, dacă vă iubiţi unii pe alţii*[30]. Şi în ultima rugăciune pe care ne-a dat-o, atunci când S-a înălţat la Tatăl Său, insistă asupra dragostei unora faţă de alţii: *Dă-le lor ca toţi să fie una*[31].

12. Aşadar, să nu cădem din rugăciunea cea părintească şi să nu respingem moştenirea de la Tatăl cel Ceresc şi pecetea, şi semnul înrudirii cu El, ca să nu respingem [astfel] şi înfierea, şi binecuvântarea, şi ucenicia faţă de El, şi să cădem din viaţa cea făgăduită, şi să fim daţi afară din cămara de nuntă cea duhovnicească şi să auzim de la Tatăl, Care este Însuşi începătorul păcii: *Nu vă cunosc pe voi, depărtaţi-vă de la mine*[32], pricinuitori ai urii şi ai vrăjmăşiei şi ai scandalurilor! Ca să nu păţim aceasta, El a trimis pacea în toată lumea prin sfinţii Săi ucenici şi apostoli.

13. De aceea şi aceştia, în cuvântările şi scrisorile lor, au aşezat-o pe aceasta înaintea tuturor [celorlalte] cuvinte, începând

---

[25] Ps. 71, 7.
[26] Ps. 84, 8.
[27] Lc. 2, 14.
[28] In 14, 27.
[29] Mc. 9, 50.
[30] In 13, 35.
[31] In 17, 21.
[32] Mt. 7, 23.

aşa: *Har vouă şi pace de la Dumnezeu*[33]. Pe aceasta şi noi, ca slujitori ai slujirii acelora, am venit, aducându-v-o acum, şi vă spunem împreună cu Pavel: *Căutaţi pacea cu toţi şi sfinţenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul*[34]. Dar dacă fără pacea cu toţi nimeni nu va vedea pe Dumnezeu, cum va vedea pe Dumnezeu în veacul viitor cel care nu trăieşte în pace nici [măcar] cu compatrioţii săi? Cum nu va auzi atunci: *Să nu mai fie, ca să nu vadă slava Domnului*[35]? Fie dar ca nimeni dintre noi să nu audă glasul acesta care nu mai lasă loc de nădejde, ci împăcaţi şi strânşi cu toţii într-un singur [trup] prin pace şi dragoste şi bună înţelegere, să Îl avem în mijlocul nostru pe Acesta, după dulcea Sa făgăduinţă, pe Domnul nostru Iisus Hristos, Care ne uşurează dificultatea vieţii de acum, iar la vreme potrivită ne hărăzeşte viaţa veşnică şi slava, şi Împărăţia.

14. Pe care fie ca toţi să o dobândim, cu harul şi cu iubirea de oameni a Dumnezeului şi Domnului nostru Iisus Hristos, dătătorul de pace, Căruia I se cuvine slava, puterea, cinstea şi închinarea, dimpreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Duhul cel de viaţă făcător, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

---

[33] Rom. 1, 7; I Cor. 1, 3; II Cor. 1, 2; Gal. 1, 3; Ef. 1, 2; Filip. 1, 2; Col. 1, 2; I Tes. 1, 1; II Tes. 1, 2; I Tim. 1, 2; II Tim 1, 2; Tit 1, 4; Filim. 1, 3; I Pt. 1, 2; II Pt 1, 2; II In 1, 3; Apoc. 1, 4.

[34] Evr. 12, 14.

[35] Is. 26, 10.

Omilia a II-a

La pilda Domnului despre vameş şi fariseu

1. Întâistătătorul cel inteligibil al răutăţii [născoceşte] multe mijloace care duc la răutate şi e foarte capabil să dărâme de îndată, de la început, temeliile virtuţii aşezate deja în suflet, prin deznădejde şi necredinţă. Iar mai apoi, este iarăşi foarte în stare să atace şi zidurile care sunt ca şi înălţate ale casei virtuţii, prin acedie şi lenevie. Şi mai mult, are putere să dărâme, prin mândrie şi nebunie, acoperişul cel deja construit al faptelor bune. Dar staţi, nu vă înfricoşaţi! Căci cel care se străduieşte în cele bune este mai plin de mijloace, şi virtutea are mai multă putere ca să reziste răutăţii, ca una care se îmbogăţeşte de sus cu provizia de război şi cu alianţa în luptă din partea Celui Care pe toate le poate[1] şi Care le dă putere[2], prin bunătatea Sa, tuturor celor care iubesc virtutea, astfel încât nu doar rămâne nezdruncinată [virtutea] în urma uneltirilor viclene şi de multe feluri pregătite de cel potrivnic, ci şi poate să îi ridice şi să îi întoarcă înapoi pe cei care au căzut în adâncul relelor, şi prin pocăinţă şi smerenie să îi aducă cu uşurinţă la Dumnezeu.

2. Aici avem o pildă şi o înfăţişare suficientă: căci vameşul, vameş fiind, şi petrecându-şi viaţa ca şi cum ar fi fost în adâncul păcatelor, s-a făcut părtaş numai prin cuvânt celor care vieţuiau în virtute. Şi aceasta pe dată. Şi este uşurat, şi se înalţă,

---

[1] *Cf.* Mt. 28, 18.
[2] *Cf.* Lc. 10, 19.

şi trece dincolo de toată răutatea, şi este numărat în ceata celor drepţi, fiind îndreptăţit de Însuşi Judecătorul cel nemitarnic. Iar dacă fariseul se osândeşte [tot] prin cuvânt, [păţeşte aceasta] pentru că, fiind fariseu, i se pare că este cineva prin sine însuşi – şi nu [păţeşte aceasta] pentru că [ar fi fost] cu adevărat drept –, [şi se mai osândeşte] şi [pentru că] a rostit multe cuvinte pline de aroganţă, dintre care nu puţine vorbe au stârnit mânia lui Dumnezeu[3].

3. De ce dar smerenia înalţă către culmea dreptăţii, în vreme ce părerea de sine îl coboară [pe om] către adâncul păcatului? Pentru că cel care se socoteşte pe sine că e cineva mare, şi aceasta înaintea lui Dumnezeu, este părăsit pe bună dreptate de Dumnezeu, ca unul care nu crede că are nevoie de ajutor de la El. În vreme ce omul care se socoteşte pe sine nimic, şi de aceea caută la îndurările cele de sus, dobândeşte pe drept afecţiunea şi harul, şi ajutorul de la Dumnezeu. Căci zice: *Domnul le stă împotrivă celor mândri, iar celor smeriţi le dă har*[4].

4. Şi Domnul arată aceasta prin pildă: *Doi oameni s-au suit la templu ca să se roage. Unul era fariseu şi celălalt vameş*[5]. Vrând să ne înfăţişeze în chip limpede câştigul ce se dobândeşte din smerenie şi paguba care vine din mândrie, împarte în două pe toţi cei care merg la templu, sau mai bine zis care urcă la templu. Iar aceştia [care urcă] sunt cei care merg către templul lui Dumnezeu pentru rugăciune. Căci astfel este firea rugăciunii: îl înalţă pe om de pe pământ la cer, şi trecându-l peste tot ce este ceresc, şi peste tot numele şi înălţimea şi vrednicia, îl înfăţişează pe acesta lui Dumnezeu Însuşi, Care este mai presus de toate[6]. [De altfel] şi templul acela vechi era aşezat [şi el] pe un loc înalt, deasupra oraşului. Pe acest deal, demult, când moartea distrugea Ierusalimul, David, văzându-l pe îngerul

[3] *Cf.* Lc. 18, 10-14.
[4] Pilde 3, 34; Iac. 4, 6; I Pt. 5, 5.
[5] Lc. 18, 10.
[6] *Cf.* Rom. 9, 5.

cel purtător de moarte întinzându-şi sabia împotriva cetăţii, s-a suit acolo şi a construit un jertfelnic Domnului şi a adus pe acesta jertfă lui Dumnezeu şi a încetat distrugerea[7]. Acestea sunt tip al înălţării mântuitoare şi duhovniceşti din rugăciune şi al ispăşirii care vine prin aceasta (căci toate acelea erau simboluri pentru mântuirea noastră). Ele pot fi, dacă vrei, şi tip al Sfintei noastre Biserici, care cu adevărat se află aşezată la înălţime, fiind ca un alt loc îngeresc şi mai presus de lume, în care este adusă jertfă nesângeroasă, mare şi cu adevărat plăcută lui Dumnezeu, pentru împăcarea întregii lumi, pentru distrugerea morţii şi îndestularea vieţii celei fără de moarte.

5. Aşadar, din aceste pricini nu a zis că doi oameni *s-au dus* la templu, ci că *s-au suit* la templu. Sunt însă acum unii care, venind la sfânta biserică, nu se înalţă pe ei înşişi, ci mai degrabă coboară ei biserica, cea care închipuieşte cerul. Aceştia sunt cei care vin aici pentru a se întâlni şi pentru a vorbi unii cu alţii, precum şi cei care vând şi cumpără mărfuri. Căci aceştia se aseamănă unii cu alţii: pentru că unii dau marfa, alţii dau cuvintele, şi iau înapoi cele potrivite lor. Pe aceştia Domnul, după cum i-a dat oarecând afară cu totul din templul acela, zicându-le: *Casa Mea, casă de rugăciune se va chema, iar voi aţi făcut-o peşteră de tâlhari*[8], la fel i-a respins şi din aceste cuvinte ale lor, ca pe unii care nu se suie deloc la templu, chiar dacă merg acolo în fiecare zi.

6. Fariseul şi vameşul s-au suit la templu, căci amândoi aveau un singur scop, acela de a se ruga, chiar dacă fariseul s-a coborât pe sine după ce a urcat, fiind tras în jos de modul [rugăciunii]. Căci scopul urcării lor era acelaşi – pentru că au urcat ca să se roage –, însă modul rugăciunii a fost deosebit. Unul a urcat zdrobit şi smerit, învăţând de la profetul psalmist că *inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi*[9], fiindcă

[7] *Cf.* II Rg. 24, 15-25, I Par. 21, 15-26.
[8] Mt. 21, 13.
[9] Ps. 50, 18.

profetul însuşi spune despre sine, cunoscând aceasta deplin din cercare, că *umilit am fost şi m-a izbăvit Domnul*[10]. Dar ce zic de profet? Pentru că Dumnezeul profeţilor, făcându-Se asemenea nouă pentru noi[11], *S-a smerit pe Sine*[12], după cum zice apostolul, şi *de aceea Dumnezeu L-a şi preaînălţat pe El*[13]. Fariseul însă a urcat umflându-se foarte şi fălindu-se, urmărind a se îndreptăţi pe sine. Şi toate acestea în faţa lui Dumnezeu, faţă de Care toată dreptatea noastră este ca o cârpă lepădată[14]. Căci nu l-a auzit pe Cel care spune: *Tot cel cu inima semeaţă este necurat înaintea Domnului*[15], şi: *Domnul celor mândri le stă împotrivă*[16], şi: *Vai de cei care se îndreptăţesc pe ei înşişi şi se socotesc pricepuţi în ochii lor*[17].

7. Însă nu numai etosul şi modul [de a se ruga], care erau diferite, îi împarte pe aceştia, ci şi felul rugăciunii. Căci îndoit este şi acesta. Pentru că rugăciunea nu este numai o chestiune de cerere, ci şi una de mulţumire. Astfel, unul din cei care urmează să se roage urcă spre templul lui Dumnezeu ca să-L slăvească şi să-I mulţumească pentru toate cele pe care le-a luat de la El, iar celălalt urcă pentru ca să ceară cele pe care încă nu le-a luat, printre care este şi iertarea păcatelor – [lucru întâlnit] mai ales în cazul celor dintre noi care păcătuiesc în fiecare ceas. Iar [pe de altă parte] promisiunea celor oferite de noi lui Dumnezeu, cu evlavie, nu este numită rugăciune, ci făgăduinţă, şi aceasta o arată lămurit Cel care a spus: *Faceţi făgăduinţe şi le împliniţi Domnului Dumnezeului vostru*[18], precum

---

[10] Ps. 114, 6.

[11] *Cf.* Evrei 4, 15.

[12] Filip. 2, 8.

[13] Filip. 2, 9.

[14] Această expresie este întâlnită în rugăciunea a cincea din cadrul Tainei Sfântului Maslu.

[15] Pilde 16, 5.

[16] Pilde 3, 34; Iac. 4, 6; I Pt. 5, 5.

[17] Is. 5, 21.

[18] Ps. 75, 11;

şi: *Mai bine este să nu făgăduieşti decât să făgăduieşti şi să nu împlineşti*[19].

8. Dar acel îndoit chip al felului rugăciunii poate fi îndoit nefolositor pentru cei care nu sunt atenţi. Căci credinţa şi străpungerea fac ca rugăciunea şi cererea pentru iertarea păcatelor să fie cu folos, după încetarea celor rele, în vreme ce deznădejdea şi învârtoşarea o fac fără folos. Iar ceea ce face ca mulţumirea pentru cele bune luate de la Dumnezeu să fie bine primită este smerenia, precum şi faptul de a nu te înălţa faţă de cei care nu le au, în vreme ce înălţarea pentru acestea şi osândirea celor care nu le au face ca mulţumirea să nu fie bine primită, ca şi cum aceste lucruri bune ne-ar fi venit prin străduinţă şi pricepere proprie. Fariseul suferea de amândouă acestea şi faptul acesta este dovedit şi de [atitudinea] lui, şi de cuvintele lui. Căci urcând la templu ca să mulţumească şi nu să ceară, amestecă în chip nebunesc şi mizerabil mulţumirea adusă lui Dumnezeu cu înălţarea şi osândirea. *Căci* zice că *stând drept, acesta s-a rugat în sine [către sine]: Dumnezeule, Îţi mulţumesc că nu sunt precum ceilalţi oameni, răpitori, nedrepţi, adulteri*[20].

9. Felul de a sta [drept] al fariseului nu înfăţişează o atitudine de rob, ci arată o înălţare lipsită de ruşine, contrară atitudinii celui care din smerenie nu îndrăznea nici măcar să îşi ridice ochii la cer. Pe bună dreptate fariseul se ruga către sine. Căci [rugăciunea lui] nu urca către Dumnezeu, chiar dacă nu L-a scăpat din vedere pe *Cel care şade pe heruvimi*[21] şi cercetează *cele mai de jos ale adâncurilor*[22]. Căci rugăciunea lui a fost astfel: *Mulţumesc Ţie!* După care, zicând aceasta, nu a adăugat [mulţumesc] pentru că „mi-ai dat în dar izbăvirea de mrejele celui viclean, milostivindu-Te de mine, care eram neputincios să stau împotrivă". Pentru că, fraţilor, este o faptă bărbătească

---

[19] Eccl. 5, 4.
[20] Lc. 18, 11.
[21] I Rg. 4, 4; II Rg. 6, 2; Ps. 98, 1.
[22] Is. 14, 15; *cf.* Ps. 62, 9; 138, 15; Evr. 4, 9.

pentru sufletul nostru ca, fiind prins în cursele vrăjmaşului şi căzut în mrejele păcatului, să poată să fugă din acestea prin pocăinţă. De aceea cele ale noastre sunt orânduite printr-o mai mare purtare de grijă [a lui Dumnezeu], şi adesea, străduindu-ne puţin sau deloc, rămânem [cu ajutorul] lui Dumnezeu mai presus de multe şi mari pătimiri, fiind uşuraţi, cu compasiune, din pricina neputinţei noastre. Şi trebuie să fim recunoscători pentru dar şi să ne smerim înaintea Celui care ni l-a dat, şi nu să ne înălţăm.

10. Însă fariseul a spus: *Dumnezeule, Îţi mulţumesc.* „Nu pentru că am căpătat vreun ajutor de la Tine, ci pentru că *nu sunt ca ceilalţi oameni*"[23]. Ca şi cum ar fi avut de la sine şi prin sine şi din propria putere [capacitatea] de a nu fi răpitor, desfrânat sau nedrept, dacă într-adevăr nu ar fi fost astfel. Şi [mai mult], nu se opreşte la sine însuşi, ca grăind despre sine să fie socotit drept, ci se uită mai degrabă la toţi ceilalţi în loc să caute la propia persoană, şi pe toţi, o, nebunie!, îi disprețuieşte, socotind că unul singur este drept şi înţelept, adică el. Căci zice: *Nu sunt ca ceilalţi oameni, răpitori, nedrepţi, desfrânaţi, sau ca acest vameş*[24]. Ce nebunie, i-ar putea spune cineva acestuia: „Dacă, în afară de tine, toţi ceilalţi sunt nedrepţi şi răpitori, cine mai este victima răpirii şi a facerii de rău? Şi ce e cu acest vameş, şi cu menţionarea lui în plus? Fiind unul dintre toţi [ceilalţi], nu este şi el cuprins cu restul în osândirea ta comună şi, ca să spun aşa, universală? Sau trebuia să-i fie îndoită osândirea, pentru că era sub ochii tăi cei fariseici, deşi stătea departe? De altfel, fiind în chip lămurit vameş, ştiai că e nedrept. Dar că era desfrânat, de unde ştiai? Sau poate eşti lipsit de vină, dacă îl nedreptăţeşti şi îl insulţi pe acesta (doar) pentru că şi el îi nedreptăţeşte pe alţii? Nu este aşa, nu este, ci acesta, purtând cu cuget smerit acuzarea ta cea plină de aroganţă şi aducându-I lui Dumnezeu cererea sa dimpreună cu învinovăţirea de sine, a fost

[23] Lc. 18, 11.
[24] Lc. 18, 11.

slobozit de Acesta pe bună dreptate de osânda pentru faptele de nedreptate pe care le-a comis. Tu însă vei fi osândit pe bună dreptate, pentru că l-ai osândit cu semeție și pe acela, și pe toți oamenii, socotindu-te drept doar pe tine singur dintre toți. *Căci nu sunt ca ceilalți oameni: răpitori, nedrepți, adulteri*[25].

11. Aceste cuvinte înfățișează dispreţul fariseului şi față de Dumnezeu, şi față de toți oamenii, dar şi amăgirea propriei conştiințe. Căci îi socoteşte în chip lămurit pe toți oamenii, de-a valma, că sunt nimic şi oprirea sa de la cele rele o pune pe seama puterii sale şi nu pe seama puterii lui Dumnezeu. Iar dacă zice că mulţumeşte, [o face] probabil pentru că socoteşte că toți oamenii, în afară de el, sunt destrăbălați şi nedrepți, şi răpitori, ca şi cum nimeni, în afară de el, nu ar fi vrednic să primească virtutea de la Dumnezeu. Dar dacă toți ceilalți sunt aşa, atunci toate [bunurile] fariseului ar fi trebuit să fie în posesia tuturor acestora din cauza răpirii lor. Dar nu se arată a fi astfel; căci el însuşi adaugă: *Postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială din toate pe care le câştig*[26]. Nu spune că dă zeciuială din câte are, ci din câte câştigă, înţelegându-se prin aceasta adăugirile şi sporirile propriei averi. Aşadar, le avea şi pe cele câştigate [cândva], dar adăuga acestora, fără împiedicare, şi pe cele pe care le mai putea [câştiga]. Cum dar, în afară de el, toți răpeau şi nedreptăţeau? Astfel, răutatea se osândeşte şi se uzurpă pe sine! Astfel, minciuna este întotdeauna amestecată cu nebunia!

12. Aşadar, fariseul pune înainte zeciuiala din avere ca să-şi [demonstreze] dreptatea. Căci cum va fi [socotit] răpitor al celor ce sunt ale altora cel ce dă zeciuială din cele proprii? [Pune înainte] postirea, ca să-şi demonstreze înfrânarea. Căci postirea este făcătoare a curăției. Să zicem dar că eşti înfrânat şi drept, şi dacă vrei, înţelept, şi raţional, şi curajos, şi ce mai vrei de genul acesta. Dacă le ai de la tine însuți, şi nu de la Dumnezeu, de ce minți şi fățăreşti chipul rugăciunii, de ce urci la templu

[25] Lc. 18, 11.
[26] Lc. 18, 12.

şi spui degeaba că mulţumeşti? Iar dacă le ai de la Dumnezeu, nu le-ai luat ca să te făleşti[27], ci ca să fii spre zidirea altora întru slava Celui care ţi le-a dat. Aşadar, trebuia să te bucuri cu adevărat cu smerenie şi să mulţumeşti şi Celui care ţi-a dat şi [să mulţumeşti şi pentru aceia] pentru care le-ai luat. Căci lampa nu ia lumina pentru ea mai degrabă decât pentru cei care o privesc. Iar fariseul numeşte sabat nu ziua a şaptea, ci săptămâna întreagă, din care se laudă că posteşte două zile, ignorând că aceste [postiri] sunt virtuţi omeneşti, iar trufia este diavolească. De aceea, atunci când [trufia] este unită cu [postirea], ea face nefolositoare [virtuţile] şi le distruge, chiar dacă sunt adevărate – deci cu atât mai mult când nu sunt autentice.

13. Aşadar, fariseul [rostea] astfel de cuvinte. *Iar vameşul, stând-oprit departe, nu voia nici ochii să-şi ridice către cer, ci îşi bătea pieptul, zicând: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului"*[28]. Priviţi cât de mare este smerenia lui şi credinţa, şi învinuirea de sine! Priviţi adâncimea cea mai de jos a cugetării şi a simţirilor lui, şi în acelaşi timp străpungerea inimii unită cu rugăciunea acestui vameş. Căci urcând spre templu ca să se roage pentru iertarea păcatelor sale, a adus cu sine buni mijlocitori către Dumnezeu: credinţa care nu poate fi ruşinată, învinuirea de sine care nu poate fi judecată, străpungerea inimii care nu poate fi dispreţuită şi smerenia care înalţă. Şi a legat în chipul cel mai înalt atenţia de rugăciune. Căci zice [Scriptura]: *Stând-oprit departe.* Nu a zis *stând-drept* ca la fariseu, ci *stând-oprit/ şezând*[29], arătând prin aceasta răstimpul mai mare [al şederii], precum şi persistenţa rugăciunii şi a cuvintelor care cereau milă. Nimic altceva adăugând sau gândind, era atent doar la sine însuşi şi la Dumnezeu, întorcându-se la aceeaşi [rugăciune] şi înmulţind singură rugăciunea cea de un singur gând, care este chipul cel mai folositor al rugăciunii.

---

[27] *Cf.* I Cor. 4, 7.

[28] Lc. 18, 13.

[29] Este diferenţa între participiul perfect la fariseu şi participiul aorist la vameş.

14. *Iar vameşul, stând-oprit deoparte, nu voia nici ochii să-şi ridice către cer*[30]. Această stare era şi stare, şi cădere la pământ, fiind nu numai atitudinea unui rob lipsit de cinste, ci şi a unui condamnat. Ea vădeşte însă şi un suflet izbăvit de păcat, dar care este încă departe de Dumnezeu, fiindcă încă nu are îndrăzneala către Acesta – [îndrăzneală ce vine] în urma faptelor –, însă care nădăjduieşte să se apropie de Dumnezeu prin încetarea celor rele şi buna dorire spre bine. Astfel, *stând-oprit vameşul şi nevrând nici ochii să-şi ridice către cer*, el arată, prin modul [rugăciunii] şi înfăţişarea sa, osândirea şi învinuirea de sine. Căci se socotea nevrednic şi de cer, şi de templul de pe pământ. De aceea şi stătea înaintea uşilor templului, şi nu îndrăznea nici să-şi ridice privirea spre cer, şi cu atât mai puţin către Dumnezeul cerului, ci din puternica străpungere îşi bătea pieptul, din aceasta înfăţişându-se pe sine vrednic de lovituri. Căzut în adâncă mâhnire, înălţa suspinuri de acolo, şi aplecându-şi capul ca un osândit, se numea pe sine păcătos şi căuta cu credinţă iertarea, zicând: *Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului.* Căci credea Celui care a spus: *Întoarceţi-vă la Mine şi Eu Mă voi întoarce la voi*[31], şi profetului care a mărturisit: *Zis-am: „Mărturisi-voi fărădelegea mea Domnului" şi Tu ai iertat nelegiuirea inimii mele*[32].

15. Ce s-a întâmplat după acestea? *Acesta a coborât mai îndreptat decât acela*[33], zice Domnul. *Căci tot cel care se înalţă pe sine se va smeri, iar cel care se smereşte pe sine se va înălţa*[34]. Fiindcă după cum diavolul este de-a dreptul trufie şi răul său propriu este înfumurarea – şi de aceea [înfumurarea] înfrânge şi distruge orice virtute omenească cu care se amestecă –, la fel şi smerenia înaintea lui Dumnezeu este o virtute a îngerilor buni şi biruie toată răutatea omenească ce vine asupra celui

[30] Lc. 18, 13.
[31] Zah. 1, 3.
[32] Ps. 31, 6.
[33] Lc. 18, 14.
[34] Lc. 18, 14.

căzut. Căci smerenia este un car al înălţării către Dumnezeu, ca norii aceia care îi vor duce la Dumnezeu pe cei care vor fi împreună cu Dumnezeu în veacurile cele fără de sfârşit, aşa după cum a spus de mai înainte profetul: *Vom fi răpiţi în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh. Şi aşa pururea cu Domnul vom fi*[35]. Smerenia este ceva asemenea unui nor, fiind formată din pocăinţă şi slobozind din ochi şuvoaie de lacrimi, făcând vrednici din cei nevrednici, înălţându-i şi unindu-i cu Dumnezeu pe [aceştia care] în dar au fost îndreptăţiţi, prin chibzuiala alegerii lor.

16. Vameşul, care mai întâi şi-a însuşit cele străine prin viclenie, dar mai apoi a renunţat la viclenie, fără să se îndreptăţească pe sine, a fost îndreptăţit. Iar fariseul, care nu a revendicat cele care aparţineau altora, pentru că s-a îndreptăţit pe sine, a fost osândit. Dar cei care nu se ţin departe de cele care aparţin altora, şi cutează să se şi îndreptăţească pe sine, ce vor păţi?

17. Dar să-i lăsăm pe aceştia, pentru că şi Domnul îi lasă, ca unii ce nu pot fi convinşi prin cuvânt. Se întâmplă ca şi noi, uneori, când ne rugăm, să ne smerim, şi să socotim că am dobândit aceeaşi dreptate cu cea a vameşului. Dar nu este aşa. Căci trebuie să luăm în considerare faptul că vameşul a fost dispreţuit în faţă de către fariseu, şi aceasta chiar după oprirea de la păcat. Şi vameşul, dispreţuindu-se pe sine însuşi, se osândea, şi nu numai că nu îl contrazicea pe fariseu, ci şi pleda împreună cu acesta împotriva lui însuşi. Aşadar şi tu, dacă o dată ce ai părăsit răutatea de faţă, nu grăieşti împotrivă celor care te dispreţuiesc şi te ocărăsc din pricina ei, ci dimpreună cu ei te osândeşti pe tine însuţi, ca unul ce chiar eşti astfel, şi prin rugăciune întru străpungere, cauţi scăpare doar la ispăşirea care vine de la Dumnezeu, [atunci] să ştii că eşti mântuit, vameş fiind! Căci mulţi se numesc pe ei păcătoşi, şi spunem şi noi la fel şi suntem. Dar necinstea este cea care pune inima

[35] I Tes. 4, 17.

la încercare! Căci după cum marele Pavel este departe de trufia fariseică, deşi le scrie acelora dintre corinteni care vorbeau în limbi: *Mulţumesc Dumnezeului meu că vorbesc în limbi mai mult decât voi toţi*[36] – căci scrie unele ca acestea ca să pună frâu acelora care se înălţau în faţa celor care nu dobândiseră această harismă, el, care în altă parte spune despre sine că este lepădătura tuturor –, aşadar, după cum Pavel scrie acestea, dar este departe de trufia fariseică, la fel e posibil şi să spună cineva cuvintele vameşului, şi să vorbească în chip smerit ca acela, dar să nu fie îndreptăţit ca acela. Căci cuvintelor vameşului trebuie să li se adauge şi trecerea de la cele rele şi dispoziţia sufletească şi străpungerea şi răbdarea aceluia. Căci şi David a arătat prin fapte că cel care se socoteşte pe sine vinovat înaintea lui Dumnezeu şi care se pocăieşte trebuie să socotească că defăimarea şi necinstea care-i sunt arătate de către alţii sunt drepte şi vrednice de purtat. Căci după [săvârşirea] păcatului, auzindu-l pe Şimei vorbind de rău de el, a zis către cei care voiau să-l răzbune: *Lăsaţi-l pe acesta să mă blesteme, căci Domnul i-a zis să-l blesteme pe David*[37], spunând că îngăduinţa din partea lui Dumnezeu [ca să fie blestemat] era o poruncă de-a Sa, din pricina păcatului săvârşit faţă de El; şi într-adevăr, David se lupta atunci cu o nenorocire mare şi grozavă, căci Abesalom tocmai se răsculase împotriva sa[38].

18 Şi părăsind Ierusalimul împotriva voinţei sale, cu o durere de nesuportat, când a ajuns fugind la poalele Muntelui Măslinilor, l-a găsit pe Şimei, drept adaos la nenorocirea sa; căci acesta arunca cu pietre şi îl blestema fără cruţare şi îl insulta fără ruşine, numindu-l bărbat al sângelui şi om fără de lege, ca şi cum i-ar fi adus în faţa ochilor vina cu privire la Batşeba şi la Urie[39], spre ruşinarea regelui. Şi nu a plecat după ce o dată

---

[36] I Cor. 14, 18.
[37] II Rg. 16, 10.
[38] II Rg. 15, 7 ş.u.
[39] *Cf.* II Rg. 11, 1-27.

sau de două ori l-a blestemat şi a aruncat cu pietre şi cu cuvinte mai grele decât pietrele, ci spune [Scriptura] că mergea regele şi toţi oamenii lui, şi cu ei mergea şi Şimei: *Şi mergea Şimei pe coasta muntelui, urmându-i, şi îl blestema, aruncând pietre dintr-o parte şi împroşcându-l cu noroi*[40]. Şi regelui nu-i lipseau oameni care să-l împiedice pe Şimei. Căci Abişai, strategul, nemaisuportând, i-a zis lui David: *De ce câinele acesta mort îl blesteamă pe domnul meu, regele? Voi merge şi-i voi lua capul*[41]. Însă regele l-a oprit şi pe el, şi pe toţi slujitorii săi, zicând: *Lăsaţi-l, poate va căuta Domnul la umilirea mea şi-mi va întoarce cele bune în locul acestui blestem*[42].

20. Ceea ce s-a săvârşit şi s-a întâmplat atunci în faptă se arată şi în parabola acestui vameş şi a fariseului, împlinindu-se mereu cu dreptate. Căci acela care cu adevărat se socoteşte pe sine vinovat de pedeapsa veşnică cum nu va suporta cu vitejie nu numai necinstea, ci şi paguba, şi boala, şi, precum se spune, toată nenorocirea şi facerea de rău? Iar cel care arată o astfel de răbdare, ca unul care [socoteşte că] este vinovat şi datornic în felul acesta, este izbăvit de pedeapsa aceea cu adevărat grea, de nesuportat şi fără de sfârşit printr-o osândă mai uşoară, temporară şi care are un sfârşit. Şi se întâmplă uneori să fie izbăvit şi din primejdiile care îl ameninţă acum, bunătatea dumnezeiască începând de aici, ca [şi cum ar fi] datoare din pricina răbdării. De aceea şi unul din cei pedepsiţi de Dumnezeu a zis: *Voi îndura certarea Domnului, că am păcătuit împotriva Lui*[43].

21. Fie dar ca şi noi, fiind pedepsiţi cu mila, şi nu cu mânia sau urgia lui Dumnezeu, să nu fim nimiciţi de certarea lui Dumnezeu, ci să fim întru sfârşit refăcuţi, după cuvântul

[40] II Rg. 16, 13.
[41] II Rg. 16, 9.
[42] II Rg. 16, 11.
[43] Mih. 7, 9.

psalmistului, cu harul şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine slava, puterea, cinstea şi închinăciune împreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Duhul Său cel de viaţă făcător, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Omilia a III-a

La parabola Domnului despre [fiul] risipitor care a fost mântuit[1]

1. Profetul, tânguind Ierusalimul, a zis: *Va veni vremea când va fi foame, dar nu foame de pâine sau de apă, ci foame de a auzi cuvântul Domnului*[2]. Foamea [trupească] este în acelaşi timp şi lipsa, şi dorinţa hranei necesare. Dar este ceva şi mai rău şi mai mizerabil decât foamea aceasta: când cineva, având lipsă de cele necesare pentru mântuire, rămâne nepăsător faţă de nenorocire, neavând dorinţa de mântuire. Căci cel care este flămând şi în lipsă merge în stânga şi-n dreapta, căutând o bucăţică de pâine. Şi dacă găseşte o pâine de orz mucegăită, sau dacă cineva îi dă o pâine de mei sau de tărâţe, sau altceva din aceste feluri mai umile de hrană, se bucură atât de mult pe cât se supărase înainte când nu găsea nimic. Aşadar, şi cel care are foame duhovnicească, adică lipsa şi în acelaşi timp dorinţa mâncărurilor duhovniceşti, umblă în stânga şi-n dreapta, căutând pe cel care are de la Dumnezeu harisma învăţăturii. Şi dacă îl găseşte, se hrăneşte cu bucurie de pâinea vieţii celei sufleteşti, care este cuvântul cel mântuitor, pe care nu se poate să nu-l găsească cel care îl caută până la sfârşit: *Căci tot cel care cere va lua, şi cel care caută va afla şi celui care bate i se va deschide*[3], a spus Hristos.

---

[1] Lc. 15, 11-32. Respectând jocul de cuvinte al Sfântului Grigorie, traducerea cea mai fidelă a titlului ar fi: „La pilda celui care, fără nădejde de mântuire fiind, a fost mântuit".

[2] Am. 8, 11.

[3] Lc. 11, 10.

2. Dar sunt unii care, din pricina faptului că mintea lor a stat vreme îndelungată fără hrană, şi-au pierdut dorinţa de a se hrăni. De aceea, nici nu-şi dau seama de vătămare. Şi dacă ar avea învăţător, nu ar suporta nici măcar să-i audă învăţătura. Iar dacă nu ar avea, nu-şi caută învăţătorul, ducând o viaţă mult mai păcătoasă decât fiul risipitor. Căci acela, deşi fiind departe şi lipsit de Dătătorul obştesc de hrană, de Tatăl şi Stăpânul, atunci când a fost cuprins de o foame puternică şi şi-a simţit lipsa, s-a pocăit, s-a întors, a căutat şi a găsit din nou hrana cea dumnezeiască şi curată, şi într-atât s-a bucurat, prin pocăinţă, de darurile Duhului, încât chiar a fost şi invidiat pentru bogăţia [lor]. Dar mai degrabă luând-o de la început, vom expune clar iubirii voastre această parabolă evanghelică a Domnului. Căci şi astăzi este obiceiul ca ea să se citească în biserică.

3. *Era un om,* zice, *care avea doi fii*[4]. Domnul Se numeşte pe Sine aici, în chip alegoric, om. Şi nu este nimic de mirare. Căci dacă cu adevărat S-a făcut om pentru a noastră mântuire, ce e de mirare dacă Se prezintă pe sine ca un om, pentru folosul nostru, El Care este Purtătorul de grijă de-a pururea al sufletului şi al trupului nostru, fiind şi Stăpânul şi Făcătorul amândurora, El Care singur a arătat în ceea ce ne priveşte, înainte de a exista noi, faptele dragostei şi covârşitoarei purtări de grijă? Căci înainte de a fi noi, încă de la întemeierea lumii, ne-a pregătit moştenirea cea veşnică a Împărăţiei[5], după cum El Însuşi zice. Înainte de noi şi pentru noi i-a făcut pe îngerii slujitori, *trimişi,* după cum zice Pavel, *pentru cei care aveau să moştenească mântuirea*[6]. Înainte de noi şi pentru noi a întins cerul peste toată lumea cea simţită, ridicat ca un cort comun tuturor şi de aceeaşi valoare [pentru toţi] în această viaţă trecătoare, cer care el însuşi este pururea-mişcător, mult-mişcător şi nemişcat. Nemişcat, ca să nu aducă stricăciune, schimbându-se, celor care locuiesc

[4] Lc. 15, 11.
[5] *Cf.* Mt. 25, 34.
[6] Evr. 1, 14.

[în lume]; mult-mişcător, pentru ca mişcându-se în chip echilibrat şi contrabalansându-se, să se ţină pe sine pe loc; pururea-mişcător în sine şi rotind cu sine mulţimea astrelor în ordine, ca să învăţăm şi despre caracterul trecător al vieţii noastre [dar] şi să ne bucurăm de toate celelalte [fenomene] ale lui, care se produc uneori deasupra capetelor noastre[7]. Pentru noi şi înaintea noastră a făcut luminătorul cel mare spre stăpânirea zilei şi pe cel mai mic spre stăpânirea nopţii[8]. Şi i-a pus pe aceştia şi alţi aştri pe firmament, [aştri] care se mişcă împreună cu el şi în sens contrar lui, care se conjugă şi se opun în diferite moduri, ca să ne fie nouă spre semne şi spre anotimpuri şi spre ani. De nici unul dintre acestea nu are nevoie nici firea intelectuală, care este mai presus de simţire, nici firea vieţuitoarelor necuvântătoare, care trăieşte doar la nivelul simţirii. Aşadar, pentru noi a început să existe [cerul], pentru noi care prin simţire ne bucurăm şi de un alt avantaj[9], [precum şi] de frumuseţea celor văzute, pentru noi, care, prin simţirea unor astfel de semne avem şi înţelegerea lor cu ajutorul minţii. Pentru noi şi înainte de noi a întemeiat pământul, a întins marea, a revărsat din belşug aerul peste ea, iar deasupra acestuia, mai departe, a atârnat, cu toată înţelepciunea, firea focului, pentru ca înfăşurat de jur împrejur să spargă excesul frigului din [locurile] cele de jos, şi în acelaşi timp să rămână la locul său, stăpânindu-şi propriul exces. Şi chiar dacă şi animalele cele necuvântătoare au nevoie de acestea pentru a exista, totuşi şi ele au fost create înainte de noi în vederea slujirii oamenilor, după cum psalmodiază şi profetul David[10].

4. Aşadar, Cel care ne-a plăsmuit pe noi a adus [la existenţă] din ceea ce nu era, înainte de plăsmuirea noastră, acest întreg univers, pentru susţinerea trupului nostru. Dar pentru

[7] Fenomene ca eclipse etc.
[8] *Cf.* Fc. 1, 16.
[9] Simţirea nu e una brută.
[10] *Cf.* Ps. 103, 14.

îmbunătățirea obiceiurilor noastre şi pentru călăuzirea spre virtute, ce nu a făcut Stăpânul cel iubitor de bine? A făcut tot universul acesta văzut ca pe o oglindă a celor mai presus de lume, pentru ca prin contemplarea duhovnicească a acestuia să ajungem la acelea, ca printr-o scară minunată. A pus în noi o lege înnăscută, ca o regulă imuabilă, şi judecător ce nu poate fi înşelat şi învățător ce nu dă greş: propria conştiință care există în fiecare. [Astfel,] dacă ne-am adânci cu mintea în noi înşine, nu am mai avea nevoie de un alt învățător pentru înțelegerea binelui. Dacă am ghida bine prin simțire mintea noastră spre cele din afara [noastră], atunci *cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd, înțelegându-se din făpturi*[11], [precum] zice Apostolul.

5. Aşadar, deschizându[-ne] prin intermediul firii[12] şi al zidirii şcoala virtuților, a aşezat îngeri păzitori, a ridicat părinți şi profeți spre călăuzire, ne-a arătat semne şi minuni care duc la credință, ne-a dat legea cea scrisă ca ajutor pentru legea cea din firea noastră rațională şi pentru învățătura care vine din zidire. În cele din urmă, pentru că nu ne-a păsat de toate acestea – o, lenevirea noastră, [dar] şi îndelunga răbdare şi purtare de grijă a Celui care ne-a iubit în chip extraordinar! –, S-a dat pe Sine nouă, pentru noi, şi golindu-Se de bogăția dumnezeirii [până] la hotarele [firii] noastre, luând firea noastră şi făcându-Se om ca noi[13], S-a numit învățătorul nostru. Şi ne învață El Însuşi despre mărimea iubirii Sale de oameni, arătându-ne-o prin faptă şi prin cuvânt, în acelaşi timp conducându-i pe cei ce-L urmează către imitarea iubirii Sale [pentru noi] şi îndepărtându-i de dispoziția lipsită de iubire[14].

---

[11] Rom. 1, 20.

[12] Omeneşti.

[13] Filip. 2, 5-7.

[14] Învățătura despre cele trei legi date omului: legea naturală, legea scrisă și legea harului, sau a iubirii, provine de la Sfântul Maxim Mărturisitorul. A se vedea, de exemplu: *Quaestiones ad Thalassium* 39, *PG* 90, 392BC; *Ambigua* 10, *PG* 91, 1128C-1129D, și alte locuri. Discuții pe larg asupra chestiunii se găsesc la H.U. von Balthasar, *Cosmic Liturgy. The Universe According to Maximus the Confessor*, San Francisco, 2003, pp. 291-313; A.E. Kattan,

6. Dar pentru că dragostea este înnăscută şi în cei care poartă grijă de lucruri, cum sunt, spre exemplu, păstorii [care-şi iubesc] oile, şi există şi în cei care sunt stăpâni ai bogăţiilor lor, însă nu într-o atât de mare măsură ca în cei care sunt legaţi prin sânge şi prin rudenie, şi pentru că şi mai mare decât [dragostea] acestora este a părinţilor faţă de copiii lor, [Domnul] Îşi construieşte exemplul iubirii Sale de oameni plecând de la aceştia, numindu-Se pe Sine om şi părinte al nostru, al tuturor. Deoarece cu adevărat S-a făcut om pentru noi, şi ne-a născut din nou prin dumnezeiescul Botez şi harul dumnezeiescului Duh din acesta.

7. *Un om,* zice, *avea doi fii*[15]. Diferenţierea [pe care o lucrează] mintea împarte firea cea una în două, iar distincţia dintre virtute şi răutate îi reuneşte pe cei mulţi în două [categorii]. Căci şi noi spunem uneori că cel care este unul după ipostas este îndoit, atunci când are două feluri diferite de a se purta, după cum spunem că şi cei mulţi sunt unul, atunci când sunt de acord unii cu alţii. Apropiindu-se, aşadar, *fiul cel mai tânăr, a zis tatălui*[16]. Pe bună dreptate *cel mai tânăr.* Căci aduce o cerere care e proprie tinereţii şi care este plină de prostie. Şi păcatul pe care-l avea în minte atunci când era în chinul plecării este şi el mai tânăr [decât virtutea], fiind o descoperire mai târzie a relei noastre alegeri. Iar virtutea este mai bătrână, fiind din veac în Dumnezeu, iar în sufletele noastre este pusă de la început prin har[17].

Verleiblichung und Synergie. Grundzüge der bibelhermeneutik bei Maximus Confessor, Leiden-Boston, 2003, pp. 126-147; D. Bahrim, „*Theoria.* O hermeneutică mystagogică la Sfântul Maxim Mărturisitorul", în Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări și nedumeriri,* col. *VHPF* 1, Iași, 2012, pp. 23-26.

[15] Lc. 15, 11.

[16] Lc. 15, 12.

[17] Și ideea că virtuțile sunt naturale (aparțin firii) omului prin har, corespunzând stării originare a firii omului, de la creație este tot maximiană. A se vedea, de exemplu, *Disputatio cum Pyrrho, PG* 91, 309B-312A.

8. Şi apropiindu-se, zice, *fiul cel mai tânăr, i-a spus tatălui său: „Dă-mi partea de avere care-mi aparţine"*[18]. Vai, ce prostie! Nu i-a căzut la picioare, nu l-a implorat, ci i-a zis pur şi simplu. Şi nu numai aceasta, ci mai mult, el îşi cere [partea] ca pe o datorie de la Cel care dă tuturor în dar. *Dă-mi partea de avere care mi se cuvine,* ceea ce după lege îmi aparţine, care pe drept este partea mea. [Dar] care lege şi din care dreptate reiese că părinţii sunt datori copiilor? Mai degrabă dimpotrivă, copiii sunt datori părinţilor, şi firea însăşi arată aceasta, pentru că [copiii] sunt cei care îşi iau existenţa de la părinţi. Dar şi această [cerere] este a unei judecăţi tinereşti.

9. Aşadar, ce face *Cel care face să plouă şi peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi, care face să răsară soarele şi peste cei răi şi peste cei buni*[19]? *Le împarte averea*[20], spune [pilda]. Vezi că omul şi părintele acesta nu are nevoie de nimic [pentru sine]? Căci altfel nu ar fi împărţit doar acestor doi, şi nu ar fi împărţit doar în două averea sa, ci ar fi reţinut şi pentru sine o a treia parte din avere. Însă El, ca Dumnezeu, după cum spune şi Profetul David, neavând nevoie de cele care sunt bune pentru noi, împarte doar acestor doi copii averea sa, adică lumea întreagă. Căci după cum firea cea una este împărţită de diferenţierea cea din gândire, la fel şi lumea cea una este împărţită de uzul diferit. Căci unul [poate] zice către Dumnezeu: *toată ziua am întins către tine mâinile mele*[21] şi *de şapte ori pe zi te-am lăudat*[22] şi *la miezul nopţii m-am sculat*[23], şi *strigat-am la miez de noapte*[24], şi *am nădăjduit în cuvintele Tale*[25], şi *în zori de zi am ucis pe toţi păcătoşii pământului*[26], adică am tăiat poftele trupului care mişcă către

[18] Lc. 15, 12.
[19] Mt. 5, 45.
[20] Lc. 15, 12.
[21] Ps. 87, 10.
[22] Ps. 118, 164.
[23] Ps. 118, 62.
[24] Ps. 87, 1.
[25] Ps. 118, 42, 74.
[26] Ps. 100, 10.

patima plăcerii. Iar altul îşi petrece ziua cu vin, şi caută să vadă unde este de băut, şi îşi petrece noaptea în fapte nedemne şi nelegiuite, şi se grăbeşte către viclenii ascunse sau către comploturi pe faţă şi răpiri de averi şi planuri rele. Oare nu au împărţit aceştia noaptea cea una şi soarele cel unul, şi, mai mult decât acestea, propria lor fire, făcând uz de ea în mod discordant unii faţă de alţii? Dumnezeu însă a împărţit în chip egal tuturor toată zidirea, oferind-o spre folosinţă după propria [Sa] voinţă.

10. *Şi nu după multe zile,* zice, *strângând toate, fiul mai tânăr s-a dus într-o ţară îndepărtată*[27]. Cum de nu a plecat îndată, ci *nu după multe zile,* adică a plecat după puţine zile? Diavolul, cel ce ne şopteşte răul, nu ne sugerează în acelaşi timp şi trăirea de capul nostru, şi păcatul, ci ne înşală încet-încet, în chip viclean, şoptindu-ne şi zicându-ne: „Şi tu, dacă vei trăi după tine şi nu te vei preocupa de Biserica lui Dumnezeu şi nu vei pleca urechile la Învăţătorul Bisericii, vei putea [şi aşa] să vezi pentru tine însuţi ceea ce este necesar şi vei putea să nu te îndepărtezi de ceea ce este bine". Când însă îl desparte pe cineva de cântarea cea sfântă şi de ascultarea sfinţilor învăţători, atunci îl îndepărtează pe acela şi de dumnezeiasca purtare de grijă, predându-l pe acesta faptelor sale cele rele. Căci Dumnezeu este pretutindeni. Dar un singur lucru este departe de bine: răul, în care fiind prin păcat, ne ducem departe de Dumnezeu. *Căci nu vor sta călcătorii de lege înaintea ochilor Tăi*[28], zice David către Dumnezeu.

11. Plecând astfel departe, şi ajungând într-o ţară îndepărtată, fiul cel mai tânăr *şi-a risipit acolo averea lui,* zice [Scriptura], *trăind în desfrânări*[29]. Cum şi-a risipit averea? Înainte de toate, averea şi bogăţia noastră este mintea noastră cea înnăscută. Câtă vreme ne ţinem de căile mântuirii, avem mintea unită

[27] Lc. 15, 13.
[28] Ps. 5, 5.
[29] Lc. 15, 13.

şi cu sine, şi cu Mintea Primă şi Cea mai înaltă, Dumnezeu. Când însă deschidem poarta pentru patimi, pe dată se risipeşte [mintea], rătăcind în tot ceasul în jurul celor trupeşti şi pământeşti, în jurul plăcerilor de multe feluri şi al gândurilor pătimaşe cu privire la acestea. Bogăţia minţii este judecata, care stă cu aceasta şi discerne ceea ce este mai bine de ceea ce este mai rău, atâta vreme cât şi mintea rămâne supusă poruncilor şi sfaturilor Părintelui cel Preaînalt. Când însă [mintea] se răscoală, atunci şi [judecata-bogăţia] se risipeşte în desfrânare şi în lipsa de judecată, împărţind astfel răutăţile în două părţi corespunzătoare acestora.

12. Lucrul acesta poţi să-l vezi şi la toată virtutea şi puterea noastră, care sunt cu adevărat bogăţia noastră. Având în vedere că răutatea este de multe feluri, dacă bogăţia aceasta a noastră se apleacă spre răutate, se risipeşte. Căci mintea însăşi îşi tinde dorirea către Cel Unul şi cu adevărat Dumnezeu, singurul Bun, singurul de dorit, singurul dătător al plăcerii neamestecate cu nici o durere. Însă când mintea se moleşeşte, atunci puterea sufletului pentru dragostea cea adevărată cade de la Cel ce este cu adevărat de dorit, şi împrăştiindu-se în feluritele doriri ale poftei de plăcere, se risipeşte, abătându-se de aici către pofta de mâncăruri ce nu sunt necesare, de acolo către pofta trupurilor de necinste, de dincolo către pofta lucrurilor nefolositoare, din altă parte către pofta de slavă deşartă şi fără de slavă. Şi astfel, fiind tăiat în bucăţi nefericitul om şi torturat de feluritele griji cu privire la acestea, nu mai priveşte cu bucurie soarele şi nici nu mai respiră cu bucurie aerul acesta, care sunt o bogăţie comună tuturor.

13. Dacă mintea noastră nu se îndepărtează de Dumnezeu, atunci stârneşte mânia care este în noi doar contra diavolului şi se foloseşte de bărbăţia care e în suflet contra patimilor rele, contra stăpânitorilor întunericului, contra duhurilor răutăţii. Dacă însă omul nu se dedică dumnezeieştilor porunci ale Stăpânului Care l-a înarmat [cu acestea], atunci se luptă cu cei care îi sunt aproape, se umple de furie contra celor de un neam

cu el, se sălbăticeşte contra celor care nu sunt de acord cu poftele lui cele împotriva raţiunii, şi devine, vai, ucigaş de om, făcându-se asemenea nu numai animalelor celor lipsite de raţiune, ci şi animalelor care se târăsc şi aruncă venin, devenind scorpion, şarpe, pui de viperă, el care a fost rânduit în ceata fiilor lui Dumnezeu. Ai văzut cum şi-a risipit şi şi-a pierdut averea? *Şi după ce fiul cel mai tânăr a cheltuit toate, a început să fie în lipsă, căzând în foame*[30]. Dar încă nu are în vedere întoarcerea. Căci era destrăbălat. De aceea, *mergând, s-a alipit de unul dintre locuitorii acelei ţări, şi acesta l-a trimis la ţarinile lui să-i pască porcii*[31].

14. Cine sunt cetăţenii şi căpeteniile ţării care se află departe de Dumnezeu? De bună seamă că sunt demonii, care l-au adus pe fiul Tatălui Ceresc în starea de obişnuit al bordelurilor, şef al vameşilor, căpetenie a tâlharilor şi mai marele. Căci viaţa porcească, din cauza extremei sale necurăţii, este un simbol a toată patima. Şi cei care se bălăcesc în noroiul acestor patimi sunt porci, peste care ajungând el mai mare – ca unul care îi întrecea pe toţi în ceea ce priveşte pofta de plăcere –, nu putea să se sature cu roşcovele pe care le mâncau porcii, adică nu putea să găsească săturare pentru pofta sa.

15. Cum? Firea trupului nu ajunge să slujească poftelor celui destrăbălat? Aurul sau argintul, când ajung la cel iubitor de aur sau de argint, sporesc nevoia de [bani] şi, cu cât curg mai mult, cu atât mai mare fac pofta de [bani]. Lumea întreagă abia, sau poate că nici măcar, nu ar fi suficientă pentru un lacom şi iubitor de putere. Şi pentru că sunt mulţi aceştia, iar lumea una este, cum va putea oare cineva dintre aceştia să-şi găsească săturare pentru pofta lui? Astfel şi acela, care se îndepărtase de Dumnezeu, nu putea să se sature. Căci nimeni, zice [Scriptura], nu-i dădea [cât] să se sature[32]. Şi cine ar fi putut să-i dea? Dumnezeu era departe, Dumnezeu a Cărui

[30] Lc. 15, 14.
[31] Lc. 15, 15.
[32] *Cf.* Lc. 15, 16.

vedere doar aduce lesne-săturarea pentru cel care-L priveşte, după cum este scris: *Sătura-mă-voi când mi se va arăta slava Ta*[33]. Diavolul nu voia să-i aducă săturarea poftelor ruşinoase, pentru că săturarea provoacă în chip firesc în cei nestatornici o schimbare a legăturii cu acestea. Pe drept cuvânt nimeni nu i-a dat săturarea.

16. Aşadar, când cu greu şi-a venit în sine cel ce s-a revoltat împotriva tatălui, şi când a înţeles la ce rele a ajuns, s-a plâns pe sine, zicând: *Câţi argaţi ai tatălui meu sunt îndestulaţi de pâine, iar eu pier de foame!*[34]. Cine sunt argaţii? Cei care prin sudorile pocăinţei şi prin smerenie sunt chemaţi la mântuire ca la plata unei solde. Iar fii sunt cei care prin dragostea faţă de El s-au supus poruncilor Lui, după cum a spus şi Domnul: *Cel care Mă iubeşte păzeşte poruncile Mele*[35].

17. Fiul cel mai tânăr, după ce a căzut din starea de fiu şi a ieşit din patria cea sfântă de bună voia sa şi a căzut în foame, s-a judecat pe sine, s-a smerit şi s-a pocăit zicând: *Sculându-mă, mă voi duce şi voi cădea la tatăl meu şi-i voi zice: „Tată, am greşit la cer şi înaintea ta"*[36]. Bine am spus la început că tatăl acesta este Dumnezeu. Căci cum ar fi greşit faţă de cer fiul care şi-a părăsit tatăl, dacă Tatăl nu ar fi fost ceresc? *Am greşit*, zice, *la cer*, adică faţă de sfinţii care sunt în cer şi a căror cetăţenie este în ceruri, *şi înaintea Ta* Care locuieşti împreună cu sfinţii Tăi în cer. *Şi nu mai sunt vrednic să fiu numit fiul Tău; fă-mă ca pe unul din argaţii Tăi*[37]. Adus în simţire datorită smereniei, spune pe bună dreptate: *Fă-mă!* Căci nu atinge cineva de la sine treptele virtuţii, chiar dacă [la acestea nu se ajunge şi] fără propria alegere. *Sculându-se, a venit la tatăl său. Şi era încă departe*[38]. Cum adică a venit, dar era [încă] departe – din care pricină tatăl său,

---

[33] Ps. 16, 15.
[34] Lc. 15, 17.
[35] In 14, 23.
[36] Lc. 15, 18.
[37] Lc. 15, 18.
[38] Lc. 15, 20.

find cuprins de milă, a ieşit în întâmpinarea lui? Omul care se pocăieşte din suflet, prin intenţia cea bună şi prin îndepărtarea de păcat, ajunge la Dumnezeu. Însă, fiind încă tiranizat în gând de răul obicei şi de predispoziţiile [pentru păcat], se află încă departe de Dumnezeu şi are nevoie de milostivire de sus şi de ajutor, dacă vrea să se mântuiască.

18. De aceea şi *Tatăl îndurărilor*[39] coboară ca să îl întâmpine, îl îmbrăţişează, îl sărută şi porunceşte robilor Săi, adică preoţilor, să-l îmbrace cu haina cea dintâi, care este starea de fiu, pe care o îmbrăcase mai înainte prin Sfântul Botez; [le mai porunceşte] să-i dea inel în dreapta lui, adică să pună pecetea virtuţii contemplative, arvună a moştenirii viitoare, în partea activă/practică a sufletului, care este simbolizată de mână, şi să-i pună încălţăminte în picioare, [adică] paza dumnezeiască şi siguranţa care îi dă putere să *calce peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului*[40]. Apoi, a poruncit să fie adus viţelul cel îngrăşat, să fie junghiat şi oferit spre mâncare. Iar viţelul acesta este Însuşi Domnul, Care iese afară din ascunsul dumnezeirii şi de pe tronul cel aşezat mai presus de toate şi, arătându-Se pe pământ ca om, este jertfit pentru păcatele noastre ca un viţel; şi ca un viţel îngrăşat/crescut, adică pâine, ni Se oferă nouă spre mâncare. [Căci] Dumnezeu împărtăşeşte bucuria şi sărbătorirea acestor lucruri cu sfinţii Săi, făcând ale Lui cele ale noastre, datorită extremei Sale iubiri de oameni, şi zice: *Veniţi să mâncăm şi să ne bucurăm!*[41].

19. Dar fiul cel mai în vârstă se mânie. Gândeşte-te iarăşi la iudeii care s-au mâniat din pricina chemării neamurilor, la cărturarii şi fariseii care s-au scandalizat că Domnul i-a primit pe păcătoşi şi a mâncat cu ei. Iar dacă vrei să înţelegi acestea şi despre cei drepţi, ce-ar fi de mirare, atâta vreme cât cel drept nu cunoaşte bogăţia bunătăţii lui Dumnezeu, care este

[39] II Cor. 1, 3.
[40] Lc. 10, 19.
[41] Lc. 15, 23.

mai presus de toată mintea? De aceea [fiul cel mai în vârstă] şi este mângâiat de Părintele nostru, al tuturor, Care îl învaţă cele cuvenite, spunându-i: *Tu întotdeauna eşti cu mine*[42], împărtăşindu-te de bucuria cea neschimbată. *Trebuie însă să ne bucurăm şi să ne veselim: căci fratele tău acesta mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat*[43]. Era mort prin păcat şi a înviat prin pocăinţă. Era pierdut, pentru că nu se găsea în Dumnezeu, însă s-a aflat şi a umplut de bucurie cerul, după cum este scris: *bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăieşte*[44].

20. Care este pricina pentru care, mai cu seamă, s-a mâhnit fiul cel mai în vârstă? *Că mie*, zice, *niciodată nu mi-ai dat un ied, ca să mă veselesc împreună cu prietenii tăi. Când însă a venit fiul tău acesta, care ţi-a mâncat averea cu desfrânatele, ai junghiat pentru el viţelul cel îngrăşat*[45]. Atât de mare este superioritatea darurilor lui Dumnezeu pentru noi, încât şi îngerii doreau să privească la cele ce ne-au fost dăruite prin întruparea Lui, după cum zice corifeul apostolilor, Petru[46]. Şi drepţii de asemenea doreau să vină Hristos pentru ei, înainte de vreme – precum Avraam, care dorea să vadă ziua Lui[47]. Dar El nu a venit atunci, şi când a venit, nu a venit ca să-i cheme pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă[48], şi, mai ales, [a venit] că să fie răstignit pentru ei, El Care a ridicat păcatul lumii[49]. *Căci acolo unde s-a înmulţit păcatul, a prisosit harul*[50].

21. Faptul că Dumnezeu nu dă drepţilor, atunci când aceştia cer, nici un ied, adică pe [nici unul dintre cei] păcătoşi, ni se vădeşte din multe alte situaţii, dar mai ales din exemplul

---

[42] Lc. 15, 31.
[43] Lc. 15, 32.
[44] Lc. 15, 7.
[45] Lc. 15, 29.
[46] *Cf.* I Pt. 1, 12.
[47] *Cf.* Mt. 13, 17; Lc. 10, 24; In 8, 56.
[48] *Cf.* Mt. 9, 13; Mc. 2, 17; Lc. 5, 32.
[49] *Cf.* In 1, 29.
[50] Rom. 5, 20.

Sfântului şi fericitului Carp[51]. Căci acesta nu numai că nu a fost ascultat când i-a blestemat pe unii oameni răi şi când spunea că nu e drept dacă trăiesc oamenii fără Dumnezeu şi care strâmbă căile cele drepte ale Domnului, ci chiar a simţit pe propria piele mânia cea dumnezeiască şi a auzit unele cuvinte cu totul înfricoşătoare care l-au dus către cunoaşterea îndelungii răbdări a lui Dumnezeu cea de negrăit şi mai presus de minte, cuvinte care îl îndemnau nu numai să nu îi blesteme, ci chiar să se roage pentru cei care trăiesc în răutate, de vreme ce Dumnezeu încă le mai oferă vreme de pocăinţă. Aşadar, ca să arate aceasta şi ca să înfăţişeze că dă daruri mari şi de invidiat celor ce se întorc prin pocăinţă, Dumnezeul celor care se pocăiesc, *Tatăl îndurărilor*[52], a alcătuit astfel această parabolă.

22. Să [le] luăm, aşadar, şi noi, fraţilor, prin lucrarea pocăinţei şi să ne îndepărtăm de cel rău şi de mâncărurile lui. Să ne ţinem departe de porci şi de roşcovele care îi hrănesc, adică de patimile cele spurcate şi de cele în legătură cu acestea. Să stăm departe de păşunea cea rea, adică de reaua obişnuinţă, să fugim din ţara patimilor, care este necredinţa, pofta cea nesăturată şi necumpătarea, în care se află o foame foarte tare de cele bune, şi patimi mai rele decât foamea. Să alergăm către Tatăl nestricăciunii, către Dătătorul vieţii, mergând pe calea vieţii prin virtuţi. Căci acolo [pe cale] Îl vom afla ieşind în întâmpinarea noastră, din iubirea Sa de oameni; [Îl vom afla] dăruindu-ne iertarea păcatelor noastre, semnul prevestitor al nestricăciunii, arvuna moştenirii viitoare. Pentru că şi fiul risipitor, după cum am fost învăţaţi de Mântuitorul, atâta vreme cât a fost în ţara patimilor, chiar dacă a cugetat şi a spus cuvintele pocăinţei, nu a dobândit nimic bun, până când, părăsind toate acele fapte ale păcatului, a venit alergând la tatăl său, şi obţinând cele mai presus de nădejdea sa, a rămas pentru restul vieţii întru totul în smerenie, arătând înfrânare,

[51] *Cf. Ἁγιολόγιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Atena, 1995, p. 247.
[52] II Cor. 1, 3.

lucrând cu dreptate şi păzind în el neatins harul cel înnoit de Dumnezeu.

23. Pe care să-l dobândim noi toţi şi să-l păzim neîmputinat, pentru ca în veacul ce va să fie să ne bucurăm împreună cu risipitorul cel mântuit în Ierusalimul cel de sus, maica celor vii, Biserica celor întâi-născuţi, în Însuşi Hristos Domnul nostru, Căruia I se cuvine slavă în veci. Amin.

Omilia a IV-a

La evanghelia [despre] cea de-a doua venire a lui Hristos; şi despre milostivire şi facerea de bine[1]

1. În duminica trecută, prin parabola risipitorului mântuit, Biserica a făcut pomenire de neajunsa iubire de oameni a lui Dumnezeu pentru noi. În duminica de faţă ne învaţă despre înfricoşătoarea judecată viitoare a lui Dumnezeu, folosindu-se bine de ordinea [logică a lucrurilor] şi urmând cuvintele profetice: *Mila şi judecata voi cânta Ţie, Doamne*[2], şi: *O dată a grăit Dumnezeu şi aceste două lucruri am auzit: că puterea este a lui Dumnezeu şi a Ta, Doamne, este mila, căci Tu dai fiecăruia după faptele lui*[3].

2. Aşadar, mila şi îndelunga răbdare preced judecata dumnezeiască. Fiindcă Dumnezeu, de mai înainte având în Sine şi cuprinzând toată virtutea, şi fiind în acelaşi timp şi drept şi milostiv, pe bună dreptate, pentru că mila nu merge împreună cu judecata – după cum este scris: „Să nu fii milostiv faţă de sărac la judecată"[4] –, [Dumnezeu] a împărţit pentru fiecare din acestea două un timp anume: timpul de faţă l-a rânduit ca vreme a îndelungii răbdări, iar [veacul] ce va să fie pentru răsplătire. Şi de aceea harul Duhului astfel a rânduit cele

---

[1] *Cf.* Mt. 25, 31-46.
[2] Ps. 100, 1.
[3] Ps. 61, 11.
[4] *Cf.* Pilde 24, 23.

săvârşite [în timpul Postului] în Sfânta Biserică, ca învăţând noi aceasta – şi anume că luăm iertarea păcatelor din cele [săvârşite] aici –, să ne sârguim încă fiind în viaţa aceasta să dobândim mila cea veşnică şi să ne facem vrednici de dumnezeiasca iubire de oameni. Căci judecata aceea este lipsită de milă pentru cei ce nu au arătat milă[5].

3. Am vorbit de curând, mai înainte, despre milostivirea cea de neajuns a lui Dumnezeu pentru noi. Astăzi însă cuvântul ne va fi despre a doua venire a lui Hristos, precum şi despre judecata cea înfricoşătoare de atunci şi despre cele care se vor împlini atunci în chip negrăit, *pe care ochiul nu le-a văzut, şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit*[6] – [dacă inima e] lipsită de părtăşia Dumnezeiescului Duh –, aceste lucruri depăşind nu numai simţirea omenească, ci şi mintea şi raţiunea omenească. Căci chiar dacă Acesta este Cel care ştie toate şi El este Cel care va judeca tot pământul şi Care ne învaţă despre acestea, totuşi El S-a coborât la puterea de [înţelegere] a celor care sunt învăţaţi, dându-ne cuvinte potrivite. De aceea sunt introduse fulgerul, norii, trâmbiţa, tronul şi celelalte asemenea acestora, chiar dacă *noi aşteptăm ceruri noi şi pământ nou, după făgăduinţa Lui*[7], cele de acum (urmând) a se schimba.

4. Dacă numai cele grăite, şi încă grăite cu scumpătate, umplu de frică şi groază sufletul celor care le ascultă cu înţelepciune, cine va putea suferi când aceste lucruri se vor împlini? În ce fel trebuie să trăim noi în sfintele petreceri şi în vieţuirile cucernice, aşteptând venirea zilei Domnului, zi în care, după cum zice dumnezeiescul Petru, *cerurile arzând, vor fi nimicite, stihiile aprinse se vor topi, iar pământul şi lucrurile de pe el se vor mistui*[8]? Iar înainte de acestea va fi cumplita venire şi urgie a antihristului contra credinţei, care *dacă nu ar fi scur-*

[5] *Cf.* Iac. 2, 13.
[6] I Cor. 2, 9.
[7] II Pt. 3, 13.
[8] II Pt. 3, 12.

tată, fiind îngăduită doar puţin timp, *nici un trup nu ar mai fi mântuit*[9], după cum zice Domnul în Evanghelii. De aceea îi îndeamnă pe ai săi zicând: *Privegheaţi în toată vremea, rugându-vă, ca să fiţi socotiţi vrednici să scăpaţi de toate acestea care vor să fie, şi să staţi înaintea Fiului Omului*[10].

5. Aşadar, toate acestea sunt pline de o groază copleşitoare. Însă pe cei care îşi pierd viaţa în necredinţă, în nedreptate şi în lene îi ameninţă lucruri şi mai înfricoşătoare decât cele spuse, după cum zice şi Domnul Însuşi: *Atunci vor plânge toate neamurile pământului*[11]. *Neamuri ale pământului* sunt cei care nu se supun Celui care a venit din cer, cei care nu-L cunosc şi nu-L cheamă pe Tatăl cel ceresc şi nici nu-şi înalţă neamul către El prin asemănarea faptelor. Şi iarăşi: *Ca o cursă va veni ziua aceea peste toţi care stau pe faţa întregului pământ*[12], adică peste cei care sunt pironiţi de pământ şi de cele pământeşti prin destrăbălări, beţii, desfătări şi griji lumeşti, şi care se dedică în întregime frumuseţilor văzute în chip simţit, [adică] bogăţiei, slavei şi plăcerii. Prin expresia *faţa pământului* face aluzie la plăcerea aparentă a acestuia [a celor pământeşti], iar prin expresia *care stau* arată stăruinţa lor [în iluzie] continuă şi adânc înrădăcinată. Prin aceste cuvinte îi pune pe cei care păcătuiesc fără să se pocăiască până la sfârşit alături de cei sacrilegi, după cum şi Isaia a spus de mai înainte: *Cei nedrepţi şi cei păcătoşi vor arde laolaltă, şi nu va fi cine să-(i) stingă*[13]. *Însă cetăţenia noastră este în ceruri, de unde şi aşteptăm Mântuitor*[14], spune apostolul. *Voi nu sunteţi din lumea aceasta*[15], a spus Domnul către ucenicii Săi, cărora le zice iarăşi: *Iar când toate acestea se vor săvârşi,*

[9] Mt. 24. 22; Mc. 13, 20.
[10] Lc. 21, 36.
[11] Mt. 24, 30.
[12] Lc. 21, 35; Is. 24, 17-18.
[13] Is. 1, 31.
[14] Filip. 3, 20.
[15] In 15, 19.

prindeţi curaj şi ridicaţi capetele voastre, pentru că se apropie răscumpărarea voastră[16].

6. Uitaţi-vă cum cei care trăiesc după Hristos sunt plini de bucurie şi de îndrăzneală negrăită pentru cele care vor fi imediat după acestea, în vreme ce cei care trăiesc după trup sunt plini de ruşine, durere şi tristeţe, după cum şi Pavel strigă zicând: *Dumnezeu va da fiecăruia după faptele lui: viaţa veşnică celor ce prin stăruinţă în fapta bună caută slavă, cinste şi nestricăciune, iar celor care nu se supun adevărului şi se supun răutăţii, mânie şi furie; necaz şi strâmtorare peste tot sufletul omului care lucrează răutatea*[17]. Demult, pe vremea lui Noe, când păcatul se înmulţise şi stăpânea aproape tot neamul omenesc, s-a iscat potop de la Dumnezeu care a nimicit toată suflarea, fiind păstrat numai cel drept şi casa lui pentru naşterea celei de-a doua lumi[18]. Şi după aceasta, când răutatea a crescut, iar Dumnezeu a tăiat-o în parte, făcându-i scrum pe sodomiţi prin foc[19], cufundându-i în mare pe faraoniţi în chip minunat şi distrugând neamul cel fără de ruşine al iudeilor prin foame, discordie, războaie, boli şi pedepse amarnice.

7. Doctorul nostru comun, deşi s-a folosit de leacuri şi medicamente aspre pentru neamul nostru, nu a lăsat deoparte şi cele plăcute şi care sunt folositoare fiind împreunate cu plăcere, ci a ridicat Părinţi, a arătat Profeţi, a împlinit minuni, a dat lege, a trimis îngeri. Şi pentru că acestea erau slabe faţă de impulsul cel nestăpânit al răutăţii noastre, Însuşi Medicamentul cel mare care pune capăt păcatelor cele mari, Însuşi Cuvântul lui Dumnezeu a plecat cerurile şi a venit pe pământ. Şi făcându-Se în toate ca noi, în afară de păcat[20], a nimicit păcatul în Sine, şi întărindu-ne, a tocit boldul păcatului[21], iar pe

---

[16] Lc. 21, 28.
[17] Rom. 2, 6-9.
[18] *Cf.* Fc. 6, 13-22.
[19] *Cf.* Fc. 19, 24-25.
[20] *Cf.* Evr. 4, 15.
[21] *Cf.* I Cor. 15, 56.

începătorii şi împreună-lucrătorii păcatului i-a făcut de ruşine prin Crucea Sa, *nimicind prin moarte pe cel care avea stăpânirea morţii*[22].

8. Şi după cum în vremea lui Noe i-a potopit pe păcătoşi prin apă, la fel şi mai târziu a potopit păcatul prin dreptatea şi harul Său, şi S-a ridicat[23] pe Sine nemuritor, ca o sămânţă şi pârgă a lumii veşnice şi ca un exemplu şi înfăţişare a învierii celei nădăjduite de noi în chip nemincinos. Şi după ce a înviat şi a fost înălţat la ceruri, i-a trimis pe apostoli în lumea întreagă[24], a arătat o mulţime nu uşor de numărat de mucenici, a statornicit mulţime de învăţători, a descoperit adunări de cuvioşi. Şi iarăşi, după ce a făcut toate şi nu a lăsat deoparte nimic din cele care trebuiau să fie făcute, a văzut iarăşi răutatea ridicându-se atât de mult din pricina libertăţii alegerii noastre; sau mai degrabă atunci răutatea va fi văzută înălţându-se într-atât, încât oamenii se vor închina şi vor asculta de Antihrist[25], părăsindu-L pe Adevăratul Dumnezeu şi pe Hristosul Său; Acesta însă va veni din nou din ceruri cu putere şi cu slavă multă[26], nemaiarătându-Se atunci îndelung răbdător, ci pedepsind pe cei care prin fapte rele, în vremea îndelungii Sale răbdări, şi-au adunat mânie. Şi pe cei care nu pot fi tămăduiţi îi va tăia de cei sănătoşi, ca pe nişte mădulare putrezite, şi îi va preda focului. Iar pe cei ce sunt ai Lui îi va izbăvi de ocara şi de petrecerea cu oamenii răi, şi îi va face moştenitori ai împărăţiei cerurilor.

9. Cel care a întemeiat toate, îndată după spurcata venire a lui Antihrist, va zdruncina toate, conform celor spuse de profet: *Încă o dată voi cutremura nu numai pământul, ci şi cerul*[27]. Aşadar imediat [după venirea lui Antihrist] zguduie lumea,

---

[22] Evr. 2, 14.
[23] Cu sensul de „a înviat".
[24] *Cf.* Mt. 28, 19; Mc. 16, 15; Lc. 24, 46.
[25] *Cf.* Mt. 24, 24; Mc. 13, 22.
[26] *Cf.* Mc. 13, 26.
[27] Evr. 12, 26; Ag. 2, 21.

surpă hotarul cel mai de sus al universului, înfăşoară bolta cerească, amestecă pământul cu foc şi dărâmă toate; distruge de jos, cum se zice, temeliile întregii lumi, iar de sus trimite mulţimea stelelor[28], ca nişte uragane cu neputinţă de descris, peste capetele celor care au făcut răul dumnezeu, pentru ca cei care cred în Antihrist să fie pedepsiţi prima dată prin acestea, ei în care mintea s-a înţepenit şi care din această pricină au crezut în cel potrivnic lui Dumnezeu ca în Dumnezeu. Apoi, arătându-Se cu slavă negrăită, prin glasul unei trâmbiţe uşor de recunoscut, va aduce la viaţă pe toţi[29], precum odinioară printr-o suflare pe protopărinte, şi vor sta vii înaintea Lui toţi cei morţi din veac. Şi nu îi va duce pe cei nelegiuiţi la judecată şi nici nu îi va învrednici de vreun cuvânt. Căci *nu se vor scula nelegiuiţii spre judecată*[30], cum este scris, ci spre osândire.

10. Vor fi supuse judecăţii toate ale noastre, după glasul Evangheliei citite astăzi: *Când va veni Fiul Omului întru slava Sa şi toţi sfinţii îngeri împreună cu El*[31]. Căci la prima Sa venire slava dumnezeirii Sale a fost ascunsă sub trupul pe care l-a luat de la noi pentru noi, iar acum este ascunsă la Tatăl în cer, dimpreună cu trupul cel una cu Dumnezeu. Atunci însă se va descoperi toată slava Sa. Căci de la răsărituri până la apusuri se va arăta strălucind, luminând marginile cu razele dumnezeirii, când trâmbiţa universală şi de viaţă făcătoare va răsuna peste tot şi va chema toate deodată la El. A adus îngeri şi prima dată, dar în chip ascuns, reţinându-le zelul împotriva duşmanilor lui Dumnezeu. A doua oară însă îi va aduce pe faţă şi nu va mai tăcea, ci va învinui şi-i va da pedepselor pe cei necredincioşi.

11. *Când va veni Fiul Omului întru slava Sa şi toţi sfinţii îngeri împreună cu El, atunci va şedea pe tronul slavei Sale*[32]. (Aceasta) astfel a văzut-o de mai înainte Daniel şi a grăit: *Iată,* zice, *au*

---

[28] *Cf.* Mt. 24, 29; Mc. 13, 25.
[29] *Cf.* Mt. 24, 31; I Tes. 4, 16.
[30] *Cf.* Mt. 12, 41-12; Lc. 11, 31-32.
[31] Mt. 25, 31.
[32] Mt. 25, 31.

fost aşezate tronuri şi Cel vechi de zile S-a aşezat. Şi am văzut pe cineva ca Fiul Omului venind pe norii cerului şi ajungând până la Cel vechi de zile. Şi Lui I S-a dat toată cinstea şi puterea. Mii de mii îi slujeau Lui şi miriade de miriade stăteau înaintea Lui[33]. În acord cu aceasta şi Sfânta Evanghelie spune că atunci *vor fi adunate toate neamurile înaintea Lui. Şi-i va despărţi pe unii de alţii, după cum desparte păstorul oile de capre*[34]. Îi numeşte oi pe cei drepţi, ca unii care sunt blânzi şi aşezaţi şi merg pe calea cea netedă a virtuţilor bătătorită de El şi care au devenit asemenea Lui. Pentru că şi El Însuşi a fost numit miel de către Înaintemergătorul şi Botezătorul: *Iată mielul lui Dumnezeu Care ridică păcatul lumii!*[35]. Iar capre îi numeşte pe cei păcătoşi, ca unii care sunt insolenţi şi fără rânduială, ducându-se pe marginile abrupte ale păcatului. Şi pe cei dintâi, zice, îi va pune de-a dreapta Sa, ca unii care sunt lucrători ai faptelor de-a dreapta, iar pe cei-lalţi care nu sunt aşa, îi va pune de-a stânga. *Atunci va spune Împăratul*[36], zice [Evanghelia], şi nu adaugă care împărat sau al cui împărat, pentru că nu este altul în afară de El. Căci chiar dacă acolo vor fi mulţi domni şi împăraţi, unul este cu adevărat Domn, unul este Împărat, Cel care prin fire este Stăpânul universului. Va zice, aşadar, atunci Singurul Împărat celor de-a dreapta Sa: *Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu, moşteniţi împărăţia cea gătită vouă de la întemeierea lumii!*[37].

12. Într-adevăr, întemeierea lumii de la început a avut în vedere acest lucru şi cu acest scop [a lucrat] voinţa aceea cerească şi din veci a Tatălui – potrivit căreia Îngerul Sfatului cel Mare[38] al Tatălui l-a făcut pe om ca fiinţă vie nu numai după chipul Său, ci şi după/spre asemănarea Sa proprie, ca să poată cândva să primească mărimea împărăţiei cereşti, fericirea

---

[33] Dan. 7, 9-13.
[34] Mt. 25, 32.
[35] In 1, 29.
[36] Mt. 25, 34.
[37] Mt. 25, 34.
[38] *Cf.* Is. 9, 5.

dumnezeieştii moşteniri, desăvârşirea binecuvântării Părintelui de sus, [voinţă] prin care s-au făcut toate cele văzute şi nevăzute. Căci nu a spus [de la întemeierea] lumii sensibile, ci a spus în mod nedefinit [de la întemeierea] lumii, atât cea cerească, cât şi cea pământească. Dar nu numai aceasta, ci şi dumnezeiasca şi negrăita chenoză, felul teandric de vieţuire, Pătimirile cele mântuitoare, tainele toate, cu acest scop au fost de mai înainte rânduite cu grijă şi în chip cu totul înţelept, ca cel care datorită lor se arată credincios în vremurile de acum să audă de la Mântuitorul: *Bine, slugă bună, peste puţine ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău*[39]. Veniţi, aşadar, spune, de moşteniţi şi lumea cea statornică, şi care rămâne, şi cerească, voi care v-aţi folosit bine, conform voii Mele, de lumea cea pământească, stricăcioasă şi trecătoare. *Căci flămând am fost şi Mi-aţi dat să mănânc, însetat am fost şi Mi-aţi dat să beau, străin am fost şi M-aţi primit, gol am fost şi M-aţi îmbrăcat, bolnav şi M-aţi cercetat, în temniţă am fost şi aţi venit la Mine*[40].

13. Acum [se naşte] întrebarea din ce pricină a amintit doar de milostivire, pentru care a şi dat binecuvântarea şi moştenirea şi împărăţia aceea. Dar pentru cei care ascultă cu înţelepciune, nu a amintit doar de milostivire. Din pricină că mai sus i-a numit pe cei care lucrează [cele ale milosteniei] oi, prin această denumire dă mărturie în cazul lor despre asemănarea cu El şi despre toată virtutea lor şi despre faptul că sunt gata fără încetare să [meargă] la moartea pentru ceea ce este bun. După cum şi El Însuşi [a fost] *ca o oaie spre junghiere şi ca un miel fără de glas înaintea celui care-l tunde*[41], precum este scris.

14. Aşadar, acestora, care sunt astfel, le proslăveşte facerea de bine. Căci trebuie ca cel care va moşteni împărăţia aceea veşnică să o aibă şi pe aceasta, care este dovadă şi rod al dragostei,

[39] Mt. 25, 21.
[40] Mt. 25, 35-36.
[41] Is. 53, 7; Fapte 8, 32.

ca pe o coroană aşezată deasupra tuturor celorlalte virtuţi. Lucrul acesta l-a arătat Domnul şi prin parabola celor zece fecioare[42]. Căci nu au intrat în cămara de nuntă cea dumnezeiască toate câte se găseau [acolo], ci doar cele care s-au împodobit cu fecioria, care nu putea fi plinită fără asceză şi cumpătare, şi multe şi felurite alte lupte pentru virtute. În plus, ele ţineau în mâini şi candele aprinse, [adică] mintea lor şi cunoaşterea cea neadormită din minte, [cunoaştere] susţinută şi menţinută în partea practică a sufletului, care este închipuită de mâini, şi care este oferită lui Dumnezeu pentru toată viaţa şi este unită cu strălucirile cele de acolo. Trebuie însă şi ulei din belşug pentru a menţine aprinse candelele. Iar uleiul este dragostea, corifeul virtuţilor. Şi după cum dacă ai aşeza temeliile şi ai zidi zidurile, dar nu ai pune şi acoperişul, le-ai lăsa nefolositoare pe toate acestea, în acelaşi fel, dacă ai dobândi toată virtutea, dar nu ai dobândi şi dragostea, toate celelalte virtuţi vor fi nefolositoare şi în zadar. Dar şi acoperişul casei nu poate fi construit fără cele care îl susţin.

15. Aşadar, Domnul le dă moştenirea Sa unora ca aceştia, care şi-au pecetluit celelalte virtuţi cu faptele iubirii, şi care fie au alergat către dragoste printr-o viaţă fără prihană, fie au scăpat către aceasta prin pocăinţă. Dintre aceştia, pe primii eu îi numesc fii, ca unii care sunt păzitori ai naşterii tainice din nou care vine de la Dumnezeu, iar pe ceilalţi îi numesc năimiţi, ca unii care, prin ostenelile cele de multe feluri ale pocăinţei şi ale smereniei au chemat înapoi harul, ca pe o răsplată. De aceea, după ce a expus mai întâi în sfintele evanghelii în chip felurit cele legate de judecată, mai apoi introduce cele legate de dragoste, ca una care împlineşte sau înalţă virtuţile enumerate acolo.

Dar cei drepţi vor răspunde, zicând: *Doamne, când Te-am văzut flămând şi Te-am hrănit, sau însetat şi Ţi-am dat să bei? Când Te-am văzut străin şi Te-am primit, sau gol şi Te-am îmbrăcat? Când Te-am văzut bolnav sau în temniţă şi am venit la Tine?*[43]. Vedeţi

[42] *Cf.* Mt. 25, 1-13.
[43] Mt. 25, 37-39,

că cei de-a dreapta sunt numiți și drepți? Așadar, mila [le vine] din dreptate și împreună cu toată dreptatea. Vedeți că celor drepți li se atestă și o altă virtute, pe lângă plinătatea iubirii, și anume smerenia, ca un zid de apărare înălțat la timpul potrivit? Căci ei susțin cu tărie că nu sunt vrednici de vestirea [faptelor lor] și de laudă, ca unii care nimic bun nu au lucrat, deși se mărturisește că nu au lăsat nesăvârșit nimic [din cele bune].

16. De aceea socotesc că Domnul le răspunde deschis, ca să-i arate că sunt așa și să fie înălțați prin smerenie, și să găsească, pe bună dreptate, harul de la Cel care-l dă din belșug celor smeriți: *Căci Domnul celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har*[44]. Care și acum zice către aceștia: *Amin spun vouă: întrucât ați făcut unuia dintre aceștia frați ai Mei prea mici, Mie Mi-ați făcut*[45]. Îl numește *prea mic* din pricina sărăciei și a puținătății, și *frate* pentru că și El, după trup, trăiește astfel pe pământ.

17. Ascultați și vă bucurați, toți cei care sunteți săraci și în nevoi, căci pentru aceasta sunteți frați ai lui Dumnezeu. Și chiar dacă fără voia voastră sunteți săraci și în puținătate, faceți-vă, cu voia voastră, prin răbdare și mulțumire, ceea ce este bun. Ascultați, cei bogați, și doriți-vă sărăcia cea fericită, ca să vă faceți moștenitori și frați ai lui Hristos mai adevărați decât cei săraci fără voia lor. Căci și Acesta cu voia Sa a sărăcit pentru noi. Ascultați și gemeți voi, cei care-i disprețuiți pe frații voștri care rău pătimesc, sau mai degrabă pe frații lui Dumnezeu, și care nu dați din cele pe care le aveți din abundență celor care au nevoie de hrană, de adăpost, de haină, de îngrijirea cuvenită, și care nu vă cheltuiți prisosul pentru lipsa acelora. Sau mai degrabă să ascultăm și să gemem noi. Căci și eu însumi, care vă grăiesc vouă acestea, sunt învinuit de către conștiința mea că nu sunt cu totul în afara patimii. Fiindcă în vreme ce mulți

[44] Pilde 3, 34; Iac. 4, 6; I Pt. 5, 5.
[45] Mt. 25, 40.

suferă de frig şi sunt în lipsuri, eu sunt îndestulat şi îmbrăcat. Dar cu mult mai mult sunt vrednici de jale cei care au comori mai multe decât nevoia lor de zi cu zi şi le păstrează sau se străduiesc să le mărească, deşi li s-a poruncit să-l iubească pe aproapele ca pe ei înşişi, şi să nu-i socotească pe aceştia ca ţărâna. Căci ce altceva este aurul şi argintul pe care aceştia îl iubesc mai mult decât pe fraţii lor?

18. Dar să ne întoarcem şi să ne pocăim, şi să facem de obşte [cele ale noastre], ajutând cu cele pe care le avem la nevoile fraţilor săraci care sunt printre noi. Şi chiar dacă vom decide să nu ne golim de toate cele pe care le avem, măcar să nu le ţinem pe toate pentru noi în chip nemilos, ci să facem [aceasta], iar pentru ceea ce nu am reuşit să facem să ne smerim înaintea lui Dumnezeu, şi vom dobândi de la El iertarea – iubirea Sa de oameni plinind lipsa noastră –, ca să nu auzim, să nu fie!, glasul care curmă orice nădejde. *Căci atunci,* zice, *va zice celor de-a stânga Sa: „Plecaţi de la Mine, blestemaţilor!".* Ce cumplit! *Depărtaţi să fiţi de la viaţă, lepădaţi să fiţi de la desfătarea (raiului), lipsiţi să fiţi de lumină!*[46].

19. Dar nu numai aceasta, [ci vor auzi] şi: *Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic, gătit diavolului şi îngerilor lui*[47]. Căci după cum cei de-a dreapta vor avea viaţă, şi o vor avea din prisosinţă – viaţă prin aceea că vor fi împreună cu Dumnezeu, şi [viaţă] din prisosinţă prin faptul că vor fi continuu fii şi moştenitori ai Împărăţiei Sale –, la fel şi cei de-a stânga, ratând viaţa cea adevărată prin îndepărtarea de Dumnezeu, vor avea parte de un rău mai prisositor, prin aceea că vor fi rânduiţi cu demonii şi vor fi daţi focului pedepsitor.

20. Ce fel de foc este acesta, care arde şi trupurile, şi fiinţele raţionale care sunt în trupuri, şi duhurile cele netrupeşti, chinuindu-le şi în acelaşi timp ţinându-le fără de moarte, foc prin care şi focul nostru va fi mistuit, după cum este scris:

---

[46] *Cf.* Mt. 8, 12; Mt. 22, 13; Mt. 25, 30;

[47] Mt. 25, 41.

stihiile/elementele care ard se vor mistui[48]? Ce adaos de durere aduce lipsa de nădejde a unei izbăviri? Pentru că focul acela este veşnic! Şi apoi ce este [acest curent] violent care îi poartă? Căci zice [Scriptura] că un râu poartă acel foc, ducându-l, după cum se pare, mereu mai departe de Dumnezeu. De aceea nu a zis: *duceţi-vă*, ci *duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor*[49]. Căci mult aţi fost blestemaţi de săraci. Pentru că dacă aceia au suferit, voi sunteţi vrednici de blestem. *Duceţi-vă*, zice către aceia, *în focul cel pregătit* nu vouă, ci *diavolului şi îngerilor lui*[50]. Căci nu aceasta este voinţa Mea dintru început, nu spre aceasta v-am făcut, nu pentru voi am pregătit focul. Focul cel nestins a fost aprins pentru demonii care sunt într-o obişnuinţă neschimbată a răului; de aceştia [însă] v-a legat şi pe voi cugetarea voastră cea lipsită de pocăinţă, cea asemenea lor. Aşadar, împreună vieţuirea voastră cu îngerii cei răi este din voia voastră. *Căci flămând am fost şi nu Mi-aţi dat să mănânc, însetat am fost şi nu Mi-aţi dat să beau, străin am fost şi nu M-aţi primit, gol şi nu M-aţi îmbrăcat, bolnav şi în temniţă şi nu M-aţi cercetat*[51]. Pentru că, după cum, fraţilor, dragostea şi faptele dragostei sunt plinirea virtuţilor, la fel şi ura şi faptele urii – felul de vieţuire lipsit de compasiune şi cugetarea care nu vrea să împartă – sunt plinirea păcatului. Şi după cum virtuţile urmează iubirii de oameni şi i se asociază, la fel şi cele rele [urmează şi se asociază] urii de oameni. Pentru aceasta şi doar din această pricină sunt condamnaţi [cei nemilostivi].

21. Am vrut, aşadar, să spun că nu este nici o dovadă mai mare a urii, decât a prefera argintul prisositor în locul fratelui. Dar văd că răutatea scoate la iveală un semn şi mai mare al urii faţă de oameni. Căci sunt unii care nu numai că nu fac milostenie din cele pe care le au din belşug, dar şi acaparează cele

[48] II Pt. 3, 10, 12.
[49] Mt. 25, 41.
[50] Mt. 25, 41.
[51] Mt. 25, 42-43.

străine. Să socotească, aşadar, aceştia, din sentinţa îndreptată împotriva celor care nu miluiesc şi ce vor păţi, şi ce vor pătimi, şi de ce osândă de nedescris şi de nepurtat vor fi vrednici, şi să se ţină departe de nedreptate şi să-L îmblânzească pe Dumnezeu prin faptele pocăinţei. Atunci, aceia [nemilostivii] însă vor răspunde: *Doamne, când Te-am văzut flămând, sau însetat, sau străin, sau gol, sau bolnav, sau în temniţă şi nu Ţi-am slujit?*[52].

22. Vedeţi că şi acest din urmă rău, mândria, este legat de felul de viaţă lipsit de compasiune, după cum şi smerenia este legată de compasiune? Cei drepţi fiind lăudaţi datorită facerii de bine, se smeresc mai mult, şi nu se îndreptăţesc. Ceilalţi însă, fiind acuzaţi de Cel Nemincinos din pricina lipsei de îndurare, nu cad la pământ, smerindu-se, ci vorbesc împotrivă şi se îndreptăţesc. De aceea vor şi auzi: *Amin, zic vouă, întrucât nu aţi făcut unuia dintre aceştia prea mici, nici Mie nu Mi-aţi făcut*[53]. Şi astfel *vor merge aceştia,* zice [Scriptura], *la osânda veşnică, iar cei drepţi la viaţa veşnică*[54].

23. Să ne milostivim, aşadar, de noi înşine, fraţilor, prin milostivirea faţă de fraţi, să dobândim compasiune prin compasiune, să facem binele ca să primim binele. Răsplata e asemenea [cu ceea ce dăm, căci primim]: facere de bine, iubire de oameni, dragoste, milă, compasiune, dar nu este egală [cu ceea ce dăm] prin vrednicia şi mărimea superiorităţii. Pentru că tu dai din cele pe care le are un om, şi atât cât poate un om să lucreze binele, însă primeşti înapoi însutit din comorile cele cereşti şi nesecate, şi [iei şi] viaţa veşnică, şi ţi se face binele din cele pe care [poate Dumnezeu să le dea] şi atât cât poate Dumnezeu să lucreze binele: *Cele pe care ochiul nu le-a văzut, şi urechile nu le-au auzit şi la inima omului nu s-au suit*[55].

24. Să ne sârguim să dobândim bogăţia bunătăţii. Să cumpărăm cu puţini arginţi moştenirea cea veşnică. Să ne temem

---

[52] Mt. 25, 44.
[53] Mt. 25, 45.
[54] Mt. 25, 46.
[55] I Cor. 2, 9.

de pe acum de sentința împotriva celor nemilostivi, ca să nu fim osândiți atunci pe baza ei. Să nu ne temem că vom deveni săraci dacă facem milostenie. Căci vom auzi de la Hristos: *Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția!*[56]. Să ne temem de aceasta, și să facem toate, ca să nu ne arătăm că suntem în afara dragostei față de Dumnezeu din pricina neîndurării noastre. *Căci cel care nu iubește pe fratele său pe care îl vede, cum va iubi,* zice evanghelistul, *pe Dumnezeu pe Care nu L-a văzut?*[57]. Și cel care nu-L iubește pe Dumnezeu cum va putea să fie împreună cu Dumnezeu? Iar cel care nu este împreună cu El va fi dus departe de El. Și cel care se duce de la El va cădea, cu siguranță, în gheenă[58].

25. Dar noi să arătăm faptele dragostei față de frații noștri în Hristos, milostivindu-ne de cei săraci, întorcându-i pe cei căzuți în rătăcire – pe care ai putea-o numi și rătăcire și sărăcie –, făcând dreptate celor nedreptățiți, încurajându-i pe cei care zac în slăbiciune, fie că pătimesc aceasta din cauza vrăjmașilor văzuți și a bolilor, fie [că suferă] din pricina duhurilor nevăzute și a patimilor de necinste, cercetându-i pe cei aruncați în închisoare, dar și suportându-i pe cei care ne greșesc, iertând unii altora dacă cineva are vreo plângere împotriva cuiva, după cum și Hristos ne-a iertat nouă. Și pe scurt, în tot chipul și cu toate faptele și cuvintele noastre pe care le putem avea, să arătăm dragoste unii către alții, ca să dobândim și dragostea din partea lui Dumnezeu și să fim binecuvântați de El și să moștenim împărăția cea cerească și veșnică făgăduită nouă și gătită pentru noi de la întemeierea lumii.

26. Pe care fie ca toți să o dobândim, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, [Căruia I se cuvine] împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, cinste și slavă în vecii vecilor. Amin!

---

[56] Mt. 25, 34.
[57] In 4, 20.
[58] *Cf.*Mt. 5, 29; 10, 28; 18, 9; Lc. 12, 5 ș.a.

Omilia a V-a

La Întâmpinarea Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în care se face pomenire şi despre înfrânare, şi despre răutatea care îi este potrivnică

1. Cu toţii aveam înainte de Hristos blestemul acela strămoşesc şi osânda comună care, din strămoşul nostru cel unul, s-a revărsat peste toţi, răspândindu-se în neamul [omenesc] ca dintr-o rădăcină şi fiind moştenit în fire. Şi fiecare om, prin cele pe care el însuşi le făcea, îşi atrăgea din partea lui Dumnezeu fie osândire, fie laudă, asupra propriei sale persoane. Însă în privinţa acelui blestem comun şi a osândirii şi a moştenirii rele căzute de sus peste el – şi prin el peste toţi descendenţii lui –, nu putea face nimic.

2. Dar a venit Hristos, eliberatorul firii noastre, Care, transformând blestemul comun în binecuvântare comună şi luând firea noastră vinovată din Fecioara fără prihană şi ipostaziind-o în Sine nouă, fără a mai fi părtaşă la vechea sămânţă, a arătat-o fără de vină şi îndreptată, astfel încât cei născuţi din El după Duh să rămână mai apoi cu toţii în afara acelui blestem strămoşesc şi a osândirii. Dar ce? Nu dă [din] harul Său fiecăruia dintre ipostasele noastre şi nu ia fiecare de la El iertarea propriilor sale păcate întrucât nu a luat un ipostas dintre noi, ci a luat firea noastră [pe care] a înnoit-o, unind-o cu Sine în propriul Său ipostas? Dar cum [să nu facă aceasta], Cel care vrea întru totul ca toţi să fim mântuiţi şi Care S-a pogorât pentru toţi plecând cerurile, şi Care S-a întors în ceruri, după ce, prin

faptele, cuvintele şi Pătimirile Sale ne-a arătat toată calea mânturii, trăgându-i acolo pe cei care au crezut în El? Aşadar, nu numai pentru firea pe care o are de la noi prin unirea cea de nedespărţit, ci şi pentru fiecare dintre cei care cred în El, a hărăzit această răscumpărare desăvârşită. Şi a făcut aceasta şi nu a încetat să o facă, împăcându-ne prin Sine cu Tatăl[1], conducându-ne înapoi pe fiecare către ascultare şi vindecând complet neascultarea.

3. Pentru acestea, aşadar, a rânduit dumnezeiescul Botez şi ne-a dat legi mântuitoare, a vestit tuturor pocăinţa şi [ne-a] dat trupul şi sângele Său. Căci nu firea pur şi simplu, ci ipostasul fiecăruia dintre cei credincioşi primeşte botezul şi vieţuieşte conform dumnezieştilor porunci şi se face părtaş pâinii celei dumnezeiesc-lucrătoare şi potirului. Aşadar, prin acestea Hristos ne-a îndreptăţit în chip ipostatic[2] şi ne-a dus înapoi la ascultarea faţă de Părintele Cel Preaînalt. Iar firea aceasta, pe care a luat-o de la noi, a înnoit-o, şi a înfăţişat-o Tatălui sfinţită, îndreptăţită şi ascultătoare întru toate, prin cele pe care El Însuşi, fiind unit cu ea după ipostas, le-a făcut şi le-a suferit în ea. Printre acestea se numără şi ceea ce noi sărbătorim astăzi la un loc, şi anume urcarea sau suirea la acel templu vechi pentru curăţire, întâmpinarea de către Simeon cel de Dumnezeu inspirat, mărturisirea Anei cea dedicată pe viaţă templului.

4. Căci după naşterea cea din Fecioară a Mântuitorului şi după tăierea împrejur cea după lege în a opta zi, *când s-au împlinit zilele curăţirii lor, după legea lui Moise, L-au adus în Ierusalim,* aşa după cum zice Evanghelistul Luca, *ca să fie înfăţişat Domnului, după cum este scris în Legea Domnului*[3]. A fost tăiat împrejur după Lege, a fost adus după Lege, a fost înfăţişat după cum este scris în Legea Domnului şi a fost adus jertfă conform celor spuse în Legea Domnului.

---

[1] *Cf.* Rom. 5, 10. II Cor. 5, 18.
[2] Ca ipostasuri sau persoane.
[3] Lc. 2, 22.

5. Vedeţi că Făcătorul Legii şi Stăpânul este întru toate ascultător Legii? Ce împlineşte prin acestea? Face firea noastră ascultătoare întru toate Tatălui, vindecă complet neascultarea noastră cea din fire, preschimbă blestemul din ea în binecuvântare. Căci după cum în Adam era întreaga noastră fire, tot aşa şi în Hristos, şi după cum prin Adam cel din pământ, noi toţi cei care din el am luat existenţa ne-am întors în pământ şi am coborât, vai, în iad, la fel, prin Adam cel din cer, după cum spune apostolul, toţi am fost chemaţi în cer[4] şi am fost făcuţi vrednici de slava şi harul de acolo. Acum însă, zice, *viaţa voastră este,* în chip tainic, *ascunsă cu Hristos în Dumnezeu. Când însă Hristos se va arăta,* la a doua Sa arătare şi venire, *atunci voi toţi vă veţi arăta în slavă*[5]. *Toţi.* Care? Cei care au fost făcuţi fii prin Hristos întru Duhul şi care au arătat prin faptele lor că sunt copiii Lui duhovniceşti.

6. *Când s-au împlinit zilele curăţirii lor, L-au dus ca să-L înfăţişeze Domnului*[6]. Care ei? Legea se referă la părinţi şi la cei născuţi din împreunarea trupească, [spunând] că au nevoie de curăţire, după cum şi psalmistul zice: *În fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea*[7]. Întrucât însă aici nu era vorba de părinţi, ci doar de cea care a dat naştere, şi aceasta fecioară, şi de naşterea unui copil zămislit fără sămânţă, nu era nevoie deloc de curăţire, ci şi aceasta era o faptă a ascultării, [ascultare] care a restaurat firea cea neascultătoare şi a îndepărtat pedeapsa pricinuită de neascultare. Aşadar, *când s-au împlinit zilele curăţirii lor, L-au dus pe prunc ca să fie înfăţişat Domnului*[8], ca să Îl închine şi să facă cunoscut că e primul născut, după cum este scris în Legea Domnului: *Tot cel de parte bărbătească care deschide pântecele, sfânt lui Dumnezeu se va chema*[9].

---

[4] *Cf.* I Cor. 15, 22.
[5] Col. 3, 3.
[6] Lc. 2, 22.
[7] Ps. 50, 6.
[8] Lc. 2, 22.
[9] *Cf.* Ieş. 13, 2, 12, 15; 34, 19; Lc. 2, 23. Sfântul Grigorie parafrazează textele biblice indicate. Foloseşte aici de fapt un fragment din cântarea a noua din canonul utreniei praznicului Întâmpinării Domnului (axionul).

7. Într-adevăr, Acesta este Singurul Care, deschizând pântecele la zămislire, a fost purtat în pântece fără împreunare, numai prin salutarea şi vestirea lui Dumnezeu, pe care Fecioara le-a primit în auz printr-un înger. De ce dar Legea [spune]: *tot cel de parte bărbătească care deschide pântecele*[10]? Precum sunt mulţi care sunt numiţi profeţi şi mulţi care sunt numiţi unşi – după cum spune Dumnezeu prin profetul: *Nu vă atingeţi de unşii Mei şi nu vicleniţi împotriva profeţilor Mei*[11] –, însă Unul este Unsul [Hristosul] şi Unul singur Profetul acesta, la fel se zice că tot întâiul născut deschide pântecele, deşi Cel care deschide cu adevărat pântecele este Acesta, Singurul Sfânt al lui Israel. *L-au adus*, zice, *ca să dea jertfă, după cum s-a zis în Legea Domnului, o pereche de turturele sau doi pui de porumbei*[12].

8. Perechea de turturele, indicând înfrânarea[13] părinţilor, stătea oarecum în legătură cu cei care erau uniţi prin legea căsătoriei. Iar cei doi pui de porumbei, fiind fără experienţa împreunării, indicau în chip clar pe Fecioara, pe Cel Născut din această Fecioară, precum şi faptul că este fecioară până la sfârşit. Şi uită-te la acrivia Legii: vorbeşte despre *o pereche de turturele*[14], făcând aluzie la cei care sunt uniţi prin căsătorie, însă se fereşte să spună aceasta şi despre puii de porumbei. Căci sunt fără experienţa împreunării şi Fecioara, şi Cel Născut. Iar Legea, vestind de mai înainte, de demult, naşterea cea feciorească, profeţeşte acestea[15], şi prin astfel de lucruri prefigurează această [naştere]. Iar când Cel născut în chip minunat a fost adus acum la templu, Duhul Sfânt a pregătit alte turturele şi alţi pui de porumbei, mai potriviţi. Cine sunt aceştia? Simeon şi Ana, care, fie dacă spune cineva că sunt pui de porumbei datorită faptului

---

[10] A se vedea nota precedentă.

[11] Ps. 104, 15; I Par. 16, 22.

[12] Lc. 2, 24.

[13] Cu sensul de înfrânare, castitate conjugală (sexualitatea care nu depăşeşte limitele căsătoriei). Nuanţele sunt aplicabile în întreg textul omiliei.

[14] Lc. 2, 24.

[15] *Cf.* Is. 7, 14.

că sunt întru totul prunci faţă de păcat, fie că zice că sunt turturele, datorită extremei lor înfrânări, bine zice.

9. Dar Simeon, ca să parcurgem pe scurt cuvintele Evangheliei, *care era om drept şi evlavios şi căruia i se vestise de mai înainte de Duhul Sfânt*[16], fiind acum mişcat de Acesta, a venit în Templu, L-a întâmpinat şi L-a luat în braţe pe Acest Prunc ceresc şi pământesc; I-a adus, ca unui Dumnezeu, imn şi cerere, rugându-L să-l slobozească în pace de trup, şi a vestit tuturor că Acesta este lumina cea mântuitoare, afirmând că este pus spre căderea celor care nu cred şi spre ridicarea celor care cred în El[17].

10. Apoi, a vorbit şi cu Fecioara şi Maica Pruncului, arătându-i că prin durerea pricinuită de Crucea copilului său se va arăta că este mamă după fire a Pruncului care acum e [deopotrivă] Dumnezeu şi om, şi că, lămurind [astfel] gândurile cele ambigue cu privire la copil, le va şterge din inimile [oamenilor][18]. Căci şi Solomon a demonstrat care este adevărata mamă a copilului, [mamă] despre care exista o ambiguitate, plecând de la durerea iscată de suferinţa copilului, de la adânca mâhnire a acesteia pentru copil şi de la compasiunea pentru acesta[19].

Iar profeteasa Ana a lui Fanuil, văduvă în vârstă de optzeci şi patru de ani, care stăruia în posturi şi în rugăciuni şi nu părăsise niciodată templul, fiind atunci mai cu seamă inspirată de Duhul Sfânt, Îi mulţumea lui Dumnezeu şi binevestea izbăvirea celor care o aşteptau, arătând că această izbăvire era chiar Pruncul acesta[20].

11. Duhul Sfânt a trimis de mai înainte astfel de turturele raţionale ca să-L întâmpine pe Hristos Care venea la Templu şi ne-a arătat ce fel trebuie să fie cei care-L primesc pe Hristos,

---

[16] Lc. 2, 26.
[17] *Cf.* Lc. 2, 28-32.
[18] *Cf.* Lc. 2, 34-35.
[19] *Cf.* III Rg. 3, 16-28.
[20] Lc. 2, 36-38.

şi cum trebuie să fie aceia şi acelea care au părăsit viaţa conjugală, precum şi aceia care şi-au pierdut soţiile. Căci şi această Ana a lui Fanuel era văduvă, dar era şi profetească. Cum a fost posibil? Pentru că, părăsind grijile lumeşti şi pământeşti, nu s-a depărtat de Templu. Pentru că petrecând zi şi noapte în postiri, privegheri, rugăciuni şi psalmodieri, avea o viaţă fără de prihană. De aceea L-a şi recunoscut în chip corespunzător pe Domnul atunci când a venit, pe Domnul pe care-L lăudase prin fapte, după cum spune şi profetul către El: *Cânta-voi şi voi merge cu pricepere pe cale fără prihană. Când vei veni la mine?*[21].

12. Astfel trebuie să fie aceia şi acelea care, din pricina unei văduvii cinstite care urmează căsătoriei, aleg să se apropie de viaţa feciorească sau să trăiască în mănăstire. Aşadar, dacă dispreţuieşti a doua căsătorie ca fiind întru totul inferioară, ţine-mi-te strâns de intenţie şi mergi pe urmele celor care de la început şi până la sfârşitul vieţii nu s-au căsătorit. Şi Petru a avut soacră[22], dar nu a fost lăsat în urmă de Ioan cel feciorelnic atunci când a alergat la mormântul cel dătător de viaţă[23]. Ba sunt unele aspecte în care l-a şi întrecut [pe acesta], pentru că a fost statornicit corifeu al corifeilor de către Stăpânul cel comun. Către o astfel de înălţime [te] poartă dorinţa când trece de la trup la duh.

13. Tu însă fii atent ca nu cumva, stând departe de [căsătorie], ca de ceva ordinar, şi neajungând la [viaţa feciorelnică], ca la ceva la care e dificil de ajuns, să aluneci pe alăturea şi să cazi fără de veste, ca unul care nu ai nici cele după lege, nici cele mai presus de lege, ci cele pe lângă lege. Şi dacă pe cei care sunt văduvi, dacă nu trăiesc în înfrânare, îi declarăm buni de condamnat, şi chiar dacă se unesc prin nunta a doua în chip legal, noi nu îi socotim întru totul fără reproş – Pavel ar zice că

---

[21] Ps. 100, 2.

[22] *Cf.* Mt. 8, 14; Mc. 1, 30; Lc. 4, 38. Neasumarea fecioriei sau a văduviei duce la degradări. Vieţuirea celui căsătorit atinge de multe ori idealul vieţii în feciorie.

[23] In 20, 3-6.

şi-au călcat credinţa cea dintâi[24] –, cu cât mai mult vor fi vrednici de osândă cei care preferă căsătoriei legiuite plăcerea cea nelegiuită, şi cei care trăiesc cu femei şi nu se leapădă de curvie? De curvia care a adus acel potop universal peste aceia care de la început au fost numiţi chiar fii ai lui Dumnezeu[25], [de curvia] care a adus foc din cer peste sodomiţi[26], care a adus înfrângerea israeliţilor de către moabiţi şi acel măcel al multor oameni[27], şi care, socotesc eu, ne aduce acum înfrângerile din partea neamurilor şi suferinţele şi nenorocirile de multe feluri care vin dinăuntru şi din afară.

14. Primii pe care Scriptura i-a numit fii ai lui Dumnezeu sunt descendenţii lui Enos, care cel dintâi *şi-a pus nădejdea că va fi chemat cu numele Domnului*[28]. Acesta era fiu al lui Set, al cărui neam era separat de neamul cel blestemat din pricina lui Cain, şi petrecea în înfrânare. Pentru ei a mai stat lumea atunci, până când, după cum este scris, văzându-le pe fiicele oamenilor – adică pe cele din neamul lui Cain – că sunt frumoase, şi fiind biruiţi de frumuseţea lor cea curvească, şi-au luat pentru ei [soţii][29] dintre toate cele pe care le-au ales şi au învăţat lucrurile lor rele. Înmulţindu-se [atunci] răutatea pe pământ, a venit potopul şi a măturat toate[30]. Şi dacă atunci Noe şi fiii lui Noe nu ar fi fost găsiţi trăind pe pământ în înfrânare – lucru evident, căci fiecare bărbat avea o singură femeie, cu care a şi intrat în corabie[31] –, nu ar fi rămas nici o rădăcină sau ceva de la care să se înceapă naşterea a doua a lumii[32].

15. Vedeţi că din cauza curvarilor lumea aceasta putea fi distrusă, dacă nu ar fi fost păstrată datorită celor înfrânaţi?

---

[24] I Tim. 5, 11-12; I Cor. 7, 27, 39-40.
[25] *Cf.* Fc. 6, 1-7.
[26] *Cf.* Fc. 13, 13; 18, 20; 19, 5-25.
[27] *Cf.* Fc. 25, 1-9.
[28] Fc. 4, 26.
[29] *Cf.* Fc. 6, 2.
[30] *Cf.* Fc. 6, 17 ş.u.
[31] *Cf.* Fc. 7, 13.
[32] *Cf.* Mt. 19, 28.

Iar cei care nu sunt vrednici nici de lumea prezentă, ca unii care o transformă în dezordine, cum să nu fie izgoniţi şi din veacul viitor, fiind predaţi focului gheenei, ca unii care nu s-au împotrivit focului plăcerilor lumeşti – dacă acum nu se grăbesc să-l stingă prin pocăinţă şi să spele cu lacrimi pângăririle survenite în urma [acestor păcate]? Şi să nu fie ignorat nici faptul că, dacă nu se vor grăbi să se împotrivească patimii prin pocăinţă, şi vor continua, vor fi daţi [unor patimi] şi mai rele, ruşinoase şi împotriva firii – care sunt odraslele poftei curveşti şi care atrag aici focul gheenei, ca să-i smulgă de aici pe cei desfrânaţi [şi să-i ducă] în pedeapsa veşnică.

16. Cine nu ştie de sodomiţi şi de aprinderea lor cea atât de nelegiuită spre curvie şi de ploaia neobişnuită de foc ce a venit asupra lor, şi de pieirea lor[33]? Adesea o cetate întreagă suferă din cauza unui singur om desfrânat, aşa cum a fost în cazul celor din Sichem, care au fost cu totul distruşi de fiii lui Iacov pentru că Sichemul o răpise pe Dina, fiica lui Iacov[34]. Dar ca să-i lăsăm deoparte pe cei de dinainte de Lege: nu stabileşte Legea însăşi ca mireasa care nu va fi găsită fecioară să fie ucisă cu pietre, iar fata preotului care a curvit să fie arsă cu foc[35]? Nu opreşte ea ca plata curviei să fie oferită în templul Domnului[36]? Când israeliţii s-au însoţit în chip desfrânat cu moabitencele, douăzeci şi trei de mii au pierit de sabie într-o singură zi. De aceea şi marele Pavel ne zice: *Nu desfrânaţi aşa cum s-au desfrânat unii dintre ei şi au căzut într-o singură zi douăzeci şi trei de mii*[37]. Astfel sunt pedepsele pentru curvie şi înainte de Lege, şi în timpul Legii, şi prin Lege.

17. Dar ce [va fi] cu noi care am primit poruncă să ne răstignim trupul dimpreună cu patimile şi cu poftele[38], dar cădem

---

[33] *Cf.* Fc. 19, 1-25.
[34] *Cf.* Fc. 34, 2-31.
[35] *Cf.* Lev. 21, 9.
[36] Deut. 23, 18.
[37] I Cor. 10, 8; *Cf.* Num. 25, 1-9; Ieş. 32, 28.
[38] *Cf.* Gal. 5, 24.

iarăşi în aceleaşi fapte *pentru care va veni mânia lui Dumnezeu peste fiii necredinţei*[39]? Noi, care am fost îndemnaţi să omorâm mădularele noastre cele pământeşti: curvia, necurăţia, patima rea şi pofta[40], şi care nu băgăm în seamă îndemnul? Dacă nimic altceva [nu ne va mişca], nu ne vom teme în cele din urmă de urgiile lui Dumnezeu care vin de jos, de sus, care au avut deja loc sau de cele veşnice care ne ameninţă? Nu ne vom ruşina de arătarea în trup a Soarelui dreptăţii[41], Hristos, *încât să umblăm cuviincios, ca ziua*[42]*?* Nu vom tremura în faţa pedepselor, osândirilor şi îndemnurilor Apostolului? *Nu ştiţi,* zice, *că sunteţi templu al lui Dumnezeu, şi Duhul Sfânt locuieşte în voi? De va strica cineva templul lui Dumnezeu, şi Dumnezeu îl va strica pe el*[43]. Şi iarăşi spune: *Faptele trupului sunt cunoscute, şi acestea sunt curvia, necurăţia, destrăbălarea şi celelalte asemenea, pe care vi le spun dinainte, precum dinainte v-am şi spus, că cel care face unele ca acestea nu va moşteni Împărăţia lui Dumnezeu*[44]. Şi iarăşi: *Ştiţi bine că tot curvarul, sau necuratul, sau lacomul, care este idolatru, nu are moştenire în Împărăţia lui Hristos şi a lui Dumnezeu*[45]. Şi: *Aceasta este voia lui Dumnezeu: sfinţirea noastră, ferirea de curvie. Căci nu ne-a chemat Dumnezeu spre necurăţie, ci spre sfinţire. De aceea, cel care disprețuieşte acestea, nu un om disprețuieşte, ci pe Dumnezeu Care ne-a dat Duhul Sfânt*[46].

18. Şi cine va putea aduna într-o listă toate glăsuirile apostolilor şi profeţilor cu privire la aceasta? Ce le porunceşte Apostolul celor care trăiau în înfrânare, şi care datorită acestui lucru făceau parte din mădularele lui Hristos? *V-am scris în epistolă, să nu vă amestecaţi cu curvarii*[47]. Şi pentru că aceia nu s-au ruşinat

---

[39] Col. 3, 6.
[40] Col. 3, 5.
[41] Mal. 3, 20.
[42] Rom. 13, 13.
[43] I Cor. 3, 16-17.
[44] Gal. 5, 19, 21.
[45] Ef. 5, 5.
[46] I Tes. 4, 3, 7-8.
[47] I Cor. 5, 9.

de la sine, Pavel îi îndeamnă pe ceilalţi să îi evite şi să îi facă de ruşine, spunându-le: *Dacă vreunul numit frate este curvar, să nu mâncaţi împreună cu el*[48]. Vezi că cel care se tăvăleşte în curvie este o pată obştească pentru Biserică[49], şi de aceea trebuie ca toţi să îl evite pe unul ca acesta şi să-l alunge? Pavel însuşi l-a dat Satanei pe curvarul din Corint[50] şi nu a îngăduit dragostea faţă de el, şi nu l-a primit până ce nu a arătat îndestulă pocăinţă[51].

19. Scapă, omule, şi mântuieşte-ţi sufletul tău de astfel de rele, prezente şi viitoare, şi de astfel de despărţiri, atât în veacul viitor, cât şi în cel de faţă. Căci neamul lui Esau a fost proscris pentru că [Esau] a fost curvar şi sacrileg[52], iar Roboam a fost lipsit de mare parte de împărăţie[53], pentru că Solomon, cel care l-a născut, chiar dacă a fost nebun după femei[54], a murit fără să sufere el însuşi una ca aceasta[55], datorită lui David[56] care cu şuvoaie de lacrimi şi cu alte fapte ale pocăinţei a şters îndestul vina pe care şi-a pricinuit-o o singură dată.

20. *Fugiţi de curvie*[57], fraţilor, porunceşte iarăşi Apostolul. Dacă Samson ar fi fugit de curvie, nu şi-ar fi pierdut puterea dimpreună cu părul capului, căzând în mâinile Dalidei, nu i-ar fi fost scoşi ochii şi nu şi-ar fi frânt viaţa în chip rău împreună cu cei de alt neam[58]. Dacă cei conduşi de Moise – strategul şi legislatorul – ar fi fugit de curvie, nu ar fi ajuns să jertfească lui Baal-Peor[59], să mănânce din jertfa pentru cei

---

[48] I Cor. 5, 11.
[49] I Cor. 5, 6.
[50] I Cor. 5, 7.
[51] I Cor. 5, 5 ş. u.
[52] *Cf.* Fc. 25, 25 ş.u.; 26, 34-35; Evr. 12, 6.
[53] *Cf.* III Rg. 2, 43; III Rg. 12, 1-24.
[54] *Cf.* III Rg. 2, 1-4; Neem. 13, 26.
[55] Şi s-a abătut asupra lui Roboam nenorocirea.
[56] *Cf.* III Rg. 2, 34.
[57] I Cor. 6, 18.
[58] *Cf.* Jud. 14, 1 ş.u.
[59] *Cf.* Num. 25, 3.

morţi[60] şi să cadă atât cât au căzut. Dacă Solomon ar fi fugit de curvie, nu s-ar fi îndepărtat de Dumnezeu Care l-a pus împărat şi l-a făcut înţelept, şi nici nu ar fi înălţat temple idolilor[61].

21. Vedeţi că patima curviei îl duce pe om la lipsa de evlavie? Nici frumuseţea Suzanei care i-a ademenit pe judecătorii cei bătrâni din Babilon nu ar fi triumfat asupra lor mai târziu şi nu i-ar fi acoperit cu lovituri de pietre, dacă aceştia ar fi fugit de la început departe de pângărire şi nu s-ar fi uitat în chip desfrânat la ea în fiecare zi[62]. Nici Olofern nu ar fi căzut mort în chip lamentabil cu gâtul tăiat dacă mai întâi, aşa cum este scris, sandaua Iuditei *n-ar fi răpit ochiul său, şi frumuseţea ei nu i-ar fi înrobit sufletul*[63]. De aceea şi Iov spune: *Am făcut legământ cu ochii mei, şi nu-i voi ridica spre o fecioară*[64]. Cu atât mai mult [nu vom ridica ochii] spre o femeie indecentă, fie ea liberă de căsătorie sau măritată.

22. Practică, o, omule, fie celibatul cel iubit de Dumnezeu, fie căsătoria cea dată de Dumnezeu. Bea apă din fântânile tale, sau ca să zic acum ceva mai potrivit, doar din fântâna ta, şi fă acest lucru cu înfrânare. Ţine-te departe cu totul de băutura cea stricată. Aceasta este apa Styxului, care este o ramură a fluviului Acheron, plină de otravă aducătoare de moarte şi care are puterea de a distruge, căci prin natura sa îi trage pe cei care beau din ea pe cornişa iadului sau mai degrabă în adâncurile lui. Fugi de mierea de pe buzele desfrânate. Căci este iscusită să aducă moartea cea necuviincioasă, care este separarea de Dumnezeu. Despre aceasta zice şi David: *Ai nimicit pe tot cel care se desfrânează [departe] de Tine*[65].

23. Este necesar, aşadar, ca cel al cărui trup a devenit templu al lui Dumnezeu prin dumnezeiescul Botez şi în care locuieşte

---

[60] *Cf.* Num. 25, 2-3; Ps. 105, 28; Os. 9, 10.
[61] *Cf.* III Rg. 2, 2-4.
[62] *Cf.* Ist. Sus. 5-62.
[63] Iudita 16, 9.
[64] Iov 31, 1.
[65] Ps. 72, 26.

Duhul lui Dumnezeu să fie curat sau să se curăţească, şi astfel să rămână mereu nepângărit, fiindu-i suficiente plăcerile cele îngăduite, şi să se sârguiască spre dobândirea neprihănirii şi a înfrânării, fugind de curvie şi de toată necurăţia, ca să rămânem veşnic, bucurându-ne, cu Mirele cel fără prihană în cămările de nuntă cele nepângărite, cu rugăciunile Aceleia care L-a născut întru feciorie spre mântuirea noastră, Pururea Fecioara, Preacurata, şi Maica cea Preaslăvită, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Omilia a VI-a

Îndemnătoare la post, în care se face pe scurt [cuvânt] şi despre naşterea lumii

1. Şarpele cel inteligibil şi începător al răului este foarte abil şi extrem de versatil în răutate, sau mai degrabă întru totul ingenios. Are mijloacele cu care să împiedice scopul şi fapta noastră cea bună de la început. Şi dacă nu poate să o împiedice de la început, cunoaşte alte maşinaţiuni prin care o face nefolositoare chiar când aceasta este în plină desfăşurare. Şi dacă nu poate să o facă nefolositoare când este gata aproape pe jumătate, cunoaşte iarăşi alte trucuri şi modalităţi prin care să o facă deşartă după ce a fost săvârşită şi să o arate fără de câştig, sau mai degrabă păgubitoare pentru cei care nu sunt foarte atenţi. Prima dată arată greutatea şi dificultatea virtuţii, şi de aici stârneşte în noi lene şi deznădejde, ca şi cum am avea de întreprins lucruri grele şi cu neputinţă de făcut, şi de aceea [am fi] incapabili să punem în practică intenţia noastră. Apoi, dă naştere şi neîncrederii în răsplăţile făgăduite de Dumnezeu celor care se luptă.

2. Dar noi, fraţilor, prin bărbăţia sufletului, prin zel şi prin credinţă, să sărim peste această cursă, având în minte că după cum nici pământul nu dă roade folositoare fără osteneli, la fel nici sufletul nu va dobândi ceva plăcut lui Dumnezeu şi mântuitor, fără lupte duhovniceşti. Şi dacă se poate găsi un pământ care să nu fie potrivit pentru a fi lucrat, în schimb tot sufletul raţional este prin fire potrivit pentru virtute. Şi dacă prin

blestemul strămoşesc am fost osândiţi să trăim în osteneală şi trudă, şi nu este cu putinţă a fugi de aceasta, să facem din necesitate o ocazie de cinste şi să-I aducem lui Dumnezeu de bunăvoie ceea ce este al nostru fără voie. Să le dăm pe cele vremelnice în schimbul celor care durează, să primim în locul celor înfricoşătoare pe cele foarte folositoare, transformând osteneala vremelnică într-un mijloc de procurare a odihnei veşnice. Căci dacă ne vom osteni de aici pentru virtute, vom dobândi cu siguranţă în veacul viitor odihna cea făgăduită. Pentru că este vrednic de crezare Cel care ne-a făgăduit-o, Care este şi grabnic ajutător al celor care sunt gata să intre în lupta pentru virtute. Iar dacă ajută Acesta, Care pe toate le poate, ce nu va putea fi împlinit din toate [cele ce ne sunt puse înainte]?

3. Dar când, cugetând noi la acestea, purcedem cu râvnă la faptele virtuţii, acel [duh] rău, ştiind că binele nu este bine când nu este săvârşit bine, se străduieşte să ne convingă să nu săvârşim lucrarea binelui conform unui scop plăcut lui Dumnezeu şi nici spre lauda cea de la Dumnezeu, ci spre a fi văzuţi de oameni, astfel încât [fapta bună] să fie lipsită de răsplata cea de la Dumnezeu şi de darurile cele duhovniceşti şi cereşti[1]. Noi însă să arătăm şi această osteneală a lui lipsită de biruinţă, cugetând atât la mărimea răsplătirilor pentru cei care vieţuiesc în chip plăcut lui Dumnezeu, cât şi la lipsa de valoare a faptului de a plăcea oamenilor, care nu poate fi comparată nici cu mărimea aceea viitoare a slavei dumnezeieşti, dar nu este vrednică de vreo consideraţie nici chiar faţă de mizeria şi descompunerea cărnii.

4. Dar şi după această victorie împotriva lui, acel începător al răutăţii ne atacă pe dedesubt cu mândria, ca și cu o prăpastie extremă şi peste măsură de rea, sugerându-ne gânduri de îngâmfare şi convingându-ne să ne semeţim, ca şi cum am fi obţinut virtutea prin puterea şi înţelepciunea noastră. Dar noi să ne aducem aminte că Adevărul-Însuşi spune: *Fără de*

[1] *Cf.* Mt. 6, 1-4.

Mine nu puteţi face nimic[2], şi astfel să respingem feluritele maşinaţiuni ale celui rău, lucrând şi bine lucrând binele şi cunoscând cu smerenia cuvenită, că după cum, dacă cineva care are mir de mult preţ într-un vas, dacă îl aruncă pe o murdărie, sau dacă o murdărie cade în vas, deopotrivă mirul devine nefolositor şi se pierde, la fel este şi cu virtutea: fie că cineva o respinge şi o aruncă departe de la el prin nelucrare, fie o amestecă cu răutatea atunci când o lucrează, în ambele cazuri o face nefolositoare şi o distruge.

5. Acestea vi le spun acum pentru dragostea voastră, din pricina vremii postului, ca să păstrăm pentru noi înşine această perioadă neamestecată cu nici o răutate. Căci şi acelui fariseu din Evanghelie, chiar dacă a postit tot timpul de două ori pe săptămână, postul nu i-a folosit cu nimic, pentru că amestecase [cu postul] trufia şi judecarea aproapelui[3]. Totuşi, din această cauză [nevrednicia fariseului] nu înseamnă că postul este nefolositor. Căci Moise, Ilie şi Însuşi Domnul au arătat celor care îl săvârşesc în chip bine plăcut lui Dumnezeu şi cum se cuvine cât este de folositor!

6. Căci Moise a postit multe zile în munte. Dar treziţi-vă cugetul, vă rog, şi înălţaţi-vă acum, când [vă] este dat timpul potrivit, la suişurile lui Moise către Dumnezeu pe munte, ca urcând din nou prin ele pe cale, să fiţi înălţaţi împreună cu Hristos, Care nu mai urcă pe munte, ci urcă la cer şi ne ia împreună cu El. Aşadar, Moise a postit patruzeci de zile pe munte, şi după cum este scris L-a văzut pe Dumnezeu în chip[4] şi nu în ghicitură. Şi a vorbit cu El şi a conversat, aşa cum cineva vorbeşte cu prietenul său[5], a fost învăţat de El şi i-a învăţat pe toţi despre El, că Acesta este Cel care este de-a pururi şi Care nu merge către ceea ce nu este, ci pe toate cele care nu sunt le cheamă [la starea] de [lucruri] care sunt, şi pe toate le-a creat

---

[2] In 15, 5.
[3] *Cf.* Lc. 18, 11-12.
[4] *Cf.* Ieş. 24, 18.
[5] *Cf.* Ieş. 33, 11; Deut. 34, 10.

din cele care nu erau[6] şi nu îngăduie ca [acestea] să cadă [iarăşi] în ceea ce nu este. El este Cel care prima dată, la un semn şi doar cu voinţa Lui, a produs deodată din cele ce nu erau[7] întreaga zidire sensibilă. Căci zice: *la început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul*[8], [dar] nu întru totul gol şi nici fără toate cele care sunt pretutindeni între ele. Pentru că pământul era amestecat cu apă şi amândouă purtau ca într-un pântece aer, vieţuitoare şi plante, după speciile lor, iar cerul [avea în el] diferite lumini şi focuri, din care s-a constituit universul.

7. Aşadar, astfel *a făcut Dumnezeu cerul şi pământul*[9], ca o materie care primeşte totul şi care este capabilă să poarte toate, pe drept respingându-i departe pe cei care rău socotesc că materia preexistă de la sine. Apoi, bine lucrând şi împodobind universul, a distribuit în şase zile ordinea proprie acestuia şi potrivită fiecăruia dintre cele care erau ale Lui şi care umpleau lumea Lui, separând pe fiecare doar cu porunca Sa şi scoţând ca dintr-o comoară ascunsă, în specii, cele ce erau puse în ea. Şi a aranjat şi a alcătuit acestea în chip armonios şi corespunzător unul faţă de altul, fiecare faţă de toate şi toate faţă de fiecare. Iar pământului celui nemişcat, ca unui centru, i-a pus de jur împrejur un cerc foarte înalt, şi în chip cu totul înţelept [l-]a legat prin cele din mijloc [de] cerul cel mereu mişcător, ca acelaşi univers să rămână în acelaşi timp şi fix, şi mişcător. Căci fiind puse în totalitate în cerc corpurile care sunt mereu-mişcătoare şi care se mişcă foarte repede, în mod necesar ceea ce este nemişcat obţine locul din mijloc, având imobilitatea drept contrabalanţă pentru mişcare, ca sfera universului să nu-şi schimbe locul ca un cilindru.

8. După ce Meşterul cel desăvârşit a atribuit fiecăreia dintre marginile Universului o astfel de poziţie, a fixat şi a pus în mişcare acest cosmos întreg, ca să zicem aşa, în chip ordonat.

---

[6] *Cf.* II Mac. 7, 28.
[7] *Cf.* II Mac. 7, 28.
[8] Fc. 1, 1.
[9] Fc. 1, 1.

A atribuit de asemenea proprietăţi celor care se află între aceste două margini, punând sus şi rânduind ca toate cele uşoare, active şi care [pot] să [producă] schimbări spre folosul celor care se află jos să străbată aerul şi să se învârtă mereu împreună cu hotarul cel mai de sus al universului, în chip identic şi foarte bine ordonat. Sunt aşezate în chip foarte înţelept atât de sus faţă de mijloc, încât [fiind astfel] suspendate, să slăbească suficient excesul de frig din acesta [din zona de mijloc], [în vreme] ce propriul [lor] exces de căldură este ţinut la locul său. Şi limitează într-un fel excesul mişcării rapide a marginilor celor mai de sus, mişcându-se ele însele distinct în sens contrar, şi ţin pe loc aceste [margini] printr-un curs contrar, şi ne oferă deosebirile perioadelor anului care ne sunt foarte utile, măsurile intervalelor de timp şi, pentru cei care înţeleg, cunoaşterea lui Dumnezeu Care a zidit, a rânduit şi a împodobit [toate acestea]. A poruncit, aşadar, ca unele să se prindă astfel în horă în aer, în partea mai de sus, făcând în chip dublu multe mişcări de rotaţie, atât spre frumuseţea lumii, cât şi pentru [a oferi] foloase de multe feluri. Iar pe altele le-a pus jos în jurul centrului, [adică] pe cele care au greutate şi au o fire pasivă, care prin natura lor există şi [apoi] dispar, care sunt separate şi agregate, şi când se acţionează asupra lor se schimbă [şi] mai mult spre a fi folositoare, punându-le în ordine şi pe acestea, şi raţiunea unora faţă de altele, aşa încât pe drept cuvânt întregul acesta să fie numit cosmos.

9. Astfel a fost introdusă în creaţie o primă [zidire] din cele care sunt, apoi după prima o alta, şi după aceasta iarăşi alta, şi aşa în continuare, iar după toate [a apărut] omul, care a fost socotit de Dumnezeu vrednic de o mai mare cinste şi purtare de grijă, atât înainte de a fi plăsmuit, cât şi după plăsmuire, drept pentru care întreg universul acesta sensibil a luat fiinţă înainte de el, pentru el, [iar] Împărăţia cerurilor, îndată de la întemeierea universului, a fost gătită, înainte de el, pentru el[10].

[10] *Cf.* Mt. 25, 34.

Sfatul [treimic] cu privire la el a precedat [zidirea sa][11], şi a fost plăsmuit cu mâna şi *după chipul lui Dumnezeu*[12], ca să nu fie cu totul din materia aceasta şi din universul cel sensibil, la fel ca celelalte vieţuitoare, ci doar trupul lui [să fie aşa], în vreme ce sufletul [să fie] din cele mai presus de lume, sau mai degrabă de la Dumnezeu Însuşi, printr-o suflare negrăită, ca ceva mare şi minunat, care întrece totul, care se ridică deasupra [tuturor] şi este conducător a toate, capabil de a-L cunoaşte pe Dumnezeu şi în acelaşi timp de a-L primi şi de a-L arăta, şi mai cu seamă [ca ceva care este] rezultatul măririi celei preaînalte a Ziditorului. Ca atare, avea atunci drept loc de locuire raiul, sădit în chip special de Dumnezeu[13], şi avea parte de dumnezeieştile vederi şi convorbiri faţă către faţă, şi a primit acolo sfat şi poruncă de la Dumnezeu, care-i statornicea postul cel cuvenit în acel loc[14], pe care, dacă avea să-l păzească şi să îl ţină, urma să rămână nemuritor, lipsit de trudă şi fără durere pentru totdeauna.

10. Dar, vai, în locul acestei porunci şi a acestui sfat, omul a ales [să asculte] de bunăvoie de uneltirea şarpelui începător al răutăţii, şi călcând postul cel poruncit, a luat moartea în locul vieţii veşnice[15], iar în schimbul locului bucuriei celei neîntinate a luat locul acesta al păcatului, [loc] vânturat de multe pătimiri şi plin de nenorociri, sau mai degrabă a fost condamnat la iad şi la întunericul de acolo. Şi firea noastră ar fi rămas în străfundurile acelea, în abisurile acelui şarpe care de la început a înşelat[-o], dacă nu ar fi venit Hristos. Şi începând cu postul[16], a abolit la sfârşit tirania aceluia, eliberându-ne şi readucându-ne la viaţă. Lucrul acesta l-a profeţit şi Moise[17].

---

[11] *Cf.* Fc. 1, 26.
[12] Fc. 1, 27; Fc. 2, 7.
[13] *Cf.* Fc. 2, 8 ş.u.
[14] *Cf.* Fc. 2, 16-17.
[15] *Cf.* Fc. 3, 1-7.
[16] *Cf.* Mc. 4, 2; Lc. 4, 2; Mc. 1, 13.
[17] *Cf.* Deut. 18, 15, 18-19; Fapte 3, 22; 7, 37.

Căci postind acolo, pe munte, a primit tablele cele făcute de Dumnezeu, iar după aceea [a primit din nou] legea cea scrisă de degetul lui Dumnezeu[18], pe cel de-al doilea rând de table[19]. În acord cu această lege a dat învăţătură poporului cel sfânt, şi toate cele ale lui Hristos le-a arătat de mai înainte în mod evident prin faptă şi le-a prevestit, arătându-se eliberator şi salvator al neamului lui Avraam, după cum Hristos avea să fie mai târziu [eliberator şi mântuitor] al [întregului] neam omenesc.

11. Iar Ilie, postind şi el patruzeci de zile[20], L-a văzut pe Dumnezeu pe munte, nu în foc, aşa cum Îl văzuseră mai înainte bătrânii lui Israel[21], ci, depăşind vederea cea din foc prin postul cel plăcut lui Dumnezeu, L-a văzut pe Domnul în glasul unei adieri uşoare care trece[22], fiind [astfel] mai aproape de cuvântul Domnului care spune: *Duh este Dumnezeu şi cei care I se închină trebuie să I se închine în Duh şi adevăr*[23]. Căci glasul prefigura adevărul şi propovăduirea Adevărului Însuşi care a răsunat [până] la toate marginile lumii, în vreme ce adierea care trecea prefigura pe Duhul şi harul [Lui]. Dar Ilie a luat şi putere din vederea cea [din vremea] postirii, ca să ungă un profet în locul său, să-i dea acestuia îndoit harul pe care îl dobândise el, şi să se înalţe de la pământ în văzduh[24], ceea ce era fără îndoială o prefigurare clară a înălţării lui Hristos de la pământ la cer, care avea să se întâmple mai târziu[25].

12. Hristos Însuşi, postind, a biruit cu putere pe ispititorul cel comun[26], şi distrugând puterea aceluia asupra omului şi nimicind cu totul tirania lui, a eliberat firea noastră şi l-a făcut

---

[18] *Cf.* Ieș. 31, 18.
[19] *Cf.* Ieș. 34, 1-4.
[20] III Rg. 19, 8.
[21] *Cf.* Ieș. 24, 9-10; Deut. 5, 23.
[22] *Cf.* III Rg. 19, 12.
[23] In 4, 24.
[24] *Cf.* IV Rg. 2, 9-11.
[25] *Cf.* Fapte 1, 9-11.
[26] *Cf.* Mt. 4, 1-11; Mc. 1, 13, Lc. 4, 1-13.

pe acela o [simplă] jucărie pentru cei care aleg să trăiască după Evanghelia Lui; a împlinit cele grăite de mai înainte de profeţi şi prin faptele Sale a atribuit harul şi adevărul celor care s-au făcut atunci de către aceia în chip simbolic.

13. Vedeţi darurile postului şi prin ce mijloace şi de câte [bunătăţi] şi de cât de mari [bunătăţi] ne-a învrednicit? Dar şi din contrariul postului, care este lăcomia la mâncare şi lipsa de cumpătare, se poate vedea folosul postului. Căci în cele două săptămâni care au trecut, lăcomia la mâncare şi mai ales lipsa de cumpătare au pus stăpânire pe cetate, şi îndată [s-au pricinuit] tulburări, şi strigăte, şi încăierări, şi zarvă, şi cântece curveşti, şi dansuri satanice, şi râsete obscene. Dar săptămâna aceasta a venit postul şi pe toate le-a schimbat într-o stare mai de cinste, alungând grijile cele costisitoare ale deşertăciunii şi oprind truda pentru pântecele rămas fără lucrare. [Postul] ne-a schimbat, [îndreptându-ne] către faptele pocăinţei şi convingându-ne să muncim nu pentru hrana cea stricăcioasă, ci pentru hrana care rămâne spre viaţa veşnică.

14. Unde sunt acum tăierile animalelor necuvântătoare, mirosurile de carne friptă, mâncărurile cele bogate şi ostenelile bucătarilor? Unde sunt cei care străbat străzile şi cu glasurile lor cele necurate împut aerul? Unde sunt cei care bat [din tobe] şi cântă din fluier prin case şi pe la mese şi cei care le sunt devotaţi şi li se adaugă aplaudând, şi care, în [sunet] de timpane şi de fluiere, se umplu fără control din [mâncărurile] puse înainte? Unde sunt cei care îşi petrec zilele şi nopţile în petreceri, care cercetează unde este de băut, care-şi ţin companie unii altora la beţie şi la faptele cele ruşinoase ale beţiei? Când se statorniceşte postul, toate cele rele se duc şi toate cele bune vin în locul lor. În locul cântecelor spurcate, acum gura cântă un psalm sfânt. În locul râsetelor nedemne, acum sunt de faţă tristeţea cea mântuitoare şi lacrimile. În locul drumurilor lipsite de rost şi a vagabondajelor, [acum] există un singur drum comun pentru toţi, şi anume cel către sfânta biserică a lui Hristos. Căci după cum lăcomia pântecelui face să răsară roiul

cel fără de număr al păcatelor, la fel postul este rădăcina tuturor virtuţilor şi început al poruncilor dumnezeieşti.

15. Cu adevărat lipsa de cumpătare este în acelaşi timp un rău şi vechi, şi nou, chiar dacă în timp nu precede postul care o contrabalansează. Din cauza lipsei de cumpătare a strămoşilor noştri în rai şi prin dispreţuirea postului dintru început, a intrat moartea în lume şi a împărăţit păcatul[27], care a adus cu el condamnarea firii noastre, de la Adam până la Hristos[28]. Din cauza lipsei de cumpătare a urmaşilor lui Adam din lumea aceasta a noastră şi a dispreţuirii cumpătării de dinainte a venit potopul peste tot pământul. Ce i-a zis atunci Dumnezeu lui Noe? *Nu va rămâne Duhul Meu în oamenii aceştia, căci sunt [numai] trupuri*[29]. Care este fapta celor ce au căzut în starea de a fi [doar] trupuri? [Oare] nu lăcomia pântecelui, beţia, moliciunea şi toate relele care ies din ele? Din cauza destrăbălării blestemate şi a lipsei de cumpătare a celor din Sodoma, s-a coborât peste ei potop de foc din cer[30]. *Căci*, zice profetul Iezechiel, *aceasta a fost fărădelegea sodomiţilor, şi anume că s-au destrăbălat în belşug de pâine*[31]. Căci de la destrăbălarea aceasta[32] şi necunoscându-şi firea, au alunecat în împreunări împotriva firii. Ce l-a lipsit pe Esav, primul născut al lui Iacov, de drepturile de întâi născut şi l-a îndepărtat de binecuvântarea tatălui său? Oare nu destrăbălarea şi cererea lipsită de socotinţă a hranei[33]? De ce i-a osândit la moarte [Dumnezeu] pe fiii arhiereului Eli şi de ce a pus în mod violent capăt vieţii sale prin vestea morţii copiilor săi, ca unuia care nu-i educase cu grija cuvenită? Oare nu din pricina scoaterii din căldări a cărnurilor şi a folosirii lor la timpul nepotrivit[34]? Dar şi întreg neamul evreilor, pe când Moise

---

[27] *Cf.* Rom. 5, 12.
[28] *Cf.* I Cor. 15, 22.
[29] Fc. 6, 3.
[30] *Cf.* Fc. 19, 24.
[31] Iez. 16, 49-50.
[32] Lăcomia pântecelui.
[33] *Cf.* Fc. 25, 25-34; 26, 34-35; Evr. 12, 16.
[34] *Cf.* I Rg. 2, 2-17; 4, 11, 17-18.

postea pe munte pentru ei, se desfăta fără încetare, [făcând aceasta] împotriva lor înşişi; şi mâncând, şi bând s-au ridicat să joace, după cum este scris, şi jocul lor era închinare la idoli, căci atunci au întreprins cele legate de facerea viţelului[35].

16. Astfel, desfătarea nu este doar cauza păcatului, ci şi a impietăţii. Aşadar, postul şi cumpătarea nu sunt de folos numai pentru virtute, ci şi pentru dreapta închinare. Căci trebuie ca postul să fie însoţit şi de cumpătare. De ce? Pentru că şi săturarea de bucatele simple împiedică tristeţea cea curăţitoare şi întristarea din suflet cea [plăcută] lui Dumnezeu, şi străpungerea care lucrează pocăinţa cea neschimbătoare, pentru [dobândirea] mântuirii. Fără o *inimă înfrântă*[36] nu este cu putinţă a fi cuprins cu adevărat de pocăinţă. Scurtarea [plăcută] lui Dumnezeu a desfătării, a somnului şi a simţirilor zdobeşte inima şi duce la simţirea durerii pentru păcatele noastre.

17. Aşadar, după cum bogatul acela din Evanghelie pentru că şi-a spus: *Mănâncă, bea, veseleşte-te*[37], s-a făcut pe sine, nefericitul, vrednic de focul cel veşnic şi nevrednic de viaţa de faţă, şi noi, fraţilor, în mod contrar, să ne spunem să fim cumpătaţi şi să postim, să priveghem şi să ne privăm [de mâncăruri], să ne smerim şi să pătimim cele rele pentru mântuirea noastră, căci astfel vom sfârşi bine şi în chip plăcut lui Dumnezeu viaţa aceasta şi vom moşteni şi bunăstarea cea veşnică.

18. Pe care fie ca toţi să o dobândim, cu harul şi cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, căruia I se cuvine slavă, cinste şi închinăciune, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Duhul Cel de viaţă făcător, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!

---

[35] *Cf.* Ieş. 32, 6.
[36] Ps. 50, 18.
[37] Lc. 12, 19.

Omilia a VII-a

Alta despre post

1. Marea cea liniştită, care străluceşte de lumină vie şi scânteiază şi răsfrânge cu netulburarea întinderii ei razele soarelui, este o privelişte plăcută pentru ochii noştri. Dar mult mai plăcut este nu numai să vezi, ci să şi vorbeşti Bisericii celei adunate [în chip bine plăcut] lui Dumnezeu, [Bisericii] celei izbăvite de tulburări şi luminate în chip tainic de dumnezeiasca lumină, întraripată către raza cea de acolo şi care are mâinile, ochii, toată simţirea şi cugetarea întinse către cele de sus. Prin urmare, pentru că harul Duhului mi-a hărăzit astăzi această vedere plăcută şi [pentru că] voi toţi sunteţi de faţă, cei care petreceţi împreună noaptea şi ziua în templul lui Dumnezeu[1], şi [pentru că], datorită stăruinţei voastre neîncetate de acum faţă de Acesta, este cu putinţă să fiţi priviţi ca *un copac* mai presus de lume *sădit lângă izvoarele apelor*[2] Duhului, iată că şi eu însumi voi conlucra după putere la răspândirea peste voi a apei care vine de acolo, şi după cum voi [adăugaţi] rugăciunilor de dimineaţă pe cele din timpul zilei, la fel şi noi, atât cât ne va îngădui timpul, vom adăuga învăţăturii de dimineaţă pe cea de seară, arătându-vă mai lămurit maşinaţiunile prin care vrăjmaşul mântuirii noastre încearcă în tot felul să facă nefolositor nu numai postul, ci şi rugăciunea noastră.

---

[1] *Cf.* I Tim. 3, 15.

[2] Ps. 1, 3.

2. Există, aşadar, fraţilor, şi o altă îmbuibare şi beţie rea, care nu vine din mâncăruri sau din băuturi şi din desfătarea cu acestea, ci din mânia faţă de aproapele nostru, din ura faţă de el, din amintirea răului şi din toate relele care se nasc din acestea, despre care şi Moise spune în cântarea sa: *Suflare de balauri este vinul lor şi suflare de viperă, fără leac*[3]. De aceea şi profetul Isaia spune: *Vai de cei ce se îmbată fără vin*[4]. Şi iarăşi, acelaşi profet spune: *Nu postiţi ca să vă luptaţi!*[5]. Iar celor care postesc astfel, el le spune, ca din partea Domnului: *Nici dacă ţi-ai pleca grumazul ca un cârlig, nici aşa să nu-l numiţi „post primit", şi când vă veţi întinde mâinile către Mine, Îmi voi întoarce ochii de la voi*[6].

3. Aşadar, diavolul încearcă să stârnească în cei care se roagă şi postesc această beţie care vine din ură, care este, mai mult decât orice, cauza întoarcerii dumnezeieşti [de la noi]; ea trezeşte amintirea acuzaţiilor, mişcă gândurile către aducerea aminte a răului, ascute limba spre calomnie, făcându-ne să fim asemenea celui pe care David îl descrie că se roagă în răutate: *Fărădelege ziua întreagă a grăit limba lui, ca un brici ascuţit ai întărâtat*[7]. De [astfel de oameni] se roagă David către Dumnezeu să fie izbăvit: *Scapă-mă, Doamne, de omul viclean, de omul nedrept izbăveşte-mă, de cei care şi-au ascuţit limba lor ca a şarpelui, venin de năpârcă sub buzele lor*[8].

4. Dar noi, fraţilor, în vremea postului şi a rugăciunii, dacă avem ceva împotriva cuiva, fie că avem cu adevărat, fie că ni se pare că avem, să iertăm din suflet, rogu-vă, şi să devenim întregi [fii] ai dragostei, gândind mai bine unii despre alţii, pentru a da avânt dragostei şi faptelor bune, grăind unii în apărarea altora, gândindu-ne în noi înşine şi cugetând la cele bune,

---

[3] Deut. 32, 33.
[4] Is. 29, 9.
[5] Is. 58, 3.
[6] Is. 58, 5.
[7] Ps. 51, 1.
[8] Ps. 139, 1-3.

înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, ca să postim postul cel vrednic de laudă şi fără prihană, ca să fie bine primite cererile noastre către Dumnezeu din vremea postului, ca [să putem] în chip cuvenit, după har, să-L chemăm ca Tată, şi să-I putem spune cu îndrăzneală: *Tată, iartă-ne nouă greşelile noastre, după cum şi noi iertăm greşiţilor noştri*[9].

5. Există şi un alt mod prin care cel care unelteşte împotriva sufletelor noastre face ca rugăciunea şi postul nostru să fie nefolositoare: părerea de sine. Pe aceasta a avut-o şi fariseul acela, care, deşi a postit şi s-a rugat, a fost trimis înapoi cu mâna goală[10]. Noi însă, ştiind că tot cel cu inima semeaţă este necurat şi nu este primit de Dumnezeu, şi fiind conştienţi că deşi Îi suntem datori lui Dumnezeu cu multe şi mari lucruri, totuşi Îi dăm puţin din ceea ce datorăm, să uităm cele ce sunt în urma noastră, ca pe nimic, şi tinzând către cele dinainte[11], să postim şi să ne rugăm cu *inimă zdrobită*[12], cu osândire de sine şi cu smerenie, ca să fie postul nostru curat şi plăcut lui Dumnezeu, la fel ca şi şederea şi venirea noastră în biserica lui Dumnezeu.

6. [Iarăşi,] un alt mod prin care cel rău face ca osteneala noastră pentru post şi rugăciune să ne fie fără de câştig este [faptul] de a ne convinge să facem acestea [mânaţi] de slava deşartă şi cu făţărnicie. De aceea Domnul porunceşte iarăşi în Evanghelie: *Intră în cămara ta, şi închizând uşa, roagă-te Tatălui Tău, Care este în ascuns; şi Tatăl tău, Care vede în ascuns, îţi va răsplăti ţie la vedere*[13].

7. Însă Domnul nu zice acestea poruncindu-ne să ne îndepărtăm de adunările, de rugăciunile şi de psalmodierile care se fac în biserică, căci în acest caz profetul nu I-ar mai fi spus: *În mijlocul adunării Îţi voi cânta*[14], şi: *Îţi voi aduce laudă între popoare,*

---

[9] Mt. 6, 12.
[10] *Cf.* Lc. 18, 1-4.
[11] *Cf.* Filip. 3, 13.
[12] Ps. 50, 18.
[13] Mt. 6, 6.
[14] Ps. 22, 24.

Doamne, Îţi voi cânta între neamuri[15], şi: *Făgăduinţele mele le voi împlini în faţa celor care se tem de Tine, Doamne*[16], şi nu ne-ar mai fi spus nici nouă: *În biserici binecuvântaţi pe Dumnezeu*[17], şi: *Veniţi să ne închinăm şi să cădem şi să plângem înaintea Domnului Dumnezeului nostru*[18]. Ci, pe lângă altele mai înalte, pe care timpul nu ne îngăduie să le spunem acum, Domnul ne învaţă [şi] că deşteptarea la rugăciunea tainică făcută în casele sau în dormitoarele noastre întăreşte rugăciunea către Dumnezeu făcută în biserici, şi că rugăciunea lăuntrică [săvârşită] în minte, o întăreşte pe cea săvârşită cu buzele. Căci cel care vrea să se roage numai când vine în biserica lui Dumnezeu, dar nu se îngrijeşte deloc de rugăciune atunci când este acasă, sau pe drumuri sau în pieţe, nu va putea să se roage cu adevărat nici atunci când se află în biserica lui Dumnezeu.

8. Acestea le arată şi cel care, după ce spune: *Gata este inima mea, Dumnezeule,* adaugă: *Îţi voi cânta [cu glasul] şi din strune întru slava mea*[19]. Şi în altă parte zice: *Dacă-mi aminteam de Tine în aşternutul meu, în zori de zi cugetam la Tine*[20]. Dar se zice şi aceasta: *Când postiţi, nu fiţi trişti ca făţarnicii. Că ei îşi smolesc feţele ca să arate oamenilor că postesc. Amin, amin, zic vouă, că şi-au luat plata lor. Tu însă, când posteşti, unge-ţi capul şi faţa ta o spală, ca să nu te arăţi oamenilor că posteşti, ci Tatălui tău care este în ascuns, şi Tatăl tău, Care vede în ascuns, îţi va răsplăti la vedere*[21].

9. O, ce nemărginită iubire de oameni! Prin aceste cuvinte Domnul ne-a făcut cunoscute acum diferenţierea şi decizia Sa, care vor fi la judecata viitoare, pentru ca noi să ajungem, plecând de la acestea, la sorţul şi partea mai bună. [Astfel], celor care trăiesc după slava deşartă şi nu conform Lui, le va

---

[15] Ps. 56, 12.
[16] Ps. 115, 5.
[17] Ps. 21, 24; Ps. 67, 27.
[18] Ps. 94, 6.
[19] Ps. 107, 1.
[20] Ps. 62, 7.
[21] Mt. 6, 16-18.

spune atunci, urmând întocmai cuvintele pe care le-am spus acum: *V-aţi luat plata în viaţă,* aşa după cum şi Avraam i-a spus bogatului care era în foc: *Ai primit cele bune ale tale în viaţa ta*[22]. Iar [despre] cei care caută spre El în vreme ce lucrează pentru virtute zice că *[le] va răsplăti la vedere*[23], adică le va da, în cadrul acelei privelişti universale, binecuvântare, moştenire, desfătare şi bucurie neîntinată şi veşnică. Vrând ca nimeni să nu fie lipsit de acestea, *Cel Care voieşte ca toţi să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină*[24] înfăţişează acum, aşa după cum am spus, sorţul cel drept şi statornic, arătând [în acest text] că sunt fii ai lui Dumnezeu doar cei care disprețuiesc slava de la oameni. De aceea a adresat o singură dată acest cuvânt pentru fiecare dintre cele două [situaţii], zicând: *Tatăl tău, Care vede în ascuns, îţi va răspăti la vedere*[25], ca să-i arate şi să Şi-i facă înfiaţi şi împreună moştenitori cu El pe cei care disprețuiesc slava cea deşartă şi de la oameni, iar pe cei care nu sunt astfel să-i lepede din vrednicia de fii, dacă nu se pocăiesc.

10. Hristos a spus acestea pentru ca cei care se roagă şi postesc să nu caute la ochii oamenilor, de la care nu este nici un folos în astfel de lucrări; altminteri, chiar dacă răbdăm osteneala postului şi a rugăciunii, suntem lipsiţi de răsplată. El spune şi să ne ungem capul şi să ne spălăm faţa[26], adică să nu ne folosim de paloare, şi să nu avem capul murdar şi cu totul uscat, ca să nu părem că pătimim acestea din pricina intensităţii postului şi a disprețuirii trupului, şi astfel să vânăm laudă de la oameni. Pentru că unele ca acestea le făceau fariseii, cărora le plăcea să se afişeze ostentativ. De aceea, pe bună dreptate, au fost excluşi din Biserica lui Hristos, iar Domnul ne opreşte întru totul să ne asemănăm lor.

---

[22] Lc. 16, 25.
[23] Mt. 6, 18.
[24] I Tim. 2, 4.
[25] Mt. 6, 18.
[26] *Cf.* Mt. 6, 16.

11. Iar dacă cineva va spune în chip anagogic că mintea este capul sufletului, ca una care este conducătoare, şi că partea imaginativă a acestuia este faţa, în care este sediul statornic al lucrărilor simţurilor, bine este, ca atunci când postim, să ne ungem capul cu untdelemn, adică să facem mintea noastră milostivă, iar faţa noastră, adică partea imaginativă, să o spălăm de cugetările cele rele şi necurate, de mânie şi de toată răutatea.

Căci un post de acest fel şi împlinit astfel nu numai că pune pe fugă patimile cele rele, şi împreună cu ele pe cei care sunt domnii şi făuritorii unor astfel de patimi, şi îi face de ruşine pe demoni, ci îi şi aşază pe cei care postesc în rândul îngerilor buni, întorcând spre ei pe aceşti îngeri, făcându-i să le fie păzitori şi convingându-i să le fie de ajutor şi împreună lucrători.

12. Astfel, de demult, alături de cei trei tineri din Babilon care se împodobeau cu cumpătarea şi cu postul, a fost văzut în foc şi un al patrulea împreună cu ei, care îi păzea nevătămaţi şi îi roura în chip minunat[27]. Astfel, un înger a stat înaintea lui Daniel, care postea de multe zile, învăţându-l şi de mai înainte vestindu-i cele viitoare[28]. Astfel, altă dată, tot pentru el, care prin rugăciune şi post închisese gurile leilor[29], un înger i-a transportat de la o mare distanţă, prin văzduh, un profet care i-a adus de mâncare[30]. Astfel, şi nouă, celor care ne exercităm cu postul cel duhovnicesc şi cu cel trupesc şi care ne rugăm, cu împreună lucrarea îngerilor buni ne va fi stins focul poftei trupeşti, mânia ne va fi îmblânzită ca un leu, şi ne vom face părtaşi hranei celei proroceşti, prin nădejdea bunătăţilor viitoare, prin credinţă şi prin vederea cea mintală, şi va fi posibil să *călcăm peste şerpi şi peste scorpii, şi peste toată puterea vrăjmaşului*[31].

---

[27] *Cf.* Dan. 3, 25.
[28] *Cf.* Dan. 10, 1-21.
[29] *Cf.* Dan. 6, 16 -27.
[30] *Cf. Istoria omorârii balaurului şi a sfărâmării lui Bel*, 33-39.
[31] Lc. 10, 19.

13. Iar postul care nu este de acest fel şi care nu este împlinit astfel este înrudit mai degrabă cu îngerii cei răi. Căci lor le este specifică lipsa de mâncare însoţită de mânie, de ură şi de trufie, şi de împotrivirea faţă de Dumnezeu. Noi [însă trebuie] să ne împotrivim acestora, ca unii care suntem robi şi slujitori ai binelui. *Căci,* zice apostolul, *lupta noastră nu este împotriva sângelui şi a trupului, ci împotriva începătoriilor, împotriva stăpâniilor, împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii*[32]. Aşadar, împotrivirea noastră faţă de aceştia nu se reduce numai la post, ci folosim pentru paza noastră şi platoşa dreptăţii, şi coiful milostivirii celei mântuitoare, şi scutul credinţei, precum şi sabia Duhului cea preaîndestulătoare pentru apărare, care este cuvântul mântuitor al lui Dumnezeu pentru noi[33]. În felul acesta, lupta cea bună ne vom lupta, vom păzi neclintită credinţa, vom stinge toate săgeţile aprinse ale vicleanului şi, arătându-ne biruitori în toate, vom dobândi cununile Lui cele cereşti şi neîntinate, bucurându-ne veşnic împreună cu îngerii cei din ceruri, întru Hristos, Domnul nostru.

14. Căruia se cuvine toată slava, puterea, cinstea şi închinăciunea, dimpreună cu Părintele Său Cel fără de început şi cu Preasfântul şi Bunul şi de-viaţă-Făcătorul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

---

[32] Ef. 6, 12.

[33] I Tes. 5, 8; Ef. 6, 16.

Omilia a VIII-a
Despre credinţă, în care [se face] şi o expunere a mărturisirii [de credinţă] ortodoxe

1. Credem în Dumnezeu şi credem lui Dumnezeu: fiecare din aceste două [feluri de a crede] este diferit de celălalt. A crede lui Dumnezeu înseamnă a socoti că făgăduinţele pe care ni le-a făcut sunt sigure şi adevărate. Iar a crede în Dumnezeu înseamnă a cugeta drept cu privire la El. Noi trebuie să le avem pe amândouă şi în ambele cazuri să dăm dovadă de adevăr, purtându-ne în aşa fel încât şi să fim credibili acelora care văd în chip sigur, şi să fim şi credincioşi înaintea lui Dumnezeu către Care se îndreaptă credinţa noastră, şi astfel să fim îndreptăţiţi de către El, ca unii care suntem credincioşi. *Căci a crezut Avraam lui Dumnezeu şi i s-a socotit lui dreptate*[1]. Dar cum a fost îndreptăţit Avraam când a crezut? A primit de la Dumnezeu făgăduinţa că în sămânţa lui, care era Isaac, se vor binecuvânta toate neamurile lui Israel[2]. Apoi a primit poruncă de la Dumnezeu să-l jertfească pe Isaac[3], care era încă copil, singurul prin care avea să se împlinească făgăduinţa[4]. Şi tatăl, nimic zicând împotrivă, chiar s-a grăbit să devină ucigaşul copilului său, [deşi în acelaşi timp] socotea că făgăduinţa cu privire la fiul său era sigură şi fără greş[5].

---

[1] Fc. 15, 6; Rom. 4, 3; Gal. 3, 6; Iac. 2, 23.
[2] *Cf.* Fc. 17, 16; 25, 3-5, 24.
[3] *Cf.* Fc. 21, 1.
[4] *Cf.* Fc. 17, 21; 21, 12.
[5] *Cf.* Fc. 22, 1-18.

2. Vedeţi ce fel este credinţa care îndreptăţeşte? Şi nouă Hristos ne-a făgăduit moştenirea vieţii veşnice, a desfătării, a slavei şi a împărăţiei, iar apoi ne-a poruncit să fim săraci, să postim, să trăim cu puţin şi în strâmtorare, să fim gata de moarte şi să ne răstignim pe noi înşine dimpreună cu patimile şi poftele noastre[6]. Aşadar, dacă ne vom strădui pentru acestea şi vom crede în acea făgăduinţă a lui Dumnezeu, atunci cu adevărat vom fi crezut lui Dumnezeu ca Avraam şi ni se va socoti nouă aceasta ca dreptate.

3. Dar priviţi şi la urmarea celor arătate mai sus. Căci învoiala de a-l aduce pe Isaac drept jertfă nu a fost doar o mărturie şi o adeverire puternică a credinţei lui Avraam, ci a devenit şi pricină a naşterii lui Hristos din sămânţa lui[7], prin care s-au binecuvântat toate neamurile pământului şi s-a împlinit făgăduinţa[8]. Căci Dumnezeu i-a devenit oarecum dator celui care l-a dat pe fiul său cel unul-născut şi adevărat pentru Dumnezeu. [I-a devenit dator] din pricina lui şi din pricina făgăduinţei făcute lui, [urmând] să Îl dea în schimb pe Fiul Său Cel Unul-Născut şi Adevărat. La fel este şi în cazul nostru. Înfrânarea care vine din [păzirea] poruncilor, dreptatea, smerenia, suportarea a tot felul de răutăţi, împărţirea avuţiilor noastre, precum şi suferinţa trupului în urma postirilor şi a privegherilor şi, pe scurt, răstignirea noastră dimpreună cu patimile şi poftele[9] nu sunt numai o dovadă a faptului că credem cu adevărat în făgăduinţele lui Dumnezeu, ci toate acestea îl fac cumva dator pe Dumnezeu să ne dea în schimb viaţa veşnică şi nestricăcioasă, desfătarea, slava şi Împărăţia.

4. De aceea şi El, privind către ucenici, le-a zis: *Fericiţi cei săraci, ca a acelora este Împărăţia cerurilor. Fericiţi cei ce plâng. Fericiţi cei milostivi. Fericiţi cei prigoniţi pentru dreptate*[10], şi: *Vai celor*

---

[6] *Cf.* Gal. 5, 24.
[7] *Cf.* Mt. 1, 1-16.
[8] *Cf.* Fc. 12, 3; 18, 18; 22, 18; 26, 4-5.
[9] *Cf.* Gal. 5, 24.
[10] Mt. 5, 3-4; 7, 10.

bogaţi, vai celor care râd, vai celor îndestulaţi, vai când toţi oamenii vă vor grăi de bine[11]. Aşadar, cel care nu caută către [aceste] fericiri, ci se uită către acelea pe care Domnul le numeşte nefericiri, cum va putea, spune-mi, să fie crezut că crede lui Dumnezeu? *Arată-mi credinţa ta din faptele tale*[12], şi: *Cine este înţelept, să arate faptele lui din buna sa purtare*[13].

5. Din faptele noastre bune şi din păzirea dumnezeieştilor porunci se arată că credem cu adevărat lui Dumnezeu, adică recunoaştem drept adevărate şi sigure făgăduinţele şi ameninţările Sale către noi, [cu atât mai mult cu cât] încă nu s-au împlinit. Dar de unde se arată că credem drept în Dumnezeu, adică că gândim bine, sigur şi cucernic cu privire la El? Din acordul nostru cu Părinţii noştri cei purtători de Dumnezeu. Căci după cum a crede în mod nemincinos lui Dumnezeu nu [atrage] numai împotrivirea din partea patimilor trupului şi a curselor celui rău, ci şi împotrivirea din partea oamenilor împătimiţi, care ademenesc şi atrag către plăcerile care nu sunt bune, la fel şi a crede drept în singurul adevărat Dumnezeu nu [atrage] numai împotrivirea din partea neştiinţei noastre şi a capcanelor Împotrivitorului, ci şi din partea oamenilor lipsiţi de cucernicie, care păcălesc şi [ne] trag în jos împreună cu ei în propria lor pierzare. Şi un ajutor mare este dat în cazul ambelor feluri de credinţă nu numai de la Dumnezeu Însuşi şi de la puterea cunoscătoare care ne-a fost dată de El, ci şi de la îngerii cei buni şi de la oamenii care-L cinstesc pe Dumnezeu şi trăiesc după [poruncile] Lui.

6. De aceea şi maica noastră duhovnicească şi obştească şi hrănitoarea noastră, Biserica, face astăzi în chip mai lămurit şi proclamarea de obşte a celor care au strălucit în cucernicie şi virtute, precum şi a Sinoadelor lor preasfinte şi a dumnezeieştilor dogme de la aceste Sinoade, şi în acelaşi timp săvârşeşte

[11] Lc. 6, 24-26.
[12] Iac. 2, 18.
[13] Iac. 3, 13.

o excomunicare mai generală a celor care susţin cu mare zel lipsa de evlavie, precum şi a străduinţelor şi a cugetărilor lor rele, pentru ca noi, îndepărtându-ne de unii ca aceştia şi urmând pe cei ce cugetă după Dumnezeu, să credem în Dumnezeu Cel Unul, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, din Care şi prin Care şi întru Care s-au făcut toate, Care este înainte de toate, şi peste toate, şi în toate, şi mai presus de tot, Unime în Treime şi Treime în Unime, unită fără confundare şi despărţită în chip neîmpărţit. Aceeaşi, Unime și Treime atotputernică; Tatăl fără de timp, fără de început şi veşnic, singura cauză şi rădăcină a dumnezeirii care este contemplată în Fiul şi în Duhul. Nu singur creator, ci singur[ul] Tată al Fiului Cel Unul şi Purcezător al Duhului Sfânt Cel Unul; El este veşnic, şi veşnic este Tată; şi veşnic este singur[ul] Tată şi purcezător.

7. Al Cărui Fiu [Cel] Unul este împreună-veşnic cu El şi fără de început cu El după timp. Dar nu fără principiu, ca Unul Care Îl are pe Tatăl ca născător, rădăcină şi izvor, din Care Singur, mai înainte de toţi vecii, a ieşit, fără de trup, fără patimă, fără schimbare şi prin naştere, dar fără să împartă [dumnezeirea]. Fiind Dumnezeu din Dumnezeu, nu este altceva/altul ca Dumnezeu, ci este altceva/altul ca Fiu. El este veşnic, şi veşnic este Fiu, şi veşnic este spre Tatăl, fără confundare. Cuvânt viu, lumină adevărată, înţelepciune enipostatică, cauză şi început al tuturor celor care există, pentru că prin El toate au venit la existenţă. Care, la plinirea veacurilor[14], aşa după cum de mai înainte au grăit prorocii, S-a deşertat pe Sine, luând chipul nostru[15] pentru noi, şi a fost zămislit, şi S-a născut, cu binevoirea Tatălui şi cu împreună lucrarea Duhului Sfânt, din pururea Fecioara Maria, şi făcându-Se cu adevărat om, a devenit întru toate asemenea nouă, afară de păcat[16], rămânând ceea ce era: Dumnezeu adevărat într-un singur ipostas

[14] *Cf.* Gal. 4, 4.
[15] *Cf.* Filip. 2, 7.
[16] *Cf.* Evr. 4, 5.

şi după ce S-a făcut om, lucrând toate cele dumnezeieşti ca Dumnezeu şi toate cele omeneşti ca om, supunându-Se pătimirilor omeneşti celor ireproşabile. Fără patimă fiind şi fără de moarte, şi rămânând astfel Dumnezeu, de bunăvoie a pătimit pentru noi în trup ca om şi fiind răstignit, murind, şi fiind îngropat, a înviat a treia zi, şi prin moartea şi învierea Sa l-a făcut neputincios pe cel care avea stăpânirea asupra morţii. Şi arătându-Se după Înviere şi înălţându-Se la ceruri, a şezut de-a dreapta Tatălui, [fiind] de aceeaşi cinste şi de acelaşi scaun, făcând astfel frământătura noastră asemenea lui Dumnezeu, cu care frământătură va veni iarăşi, cu slavă, ca să judece viii şi morţii întorşi la viaţă prin puterea venirii Lui, şi să dea fiecăruia după faptele lui. Cunoscând şi noi că ceea ce a luat El de la noi şi frământătura aceasta este sensibilă şi circumscrisă, Îl închipuim [în icoană] şi ne închinăm cu evlavie, [şi Lui], şi celei care L-a născut întru feciorie, şi celor care-I sunt întru totul bine plăcuţi. Simbolurile Pătimirilor Lui, şi mai cu seamă crucea, le cinstim şi ne închinăm lor ca unora care sunt semne ale biruinţei dumnezeieşti contra vrăjmaşului comun. Şi făcând aducere aminte de El în fiecare zi, după porunca Lui, săvârşim [tainele] cele dumnezeieşti şi ne împărtăşim de ele. [Şi] mai înainte de toate, după porunca Lui, suntem botezaţi şi botezăm în numele cel unul, sfânt şi închinat, al Tatălui şi al Fiului şi al Duhului Sfânt.

8. Căci şi Duhul Cel Sfânt purcede din Tatăl Cel veşnic şi fără de început, fiind împreună fără de început cu Tatăl şi cu Duhul, ca Unul Care este fără timp, dar nu fără principiu, pentru că şi Acesta Îl are rădăcină şi principiu şi cauză pe Tatăl, din Care a ieşit mai înainte de toţi vecii, fără schimbare, fără patimă şi prin purcedere, nedespărţit fiind de Tatăl şi de Fiul, ca unul Care iese din Tatăl şi Se odihneşte în Fiul. Are unire [cu celelalte Persoane] fără confundare şi deosebire fără împărţire. Fiind Dumnezeu şi din Dumnezeu, nu este altceva/altul ca Dumnezeu, ci este altceva/altul ca Mângâietor, ca Duh Sfânt de Sine subzistând, [dar] avându-Şi existenţa din Tatăl

şi fiind trimis de Fiul ca pârgă a vieţii veşnice şi arvună a bunurilor viitoare care rămân veşnic. El este cauză a tuturor celor care există, pentru că întru El toate au venit la existenţă. Este întru totul asemenea Tatălui şi Fiului, în afară de nenaştere şi de naştere. A fost trimis de Fiul către ucenicii Săi, în sensul că [ni] S-a făcut arătat. Căci cum altfel [ar fi putut fi] trimis Cel care pretudindenea este şi Care nu este separat de Cel care Îl trimite? De aceea, este trimis nu numai de Fiul, ci şi de Tatăl prin Fiul este trimis, şi [de asemenea] vine şi de la Sine. Căci trimiterea, adică arătarea, este un lucru comun Tatălui şi Fiului şi Duhului.

9. El nu Se arată însă după fiinţă, căci nimeni vreodată nu a văzut sau a făcut cunoscută fiinţa lui Dumnezeu, ci [Se arată] după harul, puterea şi lucrarea care sunt comune Tatălui, Fiului şi Duhului. Căci propriu fiecăreia dintre aceste [Persoane] este ipostasul fiecăreia şi atributele care sunt contemplate în chip ipostatic. Iar comună nu le este numai fiinţa care nu se descoperă, cea mai presus de orice nume şi neparticipabilă, ci sunt comune şi harul, şi puterea, şi lucrarea, şi strălucirea, şi nestricăciunea, şi domnia şi toate cele asemenea, [prin care] Dumnezeu Se uneşte după har cu sfinţii îngeri şi oameni. Şi nu-Şi pierde unitatea şi simplitatea nici prin împărţirea şi diferenţierea ipostasurilor şi nici prin împărţirea şi diversitatea dumnezeieştilor puteri şi lucrări. Astfel, noi credem în Dumnezeu Unul [Care este] într-o dumnezeire una, triipostatică şi atotputernică, şi îi vestim cu glas tare pe cei care au bineplăcut lui Dumnezeu printr-o astfel de credinţă. Iar pe cei care nu cred astfel, ci fie pun început propriei lor erezii, fie îi urmează până la capăt pe cei care au pus început [vreunei erezii], îi lepădăm. Aceasta să o ştiţi, fraţilor, că patimile cele rele şi dogmele cele pline de impietate iau naştere unele din altele, prinzând teren din pricina cuvenitei lepădări din partea lui Dumnezeu.

10. Despre faptul că roiul cel foarte numeros al păcatului prinde teren din pricina impietăţii [dogmatice], ne învaţă Marele Pavel, scriind despre elini: *Şi precum n-au încercat să aibă*

pe Dumnezeu în cunoştinţă, ci cunoscând pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu şi nici nu I-au mulţumit[17], *Dumnezeu i-a lăsat la mintea lor cea fără judecată, ca să facă cele ce nu se cuvin, plini fiind de toată nedreptatea, de desfrânare, de lăcomie*[18] şi de toate celelalte. Iar despre faptul că necucernicia [dogmatică] apare din pricina păcatului stau mărturie cei mulţi care au pătimit acestea în chip nenorocit. Solomon, dedându-se plăcerilor trupeşti, a alunecat în idolatrie[19]. Ieroboam, fiind robit de iubirea de stăpânie, a ajuns să jertfească junincilor de aur[20]. Trădătorul Iuda, fiind bolnav de iubirea de argint, a căzut în uciderea de Dumnezeu[21]. De aceea, pentru că şi credinţa fără fapte este moartă şi inconsistentă, şi faptele fără credinţă sunt zadarnice şi inutile, harul Duhului Sfânt a unit astăzi, în vremea postului cinstit şi a ascezei pentru virtute, proclamarea celor care au expus întocmai cuvântul evlaviei cu excomunicarea celor care au ales să nu îl expună întocmai, pentru ca noi, străduindu-ne în chip unitar în cele două [credinţă şi fapte], să ne arătăm şi credinţa prin fapte şi să dobândim şi câştigul pentru ostenelile noastre prin credinţă.

11. Dar patimile cele rele şi necucernicia [dogmatică] nu numai că iau naştere unele din altele, ci sunt şi asemănătoare. Şi voi spune ceva pe scurt iubirii voastre despre eterodocşii care s-au ivit printre noi: după cum lui Adam, care a primit îngăduinţa de la Dumnezeu să mănânce din toţi pomii din paradis, nu i-au fost de ajuns acei pomi, ci fiind convins de sfatul şarpelui începător al răutăţii, a mâncat din singurul pom de care i s-a poruncit să nu se atingă, la fel se întâmplă şi în cazul de faţă. [Fiind atâtea] bunătăţi în Dumnezeu şi daruri cu adevărat potrivite bunătăţii[22], oferite de Dumnezeu spre împărtăşire

---

[17] Rom. 1, 21, 28.
[18] Rom. 1, 28-29.
[19] *Cf.* III Rg. 2, 1-6.
[20] *Cf.* IV Rg. 10, 29; II Par. 13, 8.
[21] *Cf.* Mt. 26, 15.
[22] Potrivite lui Dumnezeu.

celor care voiesc – după cuvântul celui care a spus: „Toate câte este Dumnezeu va fi şi cel îndumnezeit prin har, în afară de identitatea după fiinţă"[23] –, sunt unii care învaţă că ne împărtăşim de însăşi fiinţa cea mai presus de fire şi care proclamă că această fiinţă poate fi numită în chip propriu. Aceştia fac la fel ca şarpele cel începător al răutăţii, căci după cum acela a răstălmăcit şi a schimbat sensul cuvintelor lui Dumnezeu, la fel şi aceştia răstălmăcesc şi schimbă sensul cuvintelor sfinţilor. Dar noi, luând putere de la Domnul ca să călcăm peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului, şi zdrobind cu uşurinţă toată uneltirea şi cursa lui împotriva evlaviei[24] şi a vieţuirii evlavioase[25], şi arătându-ne înaintea Lui biruitori în toate, vom dobândi cununile cele cereşti şi neprihănite ale dreptăţii, întru Însuşi Hristos, Judecătorul Cel nepărtinitor şi Dătătorul răsplătirilor.

12. Căruia I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Preasfântul, Bunul şi de-viaţă-Făcătorul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

---

[23] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Quaestiones ad Thalassium* 22, *PG* 90, 320, *CCSG* 7, p. 141; *Ambigua ad Iohannem* 41, *PG* 91, 1308 B, ed. N. Constas, p. 108. Despre conceptul îndumnezeirii prin har a omului la Sfântul Maxim Mărturisitorul, a se vedea mai ales J.-Cl. Larchet, *La divinisation de l'homme selon saint Maxime le Confesseur*, Paris, 1996, mai ales pp. 527-676.

[24] Ortodoxiei, credinţei ortodoxe.

[25] Ortopraxiei.

Omilia a IX-a
În vremea postului şi a rugăciunii

1. Finalitatea dogmelor dumnezeieşti, [precum şi finalitatea] stăruinţei noastre şi a contemplaţiei cu privire la ele, este adevărul şi credinţa sigură, care este în acord şi în împreună mărturisire cu Părinţii noştri cei purtători de Dumnezeu. În schimb, nu aceasta este finalitatea virtuţii practice, ci mai degrabă începutul ei, care [început], dacă nu va ajunge la rezultatul corespunzător, va aduce o mai mare osândă celui care are [adevărul credinţei]: *Căci cel care a ştiut voia Domnului şi nu a făcut-o mult va fi bătut*[1]. Astfel, adevărul şi cunoaşterea acestuia nu sunt suficiente atunci când e vorba de virtutea practică, ci finalitatea ei este binele.

2. Aşadar, dacă i-am vedea pe oameni stăruind în [faptele] bune cunoscute [de ei], punându-le în practică şi devenind buni prin fapte, fără să greşească împotriva raţiunii[2] drepte pe care o au în suflete, nu am mai lungi cuvântul despre lucrarea cea dreaptă, despre înfrânare, despre cumpătare şi despre celelalte de acest fel. Căci cine nu ştie că fiecare din acestea este un lucru bun, şi mai ales viaţa cea cumpătată, pe care experienţa ne-o arată ca fiind foarte folositoare atât sufletelor, cât şi trupurilor? [Prin urmare], pentru că cei mai mulţi ştiu [aceste lucruri], şi le ştiu chiar foarte bine, dar pofta şi mânia biruie cunoaşterea cea bună – căci zice Apostolul: *Văd în mădularele mele o altă lege luptându-se împotriva legii păcatului care este în*

[1] Lc. 12, 47.

[2] Se referă la raţionalitatea conştiinţei şi a legii morale.

mădularele mele[3] –, de aceea, fraţilor, vă oferim fără încetare îndemn prin cuvânt, ca să vă trezim să adăugaţi cugetării celei drepte şi nestrâmbate şi lucrarea binelui, pentru că aceasta duce la finalitatea cea bună a cunoaşterii cu privire la acestea. *Înţelegere bună este tuturor celor care o fac pe ea*[4], zice David. Şi [tot el zice]: *Dreptatea Lui spre fiii fiilor, spre cei ce păzesc legământul Lui şi-şi aduc aminte de poruncile Lui ca să le facă pe ele*[5]. Iar Pavel zice: *Nu cei ce aud legea sunt drepţi la Dumnezeu, ci cei care împlinesc legea vor fi îndreptaţi*[6]. Iar Domnul zice despre amândouă: *Dacă ştiţi acestea, fericiţi sunteţi dacă le veţi face*[7].

3. Să ne ţinem, aşadar, prin fapte, fraţilor, de binele postirii şi de bogăţia cumpătării, să dăm dovadă de o bună dispoziţie faţă de acestea şi să arătăm în chip lucrător ce fel sunt fructele lor. *Căci după roade se va cunoaşte pomul*[8], dar şi: *Trebuie ca plugarul să-şi ia primul partea din roade. Înţelege cele ce-ţi grăiesc*[9], zice Apostolul. Căci fiecare dintre celelalte virtuţi curăţă şi înfrumuseţează fie sufletul, fie trupul, sau mai degrabă [doar] o parte a sufletului sau a trupului: rugăciunea şi ştiinţa [curăţă şi înfrumuseţează] mintea, blândeţea – [partea] irascibilă, înfrânarea – [partea] poftitoare. Însă postul şi cumpătarea înmoaie răzvrătirile trupului, veştejesc furia mâniei şi a poftei, aduc cugetării un văzduh limpede şi, ca să spunem aşa, lipsit de nori, curăţind-o de aburii pricinuiţi de mulţimea mâncărurilor şi de ceaţa izvorâtă din acestea. Prin post şi cumpătare omul cel din afară se strică. Şi pe cât se strică acesta, pe atâta omul cel dinăuntru se înnoieşte, după cuvântul Apostolului[10]. „Pântecele gras", a zis cineva, „nu zămisleşte o minte subţire"[11]. Aşadar,

---

[3] Rom. 7, 23.
[4] Ps. 110, 10.
[5] Ps. 102, 18-19.
[6] Rom. 2, 13.
[7] In 13, 17.
[8] Lc. 6, 44.
[9] II Tim. 2, 6-7.
[10] *Cf.* II Cor. 4, 16.
[11] Proverb grec: Παχεία γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νοῦν.

atunci când [stomacul] este subţiat prin post şi cumpătare, în mod necesar se subţiază şi mintea. Astfel, prin acestea se realizează şi se împlineşte tot [lucrul] frumos şi bun. Postul şi cumpătarea sunt un îndoit zid de apărare, şi cel care trăieşte [între] aceste ziduri se bucură de multă pace, pentru că este înăuntrul Ierusalimului. Căci Ierusalim se tâlcuieşte „pace". Şi împotriva acestui zid se luptă bucătarul cel mare al căpeteniei Babilonului[12], care, dacă nu-i găseşte pe cei dinăuntru apărând cu putere zidurile, le va distruge, făcând din trucurile artei culinare instrumente de distrugere a cetăţii[13].

4. Dar dacă cei care [stau] pe zidurile acestea nu numai că dispreţuiesc varietatea mâncărurilor, ci chiar şi pâinea o frământă [ca să fie] mai modestă, aceştia şi mai mult vor răsturna prin cumpătare cortul lui Madian. Căci istoria lui Ghedeon prefigurează ceva asemenea: *Şi iată o pâine de orz ce se rostogolea prin tabăra madianită*[14]. Pâinea de orz arăta modestia mâncărurilor trebuincioase şi cumpătarea celor care se luptau împreună cu Ghedeon. *Şi a ajuns*, zice, *până la cortul lui Madian, şi l-a lovit, iar [cortul] s-a răsturnat*[15]. Cortul răsturnat de pâinea de orz ar putea fi fără nicio îndoială pofta iscată de gâtlej şi de pântece, a cărei nebunie este nimicită de post şi de masa frugală care însoţeşte [postul]. Daniel, bărbatul poftelor[16], nu numai că l-a nimicit pe balaur[17] prin amestecătura [de smoală, grăsime şi fier], [adică] pe dumnezeul celor care au pântecele drept dumnezeu, a cărui stăpânire se întinde de la coapsă până la buricul pântecelui, ci, postind mai multe săptămâni de pâinea poftelor

---

[12] *Cf.* IV Reg. 25, 8. Aşa este numit Nabuzaradan, cel care din porunca lui Nabucodonosor a incendiat templul lui Solomon, în originalul ebraic cât şi în Septuaginta (רַב־טַבָּחִים; ὁ ἀρχιμάγειρος). Traducerile moderne, inclusiv cele româneşti, au folosit expresia *căpetenia gărzii*.

[13] *Cf.* IV Reg. 25, 8-21; Ier. 52, 12-27.

[14] Jud. 7, 13.

[15] Jud. 7, 13.

[16] *Cf.* Dan. 10, 3: „pâine după pofta [inimii] n-am mâncat" (LXX).

[17] *Cf.* Bel şi balaurul, 23-27.

lui şi nebând vin, a văzut vederi străine şi a primit purtarea de grijă a arhanghelului[18].

5. Astfel a fost cu Daniel. [Iar cei din] poporul cel plin de pofte şi nemulţumitor, care ziceau: *Cine ne va hrăni pe noi cu carne? Acum sufletul nostru s-a uscat*[19], după ce au mâncat carne până le-a ieşit pe nări, au fost loviţi de o molimă cumplită. *Căci,* zice, *s-a aprins mânia Domnului asupra poporului, şi îmbuibarea li s-a făcut holeră*[20]. Şi cuvintele *mormintele poftei* spuse în acel loc sunt un monument[21] al mâniei dumnezeieşti [pornite] împotriva lor[22]. Privind spre acest monument, să fugim de lăcomia pântecelui, să îmbrăţişăm cumpătarea, să strângem în braţe aceste zile de post, ca unele care fac ca trupul să fie ascultător sufletului şi [fac] mai uşoară mintea care se înalţă către Dumnezeu. Lui Ioan, înaintemergătorul harului, i-a fost de ajuns de-a lungul [întregii] vieţii [să se hrănească] cu lăcuste şi miere sălbatică[23]. Iar Petru folosea doar măsline sărate, [semînţe] de lupin şi legume uşoare. Ce mai trebuie să spunem de Pavel, care spune despre sine însuşi că era *în foame şi în sete, în posturi de multe ori*[24]?

6. Pentru tine însă, durata celor patruzeci de zile nu este durata unei vieţi întregi, iar coborârea spre apus a soarelui în fiecare zi pune o limită postirii tale din acea zi. Nu este oare o ajunare de acest fel uşoară şi potrivită pentru aproape toţi? Numai să fie şi mâncarea cu măsură. Căci astfel, ajunând cu măsură şi mâncând cu măsură, nu vei rămâne cu mult în urma celor care nu mănâncă deloc. Poate vrei să-ţi cruţi trupul şi fugi de postire, [gândindu-te] că postul aduce slăbire mare. Dar nu e aşa, ci dimpotrivă. Căci săturarea, prin fire, dă naştere

---

[18] *Cf.* Dan. 10, 1-21.
[19] Num. 2, 4-6.
[20] *Cf.* Num. 11, 33 (LXX).
[21] O aducere aminte.
[22] *Cf.* Num. 11, 34.
[23] *Cf.* Mt. 3, 4. Mc. 1, 6.
[24] II Cor. 11, 27.

podagrei, capului greu şi altor boli, în vreme ce postirea este maica sănătăţii. Şi, pe cât se pare, nu numai desfrânatul păcătuieşte în trupul său, ci şi cel lacom cu pântecele greşeşte în trupul său, slăbindu-i constituţia şi făcându-l bolnăvicios.

7. Apoi, pentru că lipsa de cumpătare se săvârşeşte prin toate simţurile, să le învăţăm pe toate cumpătarea. Căci dacă posteşti de mâncăruri, dar ai ochiul care te duce – în cămara sufletului tău – la desfrâu, iscodire şi invidie, şi [ai] urechea care e gata să primească defăimări, cântece desfrânate şi şuşoteli rele, şi celelalte simţiri [gata să primească] vătămările care le privesc, ce folos mai ai din postire? Desigur, nici unul. Căci răul de care fugi printr-un [simţ], îl bagi în suflet prin altul[25]. Şi pentru că noi suntem alcătuiţi din suflet şi trup, şi nu numai fiinţa trupului este alcătuită din mai multe părţi, ci şi cea a sufletului – căci şi sufletul are şi el, [deşi] în alt fel [ca trupul], drept mădulare: forţa creşterii, partea poftitoare, partea irascibilă şi cea raţională –, [înseamnă că] adevărata postire este aceea care se întinde asupra tuturor, şi pe toate le curăţă şi le îngrijeşte. Căci, fraţilor, blândă este şi plină de iubire de oameni tămăduirea sufletului prin postire. De aceea şi Părinţii noştri ne-au rânduit-o în aceste zile.

8. Dacă însă noi fugim de postire în chip nebunesc, vom primi drept pedepse suferinţe, tăieri şi arderi, atunci când Hristos îl va despărţi pe cel care nu poate fi vindecat şi îl va arunca [în] focul cel nestins, ca să suporte osânda veşnică. Căci după cum, nepostind în rai, am fost aruncaţi în lumea aceasta cu multe dureri, la fel şi aici, dacă nu postim şi dacă nu trăim cumpătat după putere, vom fi aruncaţi în gheena aceea nestinsă şi de neîndurat.

9. Dar profeţia spune: *Întoarceţi-vă, copii căzuţi!*[26]. Astfel, nu există nicio lucrare care să ajute mai mult decât postul la curăţirea celor care se întorc, după cum am învăţat şi din

[25] Prin alt simţ.
[26] Ier. 3, 14.

întoarcerea celor din Ninive[27]. Aşa cum nu este nimic mai aducător de moarte decât lăcomia pântecelui. Şi lucrul acesta îl arată Cel care a grăit către fiul cel risipitor când s-a întors: *Acest fiu al meu mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat*[28]. Căci a îmbrăţişat viaţa cea porcească şi s-a bucurat de noroiul porcilor; s-a făcut deopotrivă lor şi li s-a asemănat, lepădând asemănarea cu Dumnezeu. După marele Iov, [unul ca acesta] nu se aseamănă numai cu vitele, ci şi [plantelor] celor cu totul lipsite de simţuri din locurile cele pline de apă, rogozului, papurei şi trestiei, în care doarme atotmâncătorul Leviatan[29]. Căci monstrul acesta nevăzut[30] odihneşte printre cele care trăiesc în apă. De această umezeală îndepărtându-se David prin cumpătarea vieţii sale, zice: *Uscatu-s-a ca un vas de lut tăria mea*[31], *oasele mele ca uscăciunea s-au uscat*[32] şi *genunchii mei au slăbit de post şi trupul mi s-a schimbat din lipsa de untdelemn*[33]. De aceea a şi schimbat înstrăinarea dreptei Celui Preaînalt [faţă de el], dăruindu-se cu totul Acestuia, văzându-se pe sine tot timpul înaintea Lui şi având-L pe Acela în toată vremea înainte, drept îngrijire a inimii sale.

10. Pe acesta să-l urmăm şi noi, iubiţilor, şi nu doar să lepădăm moliciunea [umezelii] şi împrăştierea vieţii, ci să facem postul, psalmodierea şi rugăciunea noastră ca şi cum Dumnezeu Însuşi ar fi de faţă şi s-ar uita la noi, ştiind că nici postul, nici psalmodierea şi nici rugăciunea nu pot să ne mântuiască prin ele însele, ci împlinirea acestora înaintea lui Dumnezeu. Căci astfel, ochii lui Dumnezeu, privindu-ne, ne sfinţesc, după cum soarele încălzeşte cele pe care le luminează. Iar acestea se fac înaintea lui Dumnezeu atunci când mintea se uită la El

---

[27] *Cf.* Iona 3, 5.
[28] Lc. 15, 24.
[29] *Cf.* Iov 41, 1.
[30] Νοητός, inteligibil, mintal.
[31] Ps. 21, 16.
[32] Ps. 101, 4.
[33] Ps. 109, 23.

cu încordare[34], şi în timp ce se uită, posteşte, psalmodiază şi se roagă. Căci [dacă] atunci când suntem în timpul rugăciunii şi al psalmodierii, uneori mintea se îndreaptă neabătut către Dumnezeu, iar alteori cade şi se tulbură, trebuie să înţelegem că încă nu ne-am dedicat cu totul lui Dumnezeu, şi că scopul celor făcute de noi nu se află în întregime în [concordanţă] cu legea Domnului. De aceea, pe cât cădem din faptele dreptăţii, pe atât nu putem rămâne înaintea ochilor lui Dumnezeu. [Pentru că] zice: *Nu vor sta călcătorii de lege înaintea ochilor Mei*[35]. Totuşi, când zăcem răniţi la pământ, să-L chemăm pe Domnul, Care poate să pună balsam şi feşe peste rănile noastre.

11. Aşadar, să nu slăbim să strigăm către El prin postiri, rugăciuni, lacrimi şi prin toate chipurile, până când Se va apropia şi ne va vindeca. Să arătăm şi noi prin fapte că suntem bogaţi având-U pe Hristos drept mire şi că Îl aşteptăm cu nădejde, chiar dacă acum este departe de noi, ascuns în ceruri: *Căci când se va lua Mirele de la ei, atunci vor posti*[36]. De aici e limpede că cei care îşi iau numele de la Hristos trebuie să trăiască toată viaţa în cumpătare şi în post, aşteptând cu bună nădejde venirea Lui cea înfricoşătoare. Să postim mai ales în aceste zile, să ne pregătim în tot felul în vreme ce aşteptăm ziua cea de peste an a Învierii lui Hristos, pentru ca fiind curăţiţi, în chip curat să slăvim Pătimirile Aceluia, şi să dobândim viaţa cea fericită şi fără de moarte pe care Domnul a dobândit-o pentru noi prin Pătimirile Sale.

12. De care fie ca noi toţi să ne învrednicim, cu harul şi cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, dimpreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Preasfântul, Bunul şi de viaţă făcătorul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

---

[34] Fără încetare.
[35] Ps. 5, 5.
[36] Mt. 9, 15.

Omilia a X-a

În a doua Duminică a Sfintelor Părești, având ca subiect paraliticul vindecat de Domnul în Capernaum. Și împotriva celor care vorbesc unii cu alții când nu trebuie în timpul sfintelor sinaxe din biserică

1. Astăzi voi începe prin a mă adresa iubirii voastre [cu] înseși cuvintele Stăpânului, sau mai bine zis cu însuși miezul propovăduirii evanghelice: *Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor*[1]. Și nu numai că s-a apropiat, ci și este în noi. *Căci Împărăția cerurilor este înăuntrul vostru*[2], zice iarăși Domnul. Și nu numai că este în noi, dar nu peste multă vreme va veni și se va arăta și mai lămurit, biruind *toată începătoria și stăpânia și puterea*[3] și dăruind tăria cea nebiruită, bogăția cea necheltuită, desfătarea cea neschimbătoare, neîntinată și fără de sfârșit, și slava, și puterea numai acelora care trăiesc după Dumnezeu și și-au petrecut viața de aici în chip bineplăcut lui Dumnezeu.

2. Așadar, pentru că Împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat și este în noi și nu după multă vreme va veni, să ne facem vrednici de ea prin faptele pocăinței. Să ne silim pe noi înșine, curmând relele prejudecăți și obișnuințe. Căci Împărăția cerurilor [se ia] cu forța[4], și cei care o vor lua sunt cei puternici.

---

[1] Mt. 4, 17.
[2] Lc. 17, 21.
[3] Ef. 1, 21.
[4] *Cf.* Mt. 16, 12.

Să râvnim la răbdarea purtătorilor de Dumnezeu Părinţi ai noştri, la smerenia şi la însăşi credinţa lor. Căci spune [Pavel]: *Priviţi cu luare aminte cum şi-au încheiat viaţa şi urmaţi-le credinţa*[5]. Să ne omorâm *mădularele noastre cele pământeşti, curvia, necurăţia, toată patima cea rea şi lăcomia*[6], mai ales în aceste sfinte zile ale postului. De aceea harul Duhului, mai înainte purcezând [de la începutul Postului], ne-a învăţat despre înfricoşătoarea judecată viitoare a lui Dumnezeu, iar apoi ne-a amintit de surghiunul lui Adam, şi după aceasta ne-a arătat credinţa cea întru totul sigură, ca prin frica de judecată şi prin plânsul pentru izgonire să ţinem în chip neclintit credinţa, şi să nu ne dedăm lipsei de cumpătare, nici să deschidem, din pricina pântecelui nostru cel necredincios şi nesăturat, poarta tuturor patimilor şi să le oferim loc, şi [din cauza] căii largi şi late să ne pierdem cu toţii, precum se spune, dimpreună cu plăcerea [noastră]. Ci, iubind calea strâmtă şi îngustă, care duce la viaţa veşnică[7], al cărei început[8] şi prim stadiu este postul, vârtos să ţinem aceste patruzeci de zile de post.

3. Căci după cum este o vreme potrivită pentru fiecare [lucru][9], aşa cum spune Solomon, şi un timp pentru toate, la fel, [dacă] va căuta cineva vreme potrivită pentru lucrarea virtuţii, [va găsi] că aceasta este vremea potrivită, adică aceste patruzeci de zile. Şi dacă toată viaţa oamenilor este potrivită pentru dobândirea mântuirii, cu atât mai mult este potrivită vremea aceasta a postirii. Pentru că şi Hristos, începătorul şi dătătorul mântuirii noastre, Şi-a început [lucrarea pe pământ] plecând de la post, şi în arena postului l-a biruit şi l-a ruşinat pe născocitorul patimilor, adică pe diavol, care-L atacase în toate felurile[10]. Căci după cum necumpătarea pântecelui, fiind

---

[5] Evr. 13, 7.
[6] Col. 3, 5.
[7] *Cf.* Mt. 7, 13-14; Lc. 13, 24.
[8] Se referă la începutul vieţii veşnice.
[9] *Cf.* Eccl. 3, 1.
[10] *Cf.* Mt. 4, 1-11; Mc. 1, 13; Lc. 4, 1-13.

nimicitoare a virtuţilor, este născătoare a patimii, la fel şi cumpătarea, fiind nimicitoare a pângăririlor care vin din lipsa de cumpătare, este născătoare a nepătimirii. Iar dacă necumpătarea introduce şi a şi introdus patimi care nu erau în noi, cum nu le va mări şi le va întări atunci când sunt [deja] [în noi][11], în vreme ce postirea le va micşora şi le va face [pe acelea] să dispară? Postul şi cumpătarea sunt strâns legate între ele, chiar dacă pentru cei care le urmează în chip înţelept uneori precumpăneşte una, alteori alta, în funcţie de situaţie.

4. Aşadar, nici noi să nu le despărţim acum, ci pe durata [primelor] sfinte cinci zile ale săptămânii să ne ţinem mai mult de postire, iar sâmbăta şi duminica să ne dedicăm mai mult cumpătării decât postului, ca să ascultăm cu înţelegere cuvintele Evangheliei, care astăzi ne vestesc vindecarea minunată a paraliticului – însă nu vindecarea din Ierusalim[12], ci cea săvârşită de Domnul în Capernaum[13]. Pentru că cuvântătorul de Dumnezeu Marcu spune că *a intrat iarăşi în Capernaum pentru câteva zile*[14]. Iar Matei spune că Capernaumul acesta este cetatea Domnului. Căci istorisind şi acela [Matei] [vindecarea] acestui paralitic, zice: *A intrat Iisus în cetatea Sa*[15]. Pentru că după ce a fost botezat de Ioan în Iordan şi Duhul S-a pogorât din cer peste El, a fost dus de Duhul în pustie ca să fie ispitit[16]. Şi după ce l-a biruit pe ispititor, a revenit aproape de Iordan şi a mers primprejur, învăţând. Şi a fost mărturisit de multe ori de către Botezător, până când Ioan a fost întemniţat de Irod[17]. Atunci, aşa

---

[11] Este vorba de virtuţi, care sunt naturale omului, iar patimile sunt împotriva firii sau nenaturale, „nu erau în noi". *Cf.* Sf. Maxim Mărturisitorul, *Disputatio cum Pyrrho*, *PG* 91, 309B-312A, ed. M. Doucet, pp. 566-567, *PSB* 81, p. 333.

[12] *Cf.* In 5, 1-15.

[13] *Cf.* Mc. 2, 1-12; Mt. 9, 1-8; Lc. 5, 17-26.

[14] Mc. 2, 1.

[15] Mt. 9, 1.

[16] *Cf.* Mt. 4, 1-11; Mc. 1, 13; Lc. 4, 1-13.

[17] *Cf.* Mt. 4, 11-12.

cum spune Matei, *a plecat în Galileea, şi părăsind Nazaretul, a venit de a locuit în Capernaum, lângă mare*[18].

5. Ieşea aşadar de aici în părţile pustii, ca să Se roage, şi în satele învecinate ca să propovăduiască, şi apoi iarăşi revenea în Capernaum. De aceea evanghelistul Matei numeşte Capernaumul *cetatea Sa*, iar Marcu spune că *a intrat iarăşi în Capernaum pentru/după câteva zile. Şi s-a auzit că este în casă, şi îndată s-au adunat mulţi, încât nu mai era loc nici înaintea uşii*[19]. Petrecând acolo mai multă vreme, a fost cunoscut mai bine datorită multelor şi marilor Sale minuni şi cuvinte, şi de aceea era şi dorit de către ei în chip deosebit. Prin urmare, auzind că a venit iarăşi, au început să curgă în valuri. Fiindcă, după cum zice Luca, cei care veneau erau din toate cetăţile[20], şi printre ei se găseau şi cărturari, şi farisei, şi învăţători de lege, iar El le grăia lor cuvântul. Căci aceasta era lucrarea Sa de căpetenie, pe care le-a şi făcut-o cunoscută printr-o pildă, zicând: *Ieşit-a Semănătorul să semene sămânţa Sa*[21], adică cuvântul învăţăturii. Şi [a mai zis că] *a ieşit să-i cheme pe cei păcătoşi la pocăinţă*[22], iar chemarea s-a făcut prin cuvântul învăţăturii. Aceasta o arată şi Pavel atunci când zice: *Credinţa este din auzire, iar auzirea din cuvântul lui Dumnezeu*[23].

6. Aşadar, Domnul le-a grăit tuturor, în comun şi fără să provoace invidia, cuvântul pocăinţei, evanghelia mântuirii, cuvintele vieţii veşnice. Şi toţi Îl auzeau, dar nu toţi I-au dat ascultare. Fiindcă noi toţi dorim să auzim şi să privim, dar nu toţi suntem iubitori ai virtuţii. Căci prin fire toţi dorim să ştim, în afară de altele, şi pe cele cu privire la mântuire, de aceea cei mai mulţi nu doar ascultă cu plăcere sfânta învăţătură, ci le

---

[18] Mt. 4, 13.
[19] Mc. 2, 1-2.
[20] *Cf.* Lc. 8, 4.
[21] Lc. 8, 5.
[22] Mt. 9, 13.
[23] Rom. 10, 17.

place şi să cerceteze[24] cuvintele, analizându-le în raport cu [propria lor] opinie, după neştiinţa sau înţelegerea pe care o are fiecare. Însă, pentru a preface cuvintele în faptă sau pentru a culege din ele credinţa cea folositoare, este nevoie de înţelepciune şi de bună discernere, care nu se găsesc cu uşurinţă mai ales la cei care se socotesc drepţi şi înţelepţi înaintea lor înşişi, aşa cum erau unii cărturari şi farisei de-ai iudeilor.

7. De aceea aceştia, rămânând atunci, ascultau cuvântul şi vedeau [minunile] săvârşite, dar mai degrabă blasfemiau decât lăudau pe Cel care făcea bine prin fapte şi prin cuvinte. Şi pe când Domnul învăţa şi toţi, sau aproape toţi, îşi plecau urechile ca să primească cuvintele harului ieşite din gura Lui, *au venit unii la El, aducând un slăbănog pe care-l purtau patru inşi. Şi neputând ei, din pricina mulţimii, să se apropie de El, au desfăcut acoperişul [casei] unde era Iisus, şi prin spărtură au lăsat în jos patul în care zăcea slăbănogul*[25]. Se poate crede că tot ce s-a făcut atunci a fost datorită credinţei celor care l-au purtat [pe slăbănog], şi că Domnul, mulţumit de credinţa lor, i-a dat paraliticului vindecarea[26]. Mie însă mi se pare că adevărul nu este aşa. Căci Domnul, când l-a tămăduit pe copilul mai marelui sinagogii[27], nu a căutat credinţă la acel [copil], după cum nu a căutat [credinţă] nici la fiica cananeencii[28], sau la fiica lui Iair[29], mulţumindu-Se cu credinţa celor care veniseră pentru [copiii lor]. Dar, dintre aceştia, o fată era moartă, fata cananeencii era ieşită din minţi, iar copilul [mai marelui sinagogii] nu era de faţă. În schimb, paraliticul acesta era de faţă şi era stăpân pe judecata

[24] Este vorba de analiza teoretică, care nu este rea în sine, dar care riscă să rămână la nivelul simplei alegeri. A se vedea opţiunea traducătorului italian, care a preferat verbul „a alege".

[25] Mc. 2, 3-4.

[26] *Cf.* Mc. 2, 5.

[27] Referinţa Sfântului Grigorie pare să fie la minunea vindecării slugii sutaşului; *cf.* Mt. 8, 6-13; Lc. 7, 1-10.

[28] *Cf.* Mt. 15, 22-28; Mc. 7, 24-30.

[29] *Cf.* Mt. 9, 18-26; Mc. 5, 21-43; Lc. 8, 40-56.

lui, chiar dacă trupul îi era paralizat. De aceea, mie mi se pare mai degrabă că datorită bunei nădejdi şi datorită credinţei paraliticului au luat în ei credinţa în Hristos cei care l-au purtat şi au îndrăznit să vină [înaintea Lui], şi au fost convinşi de acest paralitic să îl ridice şi să îl poarte pe acoperiş, şi de acolo să-l coboare înaintea Domnului. Căci nu ar fi făcut acestea fără voia lui, şi pe bună dreptate intensitatea paraliziei nu i-a micşorat mintea, ci mai degrabă i-au micşorat stavilele şi obstacolele din faţa credinţei.

8. Iubirea de slavă omenească i-a îndepărtat pe farisei de la credinţa în Domnul. De aceea a şi zis către ei Domnul: *Cum puteţi să credeţi în Mine, când primiţi slavă de la oameni şi slava de la unicul Dumnezeu nu o căutaţi?*[30]. Pe alţii ţarinile, nunţile şi grijile lucrurilor acestei vieţi[31] nu i-au lăsat să se apropie [de Hristos], [în vreme ce în cazul paraliticului] paralizia trupului a pus capăt tuturor acestora, adică le-a înlăturat din cugetările paraliticului. De aceea, pentru păcătoşi boala este uneori mai bună decât sănătatea, pentru că lucrează împreună cu aceştia pentru mântuire şi slăbeşte pornirile cele din fire spre răutate, plătind, ca să spunem aşa, datoria păcatelor prin suferinţă şi făcându-i capabili să primească prima dată tămăduirea sufletească şi apoi şi pe cea a trupului. Şi lucrul acesta se întâmplă mai ales când cel bolnav, înţelegând că lovitura primită este tămăduire de la Dumnezeu, o poartă cu bărbăţie şi cade cu credinţă înaintea lui Dumnezeu, şi prin fapte, pe cât îi stă în putere, cere milostivirea. Lucrul acesta l-a arătat şi paraliticul, pe cât a putut, prin fapte, şi l-a văzut şi Domnul, [ajutându-l pe paralitic] cu înseşi faptele şi cuvintele Sale, chiar dacă fariseii, neputând să înţeleagă, blasfemiau şi murmurau împotrivă[32]. *Căci văzând Iisus credinţa lor,* şi a bolnavului purtat şi a celor care l-au coborât prin acoperiş, *i-a zis slăbănogului: Fiule,*

[30] In 5, 44.
[31] *Cf.* Lc. 15, 18-20.
[32] *Cf.* Mc. 2, 6-7.

iertate îți sunt păcatele tale[33]. O, ce fericită numire! Aude [cuvântul] *fiule* şi este înfiat de Tatăl Cel Ceresc, şi lipindu-se de Dumnezeul Cel fără de păcat, pe dată devine şi el lipsit de păcate prin iertarea păcatelor. Şi ca să urmeze şi primenirea trupului, mai întâi [îşi] primeneşte sufletul, înălţat deasupra păcatului, de la Cel care cunoştea că la început sufletul îi căzuse în laţurile păcatului, bolile din trup şi moartea fiind, conform dreptei Sale judecăți, o urmare [a acestui păcat].

9. Dar cărturarii, auzind acestea, *cugetau în ei înşişi: De ce grăieşte Acesta blasfemie? Cine poate să ierte păcatele, fără numai Unul Dumnezeu?*[34]. Însă Domnul, fiind Ziditor al inimilor, şi cunoscând cugetările ascunse din inimile cărturarilor, le-a zis: *De ce cugetaţi acestea în inimile voastre? Ce este mai uşor a zice slăbănogului: Iertate îţi sunt păcatele, sau a zice: Scoală-te, ia-ţi patul tău şi umblă?*[35]. Cărturarilor li se părea că Domnul, neputând să îl vindece pe paralitic, caută scăpare la ceva ce nu poate fi văzut, adică la iertarea păcatelor, care nu e decât o rostire de cuvinte. Şi această rostire de cuvinte, spusă ca un Stăpân şi în chip de poruncă, era [în concepţia lor] şi blasfemie, dar şi un lucru uşor pentru tot cel care ar fi vrut să îl facă. De aceea zice către ei Domnul: „Dacă aş fi vrut să spun cuvinte goale, care să nu se împlinească prin fapte, atunci ar fi fost mai uşor să spun una din acestea două, fără [să împlinesc] ceva din ele, [adică nici] ridicarea paraliticului şi nici iertarea păcatelor lui. Însă ca să ştiţi că nu este nelucrător cuvântul Meu, am recurs la iertarea păcatelor, nu pentru că sunt neputincios să dau vindecarea bolii, ci [pentru că] am putere dumnezeiască pe pământ, ca Fiu deofiinţă cu Tatăl Cel din ceruri, chiar dacă M-am făcut deofiinţă după trup cu voi, cei nerecunoscători". Şi atunci, [după ce a spus acestea] i-a spus şi paraliticului: *Zic ţie: Scoală-te,*

[33] Mc. 2, 5.
[34] Mc. 2, 6-7.
[35] Mc. 2, 8-9.

ia-ţi patul tău şi mergi la casa ta. Şi îndată s-a ridicat, şi luându-şi patul, a ieşit înaintea tuturor[36].

10. Cuvântul şi minunea aceasta se împotrivesc judecăţilor cărturarilor, dar în acelaşi timp este şi o oarecare potrivire [cu judecata lor]. Căci ceea ce arată ei este adevărat, şi anume că nici un om nu poate de la sine să ierte păcatele. Dar această [judecată a cărturarilor arată în acelaşi timp] şi minciuna şi nebunia fariseilor, care socoteau că Hristos este doar om, şi nu Dumnezeu Atotputernic. Căci Cel pe care nimeni nu L-a văzut vreodată şi nici nu L-a auzit acum Se arată Acelaşi, Dumnezeu şi om, având îndoită fire şi lucrare, vorbind asemenea nouă ca om, dar făcând toate câte voieşte numai cu cuvântul şi cu porunca Sa, ca Dumnezeu, demonstrând prin fapte că şi la început, după cum zice psalmistul, pe toate [le-a făcut]: *El a zis şi s-au făcut, El a poruncit şi s-au zidit*[37]. De aceea şi acum, imediat după cuvântul Lui, a urmat fapta. Căci îndată slăbănogul, *ridicându-şi patul, a ieşit înaintea tuturor, încât toţi s-au mirat*[38]. Fiindcă iertarea greşelilor poate fi făcută adesea prin cuvânt şi de către oameni, dacă cineva a greşit împotriva lor, însă boala şi cele asemenea ei le poate alunga prin poruncă şi prin cuvânt doar Dumnezeu. De aceea şi evanghelistul indică clar acest lucru, spunând că s-au mirat toţi care au văzut acestea şi L-au slăvit pe Dumnezeu, pe Cel care fără îndoială a făcut această minune, sau mai degrabă pe Cel care face lucruri slăvite şi minunate, fără de număr. [Ziceau deci aceştia]: *Asemenea lucruri n-am văzut niciodată*[39].

11. Dar aceia, dând slavă cu cuvântul şi arătând că minunea aceea era mai mare decât tot ce se petrecuse înainte, ziceau: *Asemenea lucruri nu am văzut niciodată*[40]. Noi însă nu mai putem să zicem acum aşa ceva. Pentru că am văzut multe altele,

---

[36] Mc. 2, 11-12.
[37] Ps. 32, 9.
[38] Mc. 2, 12.
[39] Mc. 2, 12.
[40] Mc. 2, 12.

cu mult mai mari decât aceasta, nu numai de la Hristos, ci şi de la ucenicii Săi şi de la cei care le-au urmat acestora, săvârşite numai cu chemarea numelui lui Hristos. Aşadar, noi, fraţilor, să Îl slăvim pe Acesta acum prin fapte, luând în chip anagogic minunea aceasta drept pildă pentru virtute. Căci fiecare din cei legaţi de plăceri este un paralitic cu sufletul, zăcând pe patul plăcerii păcătoase şi al părelnicei odihne trupeşti pe care o aduce această [plăcere]. Dar când, încredinţat de îndemnurile evenghelice, îşi mărturiseşte păcatele şi biruieşte asupra lor şi asupra paraliziei pricinuite de acestea sufletului său, este ridicat şi purtat către Domnul de aceste patru lucruri: osândirea de sine, mărturisirea păcatelor de mai înainte, făgăduinţa pentru viitor de încetare a răutăţilor şi rugăciunea către Dumnezeu. Dar acestea nu îl pot apropia de Dumnezeu, dacă nu se desface acoperişul şi nu se aruncă deoparte olanele, lutul şi restul materialelor. Iar în noi acoperişul este partea raţională a sufletului, ca una care se găseşte deasupra tuturor [puterilor] dinlăuntrul nostru. Însă aceasta este acoperită, ca de multă materie, de legătura cu patimile şi cu cele pământeşti. Dar când legătura aceasta este nimicită şi aruncată la pământ de aceste patru [lucruri], atunci cu adevărat putem fi lăsaţi în jos, adică cu adevărat ne smerim, cădem înainte şi ne apropiem de Domnul, cerând şi primind de la El vindecarea.

12. Când dar s-au petrecut aceste fapte de pocăinţă? Când Iisus a venit în cetatea Sa, adică după ce S-a sălăşluit în lume cu trupul, [lume] care este a Lui pentru că de El a fost zidită, după cum zice şi Evanghelistul despre El: *Întru ale Sale a venit, dar ai Săi nu L-au primit. Şi celor câţi L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu*[41]. De aceea şi mintea paralitică, atunci când cade astfel înaintea Lui cu credinţă, pe dată aude de la El cuvântul *fiule*, şi primeşte iertarea şi vindecarea. Şi nu primeşte numai acestea, ci ia şi putere să-şi ridice şi să-şi poarte patul în care zăcea. Iar prin pat

[41] In 1, 11-12.

să înţelegi trupul în care se află aceasta, prin ale cărui fapte mintea care urmează poftelor trupeşti rămâne ataşată de păcat.

13. După vindecare, mintea noastră cârmuieşte trupul şi-l poartă ca pe un supus, arătând prin el roadele şi faptele pocăinţei, astfel încât cei ce privesc să slăvească pe Dumnezeu, văzând că cel ce ieri era vameş azi este evanghelist[42], că prigonitorul a devenit apostol[43], că tâlharul a ajuns cuvântător de Dumnezeu[44], că cel ce mai înainte sălăşluia împreună cu porcii acum este fiu al Tatălui ceresc[45], şi dacă vrei, [acest fiu] pune urcuşuri în inima sa şi merge din slavă în slavă[46], înaintând în fiecare zi spre mai bine. De aceea zice Domnul către ai Săi: *Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri*[47]. Însă El nu spune aceasta poruncind ca ei [doar] să se arate astfel, ci să vieţuiască în chip plăcut lui Dumnezeu. Căci după cum lumina atrage fără nicio sforţare ochii celor care privesc, la fel şi vieţuirea cea plăcută lui Dumnezeu atrage odată cu ochii şi cugetarea. Şi iarăşi, după cum în cazul luminii de la soare, nu lăudăm văzduhul care participă la strălucire, ci lăudăm soarele care are şi dăruieşte raza acelei străluciri – şi dacă am lăuda şi văzduhul pentru că este strălucitor, cu cât mai mult vom lăuda atunci soarele? –, tot aşa şi în cazul celui care arată, prin faptele virtuţii, strălucirea *Soarelui dreptăţii*[48]. Pentru că unul ca acesta, imediat ce este văzut, duce [mintea] către slava Tatălui ceresc al lui Hristos, *Soarele dreptăţii*.

Şi ca să las acum deoparte virtuţile cele mai de seamă, atunci când mă înfăţişez împreună cu voi înaintea lui Dumnezeu în sfânta biserică, şi când, întorcându-mă, îi văd pe cei

[42] *Cf.* Mt. 9, 9.
[43] *Cf.* Fapte 22, 3-21.
[44] *Cf.* Lc. 23, 39-43.
[45] *Cf.* Lc. 15, 11-32.
[46] *Cf.* II Cor. 3, 18.
[47] Mt. 5, 16.
[48] Mal. 4, 2.

care cu înțelegere şi cu străpungere de inimă înalță către Dumnezeu imne şi rugăciuni, sau pe vreunul care tace, stând adâncit în sine şi ascultând, singură vederea aceasta pe dată mă insuflă, mă umple de bucurie şi dau slavă lui Hristos, Tatăl Cel din ceruri, fără de Care nimeni nu poate să facă nimic din cele bune[49], şi prin Care se împlineşte totul pentru oameni.

14. Dar ce vom spune acum celor care nu stau în tăcere, nici nu psalmodiază împreună [cu noi], ci [vin aici] ca să se întâlnească unii cu alții, amestecând slujirea noastră duhovnicească[50] către Dumnezeu cu vorbăria [lor] cea lumească, astfel încât nu numai că ei nu ascultă cuvintele cele sfinte şi însuflate de Dumnezeu, dar îi împiedică şi pe cei care vor să asculte? *Până când, voi aceştia, veți şchiopăta de amândouă picioarele?*[51], ar spune Ilie Tesviteanul. Pentru că vreți să veniți [aici] şi pentru rugăciune, şi pentru cuvintele cele lumeşti şi nepotrivite, şi cu siguranță nu faceți bine nici una, nici alta, ci prin acestea le stricați pe celelalte, sau mai degrabă vă stricați voi înşivă, unii prin alții. Până când nu o să vă abțineți de la cuvintele deşertăciunii în acest loc şi veți face din casa rugăciunii, casă de negustorie sau de cuvânt al patimii[52], tocmai această casă în care sunt spuse şi ascultate cuvintele vieții veşnice, atât cele [spuse şi ascultate] de noi, care cerem de la Dumnezeu cu nădejde neruşinată viața veşnică, cât şi cele [spuse şi ascultate] de Dumnezeu, Care dă [viața veşnică] celor care o cer cu tot sufletul şi cugetul – însă nu şi celor care, cum se spune, nu-s în stare nici măcar limba să şi-o urnească întreagă spre cerere?

15. Fraților, acum jertfa noastră către Dumnezeu nu se mai face prin foc, ca pe vremea lui Moise, ci se săvârşeşte prin cuvânt. Atunci, aşadar, când Dumnezeu primea jertfa adusă prin foc, cei dimpreună cu Core, care s-au răsculat împotriva

---

[49] *Cf.* In 15, 5.

[50] τὴν λογικὴν λατρείαν; *cf. Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur*, ed. F.E. Brightman, *Liturgies Eastern and Western*, Oxford, 1896, p. 329.

[51] III Rg. 18, 21.

[52] *Cf.* Mt. 21, 13; Mc. 11, 17; Lc. 19, 46.

lui Moise şi care au adus de afară foc străin, au fost arşi de tot de focul cel sfânt, care de la sine a sărit asupra lor[53]. Să ne temem dar şi noi, că dacă vom aduce din afară cuvinte străine în acest jertfelnic duhovnicesc al lui Dumnezeu, vreau să spun în biserică, vom fi osândiţi pentru totdeauna de cuvintele dumnezeieşti ce sunt în ea, făcându-ne vrednici din această pricină de glasul acela de temut şi de osândă. Da, să ne temem, rogu-vă, şi câtă vreme suntem aici [în biserică] să aducem cerere, stând cu frică înaintea lui Dumnezeu. Iar după ce ieşim de aici, să dăm dovadă mai departe de schimbarea în bine a obiceiurilor noastre, nelăsându-ne biruiţi de câştiguri, mai ales dacă sunt nedrepte, fugind de jurăminte, mai ales dacă sunt mincinoase, îndepărtându-ne de cuvintele cele de ruşine, şi cu atât mai mult de faptele cele ruşinoase, de calomnii, de înşelăciune şi de îngâmfare, educând şi mişcând fiecare mădular şi fiecare simţire cu ajutorul minţii celei de Dumnezeu înţelepţite, purtând şi înălţând trupul cu cuvântul şi cu frica cea dumnezeiască, şi nu lăsându-ne traşi în jos şi supuşi de către trup poftelor lui cele pământeşti şi de batjocură, învăţând şi cunoscând de la Pavel că dacă vom trăi după trup, vom muri, iar dacă vom ucide cu duhul lucrările trupului, vom trăi în veci[54].

16. Şi acum să-i facem pe toţi cei care ne privesc să [dea] slavă lui Dumnezeu, văzând ei limpede că această casă[55] poartă în ea pe Hristos, Care le dă putere celor paralizaţi cu sufletul şi le porunceşte să-şi ridice şi să-şi înalţe către El simţirile şi înţelegerile cele trupeşti, printr-o cugetare duhovnicească şi iubitoare de Dumnezeu, – şi nu să fie purtaţi şi traşi în jos de acestea în chip lipsit de raţiune –, şi astfel să ajungă în casa care este cu adevărat a noastră, adică în patria cea cerească

---

[53] *Cf.* Num. 16, 31-35.
[54] *Cf.* Rom. 8, 13.
[55] Biserica.

şi mai presus de ceruri, acolo unde este acum Hristos, Moştenitorul şi Dătătorul moştenirii noastre.

17. Lui I se cuvine slavă, putere, cinste şi închinăciune, dimpreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Sfântul, Bunul, şi de viaţă făcătorul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Omilia a XI-a

La cinstita şi de viaţă făcătoarea Cruce

1. Crucea Domnului a fost mai dinainte vestită şi închipuită în chip tainic de neamurile cele din vechime, şi nimeni nu s-a împăcat vreodată cu Dumnezeu fără puterea Crucii. Căci după acea călcare [a poruncii] de către strămoşi în raiul lui Dumnezeu, prin lemn, păcatul a prins viaţă, iar noi am murit, suferind, înainte de moartea trupească, moartea sufletească, care este despărţirea de Dumnezeu. Şi ceea ce am trăit după călcarea [poruncii] am trăit în păcat şi în viaţa cea după trup. Pentru că păcatul *nu se supune legii lui Dumnezeu, că nici nu poate. Iar cei ce sunt în carne nu pot să placă lui Dumnezeu*[1].

2. Dacă, aşadar, după cum zice Apostolul, *trupul pofteşte împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului*[2], iar Dumnezeu este Duh şi Bunătatea-însăşi şi Virtutea, şi duhul nostru este *după chipul şi asemănarea*[3] Lui, [dar] acestea s-au stricat prin păcat, cum ar putea cineva să se înnoiască şi să devină prieten cu Dumnezeu în duh, câtă vreme păcatul şi viaţa cea după trup nu sunt nimicite? Dar tocmai aceasta este crucea lui Hristos: nimicirea păcatului. De aceea şi unul dintre Părinţii noştri purtători de Dumnezeu, întrebat fiind de cineva dintre cei necredincioşi dacă crede în Cel Răstignit, a spus: „Da, cred, în Cel care a răstignit păcatul". Şi au fost mulţi prieteni ai lui

---

[1] Rom. 8, 7-8.
[2] Gal. 5, 17.
[3] Fc. 1, 26.

Dumnezeu, şi din cei dinainte de lege, şi din cei de după lege, când încă nu se arătase Crucea, despre care dă mărturie Însuşi Dumnezeu. Iar Regele şi Profetul David, ca şi cum fără îndoială existau prieteni ai lui Dumnezeu în acele zile, zice: *Iar eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule*[4]. [Dar] cum există, înainte de Cruce, oameni care au fost numiţi prieteni ai lui Dumnezeu? Vă voi spune aceasta, dacă mă veţi asculta cu o ureche iubitoare de Dumnezeu şi iubitoare de ascultare.

3. După cum atunci când încă nu era venit omul păcatului, fiul fărădelegii[5], vreau să spun antihristul, Teologul cel iubit de Hristos spunea: *Şi acum, iubiţilor, este antihrist*[6], la fel şi Crucea era în strămoşi, înainte de a exista ca atare[7]. Şi Marele Pavel învăţându-ne în chip şi mai lămurit cum [poate] să fie antihristul între noi, încă înainte de a veni [pe pământ], zice: *Taina acestuia/fărădelegii se lucrează în noi*[8]. La fel şi Crucea lui Hristos: încă nu se arătase, dar era în strămoşi, căci taina ei lucra în aceştia.

4. Şi ca să-i las acum pe Abel, pe Set, pe Enos, pe Enoh, pe Noe şi pe toţi cei de până la Noe, care au bineplăcut lui Dumnezeu, precum şi eventual pe cineva de după ei, voi începe de la Avraam, care a fost numit tată al multor neamuri: al iudeilor după trup, al nostru din credinţă. Aşadar, ca să încep de la acest tată al nostru după duh, de la începutul lui cel bun şi de la prima lui chemare de către Dumnezeu: care a fost primul cuvânt pe care i l-a adresat Dumnezeu? *Ieşi din pământul tău şi din neamul tău şi vino în pământul pe care ţi-l voi arăta Eu*[9]. Acest cuvânt poartă în el taina Crucii, pentru că este exact ceea ce a spus Pavel când s-a lăudat întru Cruce: *Lumea este răstignită pentru mine*[10]. Căci, pentru cel care fuge de patrie sau

---

[4] Ps. 138, 17.
[5] *Cf.* II Tes. 2, 3.
[6] I In 2, 18.
[7] Lit. înainte de a se împlini.
[8] II Tes. 2, 7.
[9] Fc. 12, 1.
[10] Gal. 6, 14,

de lume, fără [să vrea] să se întoarcă, patria cea după trup şi lumea sunt omorâte şi nimicite. Şi aceasta este Crucea!

5. Lui Avraam, care încă nu fugise de cârdăşia cu oamenii cei fără Dumnezeu, îi zice: *Ieşi din pământul tău şi vino în pământul,* nu pe care ţi-l voi da ţie, ci *pe care ţi-l voi arăta*[11], ca şi cum prin acesta era indicat un alt pământ duhovnicesc. Dar ce zice primul cuvânt al lui Dumnezeu către Moise, după ce acesta a fugit din Egipt şi a urcat pe munte? *Scoate-ţi încălţămintea din picioare!*[12] Aceasta este o altă taină a Crucii, care urmează de aproape celei dintâi. „Căci", zice [Dumnezeu], „chiar dacă ai ieşit din [pământul] Egiptului, ai părăsit slujirea lui Faraon şi ai disprețuit să fii numit fiu al fetei lui Faraon, şi pe cât te privea, lumea aceasta a relei slujiri a fost distrusă şi a încetat să mai existe, totuşi aveai nevoie să mai adaugi ceva: *Scoate-ţi încălţămintea din picioare";* Adică să lepede veşmintele de piele cu care l-a îmbrăcat păcatul şi în care [păcatul] lucra şi îl îndepărta de pământul sfânt[13]. *Scoate-ţi încălţămintea din picioare* este totuna cu a spune: nu mai trăi după trup şi în păcat, ci [fă în aşa fel încât] să fie nimicită şi omorâtă viaţa cea potrivnică lui Dumnezeu şi cugetul cărnii[14]. Iar *legea care este în mădularele mele şi care se luptă împotriva legii minţii şi mă face rob legii păcatului*[15] să nu mai stăpânească şi să nu mai lucreze, ci să fie omorâtă cu puterea vederii lui Dumnezeu. Oare nu aceasta este Crucea? Căci Cruce este iarăşi, aşa cum spune dumnezeiescul Pavel, [să-ţi] răstigneşti trupul *împreună cu patimile şi cu poftele*[16].

6. *Scoate-ţi,* zice, *încălţămintea din picioare, căci pământul pe care stai este pământ sfânt*[17]. Cuvântul acesta îi arată lui Moise sfinţenia care urma să fie pe pământ prin Cruce, după arătarea

[11] Fc. 12, 1.
[12] Ieș. 3, 5.
[13] *Cf.* Fc. 3, 21.
[14] *Cf.* Rom. 7, 23 – 8, 2.
[15] Rom. 8, 6-7.
[16] Gal. 5, 24.
[17] Ieș. 3, 5.

întâmpinarea lor[27]. Iată că pe Dumnezeu Care S-a arătat unul, L-a văzut trei. *Căci i S-a arătat Dumnezeu*[28], zice. *Şi iată trei Oameni*[29]. Iar când mai apoi a alergat în întâmpinarea celor trei, a grăit ca unuia singur, zicând: *Doamne, dacă am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul Tău!*[30]. Şi Aceştia trei, ca şi cum unul erau, au vorbit cu el. *A zis către Avraam: „Unde este Sarra, femeia ta? Mă voi întoarce şi voi veni la tine la anul, pe vremea aceasta, şi Sarra, femeia ta, va avea un fiu"*[31]. Şi auzind aceasta, Sarra cea bătrână a râs. *Şi a zis Domnul: „De ce a râs Sarra, femeia ta?"*[32]. Iată-L pe Dumnezeu Cel unul în trei ipostasuri, şi [iată] aceste trei ipostasuri un singur Dumnezeu. Căci [spune] Scriptura: *A zis Domnul*[33].

10. Astfel a lucrat taina Crucii în Avraam. Iar Isaac a fost el însuşi chip al Celui care a fost răstignit pe ea, fiind ascultător tatălui până la moarte, ca şi Hristos. Şi berbecul dat în schimbul lui[34] L-a preînchipuit pe Însuşi Mielul lui Dumnezeu Care a fost dat junghiere pentru noi. Iar tufişul în care a rămas prins berbecul cuprindea taina chipului Crucii. De aceea se şi numea tufişul acela tufiş de sabek, adică *tufişul iertării*[35], după cum şi Crucea este [numită] *lemnul mântuirii.*

Şi în Iacov, fiul lui Isaac, lucra taina şi chipul Crucii, pentru că şi-a înmulţit turmele prin lemn şi prin apă[36]. Lemnul preînchipuia lemnul Crucii, iar apa dumnezeiescul Botez, care are în el taina Crucii: *Căci întru moartea lui Hristos ne-am botezat*[37] spune apostolul. Şi Hristos [tot] prin lemn şi prin apă,

---

[27] Fc. 18, 2.
[28] Fc. 18, 1.
[29] Fc. 18, 2.
[30] Fc. 18, 3.
[31] Fc. 18, 9-10.
[32] Fc. 18, 13.
[33] Fc. 18, 13.
[34] *Cf.* Fc. 22, 13.
[35] *Cf.* Fc. 22, 13.
[36] *Cf.* Fc. 30, 37-43.
[37] Rom. 6, 3.

[adică] prin Cruce şi prin botez, Şi-a înmulţit pe pământ turmele cele raţionale. Iar Iacov şi când s-a închinat vârfului toiagului[38], şi când i-a binecuvântat pe urmaşii săi, punând [peste ei] mâinile încrucişate[39], a scos la lumină încă şi mai limpede chipul Crucii. Şi Iacov a fost de la început până la sfârşit ascultător părinţilor săi, şi de aceea a şi fost iubit şi binecuvântat, dar a şi fost urât de Esau pentru acestea. Şi astfel, îndurând cu bărbăţie toată ispita, a avut, lucrătoare, taina Crucii de-a lungul întregii lui vieţi. De aceea şi Dumnezeu a spus: *Pe Iacov l-am iubit, dar pe Esau l-am urât*[40].

11. Ceva asemănător se întâmplă şi cu noi, fraţilor. Căci cel care se supune atât părinţilor săi după trup, cât şi celor după duh, potrivit poruncii apostolice care zice: *Copii, ascultaţi pe părinţii voştri*[41], unul ca acesta, pentru că s-a asemănat în felul acesta cu Fiul cel iubit al lui Dumnezeu[42], va fi iubit şi de Dumnezeu. Însă cel care nu ascultă, pentru că rămâne străin de asemănarea cu Cel iubit, este urât de Dumnezeu. Şi înţeleptul Solomon a arătat că acest lucru nu se referă doar la Iacov şi la Isaac, ci îi priveşte pe toţi: *Fiul ascultător va fi spre viaţă, iar cel neascultător [va merge] spre pieire*[43]. Dar oare Iacov, fiul ascultării, nu a dobândit taina mai mare a Crucii, adică vederea lui Dumnezeu, potrivit căreia omul este răstignit mai desăvârşit, murind păcatului şi trăind virtuţii? El însuşi dă mărturie şi despre vedere, şi despre mântuire: *Am văzut pe Dumnezeu faţă către faţă, şi mântuit a fost sufletul meu*[44].

12. Unde sunt cei care încă urmează flecărelile scârboase ale ereticilor care au apărut printre noi? Să audă că Iacov a văzut faţa lui Dumnezeu, şi nu numai că nu i s-a luat viaţa, ci,

---

[38] *Cf.* Fc. 47, 31.
[39] *Cf.* Fc. 48, 9-20.
[40] Rom. 9, 23; Mal. 1, 2-3.
[41] Ef. 6, 1.
[42] *Cf.* Mt. 3, 17; 17, 5; Mc. 1, 11; 9, 7; Lc. 3, 22; 9, 35; II Pt. 1, 17.
[43] Pilde 13, 1.
[44] Fc. 32, 30.

după cum el însuşi zice, a fost mântuit, chiar dacă Dumnezeu zice: *Nimeni nu [poate] să vadă faţa Mea şi să trăiască*[45]. Dar oare sunt doi Dumnezei, Unul a Cărui faţă se arată vederii sfinţilor şi altul a Cărui faţă este mai presus de orice vedere? Piară o astfel de lipsă de evlavie! Faţa lui Dumnezeu cea văzută este lucrarea şi harul lui Dumnezeu [care lucrează în timpul] arătării [lui Dumnezeu] celor care sunt vrednici. Iar faţa Lui care nu poate fi văzută niciodată este ceea ce uneori este numită firea lui Dumnezeu, cea mai presus de toată manifestarea şi vederea. Căci *nimeni nu a stat în cele mai de adânc ale lui Dumnezeu*[46] şi în fiinţa Lui, după cum este scris, şi firea lui Dumnezeu [nimeni] nu a văzut-o sau a făcut-o cunoscută. Astfel, vederea cea întru Dumnezeu şi taina dumnezeiască a Crucii nu doar alungă din suflet patimile rele şi demonii care le-au născocit, ci şi respinge părerile eretice şi pe cei care le apără şi le scot afară din ocolul Sfintei Biserici a lui Hristos, în care ni s-a hărăzit nouă acum să prăznuim şi să înfăţişăm în chip limpede harul şi lucrarea dumnezeiască a Crucii de dinaintea Crucii în Părinţii noştri.

13. Aşadar, după cum taina Crucii a lucrat în Avraam, iar fiul său, Isaac, a fost tip al Celui răstignit mai târziu, tot aşa, iarăşi, taina Crucii a lucrat în toată viaţa lui Iacov, iar Iosif, fiul lui Iacov, a fost tip şi taină a Cuvântului dumnezeiesc-omenesc Care avea să fie răstignit după acestea. Căci şi el a fost dus către jertfire din cauza invidiei, şi [i s-a întâmplat aceasta] din partea celor care se înrudeau cu el după trup, pentru care şi la care a fost trimis de către tatăl său, după cum avea să fie şi cu Hristos mai târziu. Şi dacă Iosif nu a fost omorât, ci doar vândut, nu este nimic de mirare. Căci nici Isaac nu a fost omorât. Pentru că aceştia nu erau adevărul, ci tip al adevărului ce avea să vină. Iar dacă trebuie, [putem] vedea în ei taina îndoită a lui Iisus Cel cu fire îndoită: ducerea către omorâre prefigura

[45] Ieş. 33, 20.
[46] Ier. 23, 18.

Pătimirea cea după trup a Dumnezeului-Om, iar faptul că nu au pătimit nimic – nepătimirea Dumnezeirii. Lucrul acesta ar putea fi găsit şi la Avraam şi Iacov. Căci chiar dacă au fost supuşi ispitei, au învins, ceea ce stă scris limpede şi despre Hristos. Aşadar, dintre cei patru care erau faimoşi în virtute şi în evlavie înainte de venirea legii, doi, Avraam şi Iacov, au avut lucrătoare taina Crucii în cele legate de viaţa lor, în vreme ce ceilalţi doi, Isaac şi Iosif, au vestit de mai înainte în chip minunat taina Crucii [lui Hristos].

14. Dar, iarăşi, cum stau lucrurile cu Moise, cel care a primit primul legea de la Dumnezeu şi a dat-o altora? Nu a fost salvat, înainte de [darea] legii, prin lemn şi prin apă, atunci când a fost pus în apele Nilului, abandonat într-un coş[47]? Nu a salvat, prin lemn şi prin apă, pe poporul israelit, prefigurând [în ambele cazuri] prin lemn Crucea, iar prin apă dumnezeiescul Botez, după cum zice desluşit şi Pavel, văzătorul tainelor: *Şi toţi, întru Moise, au fost botezaţi în nor*[48]? Tot el mărturiseşte despre [Moise], că chiar înainte de mare şi de toiag, a suferit de bunăvoie Crucea lui Hristos: *Căci socotea că batjocorirea pentru Hristos este mai mare [bogăţie] decât comorile Egiptului*[49]. Iar batjocorirea pentru Hristos, pentru cei nebuni, este Crucea, după cum acelaşi Pavel spune iarăşi despre Hristos: *a suferit Crucea, n-a ţinut seama de ocara ei*[50]. De mai înainte Moise a arătat în felul cel mai limpede însuşi chipul acesta şi forma Crucii, precum şi mântuirea [adusă] prin acest tip. Căci, ţinând toiagul drept, şi-a întins mâinile pe el, şi astfel, înfăţişându-se pe sine ca o cruce pe toiag, şi fiind văzut astfel, l-a pus cu totul pe fugă pe Amalec[51]. Dar şi când a pus şarpele cel de aramă de-a curmezişul pe un stâlp, înălţând astfel în mod public chipul Crucii,

---

[47] *Cf.* Ieş. 2, 3-10.
[48] I Cor. 10, 2.
[49] Evr. 11, 26.
[50] Evr. 12, 2.
[51] *Cf.* Ieş. 17, 8-13.

le-a poruncit iudeilor care erau muşcaţi de şarpe să privească la el ca la un izbăvitor, şi astfel se vindecau muşcăturile şerpilor[52].

15. Nu-mi ajunge timpul să povestesc de Iosua şi de judecătorii şi profeţii cei de după el, precum şi de David şi cei de după el care, lucrând în taina Crucii, au stăvilit apele[53], au oprit soarele[54], au pus la pământ cetăţile celor necredincioşi[55], *au devenit tari în război, au întors taberele vrăjmaşilor pe fugă, au scăpat de ascuţişurile săbiilor, au stins puterea focului, au astupat gurile leilor*[56], i-au ruşinat pe împăraţi, au prefăcut în cenuşă căpeteniile cele peste cincizeci [de soldaţi][57], au sculat morţi[58], au oprit cerul cu cuvântul şi apoi iarăşi l-au dezlegat[59], făcând norii din el să nu dea [ploaie] şi apoi făcându-i iarăşi fertili. Căci dacă Pavel zice că credinţa a lucrat acestea[60], însă credinţa este [şi] putere spre mântuire; de aceea toate sunt cu putinţă celui care crede. Fără îndoială, la fel stau lucrurile şi cu Crucea lui Hristos pentru cei care cred. *Căci,* iarăşi după spusa lui Pavel, *cuvântul Crucii este nebunie pentru cei ce pier. Însă pentru noi cei ce ne mântuim este puterea lui Dumnezeu*[61].

16. Dar ca să-i lăsăm deoparte pe toţi cei de dinainte de lege şi pe cei de sub lege, Însuşi Domnul, pentru Care sunt toate şi prin Care sunt toate[62], nu a zis El înainte de Cruce: *Cel care nu-şi ia Crucea şi nu-Mi urmează nu este vrednic de Mine*[63]? Vedeţi cum chiar şi înainte să fi fost pironit pe Cruce, Crucea era cea care mântuia[64]? Dar şi atunci când, de mai înainte, le-a

---

[52] *Cf.* Num. 21, 4-9.
[53] *Cf.* IV Rg. 19, 24; Is. 37, 25.
[54] *Cf.* Ios. 10, 13.
[55] *Cf.* Fc. 19, 25, II Pt. 2, 6.
[56] Evr. 11, 33-34.
[57] *Cf.* IV Rg. 1, 13.
[58] *Cf.* IV Rg. 17, 23; 4, 36.
[59] *Cf.* IV Rg. 20, 10-11.
[60] *Cf.* Evr. 11, 32-40.
[61] I Cor. 1, 18.
[62] *Cf.* Evr. 2, 10.
[63] Mt. 10, 38.
[64] În sensul mai larg de izbăvire.

vorbit deschis ucenicilor despre Pătimirea Sa şi despre moartea pe Cruce, iar Petru auzindu-L, nu a putut răbda, ci ştiindu-L că are putere, L-a rugat zicând: *Fie-Ţi milă de Tine, Doamne, să nu Ţi se întâmple Ţie aceasta*[65], Domnul l-a certat ca pe unul care cugetă omeneşte şi nu dumnezeieşte în această problemă. Apoi, chemând mulţimea dimpreună cu ucenicii Săi, le-a zis: *Cel care vrea să îmi urmeze Mie, să se lepede de sine, să-şi ia Crucea sa şi să-Mi urmeze Mie. Căci cel care va vrea să îşi scape sufletul îl va pierde, iar cel care-şi va pierde sufletul pentru Mine şi pentru Evanghelie, acela îl va mântui*[66].

17. Aşadar, El a chemat mulţimea, dimpreună cu ucenicii, şi atunci le-a dat mărturie şi le-a vestit aceste gânduri mari şi mai presus de fire şi cu adevărat nu omeneşti, ci dumnezeieşti, ca să arate că cere acestea nu numai de la ucenicii Săi cei aleşi, ci de la tot cel care crede în El. A urma lui Hristos înseamnă a trăi potrivit Evangheliei Lui, dând pildă de toată virtutea şi cucernicia. Iar că cel care vrea să-I urmeze [lui Hristos] [trebuie] să se lepede de sine şi să-şi ia Crucea lui înseamnă să nu se mai cruţe pe sine atunci când vremea o cere, ci să fie gata de moarte întru batjocură pentru virtute şi pentru adevărul dumnezeieştilor dogme. Acest lucru, a se lepăda cineva de sine şi a se da morţii şi celei din urmă batjocuri, deşi este ceva mare şi mai presus de fire, totuşi nu este de necrezut. Căci şi împăraţii pământului nu ar accepta vreodată să fie urmaţi, [în special] când merg la război, de oameni care nu sunt gata să moară pentru ei. Ce e atunci de mirare dacă şi Împăratul cerurilor, sălăşluindu-Se pe pământ prin înomenirea Sa pentru a sta împotriva vrăjmaşului obştesc al neamului omenesc, caută astfel de oameni care să-I urmeze? Dar împăraţii pământului nu au [puterea] de a-i readuce la viaţă pe cei morţi în război, şi nici nu-i răsplătesc cumva pe măsură pe cei care s-au primejduit pentru ei. Căci ce ar putea să mai primească de la ei cineva care

[65] Mt. 16, 22.
[66] Mt. 16, 24-25; Mc. 8, 34-35; Lc. 9, 23.

nu mai este [în viaţă]? Dar şi pentru unii ca aceştia, dacă moartea s-a întâmplat din motive care ţin de evlavie, nădejdea lor este în Domnul. Astfel, Domnul dă viaţă veşnică celor care se primejduiesc atunci când Îl urmează.

18. Împăraţii pământului le cer celor care-i urmează să fie gata de moarte pentru ei, însă Domnul Însuşi S-a dat pe Sine morţii pentru noi, sfătuindu-ne să fim gata de moarte nu pentru El, ci pentru noi înşine. Şi arătând că este vorba de [moarte] pentru propriul nostru interes, adaugă: *Căci cine va voi să-şi scape sufletul îl va pierde, iar cine îşi va pierde sufletul pentru Mine şi pentru Evanghelie, acela îl va scăpa*[67]. Ce înseamnă aceasta, că cel care va voi să îl scape îl va pierde, şi cine îl va pierde îl va mântui? Omul are o dublă [alcătuire]: omul cel din afară, adică trupul, şi omul nostru cel dinlăuntru, adică sufletul. Aşadar, când omul nostru cel din afară se dă pe sine morţii, îşi pierde sufletul, care se desparte de el. Dar cel care-şi pierde astfel [sufletul] pentru Hristos şi pentru Evanghelie cu adevărat şi-l va scăpa şi îl va câştiga, procurându-i viaţă cerească şi veşnică şi ducându-l astfel [întocmit] la înviere, devenind prin [suflet] şi el însuşi [în întregime] astfel, adică şi cu trupul, ceresc şi veşnic. Însă cel care-şi iubeşte sufletul şi nu este gata să şi-l piardă astfel, din pricina dragostei pentru veacul acesta trecător şi pentru toate cele ce ţin de veacul acesta, îşi pierde sufletul, lipsindu-l de viaţa cea adevărată, şi şi-l va pierde predându-l, vai, dimpreună cu sine însuşi, pedepsei celei veşnice. Domnul Cel întru totul milostiv, deplângând pe unul ca acesta şi arătând mărimea nenorocirii, spune: *Ce-i foloseşte omului să câştige lumea întreagă, dacă-şi pierde sufletul? Sau ce ar putea să dea omul în schimb pentru sufletul său?*[68]. Căci nici slava lui, nici altceva din cele care în veacul acesta par a fi de cinste şi plăcute, pe care le-a ales în locul unei morţi mântuitoare, nu vor coborî cu el [în iad]. Şi ce s-ar putea afla printre acestea [de dat] în

[67] Mc. 8, 35.
[68] Mc. 8, 36-37.

schimbul sufletului raţional, căruia nici lumea aceasta toată nu-i este egală în preţuire?

19. Aşadar, fraţilor, dacă un om ar putea să câştige lumea întreagă, aceasta nu-i va fi de niciun folos dacă-şi va pierde sufletul. Cu cât mai cumplit este însă faptul că fiecare om poate dobândi din lumea aceasta doar o parte foarte mică, [şi cu toate acestea] îşi pierde sufletul din cauza împătimirii pentru această mică bucăţică, şi nu alege să ia tipul şi cuvântul[69] Crucii şi să urmeze Dătătorului vieţii. Căci Cruce este şi tipul însuşi care [trebuie] închinat, şi înţelesul acestui tip.

20. Dar pentru că înţelesul şi taina tipului [v-]au fost expuse mai înainte [până acum], primul lucru [la care vom purcede acum] va fi să le explicăm pe acestea iubirii voastre. Mai bine [spus] însă, Pavel le-a explicat [deja], înainte de noi; Pavel, care se laudă întru Cruce şi judecă să nu ştie nimic altceva decât pe Domnul Iisus, şi pe Acesta răstignit[70]. Ce zice dar Pavel? *Crucea înseamnă răstignirea trupului cu patimile şi poftele sale*[71]. Credeţi că el spunea acestea numai despre desfătare şi despre patimile cele de sub pântece? Cum de scrie el atunci corintenilor: *Pentru că sunt certuri între voi, încă sunteţi trupeşti şi umblaţi după [firea] omenească*[72]. Astfel că şi cel care iubeşte slava sau bogăţiile, sau cel care pur şi simplu vrea să se facă voia sa, şi iubeşte astfel disputele, [şi vrând] să fie învingător [în ele], este trupesc şi umblă după trup. Din aceste pricini [se nasc] certurile, după cum zice şi Iacov, fratele Domnului: *De unde sunt războaiele şi luptele dintre voi? Oare nu de aici: din poftele voastre care se luptă în mădularele voastre? Poftiţi, şi nu puteţi avea. Vă luptaţi şi vă războiţi*[73]. Aceasta înseamnă a-ţi răstigni trupul dimpreună cu patimile şi cu poftele: a-l face pe om să nu săvârşească nimic din ce îi este neplăcut lui Dumnezeu. Şi chiar dacă trupul

---

[69] Înţelesul, raţiunea.
[70] *Cf.* I Cor. 2, 2.
[71] Gal. 5, 24.
[72] I Cor. 3, 3.
[73] Iac. 4, 1-2.

ne trage în jos şi ne siluieşte, [trebuie] ca fiecare să-l tragă în sus cu putere către înălţimea Crucii. Ce încerc să spun? Venind Domnul pe pământ, a dus o viaţă în sărăcie. Şi nu numai că a dus o viaţă de acest fel, ci a şi propovăduit acest lucru, zicând: *Dacă cineva nu se leapădă de toate cele pe care le are, nu poate să fie ucenicul Meu*[74].

21. Dar vă rog ca nimeni să nu se tulbure, fraţilor, auzindu-ne vestind fără ocolişuri voia lui Dumnezeu cea bună, bineplăcută şi desăvârşită, şi nici să se mâhnească, socotind că poruncile Sale sunt greu de împlinit, ci mai întâi să cugete la aceea că Împărăţia cerurilor [se ia] cu forţa[75], şi că [numai] cei care se silesc pun mâna pe ea, şi să asculte pe Petru, corifeul apostolilor lui Hristos, care zice: *Hristos a pătimit pentru noi, lăsându-ne pildă, ca să păşim pe urmele Lui*[76]. Apoi să cugete de asemenea şi la faptul că fiecare, învăţând cu adevărat cât îi datorează Stăpânului, şi neputând să îi întoarcă totul, îi aduce, cu modestie, măcar atât cât poate şi cât alege [să aducă], iar pentru restul care îi lipseşte, se smereşte iarăşi înaintea Lui, şi prin această smerenie, atrăgând compasiunea Lui, plineşte lipsa. Aşadar, dacă cineva vede că gândul lui tânjeşte după bogăţie şi după prosperitate, să ştie că gândul acesta este trupesc şi din pricina asta este mişcat. Căci cel pironit pe Cruce nu poate să Se mişte spre ceva de felul acesta. E nevoie, aşadar, ca acesta să îşi suie [gândul] pe înălţimea Crucii, pentru ca, [nemailăsându-l] să cadă jos, să nu se [mai] despartă de Hristos Cel răstignit pe ea.

22. Aşadar, cum va începe să se înalţe acesta la înălţimea Crucii? Nădăjduind în Hristos, Cel care dă [toate] şi hrăneşte totul, să se îndepărteze de orice câştig care vine din nedreptate, iar [dacă are parte de] câştig după dreptate, să nu se ataşeze nici de acesta foarte tare, şi să-l folosească bine, dându-l,

---

[74] Lc. 14, 33.
[75] *Cf.* Mt. 11, 12.
[76] I Pt. 2, 21.

pe cât e cu putinţă, celor din nevoi. Căci după cum e în cazul poruncii care cere a renunţa la trup şi a-ţi lua Crucea, şi [în consecinţă] cei ai lui Dumnezeu şi care trăiesc după Dumnezeu, deşi au [trup], nu se ataşează de el foarte tare, ci se slujesc de el [ca de] un împreună lucrător, atunci când e nevoie şi dacă momentul respectiv cere acest lucru, fiind gata să se lepede de el, tot aşa e şi în cazul celui care face [astfel] faţă de bunurile şi nevoile trupeşti: când nu se poate [face]ceva mai bun[77], acesta este un lucru bun şi plăcut lui Dumnezeu.

23. Iarăşi: cineva vede în sine gândul curviei mişcându-se cu mai multă forţă? Să cunoască că încă nu s-a răstignit pe sine! Şi cum se va răstigni? Să fugă de privirile iscoditoare ale femeilor, de legăturile necuvenite cu acestea şi de conversaţiile necuvenite, să reducă ocaziile care hrănesc patima. Să se depărteze de băutul în exces, de beţii, de lăcomie, de somnul cel mult. Să amestece depărtarea de cele rele cu smerenia, şi să-L cheme pe Dumnezeu împotriva patimii, întru zdrobirea inimii. Şi atunci va zice şi acesta: *L-am văzut pe cel nelegiuit fălindu-se şi înălţându-se precum cedrii Libanului. Şi m-am întors* cu cumpătare, *şi iată nu era,* şi l-am căutat cu rugăciunea cea întru smerenie *şi nu am găsit în mine locul lui*[78].

24. Iarăşi: te tulbură gândul iubirii de slavă? Tu să-ţi aminteşti în vreo adunare sau consiliu sfatul Domnului din Evanghelii despre acest lucru: în convorbiri nu căuta să te arăţi superior altora, lucrează-ţi virtuţile, pe cât le ai, în ascuns, privind doar la Dumnezeu şi fiind privit doar de El: *Şi Tatăl tău, care este în ascuns, îţi va răsplăti ţie pe faţă*[79]. Iar dacă şi după ce ai tăiat cauza fiecărei patimi, iarăşi te tulbură gândul dinlăuntru, să nu te temi: [situaţia] aceasta îţi va aduce cununile, pentru că [deşi] te tulbură, nu te convinge, nici nu lucrează, ci este

---

[77] Dacă nu poate renunţa de tot, măcar să renunţe parţial la averi.

[78] Ps. 36, 35-36.

[79] Mt. 6, 6.

o mişcare moartă, ca una care a fost învinsă de lupta ta după Dumnezeu.

25. Astfel este înţelesul Crucii[80]. Şi este astfel nu numai la proroci, înainte de a se fi împlinit, ci şi acum, după ce s-a împlinit, fiind o taină mare şi cu adevărat dumnezeiască. Cum [este o taină]? Pentru că după ceea ce se vede, pare că cel care face prea puţin caz de sine însuşi şi se smereşte în toate, îşi procură prin ea necinste; cel care fuge de plăcerile trupeşti [are parte] de chin şi suferinţă; cel care îşi dă toate câte sunt ale sale [pare] a deveni cauza propriei sărăcii. Însă, prin puterea lui Dumnezeu, sărăcia aceasta, şi chinul, şi suferinţa şi necinstea dau naştere, atât pentru lumea aceasta, cât şi pentru aceea care va să vină, unei slave veşnice, unei plăceri de negrăit şi unei bogăţii ce nu poate fi cheltuită. Şi pe cei care nu cred în Acesta şi care nu-şi arată credinţa din fapte, Pavel îi aşază în rândul celor pierduţi şi chiar al păgânilor. Căci zice: *Propovăduim pe Hristos cel răstignit: pentru iudei sminteală* – din pricina necredinţei lor în Pătimirea cea mântuitoare –, *pentru elini nebunie* – ca unii care nu cinstesc nimic altceva decât cele trecătoare, din pricina deplinei lor necredinţe în făgăduinţele dumnezeieşti. *Dar pentru noi, cei chemaţi: [propovăduim] pe Hristos, puterea lui Dumnezeu şi înţelepciunea lui Dumnezeu*[81].

26. Aceasta este înţelepciunea lui Dumnezeu şi puterea Lui: a birui prin slăbiciune, a se înălţa prin smerenie, a fi bogat prin sărăcie. Însă nu [vorbim] numai de înţelesul şi de taina Crucii, ci şi de chipul ei cel dumnezeiesc şi [vrednic] de închinat, care este pecete sfântă, mântuitoare şi cinstită, care sfinţeşte şi desăvârşeşte bunătăţile cele negrăite şi mai presus de fire pe care Dumnezeu le-a făcut posibile neamului omenesc, care ridică şi nimiceşte osânda şi distruge stricăciunea şi moartea; dătătoare a vieţii veşnice şi a binecuvântării, lemn mântuitor, sceptru împărătesc, semn de biruinţă dumnezeiesc împotriva

[80] *Cf.* I Cor. 1, 18.
[81] I Cor. 1, 23.

vrăjmaşilor văzuţi şi nevăzuţi, chiar dacă fiii ereticilor nu o primesc. Căci ei nu au ajuns la [ceea ce cere] rugăciunea Apostolului Pavel: *Ca să puteţi înţelege, împreună cu toţi sfinţii, care este lăţimea şi lungimea şi înălţimea şi adâncimea [Crucii]*[82]. Pentru că Crucea Domnului arată toată iconomia venirii în trup a Domnului, poartă în ea toată taina, se întinde [către] toate marginile [pământului] şi îmbrăţişează toate: cele de sus, cele de jos, cele dimprejur şi cele de la mijloc. Însă când noi aducem vreun motiv pentru care ar trebui ca şi [ereticii], dacă ar avea minte, să o cinstească împreună cu noi, ei se îndepărtează de semnul Împăratului slavei[83], pe care Însuşi Domnul l-a numit în chip lămurit, urmând să se suie pe Cruce, înălţare şi slavă a Sa[84]. Iar cu privire la viitoarea lui venire şi arătare, El vesteşte de mai înainte că semnul acesta al Fiului Omului va veni cu putere şi cu slavă multă[85].

27. Dar ei spun că „Hristos a murit fiind pironit pe Cruce, şi de aceea nu răbdăm să vedem forma şi lemnul pe care a murit". Dar zapisul cel împotriva noastră, cel scris din pricina neascultării cu privire la pom, atunci când strămoşul nostru şi-a întins mâna [spre fructul oprit], întru ce a fost pironit? Şi întru ce a fost luat din mijloc şi nimicit, astfel încât noi să [ne putem] întoarce la binecuvântarea care vine de la Dumnezeu? Întru ce a despuiat şi a izgonit pe deplin Hristos stăpâniile şi puterile duhurilor răutăţii, care-şi făcuseră loc împotriva firii noastre, din pricina lemnului neascultării, biruindu-le ruşinat, primind noi astfel din nou libertatea? Întru ce a fost surpat peretele cel din mijloc al despărţiturii, iar vrăjmăşia noastră cu Dumnezeu a încetat şi a pierit? Întru ce ne-am împăcat cu Dumnezeu şi am primit vestea cea bună a păcii cu El? Oare nu întru [Cruce] şi prin Cruce? Să-l asculte aceştia pe Apostolul

---

[82] Ef. 3, 18.
[83] *Cf.* Ps. 23, 9.
[84] *Cf.* In 3, 14-15.
[85] *Cf.* Mt. 24, 30.

care le scrie efesenilor: *Hristos este pacea noastră, Cel care a surpat peretele cel din mijloc al despărțiturii, ca întru Sine pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou, şi să întemeieze pacea, şi să-i împace cu Dumnezeu pe amândoi, [uniți] într-un singur trup, prin Cruce, omorând prin ea vrăjmăşia*[86]. Iar colosenilor le zice: *Iar pe voi, care eraţi morţi în fărădelegile şi în netăierea împrejur a trupului vostru, v-a făcut vii, împreună cu Sine, iertându-ne toate greşelile, ştergând zapisul ce era asupra noastră, care ne era potrivnic cu rânduielile lui, [pe care] l-a luat din mijloc, pironindu-l pe Cruce. Şi dezbrăcând [de putere] începătoriile şi stăpâniile, le-a dat de ruşine în văzul tuturor, biruind asupra lor prin Cruce*[87].

28. Aşadar, nu vom cinsti noi şi nu ne vom folosi de acest dumnezeiesc trofeu al obşteştii eliberări a neamului [omenesc], care prin simpla sa arătare îl pune pe fugă, îl biruie şi îl ruşinează pe şarpele cel începător al răutății, vestindu-i înfrângerea şi nimicirea, şi Îl slăveşte şi Îl măreşte pe Hristos, descoperind lumii biruința Sa? Iar dacă Crucea e de disprețuit, pentru că pe ea Hristos a suferit moartea, atunci nici moartea Lui nu este vrednică de cinstire şi mântuitoare. Cum se [mai] poate atunci, după [cuvântul] Apostolului, să fim botezați întru moartea Lui[88]? Cum se poate să ne mai facem părtaşi ai învierii Lui, dacă suntem altoiți pe asemănarea morții Lui[89]? Pe de altă parte, dacă cineva s-ar închina chipului Crucii care nu ar avea înscris pe el numele Stăpânului[90], pe bună dreptate ar putea fi învinuit că face ceea ce nu trebuie. Dar pentru că *întru numele lui Iisus Hristos tot genunchiul se va pleca, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor dedesubt*[91], iar Crucea poartă acest nume vrednic

---

[86] Ef. 2, 14-16.
[87] Col. 2, 13-15.
[88] *Cf.* Rom. 6, 3.
[89] *Cf.* Rom. 6, 5.
[90] Dacă Crucea nu ar fi fost semnul biruinței morții şi nu L-ar fi purtat pe Hristos, atunci închinarea nu ar fi avut rost.
[91] Filip. 2, 10

de închinat, cât de mare nebunie este să nu-ţi pleci genunchiul în faţa Crucii lui Hristos?

29. Dar noi, plecându-ne şi inimile dimpreună cu genunchii, veniţi să ne închinăm împreună cu psalmistul şi profetul David *la locul unde au stat picioarele Lui*[92], unde au fost întinse mâinile Lui care cuprind totul şi unde a fost arătat trupul Său cel începător de viaţă. Şi închinându-ne [Crucii] cu credinţă şi sărutând-o, să [ne] atragem şi să păstrăm belşugul sfinţeniei [revărsate] din ea, pentru ca la preaslăvita venire ce va să fie a Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, văzând-o venind înainte întru slavă, să ne bucurăm şi să săltăm fără încetare, având parte de şederea cea de-a dreapta şi de glasul cel fericit ce a fost făgăduit şi de binecuvântare, întru slava Fiului lui Dumnezeu Care a fost răstignit pentru noi cu trupul.

30. Pentru că Lui I se cuvine slava, dimpreună cu Cel fără de început al Lui Părinte şi cu Preasfântul şi Bunul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

---

[92] Ps. 131, 7.

Omilia a XII-a

În Duminica a patra a Postului Mare, având ca subiect Evanghelia citită în această zi[1]; precum şi despre grija faţă de gândurile dinlăuntru

1. Adeseori, şi mai cu seamă în zilele acestea sfinte, am grăit iubirii voastre despre post şi rugăciune. Dar încă nu am vorbit urechilor şi sufletelor voastre iubitoare de Dumnezeu despre ce fel de daruri vin în întâmpinarea celor care iubesc [postul şi rugăciunea] şi despre cât de multe bunătăţi procură acestea celor care se folosesc de ele, lucru care este mărturisit mai ales în cuvântul citit astăzi în Evanghelia Domnului. Despre ce este vorba? Despre ceva mare şi, ca să spunem aşa, cel mai mare dintre toate. Căci, pe lângă altele, acestea pot să dea putere împotriva duhurilor rele, ca să fie izgonite şi îndepărtate, şi să fie eliberaţi cei demonizaţi de sila care vine din partea demonilor. Pentru că, atunci când ucenicii I-au spus Domnului despre demonul mut şi surd că *noi nu am putut să-l scoatem*[2], Domnul le-a zis: *Acest neam [de demoni] nu iese decât cu rugăciune şi cu post*[3].

2. Probabil de aceea, după rugăciunea cea de pe munte şi după arătarea în vremea ei a dumnezeieştii lumini[4], coborând,

---

[1] *Cf.* Mc. 9, 17-32.
[2] Mt. 17, 19.
[3] Mt. 17, 21.
[4] *Cf.* Mt. 17, 1-9; Mc. 9, 2-9; Lc. 9, 28-37; II Pt. 1, 16-18.

a mers îndată acolo unde era cel stăpânit de demonul acela[5]. Căci zice [Evanghelia] că luând pe ucenicii cei aleşi, *S-a suit pe munte ca să Se roage, şi a strălucit ca soarele şi, iată, s-au arătat, grăind cu El, Moise şi Ilie*[6], cei care s-au nevoit aproape mai mult decât toţi oamenii cu rugăciunea şi cu postul, arătând prin prezenţa lor în timpul rugăciunii armonia şi deplina potrivire dintre rugăciune şi post, astfel încât, ca să zicem aşa, postul vorbeşte cu rugăciunea care se află [la rândul ei] în convorbire cu Domnul. Căci dacă glasul sângelui lui Abel cel ucis a strigat către Domnul[7] – după cum a grăit Domnul către Cain şi după cum am aflat de la Moise –, cu siguranţă că şi părţile trupului şi toate mădularele lui, rău pătimind prin post, vor striga către Domnul, şi vorbind cu rugăciunea celui care posteşte, şi, ca să zicem aşa, rugându-se împreună cu aceasta, pe bună dreptate o face pe aceasta mai bine primită şi îl îndreptează pe cel care de bunăvoie se supune ostenelii postului. Aşadar, după ce S-a rugat şi a strălucit în chip dumnezeiesc, Domnul a coborât din munte şi S-a îndreptat către mulţime şi către ucenici, unde a fost adus înaintea Lui cel care avea demon, pentru ca, aşa după cum a arătat pe munte că premiul acela pentru postire şi rugăciune nu era numai mare, ci şi mai presus de [orice] mărime – căci a arătat [acolo] că premiul pentru acestea era dumnezeiasca strălucire –, la fel şi când a coborât de pe munte le-a arătat că premiul acestora este şi puterea contra demonilor. Dar pentru că în duminica aceasta a sfintelor postiri este obiceiul în Biserică să se citească cele legate de minunea aceasta[8], haideţi să prezentăm de la început întregul cuvânt evanghelic care o relatează.

3. Venind, aşadar, Iisus către ucenici şi către cei care erau împreună cu ei şi întrebându-i despre ce vorbeau între ei, I-a răspuns unul din mulţime şi I-a zis: *Învăţătorule, am adus la Tine*

---

[5] *Cf.* Mc. 9, 14-17.
[6] Mt. 17, 2-3; Lc. 28-30.
[7] *Cf.* Fc. 4, 8-10.
[8] *Cf.* Mc. 9, 17-31.

pe fiul meu, care are duh mut. Şi oriunde îl apucă, îl aruncă [la pământ] şi face spume la gură şi scrâşneşte din dinţi şi înţepeneşte[9]. Dar cum face spume la gură, şi scrâşneşte din dinţi şi înţepeneşte? Atunci când cineva e demonizat, primul şi cel mai mult dintre toate părţile trupului pătimeşte creierul. Căci demonul se foloseşte de suflul vital care se află în creier ca de un vehicul, şi de aici, ca dintr-o acropolă, stăpâneşte întreg trupul. Iar când creierul pătimeşte, se sloboade o oarecare curgere de aici, flatulentă şi plină de flegmă, către nervii şi muşchii trupului, astupând căile de ieşire ale suflului vital. Şi prin urmare se produce o agitaţie, o inflamaţie şi o mişcare inconştientă în toate părţile trupului care în mod obişnuit sunt mişcate deliberat, şi mai ales în fălci, ca unele care sunt cele mai apropiate de partea care pătimeşte mai întâi [de creier]. Şi pentru că curge mult lichid, mai ales în gură, din cauza spaţiului mare pe care îl au deschiderile ei şi a apropierii de creier, iar respiraţia continuă nu poate să treacă din pricina mişcării dezordonate a organelor, dar şi pentru că este amestecată cu o cantitate mare de lichid, apare spuma la cei care pătimesc [îndrăcirea]. Astfel, acel demon l-a făcut [pe cel demonizat] să spumege şi să scrâşnească din dinţi, ciocnindu-i cumplit unii de alţii şi scrâşnindu-i frenetic. Iar după acestea a înţepenit, din cauza violenţei prea mari a demonului. Căci după cum aburii sunt mişcaţi de căldura razei soarelui, dar dacă aceasta este mai puternică, se dispersează şi pier cu totul din pricina ei, la fel şi lichidul iese afară din viscere din cauza violenţei demonului, dar dacă aceasta este mai puternică, nu după multă vreme este eliminată [chiar] şi umoarea naturală a trupului, şi demonizatul acela înţepeneşte.

4. Tatăl demonizatului Îl învinuieşte pentru că le-a zis şi ucenicilor *să-l alunge, dar ei n-au putut*[10]. Iar Domnul, referindu-se nu numai la el, ci la toţi [cei de faţă], a zis: *O, neam necredincios,*

[9] Mc. 9, 17-18.
[10] Mc. 9, 18.

până când voi fi cu voi? Până când vă voi răbda?[11]. Mie mi se pare că iudeii care erau acolo de față, luând drept pricină faptul că ucenicii nu au putut să alunge demonul, începuseră într-o oarecare măsură să blasfemieze. Căci ce nu ar putea spune, sub [diferite] pretexte, cei care, chiar și când se săvârșesc minuni, nu se leapădă de blasfemie? Așadar, cunoscând Domnul murmurele și ocările lor, de departe i-a certat și i-a rușinat nu numai prin cuvinte mai tăioase, ci și prin fapte și cuvinte pline de iubire de oameni. Căci le-a poruncit zicând: *Aduceți-l la Mine! Și l-au adus. Și văzându-L pe Iisus, demonul l-a zguduit pe om și căzând la pământ se încolăcea spumegând*[12]. [Și s-au întâmplat acestea pentru că] Domnul i-a îngăduit [demonului] să-și arate pe față răutatea.

Domnul l-a întrebat pe tatăl copilului: *Câtă vreme este de când i-a venit aceasta?*[13]. Domnul pune această întrebare din iubire de oameni, pentru credință și ca să-l facă pe acela să ceară cu credință. Căci atât de departe era omul acela de credință, încât nici măcar nu a [binevoit] să ceară izbăvirea copilului [de demon]. Pentru că nici pe ucenici nu i-a rugat propriu-zis, fiindcă spune: *Am zis ucenicilor Tăi să-l alunge*[14]. Nu a căzut înaintea lor, nu a cerut, nu i-a rugat. Dar nici pe Domnul nu se arată a-L ruga. De aceea Domnul, cu milă lăsându-l pe copil să zacă [o vreme] în fața ochilor săi, a discutat cu el, întrebându-l despre timpul pătimirii și provocându-l să ceară [vindecarea].

Tatăl a răspuns că *din copilărie* i se întâmplă, *și de multe ori l-a aruncat în foc și în apă ca să-l piardă.* Și a adăugat: *Dar dacă poți ceva, ajută-ne, fiindu-ți milă de noi*[15].

5. Vedeți cât de mare era necredința bărbatului? Căci zicând *dacă poți*, arată în chip lămurit că nu crede că Hristos poate [vindeca]. Însă Domnul a zis: *[Acest] „dacă poți [crede]"... Toate*

[11] Mc. 9, 19.
[12] Mc. 9, 19-20.
[13] Mc. 9, 21.
[14] Mc. 9, 18.
[15] Mc. 9, 21-22.

sunt cu putinţă celui care crede[16]. Dar a spus aceasta nu pentru că nu ştia de necredinţa aceluia, ci ca să-l împingă câte puţin la credinţă, şi ca să-i arate în acelaşi timp că necredinţa lui a fost cauza faptului că ucenicii nu au scos demonul. Uită-te şi la evanghelist: nu a spus că Domnul a zis către tatăl copilului *dacă poţi crede*[17], ci a zis: [*acest*] *„dacă poţi crede"*... – pentru că aproape întotdeauna Domnul cerea credinţă de la cei care căutau tămăduiri[18] –, căci fiind El Stăpân şi Păzitor al sufletelor, se străduia să vindece şi sufletele prin credinţă.

Dar acel tată al copilului, pentru că a auzit că vindecarea va urma credinţei lui, a zis cu lacrimi: *Cred, Doamne, ajută necredinţei mele*[19]. Uitaţi-vă la excelentul progres al felului său de a fi! Fiindcă nu a crezut numai cu privire la tămăduirea copilului, dar a crezut şi că Domnul poate să învingă necredinţa lui, dacă el voieşte. Iar când mulţimea, la aceste cuvinte, a dat năvală, *Domnul* – zice Evanghelia – *a certat duhul cel necurat, zicându-i: «Duh mut şi surd, Eu, îţi poruncesc: Ieşi din el şi să nu mai intri în el»*[20].

6. Demonul acesta pare a fi cu totul sălbatic şi peste măsură de neruşinat, pentru că şi tăria certării şi porunca de a nu mai intra vădesc neruşinarea sa cea peste măsură. Căci fără această [certare] pare-se că s-ar fi întors şi după ce a fost scos afară. Avea multă stăpânire asupra omului, era greu de scos, era mut şi surd, astfel încât firea nu era suficientă pentru a sluji revărsării nebuniei sale, drept pentru care a şi pătimit [copilul acela] o stare de lipsă a simţirii aproape totală – pentru că zice

---

[16] Mc. 9, 23.

[17] Textul este neclar, însă poate fi înţeles dacă luăm în calcul faptul că la Marcu 9, 23, ediţiile critice ale Noului Testament arată că replica Mântuitorului nu este *„De poţi crede, toate sunt cu putinţă celui care crede"*, ci *„Acest dacă poţi crede... Toate sunt cu putinţă celui care crede"*. A se vedea ediţiile critice ale Noului Testament.

[18] Nu o face şi în cazul acestuia. Aici îl duce *către* credinţă.

[19] Mc. 9, 24.

[20] Mc. 9, 25.

[Evanghelia]: *Şi răcnind şi zguduindu-l cu putere, a ieşit. Iar omul a rămas ca mort, încât mulţi ziceau că a murit*[21]. Cât priveşte răcnetul acesta, el nu se contrazice cu faptul că demonul era mut. Căci vorbirea este o rostire care exprimă o cugetare, în vreme ce răcnetul este un glas lipsit de înţeles. Iar [Domnul] i-a permis demonului să-l zguduie atât de tare pe om şi să-l lase ca mort, ca să se vădească toată răutatea lui. [Apoi] însă, Domnul, apucându-l pe om de mână, *l-a ridicat şi el s-a sculat*[22], arătând prin aceasta că are îndoită lucrare. Căci a lua de mână era o lucrare a [firii] zidite, [lucrare] care ne este specifică, în vreme ce a-l ridica pe copil, tămăduit de toate relele, era [o faptă] a lucrării celei nezidite, dumnezeieşti şi de viaţă făcătoare.

7. Când ucenicii L-au întrebat după aceea, în particular: *Pentru ce noi n-am putut să-l izgonim*[23], Domnul le-a spus că acest demon *cu nimic nu poate ieşi, decât numai cu rugăciune şi cu post*[24]. Spun unii că rugăciunea aceasta şi postul trebuie să fie făcute de către cel care pătimeşte. Nu este însă aşa. Pentru că cel ce se află sub lucrarea duhului rău, şi [mai ales] a unuia ca acesta, fiind instrument al demonului şi fiind în puterea acestuia, cum va mai putea să se roage sau să postească în chip folositor pentru sine însuşi?

8. Se pare că demonul acesta cu totul îngrozitor este cel al desfrânării, căci uneori îl aruncă în foc pe cel pe care l-a cuprins – pentru că astfel sunt iubirile cele străine şi bolnave –, iar alteori îl scufundă în apă din pricina lăcomiei şi a multelor beţii şi benchetuiri fără măsură. Mut şi surd este şi în aceste lucruri demonul acesta. Fiindcă cel care se lasă convins de sugestiile unui astfel de demon nu mai suferă nici să audă şi nici să grăiască cele dumnezeieşti. Totuşi, cineva care nu are duhul acesta rău sălăşluit în el, ci doar este purtat de sugestiile lui,

---

[21] Mc. 9, 26
[22] Mc. 9, 27.
[23] Mc. 9, 28.
[24] Mc. 9, 29.

când se ridică spre a se întoarce [la Dumnezeu] – căci are încă voința liberă – are nevoie de post şi rugăciune, ca prin post să ţină în frâu trupul şi să liniştească răscoalele lui, iar prin rugăciune să facă să înceteze şi să adoarmă imaginile din suflet şi gândurile care aţâţă la patimă, şi astfel să întreacă patima, înlăturând prin post şi rugăciune atacul şi sila satanicească. Când însă nu doar acţionează în urma sugestiei demonului, ci îl are pe acesta sălăşluit în el, atunci nici nu mai pătimeşte în chip omenesc, nici nu mai poate să facă ceva de la sine pentru propria tămăduire. Iar ceea ce ar face el, dacă ar avea mintea liberă, este făcut [pentru el] de către cei liberi, sau mai degrabă de cei care au în ei Duhul Sfânt, şi duce la lucruri foarte mari în legătură cu alungarea demonului[25].

9. Noi însă să nu cerem să izgonim demoni, şi chiar dacă am putea să-i alungăm, aceasta nu ne va folosi la nimic, dacă vom duce o viaţă fără luare-aminte. *Căci mulţi*, zice [Hristos], *Îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, oare nu în numele Tău am proorocit, şi nu în numele Tău am scos demoni? Şi atunci le voi spune: Nu vă cunosc pe voi. Depărtaţi-vă de la Mine cei care lucraţi fărădelegea*[26]. Aşadar, cu mult mai de folos este să ne silim să alungăm din suflet patima curviei, a mâniei, a urii şi a îngâmfării, decât a scoate demoni. Căci nu este suficient să ne izbăvim doar de păcatul trupesc, ci trebuie să curăţim şi lucrarea care sălăşluieşte înlăuntrul sufletului. Căci din inima noastră ies cugetările cele rele, adulterele, curviile, uciderile, furturile, câştigurile urâte[27] şi celelalte, şi aceste [cugetări] îl mişcă pe om [şi către păcatul trupesc]. Şi *cel care se uită la femeie, poftind-o, a şi săvârşit adulter cu ea în inima lui*[28]. Pentru că chiar dacă trupul este nelucrător, păcatul poate să lucreze în minte. Dar când sufletul nimiceşte înăuntru asaltul celui rău prin rugăciune,

---

[25] *Cf.* Iac. 5, 16; Fapte 12, 5.
[26] Mt. 7, 22-23.
[27] *Cf.* Mc. 7, 21.
[28] Mt. 5, 28

atenţie, aducere aminte a morţii, întristare după Dumnezeu şi mâhnire, atunci şi trupul ia parte la sfinţenie, dobândind nelucrarea celor rele. Şi aceasta este ceea ce spune Domnul, că nu [tot] cel care curăţă partea din afară a paharului o curăţă şi pe cea dinăuntru, şi că [trebuie să] *faceţi curată partea dinăuntru a paharului, şi astfel tot [paharul] va fi curat*[29]. Având toată grija ca lucrarea ta cea dinăuntru să fie după Dumnezeu, vei învinge [şi] patimile cele din afară. Căci dacă rădăcina e sfântă, şi crengile sunt sfinte[30], şi dacă plămada este sfântă, şi frământătura este sfântă[31]. Fiindcă spune Pavel: *În Duhul să umblaţi şi să nu împliniţi patimile trupului*[32].

10. De aceea Hristos nu a abolit tăierea împrejur iudaică, ci a împlinit-o. Fiindcă El este Cel care zice: *Nu am venit să stric legea, ci s-o plinesc*[33]. Cum a plinit-o? Legea aceea era pecete, semn şi învăţătură simbolică a tăierii împrejur din inimă a cugetărilor rele; pe aceasta iudeii nu s-au silit [să o împlinească], şi de aceea li s-a reproşat de către profeţi că sunt netăiaţi împrejur cu inima[34] şi s-au făcut urâţi de către Cel care priveşte în inimă, iar în cele din urmă au fost lepădaţi. Fiindcă omul se uită la faţă, însă Dumnezeu Se uită în inimă, şi dacă aceasta este plină de cugetări rele şi necurate, omul acela devine vrednic de întoarcerea lui Dumnezeu de la el. De aceea, iarăşi, Apostolul ne îndeamnă să ne facem rugăciunile fără mânie şi fără certuri[35]. Domnul, învăţându-ne să ne silim spre tăierea împrejur în duh a inimii, fericeşte pe *cei curaţi cu inima* şi pe *cei săraci cu duhul*, şi afirmă deschis că premiul acestei curăţii este vederea lui Dumnezeu[36], iar celor *săraci [cu duhul]* le făgăduieşte

[29] Mt. 23, 25-26.
[30] *Cf.* In 15, 5.
[31] *Cf.* Gal. 5, 9.
[32] Gal. 5, 16.
[33] Mt. 5, 17.
[34] *Cf.* Ier. 9, 26; Rom. 2, 25.
[35] *Cf.* I Tim. 2, 8.
[36] *Cf.* Mt. 5, 3.

Împărăţia cerurilor[37]. Şi numeşte săraci pe cei care trăiesc în lipsuri şi în nevoi. Însă nu-i fericeşte la modul general pe cei ce sunt astfel, ci îi fericeşte pe cei ce sunt aşa cu duhul, adică pe cei care, prin smerenia dinlăuntrul şi din inima lor şi prin alegerea cea bună, le rânduiesc astfel şi pe cele din afară. [Domnul] nu opreşte numai uciderea, ci şi mânia, şi porunceşte să iertăm din inimă celor care ne-au greşit, şi nu primeşte de la noi darul pe care îl aducem, dacă nu ne împăcăm şi nu lepădăm mânia[38].

11. Tot aşa stau lucrurile şi cu patimile cele curveşti. [Domnul] a arătat că însăşi privirea iscoditoare şi pofta care se naşte din aceasta în inimă este adulter[39]. Şi luându-le pe acestea iarăşi la modul mai general, spune că *dacă lumina care este în tine*, adică mintea şi cugetarea, *sunt întuneric*[40], fiind pline de atacurile obscure ale căpeteniilor întunericului, cu cât mai mult întunericul [din tine], adică trupul şi simţirea, care nu au prin ele însele strălucirea noetică, care dă naştere şi adevărului, şi nepătimirii. Dacă însă lumina care este în tine este curată şi nu eşti umbrit de cugetările trupeşti, vei fi cu totul luminos cu sufletul, ca şi când [o] lampă te luminează cu strălucirea ei[41]. Astfel este tăierea împrejur a inimii în duh, prin care a plinit Domnul tăierea împrejur cea în trup, după lege, care a fost dată iudeilor ca să o închipuie pe cea [duhovnicească] şi să conducă la ea[42]. Pe aceasta nesârguindu-se să o dobândească [iudeii], tăierea împrejur li s-a făcut netăiere împrejur[43], aşa după cum zice Pavel, şi au fost înstrăinaţi de Dumnezeu, Care nu Se uită la faţa omului[44], adică la aparentele fapte de dreptate ale trupului,

---

[37] Mt. 5, 8.
[38] *Cf.* Mt. 5, 21-24.
[39] *Cf.* Mt. 5, 27-28.
[40] *Cf.* Mt. 6, 23.
[41] *Cf.* Mt. 6, 22-23; Lc. 11, 34.
[42] *Cf.* Rom. 2, 28-29.
[43] *Cf.* Rom. 2, 25.
[44] *Cf.* Gal. 2, 6; Mt. 22, 16; Mc. 12, 14; Lc. 20, 21.

ci priveşte în inimă, adică la mişcările cele nevăzute şi lăuntrice ale gândurilor noastre.

12. Rogu-vă, aşadar, fraţilor, să luăm şi noi aminte şi să curăţim inimile noastre de toată întinăciunea, ca să nu fim târâţi şi noi [spre pierzanie] dimpreună cu aceia care au fost osândiţi. Căci dacă legea spusă prin Moise *s-a adeverit, şi orice călcare de poruncă şi neascultare şi-a primit dreapta răsplătire, cum vom scăpa noi, dacă vom fi nepăsători la mântuirea noastră, care luând obârşie din propovăduirea Domnului, ne-a fost adeverită de cei care au ascultat-o, împreună mărturisind şi Dumnezeu cu semne şi minuni şi cu multe feluri de puteri şi cu darurile Duhului Sfânt?*[45] Să ne înfricoşăm de Cel care cercetează inimile şi rărunchii. Să sălăşluim în noi înşine pacea, sfinţenia, rugăciunea cea întru zdrobirea inimii, *fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul*[46]. Să dorim, întru încredinţarea credinţei, vederea aceea făgăduită celor curaţi cu inima, şi să facem toate ca să o dobândim, ca una care e însoţită de viaţa cea veşnică, de frumuseţea cea neîntinată, de bogăţia cea necheltuită, de desfătarea cea neschimbată şi fără sfârşit, de slavă şi de împărăţia [cea veşnică].

13. De care fie ca noi toţi să avem parte întru Hristos Însuşi, Împăratul veacurilor, Căruia Singur I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, dimpreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Preasfântul şi Bunul şi de viaţă Făcătorul Duh, în veacurile cele fără de sfârşit. Amin.

---

[45] Evr. 2, 2-4.
[46] Evr 12, 14.

Omilia a XIII-a

În a cincea Duminică a Postului, în care [se vorbeşte] şi despre milostenie

1. Sunt unele părţi din mare care hrănesc fiare mari, balenele. Iar [corăbierii] care navighează în aceste părţi atârnă nişte clopote de corăbii pentru ca fiarele, fiind înspăimântate de sunetul lor, să fugă. Şi marea vieţii noastre hrăneşte multe şi mai înfricoşătoare fiare, şi mă refer la patimile cele rele şi la demonii şi mai răi care le sunt conducători. Însă pe marea aceasta navighează ca o corabie Biserica lui Dumnezeu, iar în loc de clopote are pe învăţătorii cei duhovniceşti, ca prin sunetele cele sfinte ale învăţăturii lor să îndepărteze fiarele cele inteligibile. Şi aceasta o închipuia şi veştmântul lui Aaron, care avea clopoţei frumos sunători atârnaţi de marginile lui, fiind rânduit ca sunetul lor să fie auzit în vremea când slujea Aaron[1]. Noi însă, prefăcând bine litera în duh, vom face [ca cuvintele noastre] să vă răsune acum duhovniceşte, mai ales [că e şi] vremea postului, când fiarele cele văzute şi nevăzute ne atacă în chip înfricoşător. [Fiarele] văzute sunt lăcomia pântecelui, beţiile şi celelalte asemenea; iar celelalte fiare, care stau la pândă în ascuns, sunt slava deşartă, îngâmfarea, buna părere despre sine şi făţărnicia. Şi acelaşi sunet pune pe fugă astfel de fiare şi este şi pază celor care se exersează cu postul.

2. Aşadar, postul şi lipsa de cumpătare sunt potrivnice, după cum viaţa şi moartea sunt potrivnice. Iar postul este o poruncă

[1] *Cf.* Ieş. 27, 21-35.

a vieţii, de aceeaşi vârstă cu firea omenească, fiind dată de la început de Dumnezeu lui Adam în rai[2], ca păzitoare a vieţii dată lui de Dumnezeu Însuşi şi a harului dumnezeiesc. Lipsa de cumpătare însă este chip al morţii trupului şi sufletului, fiind date cu viclenie de către diavol lui Adam în rai, prin Eva[3], spre căderea de la viaţă şi înstrăinarea de dumnezeiescul har cel din Dumnezeu. *Căci Dumnezeu nu a făcut moartea şi nici nu se bucură de pieirea celor vii*[4]. Cine este, aşadar, omul care vrea să găsească viaţă şi har în Dumnezeu, [fiind departe] de Dumnezeu? Să fugă de lipsa de cumpătare cea aducătoare de moarte şi să fugă către postul îndumnezeitor şi către cumpătare, ca să se întoarcă în rai plin de bucurie.

3. Moise, postind patruzeci de zile pe munte, a urcat la înălţimea vederii şi a primit tablele bunei cinstiri a lui Dumnezeu[5]. Însă poporul evreilor, care era jos, îmbătându-se, a căzut în necucernicie şi şi-a turnat un idol în chip de viţel, asemenea zeului egiptean Apis[6]. Şi dacă Moise nu ar fi stat înaintea lui Dumnezeu, îmblânzindu-L prin uciderea cea fără milă a celor de acelaşi neam [cu el], Dumnezeu nu i-ar fi cruţat deloc[7]. Aşadar, şi noi, dacă avem trebuinţă de mila lui Dumnezeu, să nu ne îmbătăm cu vin, nici să ne îngreuiem din pricina îmbuibării, în care sunt înclinarea către plăcerile trupeşti şi lipsa de evlavie[8]. Văzător a fost şi Ilie, dar şi acesta s-a curăţit mai înainte prin post[9]. A dobândit şi Daniel vederea şi arătarea unuia dintre arhangheli, care i-a dat cunoaşterea celor ce aveau să fie, dar mai întâi a rămas [postind] fără mâncare douăzeci de zile întregi[10]. Iar alt profet a fost ucis de către un leu, iar aceasta

---

[2] *Cf.* Fc. 2, 16-17.
[3] *Cf.* Fc. 3, 1-6.
[4] Pilde 1, 13.
[5] *Cf.* Ieș. 34, 28.
[6] *Cf.* Ieș. 32, 1-8.
[7] *Cf.* Ieș. 32, 9 – 34, 27.
[8] *Cf.* Ef. 5, 18.
[9] *Cf.* III Rg. 19, 8-12.
[10] *Cf.* Dan. 10, 1-21.

s-a întâmplat pentru că mâncase împotriva voii lui Dumnezeu[11]. Îl ştiţi cu toţii pe Esau, fiul lui Iacov, care din pricina lăcomiei pântecelui a pierdut şi celelalte drepturi de întâi născut şi binecuvântarea părintească[12]. Să ne temem şi noi ca nu cumva, predându-ne acestei lăcomii a pântecelui, să cădem din acea binecuvântare şi moştenire de la Tatăl Cel Preaînalt. Şi să nu uităm nici de cei trei tineri[13], care, îndeletnicindu-se cu postul, au călcat în picioare, cu tălpile şi trupurile nevătămate, cuptorul cel de şapte ori aprins pentru ei[14]. Aşadar, dacă şi noi ne vom exersa cu postul cel adevărat, vom călca şi acum în picioare focul din carnea noastră, şi-l vom stinge, dar vom străbate nevătămaţi şi cuptorul acela, atunci când focul va pune la încercare fapta fiecăruia[15].

Ce trebuie să [mai] spunem despre Domnul profeţilor? Căci Acesta, luând trup şi devenind om pentru noi, ne-a arătat chipul biruinţei împotriva diavolului: postind, l-a biruit în toate privinţele, atunci când acesta punea în mişcare contra lui tot felul de ispite, iar despre demonul cel mut şi surd le-a spus ucenicilor Săi: *Acest demon nu iese decât cu rugăciune şi cu post*[16].

4. Dar haideţi acum să vă arăt, fraţilor, care este postul cel plăcut lui Dumnezeu şi adevărat. Pe aceasta să o ştiţi, că nu lăudăm postul cel trupesc în sine şi pentru sine, ci [îl lăudăm] pentru că lucrează pentru alte [lucruri bune], care sunt mai de folos sufletului. Căci şi Pavel spune că lucrarea trupească este de puţin folos[17]. De aceea, Părinţii cei purtători de Dumnezeu, vorbind din experienţă, nu primesc posturile cele de multe zile[18], ci socotesc că este mai acceptabil a mânca o dată pe zi şi a nu se sătura. Şi ei zic că acesta este un post măsurat şi rezonabil.

---

[11] *Cf.* III Rg. 13, 11-26.
[12] *Cf.* Fc. 25, 25-34; 26, 34-35; Evr. 12, 6.
[13] *Cf.* Dan. 1, 11-15.
[14] *Cf.* Dan. 3, 16-27.
[15] *Cf.* I Cor. 3, 11-15.
[16] Mt. 17, 21; Mc. 9, 29.
[17] *Cf.* I Tim. 4, 8.
[18] Probabil e vorba de posturile totale.

Lucrul acesta îl spune şi Scriptura: să nu ne lăsăm înşelaţi de săturarea pântecelui şi de plăcerea gâtlejului, ci să respingem [încă] şi pofta care e legată de mâncare, iar cantitatea şi calitatea hranei să fie potrivită puterii şi constituţiei trupului care este hrănit, pentru a-i păstra sănătatea pe cât e cu putinţă. Căci [dacă] cel slab mănâncă cu măsură, pe potriva slăbiciunii sale, din mâncărurile care-i sunt date, fără să adauge celor necesare [altele] care sunt foarte de prisos şi foarte priincioase, şi dacă caută hrana, şi nu desfătarea, băutura, şi nu beţia, folosirea măsurată, şi nu lipsa de măsură, lipsa de cumpătare, şi nu abuzul de hrană, acestuia, care face astfel uz [de hrană], nu i se va înlătura sfinţenia.

5. Astfel este începutul postului cel adevărat şi plăcut lui Dumnezeu, iar scopul pentru care a fost legiuit creştinilor şi pentru care este cinstit de aceştia este curăţirea sufletului. Căci ce folos poate avea abţinerea de la hrana trupească, dacă eşti biruit de gânduri şi patimi trupeşti? Ce folos este să te abţii de la vin şi să fii chinuit de sete, dacă îmbătat, dar nu de vin – după cuvântul celui care spune: *Vai celor care nu se îmbată cu vin*[19] –, sufletul tău e tulburat de mânie şi de răutate? Ce folos să te abţii de la o masă aleasă, dar sufletul tău să fie lipsit de smerenie? [Şi ce folos] ai dacă trupul se schimbă prin [lipsa] untdelemnului, dar sufletul nu se smereşte cu post, după [cuvântul] lui David?[20] Ce folos avem dacă ne îndepărtăm de fumul care iese din [prăjirea] multor mâncăruri, dar mintea noastră este păgubită din pricina gândurilor şi a cugetărilor deşarte, făcând nefolositoare rugăciunile noastre către Dumnezeu?

6. De aceea, bun este postul care se săvârşeşte spre ofilirea poftei, spre smerirea sufletului, spre transformarea urii, spre stingerea mâniei, spre ştergerea ţinerii de minte a răului, spre exersarea şi curăţia cugetării şi a rugăciunii. Iar dacă ai de toate, să-ţi fie prisosul mâncării tale spre mângâierea celor

[19] *Cf.* Is. 28, 1; 29, 9; 51, 21.
[20] *Cf.* Ps. 108, 24.

lipsiţi. Dacă vei posti în felul acesta, nu numai vei pătimi şi vei muri împreună cu Hristos, ci vei şi învia cu El şi vei împărăţi împreună cu El în vecii cei nesfârşiţi, devenind, printr-un asemenea post, altoit [pe El] prin asemănarea morţii Lui, şi vei fi părtaş al învierii şi moştenitor al vieţii întru El[21]. Cel care posteşte, dacă este ispitit, biruieşte pe cel care ispiteşte. Iar dacă nu este ispitit, îşi păstrează pacea sufletului şi a trupului, omorându-şi[22] trupul şi supunându-l robiei, după cum spune Pavel, de frică ca nu cumva să [rămână] neîncercat[23]. Iar dacă Pavel se teme, cu cât mai mult se cade [să ne temem] noi? Aşadar, cel care posteşte îşi supune trupul robiei şi face ca sufletul său să fie încercat. Însă cel care îşi îngraşă [trupul], după puţin timp îl va strica, pentru că nu mănâncă ca să trăiască, ci mai degrabă trăieşte ca să mănânce, precum [animalele] pregătite de noi pentru junghiere. Şi cel care adaugă celor trebuincioase cele ce prisosesc, ca să îngraşe trupul, sau ca să-l ridice spre poftele cele care nu-s bune, sau pur şi simplu din dragostea pentru plăcerea din trupuri, unul ca acesta nu face absolut nimic altceva decât să pregătească viermilor o hrană mai îmbelşugată.

7. Aşadar, bine cântă David: *Ce folos este în sângele meu, dacă mă cobor în stricăciune?*[24]. Prin urmare, postind şi mâncând cu cumpătare, să nu pui deoparte pentru mâine cele ce prisosesc, ci precum Domnul, sărăcind, ne-a făcut bogaţi, la fel şi tu, fiind flămând de bunăvoie, să saturi pe cel care se află în lipsuri fără voia sa. Atunci, postul îţi va fi ca un porumbel care poartă o ramură de măslin şi binevesteşte sufletului tău izbăvirea din potop[25]. *Dacă dai la o parte legătura şi întinderea mâinii,* spune marele Isaia, *şi cuvântul de cârtire, şi dai pâine celui flămând şi sufletul înjosit îl îndestulezi, atunci va răsări în întuneric lumina ta, şi întunericul tău va fi ca amiaza*[26]. Dacă însă nu vrei să dai cele ale

---

[21] *Cf.* Rom. 6, 5.
[22] În sensul omorârii patimilor trupeşti.
[23] *Cf.* I Cor. 9, 27.
[24] Ps. 29, 9.
[25] *Cf.* Fc. 8, 11.
[26] Is. 58, 8-10.

tale, [măcar] ţine-te departe de cele străine, şi nu păstra pentru tine cele care nu sunt ale tale, răpind şi îmbogăţindu[-te], în chip nedrept, uneori chiar de la unii mai săraci ca tine, ca să nu auzi, în chip drept, glasul profetului: *Nu asemenea post am ales Eu, zice Domnul, [şi] nici dacă ţi-ai pleca grumazul ca un cârlig, nu-ţi va fi [acesta] un post primit. Ci dezleagă orice legătură a nedreptăţii, desfă nodurile învoielilor silnice, rupe orice înscris nedrept. Atunci va izbucni în zori lumina ta şi vindecările tale degrabă vor răsări, şi înainte va merge dreptatea ta, şi slava lui Dumnezeu te va învălui*[27].

8. Aşadar, dacă nu dai din cele ale tale săracului, deşi îţi prisosesc, cel puţin nu dobândi acestea în dauna săracului. Pentru că Stăpânul tuturor, trimiţându-i în foc şi blestemându-i pe cei din partea stângă, nu îi osândeşte ca răpitori, ci ca unii care nu au dat celui care avea nevoie[28]. Aşadar, răpitorii şi cei care fac nedreptate [nici măcar] nu vor mai învia pentru înfăţişarea [înaintea lui Hristos] şi judecată, ci [vor învia] pentru o judecată şi o condamnare imediată, mai mare, pentru că, de aici [încă], pare-se că nu s-au înfăţişat niciodată cu totul, din suflet, lui Dumnezeu: *Căci cei care mănâncă pe poporul Meu cum ar înghiţi o pâine, nu L-au chemat pe Domnul*[29]. Bogatul a cărui ţarină a rodit[30] şi cel îmbrăcat în porfiră şi vison[31] sunt judecaţi, pe bună dreptate, nu pentru că au nedreptăţit pe cineva, ci pentru că nu au dat din averile lor [săracilor]. Pentru că cele adunate în vistierii sunt obşteşti, [ca unele care] provin din vistieriile făpturilor lui Dumnezeu. Cum dar să nu fie [numit] hrăpitor cel care îşi împropriază cele comune, chiar dacă nu este ca acela care îşi împropriază cele care în mod evident îi sunt străine? Aşadar, primul, ca un rău servitor, va suferi, vai, acea înfricoşătoare despărţire, în vreme ce al doilea va suferi

[27] Is. 58, 5-8.
[28] *Cf.* Mt. 25, 41-45.
[29] Ps. 13, 4.
[30] *Cf.* Lc. 12, 16-21.
[31] *Cf.* Lc. 16, 19-31.

lucruri şi mai grozave şi mai înfricoşătoare, şi niciunul din ei nu va putea atunci să fugă de acestea, dacă nu îi vor primi [de pe acum] pe cei săraci, unul iconomisind bine cele încredinţate lui de Dumnezeu, altul împărţind bine cele adunate în chip rău. Marele Pavel, scriindu-le tesalonicenilor, care sunt fără îndoială strămoşii voştri, le spune despre iubirea de fraţi: *Nu aveţi trebuinţă să vă scriu [despre aceasta], căci voi înşivă sunteţi învăţaţi de Dumnezeu ca să vă iubiţi unii pe alţii*[32].

9. Domnul spune unora: *Dacă aţi fi fiii lui Avraam, aţi face faptele lui Avraam*[33]. Să ne temem şi noi de cuvântul acesta, care aici nu este grăit către noi, dar care – să nu fie! – va fi rostit în ziua cea înfricoşătoare, atunci când înrudirea va fi judecată mai degrabă din asemănarea faptelor, atunci când toţi cei care au iubit sărăcia în Hristos, sau [măcar] pe cei săraci, care au disprețuit slava, care au iubit cumpătarea, care nu numai au auzit spusele evanghelice, ci le-au şi împlinit, vor fi una, în chip mai presus de fire, după rugăciunea Părintelui comun prin har – căci zice: *Dă-le lor ca toţi să fie una, după cum Noi una suntem*[34] –, atunci când în chip vădit sabia cea întru totul drept judecătoare a Duhului va despărţi pe om de tatăl său şi pe fiică de mama sa, şi îi va face străini pe cei care nu se aseamănă prin felurile lor de a fi[35]. Căci dacă aici [se întâmplă aceasta][36], cu cât mai mult acolo, unde Cel care ştie toate le va spune lămurit celor care nu se aseamănă [cu El] prin virtute: *Nu vă cunosc pe voi!*[37] Căci [aceştia] nu au, după cum se pare, asemănarea

[32] I Tes. 4, 9.

[33] In 8, 39.

[34] In 17, 21-22.

[35] Mt. 10, 34-37.

[36] Încă de aici, înrudirea duhovnicească se bazează pe asemănarea cu Dumnezeu. Cu atât mai mult va fi aceasta în Împărăţia lui Dumnezeu. Aici, deja, sabia lui Dumnezeu desparte pe cei care asumă drumul Împărăţiei, de cei care nu îl asumă.

[37] Mt. 25, 12.

Omilia a XIV-a

La Bunavestirea întru tot Preacuratei Stăpânei noastre, Născătoarea de Dumnezeu şi Pururea Fecioara Maria

1. Profetul psalmist, enumerând chipurile creaţiei şi văzând înţelepciunea lui Dumnezeu în acestea, s-a umplut de uimire, şi a strigat scriind: *Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate întru înţelepciune le-ai făcut!*[1] Iar acum, ce cuvânt de laudă ar fi potrivit pentru mine, care încerc să vestesc, după putere, arătarea prin trup a Cuvântului Care a zidit toate? Căci dacă toate cele care există sunt pline de minunăţie, şi venirea lor de la nefiinţă la fiinţă este un lucru dumnezeiesc şi vrednic de a fi cinstit prin multe imne, cu cât mai minunat şi mai dumnezeiesc şi mai necesar a fi lăudat de noi este că Dumnezeu devine ceva din cele ce sunt, şi nu simplu un Dumnezeu, ci Dumnezeu Cel care este cu adevărat; şi aceasta cu atât mai mult cu cât firea noastră nu a putut sau nu a vrut să păstreze modul în care a fost făcută şi de aceea a fost cu dreptate pusă în cele mai de jos ale pământului? Şi atât de mare şi dumnezeiesc, de negrăit şi mai presus de înţelegere este ca firea noastră să devină asemenea lui Dumnezeu şi prin ea să ne fie hărăzită întoarcerea la ce e mai bun, încât [acest lucru] a rămas cu adevărat necunoscut sfinţilor îngeri şi oamenilor şi profeţilor înşişi, chiar

[1] Ps. 103, 25.

dacă aceştia vedeau prin Duhul, fiind *o taină ascunsă din veac*[2]. Şi ce vorbesc [de timpul] de dinainte de a ajunge la capăt? Căci şi odată petrecută, rămâne iarăşi o taină: nu faptul că s-a făcut, ci felul în care s-a făcut; crezută, dar nu şi cunoscută, închinată, dar nu şi cercetată amănunţit, închinată şi crezută numai prin Duhul Sfânt: *căci nimeni nu poate să zică „Domn este Iisus", decât în Duhul Sfânt*[3]. Şi Duhul este Cel prin Care noi ne închinăm şi ne rugăm, zice Apostolul[4].

2. Cum că taina aceasta este neînţeleasă nu numai de oameni, ci şi de îngeri şi chiar de arhangheli[5], demonstrează lămurit şi ceea ce se prăznuieşte de noi azi. Căci arhanghelul i-a binevestit Fecioarei zămislirea[6], şi când aceasta căuta să afle felul şi zicea către el: *Cum va fi mie aceasta, de vreme ce nu ştiu de bărbat*[7], arhanghelul nu a putut deloc să-i explice, ci a alergat şi el la Dumnezeu, zicând: *Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri*[8]. Căci aşa cum dacă cineva l-ar fi întrebat pe Moise: „Cum [s-a făcut] om din pământ?", „Cum [s-au format] din ţărână oase şi nervi şi carne?", „Cum [au luat naştere] simţurile din ceea ce e lipsit de simţire?", dar şi „Cum, iarăşi, din coasta lui Adam [s-a făcut] om?", „Cum a fost întins osul, cum a fost împărţit, cum s-a unit şi s-a legat?", „Cum au ieşit din os organele interne, feluritele umori şi toate celelalte?". Aşadar, după cum, dacă cineva l-ar fi întrebat acestea pe Moise, acesta nu ar fi spus nimic altceva, decât că Dumnezeu este Cel care a luat ţărână din pământ şi l-a făcut pe Adam, şi [că tot El] a luat una din coastele lui Adam şi a făcut-o pe Eva – şi (Moise) spune cine a făcut acestea, dar nu spune şi felul în

---

[2] Col. 1, 26.

[3] I Cor. 12, 3.

[4] *Cf.* Rom. 8, 26.

[5] *Cf.* Sf. Maxim Mărturisitorul, *Quaestiones et dubia*, 14, *CCSG* 10, p. 11; *PG* 90, 850 B-C [*VHPF* 1, p. 82].

[6] *Cf.* Lc. 1, 26-38.

[7] Lc. 1, 34.

[8] Lc. 1, 35.

care s-au făcut acestea –, la fel se întâmplă şi cu Gavriil: spune că Duhul cel Sfânt şi puterea Celui Preaînalt vor lucra naşterea cea fără de sământă, dar în ce fel, nu spune. Şi dacă a amintit mai înainte de Elisabeta, că a luat în pântece fiind în vârstă şi stearpă, şi nu a putut spune nimic mai mult, decât că *nici un cuvânt nu este cu neputinţă la Dumnezeu*[9], cum ar fi putut (Gavriil) să spună felul sarcinii şi al naşterii întru feciorie?

3. Totuşi spusa arhanghelului către Fecioara cuprindea ceva mai mult, dar care are în vedere ceva referitor la o taină mai mare: *Duhul Sfânt,* zice, *Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri*[10]. De ce? Pentru că Cel care Se naşte nu Se va numi profet, sau simplu om, ca Adam, ci Fiu al Celui Preaînalt, Mântuitor şi Izbăvitor al neamului omenesc şi Împărat veşnic. Căci după cum atunci când pietrele cad de pe creste şi se duc până la poalele cele mai de jos ale munţilor, întâlnesc în drumul lor multe locuri prăpăstioase, la fel şi în cazul nostru, după ce am căzut din porunca cea dumnezeiască din rai şi din felul de viețuire fericit de acolo şi am fost duşi până în iad, am întâlnit multe lucruri cumplite. Căci nu numai că pământul a dat la iveală spinii şi mărăcinii cei văzuți – conform blestemului aruncat asupra protopărintelui[11] –, ci, într-o măsură şi mai mare, [noi înşine] [l]-am însămânţat cu multele feluri de spini ai relelor patimi şi cu mărăcinii îngrozitori ai păcatului. Şi [astfel] nu numai întristarea aceasta a avut-o neamul nostru, întristare pe care a moştenit-o maica noastră cea dintâi prin blestemul cel împotriva ei[12], care o condamna să nască în dureri, ci aproape toată viaţa noastră a devenit chin şi durere.

4. Totuşi, din iubirea Sa de oameni, Dumnezeu, Cel care ne-a plăsmuit pe noi prin milostivirea Sa cea din inimă, aplecând

---

[9] *Cf.* Lc. 1, 35-37.
[10] Lc. 1, 35.
[11] *Cf.* Fc. 3, 17.
[12] *Cf.* Fc. 3, 16.

cerurile, a coborât şi luând din Sfânta Fecioară firea noastră, a înnoit-o şi a ridicat-o, sau mai degrabă a înălţat-o la înălţime dumnezeiască şi cerească. Şi vrând să înfăptuiască aceasta, sau mai degrabă [vrând] să aducă astăzi la îndeplinire sfatul său cel mai înainte de veci, îl trimite pe Arhanghelul Gavriil, după cum zice Evanghelistul Luca, *în Nazaret, la o Fecioară logodită cu un bărbat al cărui nume era Iosif, din casa şi din ţara lui David, şi numele Fecioarei era Maria*[13].

5. Aşadar, Dumnezeu îl trimite pe arhanghel la Fecioara, şi pe Aceasta, care rămâne fecioară, o face maică a Sa doar prin cuvântul de salutare. Dacă ar fi fost zămislit din sămânţă bărbătească, nu ar mai fi fost om nou, nici fără de păcat şi nici Mântuitor al celor care păcătuiesc. Pentru că mişcarea cărnii către reproducere, nefiind supusă minţii care a fost rânduită în noi de Dumnezeu ca să ne stăpânească, nu este întru totul fără de păcat. De aceea şi David a spus: *Că întru fărădelegi m-am zămislit şi întru păcate m-a conceput maica mea*[14]. Aşadar, dacă zămislirea lui Hristos ar fi fost din sămânţă bărbătească, (El) nu ar fi fost om nou, şi nici începător şi conducător al vieţii celei noi, care nicicum nu se învecheşte. Căci dacă ar fi fost din vechiul răsad şi ar fi moştenit greşeala aceluia, nu ar mai fi putut purta în Sine plinătatea dumnezeirii celei fără prihană şi nu ar mai fi putut face carnea Sa izvor nesecat de sfinţenie, aşa încât să spele, prin covârşirea puterii, întinarea acelor protopărinţi şi să fie de ajuns spre sfinţire tuturor celor care vor veni după ei. De aceea, nici înger, nici om, ci Însuşi Domnul a venit şi ne-a mântuit pe noi, zămislindu-Se şi întrupându-Se în pântecele Fecioarei, şi rămânând Dumnezeu în chip neschimbat.

6. Dar trebuia să o aibă şi pe Fecioara martor al zămislirii celei fără de sămânţă şi ajutor în cele săvârşite după iconomia (dumnezeiască). Care sunt acestea? Drumul către Betleem, unde a avut loc naşterea cea vestită şi slăvită de îngerii din

[13] Lc. 1, 26-27.
[14] Ps. 50, 6.

ceruri[15]. Intrarea în Templu, unde pruncul a fost mărturisit de Simeon şi Ana drept Domn al vieţii şi al morţii[16]. Fuga in Egipt (de frica) lui Irod şi întoarcerea din Egipt, potrivit sfintelor profeţii[17], şi toate celelalte pe care nu este uşor să le înşirăm [acum]. De aceea a fost luat ca logodnic al ei Iosif şi îngerul a fost trimis *la o fecioară logodită cu un bărbat al cărui nume era Iosif*[18]. Şi să socoteşti că expresia *din casa şi din patria lui David* se aplică ambilor, pentru că neamul ambilor[19], şi al Fecioarei, şi al Iosif, urcă până la David.

7. *Şi numele Fecioarei,* zice, *era Maria*[20], care se tâlcuieşte Doamnă. Aceasta înfăţişează vrednicia Fecioarei şi siguranţa fecioriei şi viaţa ei cea aleasă şi riguroasă în toate, şi ca să zic aşa, cu totul fără prihană. Căci, purtând în chip cuvenit numele de Fecioară, poseda întru totul toate cele ale curăţiei, fiind fecioară şi cu trupul, şi cu sufletul, şi era bogată, având toate puterile sufletului şi toate simţurile trupului întemeiate cu mult mai presus de orice întinăciune. Şi [avea acestea] atât de mult, în sensul propriu al cuvântului şi sigur, şi ca să zic aşa, complet, şi în toate neatinsă tot timpul, precum o poartă închisă care păstrează tezaurele şi precum o carte pecetluită care păstrează neatinse de ochi cele scrise în ea. Căci cu privire la ea s-a scris: *Aceasta este cartea cea pecetluită*[21] şi *poarta aceasta va fi închisă şi nimeni nu va trece prin ea*[22].

8. Dar Fecioara mai este Doamnă şi în alt chip, după vrednicia (ei), ca una care este Stăpâna tuturor prin faptul că a zămislit şi a născut în chip dumnezeiesc, întru feciorie, pe Cel care este prin fire Stăpân al tuturor. Mai este Doamnă [nu numai]

---

[15] *Cf.* Lc. 2, 1-7.
[16] *Cf.* Lc. 2, 22-38.
[17] *Cf.* Mt. 2, 13-21; Os. 11, 1.
[18] Lc. 1, 26-27.
[19] Lc. 1, 27; 2, 4.
[20] Lc. 1, 27.
[21] Is. 29, 11; Dan. 12, 4; Apoc. 5, 1; 6, 1.
[22] Iez. 44, 2.

pentru că este liberă de orice robie şi este părtaşă unei domnii dumnezeieşti, ci şi pentru că este izvor şi rădăcină a libertăţii neamului (omenesc), mai ales după naşterea cea de negrăit şi plină de bucurie. Căci cea unită cu un bărbat este mai mult stăpânită decât doamnă, mai ales după naşterea cea plină de întristare şi dureroasă, potrivit blestemului aceluia adresat Evei: *În dureri vei naşte copii; atrasă vei fi către bărbatul tău şi acesta te va stăpâni*[23]. De acest blestem eliberând Fecioara Maică neamul omenesc, primeşte în schimb, prin înger, bucurie şi binecuvântare. *Căci,* zice, *intrând îngerul, a zis către Fecioara: „Bucură-te, cea cu har dăruită, Domnul este cu tine. Binecuvântată eşti tu între femei"*[24]. Arhanghelul nu îi prevesteşte viitorul atunci când zice: *Domnul este cu tine,* ci îi vesteşte ceea ce vedea în chip nevăzut împlinindu-se atunci. Şi cunoscând-o că este lăcaş al harurilor dumnezeieşti şi omeneşti şi că este împodobită cu toate harismele dumnezeiescului Duh, pe drept a numit-o *cu har dăruită.* Văzând că deja a primit locuitor în ea pe Cel în Care sunt tezaurele[25] tuturor acestor [daruri] şi văzând de mai înainte că sarcina ei va fi fără de întristare şi naşterea fără de dureri, i-a binevestit să se bucure şi a susţinut cu tărie că este singura, pe bună dreptate, binecuvântată şi slăvită între femei, căci nicio altă femeie nu [mai] este slăvită, dacă e slăvită, cu covârşirea slavei Fecioarei Maicii lui Dumnezeu.

9. Dar Fecioara, văzându-l pe înger şi temându-se să nu fie vreun înger înşelător, care să seducă femei lipsite de trezvie, precum Eva, nu a primit salutarea fără să o cerceteze. Căci necunoscând încă foarte clar legătura cu Dumnezeu, pe care i-a binevestit-o îngerul, *s-a tulburat,* zice Scriptura, *la cuvântul lui,* deoarece îşi ţinuse, ca să zic aşa, strânsă şi neclintită fecioria: *şi cugeta ce fel de salutare ar putea fi aceasta*[26]. De aceea şi arhanghelul i-a dezlegat pe dată frica cea plăcută lui Dumnezeu a Fecioarei

[23] Fc. 3, 16.
[24] Lc. 1, 28.
[25] Cu sensul de depozit, sursă.
[26] Lc. 1, 29.

celei pline de har, zicându-i: *Nu te teme, Marie, că ai aflat har la Dumnezeu*[27]. Ce har? „Acela care este cu putinţă doar la Cel care singur poate cele cu neputinţă şi care a fost păstrat doar pentru tine mai înainte de veci". *Iată că vei lua în pântece*[28]. *Dar,* zice [îngerul], „auzind tu de zămislire, să nu socoteşti că e vorba de vreo încălcare a fecioriei, şi nici nu te mâhni şi nu te tulbura din această pricină". Căci cuvintele acestea, *iată, vei lua în pântece,* spuse atunci către cea care era fecioară, arată că zămislirea este compatibilă cu fecioria.

10. *Iată că vei lua în pântece şi vei naşte fiu*[29]. Căci fiind aşa cum eşti acum şi rămânând fecioria ta nevătămată, vei avea un făt în pântece şi vei naşte pe Fiul Celui Preaînalt. Aceasta văzând-o de mai înainte cu mulţi ani, şi Isaia a profeţit-o: *Iată, Fecioara va avea în pântece şi va naşte fiu*[30], şi *atunci m-am apropiat de profeteasă*[31]. Cum s-a apropiat profetul de profeteasă? După cum [s-a apropiat] acum arhanghelul de Aceasta. Căci ceea ce îngerul a spus acum, acela a văzut şi a grăit de mai înainte. Iar faptul că Fecioara e profeteasă, având harul profeţiei, este arătat, oricui ar voi, de imnul ei[32] către Dumnezeu din Evanghelie.

11. S-a apropiat, zice, Isaia de profeteasă, negreşit prin Duh Care vede înainte, şi a luat în pântece, şi înainte să vină suferinţa durerilor, a fugit şi a născut un băiat[33]. Iar acum arhanghelul zice către Fecioara: *Vei naşte Fiu, şi-I vei pune numele Iisus, care se tâlcuieşte Mântuitor. Căci Acesta va fi mare*[34]. A zis iarăşi Isaia: *Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie*[35]. În concordanţă cu acesta, zice acum şi arhanghelul: *Acesta va fi mare şi Fiu al Celui Preaînalt*

---

[27] Lc. 1, 30.
[28] Lc. 1. 31.
[29] Lc. 1, 31.
[30] Is. 7, 14.
[31] Is. 8, 3.
[32] *Cf.* Lc. 1, 46-55.
[33] *Cf.* Is. 8, 3-4.
[34] Lc. 1, 31-32.
[35] Is. 9, 6.

Se va numi. Dar cum de nu a zis: *este mare şi Fiu al Celui Preaînalt*[36], ci *va fi*, şi *Se va numi*? Pentru că a făcut referire la omenitatea lui Hristos. Iar odată cu aceasta arată şi că va fi cunoscut de către toţi şi proclamat de către aceştia ca fiind astfel [Fiu al Celui Preaînalt], astfel încât şi Pavel să poată spune mai târziu: *Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume*[37]. Dar [arhanghelul adaugă şi]: *Domnul Dumnezeu Îi va da tronul lui David, părintele Său. Şi va împărăţi peste casa lui Iacov în veci, şi împărăţia Lui nu va avea sfârşit*[38]. Iar Acela a Cărui împărăţie, veşnică fiind, nu are sfârşit este Dumnezeu. Dar Acesta are părinte [şi] pe David, prin urmare Acelaşi este şi om, pentru că Cel care Se va naşte să fie în acelaşi timp şi Dumnezeu, şi om, Fiu al Omului şi Fiu al lui Dumnezeu, primind ca om de la Dumnezeu şi Tatăl împărăţia cea veşnică, aşa după cum a văzut şi mai dinainte a vestit Daniel: *Am privit până când au fost aşezate tronuri şi Cel Vechi de zile S-a aşezat. Şi iată pe cineva ca Fiul Omului venind pe norii cerului şi ajungând până la Cel vechi de zile. Şi Lui I s-a dat toată cinstea şi stăpânirea. Iar Împărăţia Lui este o împărăţie veşnică, şi nu va fi luată de un alt împărat*[39].

12. Va şedea pe tronul lui David şi va împărăţi peste casa lui Iacov. Pentru că Iacov este patriarhul tuturor celor cucernici, iar David este primul care – în chip cucernic şi totodată plăcut lui Dumnezeu – a împărăţit peste toţi, ca tip al lui Hristos, Cel care a adunat şi [calitatea] de patriarh şi pe cea de împărat într-o singură stăpânire, cerească şi veşnică. Iar Fecioara cea cu har dăruită, cum a auzit cele atât de nemaîntâlnite şi dumnezeieşti spuse care i-au fost adresate – *Domnul este cu tine*[40], şi *iată, vei lua în pântece şi vei naşte fiu*[41], care împărăţeşte veacurile, *Fiul Celui Preaînalt* –, a zis: *Cum va fi mie aceasta, dacă*

[36] Lc. 1, 32.
[37] I Tim. 3, 16.
[38] Lc. 1, 32-33.
[39] Dan. 7, 9; 7, 13-14.
[40] Lc. 1, 34.
[41] Lc. 1, 31.

nu ştiu de bărbat?[42]. „Deşi îmi aduci o bună vestire, duhovnicească şi cu mult mai presus de patimile cele trupeşti, totuşi îmi vorbeşti de zămislire în pântece, de sarcină şi de naştere, şi adaugi la zămislire un «iată». *Cum dar va fi mie aceasta, de vreme ce de bărbat nu ştiu?*".

13. Aceasta o zice Fecioara nu pentru că nu credea, ci pentru că dorea să cunoască, pe cât îi era cu putinţă, cum anume avea să fie [acest lucru]. De aceea şi arhanghelul zice către ea: *Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri; de aceea şi Sfântul Care Se va naşte (din tine) Fiul lui Dumnezeu Se va chema*[43]. „Sfântă eşti, zice, *şi cu har dăruită*, Fecioară! *Dar [totuşi] Duhul Sfânt Se va pogorî* iarăşi *peste tine*, printr-un adaos mai înalt de sfinţenie, pregătind şi predispunându-te [pentru] lucrarea dumnezeiască din tine." *„Şi puterea Celui Preaînalt te va umbri*, întărindu-te şi totodată, prin umbrirea ta şi prin unirea cu tine, formând omenitatea, pentru ca Cel Născut din tine să fie sfânt, Fiu al lui Dumnezeu şi putere a Celui Preaînalt – în chipul unui om." *„Iată că şi Elisabeta, rudenia ta*, care a fost stearpă toată viaţa ei, acum, la bătrâneţe, voind Dumnezeu, a rămas grea în chip uimitor, *căci la Dumnezeu nimic nu este cu neputinţă."*

14. Ce face, aşadar, la acestea Fecioara cea cu har dăruită şi [plină] de înţelepciune dumnezeiască şi fără pereche? Aleargă iarăşi la Dumnezeu şi tinzând către El prin rugăciune, zice către arhanghel: „Dacă Duh Sfânt, precum spui, Se va pogorî peste mine, curăţindu-mi mai mult firea şi întărindu-mă ca să primesc fătul cel mântuitor; dacă *puterea Celui Preaînalt* mă va umbri, formându-L în mine ca om pe Cel care este *în chipul lui Dumnezeu*[44], şi producând o naştere fără sământă; dacă Cel care Se va naşte *este sfânt şi fiu al lui Dumnezeu, Dumnezeu şi Împărat veşnic – «căci la Dumnezeu nici un cuvânt/nimic nu este cu neputinţă»*, atunci [îţi zic]: *Iată roaba Domnului, fie mie după*

[42] Lc. 1, 34.
[43] Lc. 1, 35.
[44] Filip. 2, 6.

cuvântul tău". Şi a plecat de la dânsa îngerul[45], lăsând în pântecele ei, unit cu trup, pe Făcătorul universului, şi oferind lumii mântuirea, prin această unire [care s-a petrecut în ea], al cărei slujitor a fost. Aşa a scris de mai înainte şi Isaia, limpede, prin cele pe care le-a văzut şi de care s-a învrednicit în chip fericit a le pătimi. Căci nu l-a văzut pe serafim luând în chip nemijlocit cărbunele aprins din jertfelnicul cel ceresc şi inteligibil; pentru că serafimul l-a luat cu ajutorul unui cleşte, şi cu ajutorul acestuia a şi atins cărbunele de buzele lui, dăruindu-i curăţire[46]. Această [vedenie] a fost la fel cu acea mare vedenie pe care a văzut-o Moise: rugul cel aprins de foc şi care nu se mistuia[47].

15. Cine nu ştie că Fecioara Maica este şi rugul acela şi cleştele însuşi, ca una ce a zămislit în ea focul dumnezeiesc fără să se ardă, arhanghelul slujind aici zămislirii, unind prin ea pe Cel care ridică păcatul lumii cu neamul omenesc şi curăţindu-ne prin această negrăită legătură? Aşadar, Fecioara Maica este ea însăşi singură hotar între firea creată şi cea necreată, şi toţi câţi Îl cunosc pe Dumnezeu vor şti că este locaş al Celui neîncăput, şi toţi câţi Îl laudă pe Dumnezeu, după Dumnezeu, o vor lăuda şi pe ea. Ea este pricină a [bunătăţilor] care o preced, apărătoare a [bunătăţilor] care vin după ea, şi cea prin care vom primi bunătăţile cele veşnice. Despre ea au vestit profeţii, ea este obârşia apostolilor, temelia mucenicilor, fundamentul învăţătorilor. Ea este slava celor de pe pământ, bucuria celor din ceruri, podoaba întregii zidiri. Ea este început, izvor şi rădăcină a nădejdii noastre păstrate în ceruri.

16. De care fie ca toţi să ne învrednicim, prin rugăciunile ei pentru noi, întru slava Celui născut din Tatăl mai înainte de veci şi în vremurile din urmă întrupat din ea, Iisus Hristos, Domnul nostru, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

---

[45] Lc. 1, 38.
[46] *Cf.* Is. 6, 5-7.
[47] Ieş. 3, 2-6.

Omilia a XV-a

Rostită în Duminica Stâlpărilor

1. *La vreme bineprimită te-am ascultat şi în ziua mântuirii te-am ajutat*[1], a grăit Dumnezeu prin [gura] lui Isaia. Frumos lucru este, aşadar, a grăi astăzi către iubirea voastră acel cuvânt al apostolului: *Iată vreme potrivită, iată ziua mântuirii*[2], *să lepădăm dar faptele întunericului şi să lucrăm faptele luminii, şi să umblăm cuviincios, ca ziua*[3]. Căci se apropie pomenirea Pătimirilor mântuitoare ale lui Hristos şi Paştele cel nou, mare şi duhovnicesc, răsplată a nepătimirii şi prolog al veacului ce va să fie. Pe acesta îl vesteşte de mai înainte Lazăr, care se întoarce din adâncurile iadului şi învie din morţi a patra zi doar prin cuvântul şi porunca lui Hristos, Care are puterea asupra vieţii şi a morţii[4]. Iar copiii şi poporul cel lipsit de răutate, prin insuflarea dumnezeiescului Duh, Îl cântă de mai înainte pe Cel care izbăveşte din moarte, pe Cel care ridică sufletele din iad, pe Cel care dăruieşte sufletului şi trupului viaţa cea veşnică.

2. Aşadar, dacă cineva *voieşte să iubească viaţa şi să vadă zile bune, să-şi oprească limba de la rău, şi buzele sale să nu grăiască vicleşug. Să se ferească de rău şi să facă binele*[5]. [Faptă] rea este lăcomia pântecelui, beţia şi destrăbălarea. [Faptă] rea este iubirea

---

[1] Is. 49, 8.
[2] II Cor. 6, 2.
[3] Rom. 13, 12-13.
[4] In 11, 1-45.
[5] Ps. 33, 12-13; I Pt. 3, 10-11.

de argint, lăcomia şi nedreptatea. [Faptă] rea este slava deşartă, îndrăzneala nemăsurată şi aroganţa. Să se ferească deci tot omul de asemenea rele şi să facă cele bune! Care sunt acestea? Cumpătarea, postirea, înfrânarea, dreptatea, milostenia, îndelunga răbdare, dragostea, smerenia. [Să le facem pe acestea] ca să putem fi părtaşi cu vrednicie Mielului lui Dumnezeu Cel jertfit pentru noi, să luăm de aici arvuna nestricăciunii şi să păzim în noi înşine cu deplină încredinţare moştenirea cea făgăduită nouă în ceruri. Dar [ar putea spune cineva că] binele e greu de îndeplinit şi că virtuţile sunt mai anevoioase decât răutăţile. Eu însă nu văd acest lucru. Căci cel beţiv şi cel lipsit de cumpătare suferă mai multe necazuri din pricina [patimii] decât cel înfrânat; cel destrăbălat [suferă mai multe] decât cel care se stăpâneşte pe sine; cel care se străduieşte să fie bogat [pătimeşte] mai multe decât cel care trăieşte cu cele ce-i sunt de ajuns; şi cel care caută să se înconjoare pe sine de slavă [suferă mai multe] decât cel care îşi duce viaţa fără să fie faimos. Dar, pentru că din pricina împătimirii noastre faţă de plăcere virtuţile ni se par mai grele, să ne silim pe noi înşine, căci zice Domnul: *Împărăţia cerurilor [se ia] cu sila şi cei ce se silesc pun mâna pe ea*[6].

3. Aşadar, toţi avem nevoie de râvnă şi de luare aminte, şi cei slăviţi, şi cei lipsiţi de slavă, şi cârmuitorii, şi cei cârmuiţi, şi bogaţii, şi săracii, ca să alungăm din sufletul nostru aceste patimi rele şi să facem să sălăşluiască în el catalogul virtuţilor. Căci şi agricultorul, şi pantofarul, şi cel ce face case, şi croitorul, şi ţesătorul, şi, pe scurt, toţi cei care prin ostenelile lor şi prin lucrul mâinilor îşi procură cele de trebuinţă vieţii, dacă leapădă din suflet pofta bogăţiei, a slavei şi a desfătării, cu adevărat sunt fericiţi. Căci aceştia sunt cei săraci, a cărora este Împărăţia cerurilor. De aceea, pentru unii ca aceştia spune Domnul: *Fericiţi cei săraci cu duhul*[7]. Săraci cu duhul sunt aceia care prin modestie,

[6] Mt. 11, 12.
[7] Mt. 5, 3.

prin neiubirea de slavă şi neiubirea de plăceri a duhului lor, adică a sufletului, fie au sărăcia cea din afară de bunăvoie, fie suportă sărăcia cu bărbăţie, chiar dacă e fără voia lor. Însă cei care sunt bogaţi, cei care trăiesc în desfătări, cei care se bucură de slava cea trecătoare, şi în general, cei care se întâmplă să poftească cele asemenea acestora vor nimeri în patimi mai grozave şi vor cădea în cursele cele mai multe şi mai mari şi mai nesuferite ale diavolului. Căci cel care a devenit bogat nu-şi îndepărtează de la sine pofta de a fi bogat, ci mai degrabă o măreşte, întinzându-se la mai multe decât la început. La fel, şi iubitorul de plăcere, şi cel ce iubeşte să stăpânească, şi risipitorul, şi cel desfrânat mai degrabă îşi măresc [patimile] şi nu le leapădă. [Tot aşa], şi stăpânitorii şi cei slăviţi iau putere ca să săvârşească mai mari nedreptăţi şi păcate.

4. De aceea, greu este ca cel care stăpâneşte să fie mântuit şi ca un bogat să intre în Împărăţia cerurilor. [Căci] zice: *Cum puteţi voi să credeţi în Mine, când primiţi slavă de la oameni, şi slava care vine de la Unul Dumnezeu nu o căutaţi?*[8]. Dar să nu se tulbure cineva, dacă este avut, sau slăvit, sau cârmuitor. Căci şi acesta poate, dacă vrea, să caute slava lui Dumnezeu şi să se silească pe sine, astfel încât, oprind aplecarea spre cele rele, să lucreze virtuţi mari şi să respingă rele mari, nu numai de la sine, ci şi de la mulţi alţii, care nu vor. Fiindcă nu numai că poate să facă dreptate şi să fie înfrânat, ci poate şi să îi împiedice în multe chipuri pe cei care vor să nedreptăţească sau să se destrăbăleze; şi nu numai că poate să devină el însuşi bun ascultător al Evangheliei lui Hristos şi celor care Îl propovăduiesc, ci poate şi să supună Bisericii lui Hristos şi celor care o conduc după [voia] lui Hristos pe cei care nu voiesc să creadă, nu numai prin puterea şi autoritatea pe care au căpătat-o de la Dumnezeu, ci şi prin faptul de a deveni un exemplu pentru cei care le sunt inferiori în toate cele bune. Căci cel stăpânit devine asemănător cu cel care stăpâneşte. Aşadar, toţi au nevoie de sârguire, de

[8] In 5, 44.

silire, de atenţie, dar nu toţi la fel. Căci în cazul celor care se află în slavă, sau în bogăţie, sau stăpânesc, după cum şi în cazul celor care se sârguiesc cu cuvintele şi cu dobândirea a ceea ce pentru ei e înţelepciune, dacă vor să fie mântuiţi, e nevoie de mai multă silire şi sârguinţă, pentru că din fire sunt oarecum mai greu de convins.

5. Lucrul acesta [se vede] limpede din evangheliile lui Hristos citite ieri[9] şi azi[10]. Căci atunci când a fost săvârşită minunea cu Lazăr, [minune] care a arătat în chip lămurit că Cel care o făcuse era Dumnezeu, poporul s-a încredinţat şi a crezut, în vreme ce cei ce aveau atunci puterea, adică cărturarii şi fariseii, atât de departe erau de a crede, încât mai mult s-au înfuriat contra Lui şi au hotărât, sub influenţa minţii lor stricate, să-L dea morţii pe Cel care Se vădea, atât prin cele pe care le grăia, cât şi prin cele pe care le făcea, că este Domn al vieţii şi al morţii. Căci nu poate cineva să spună că faptul că Hristos Şi-a ridicat atunci ochii în sus şi a zis: *Părinte, Îţi mulţumesc Ţie că M-ai ascultat,* le-a devenit un obstacol ca să-L socotească egal cu Tatăl. Pentru că El a adăugat atunci, zicând către Tatăl: *Eu ştiam că întotdeauna Mă asculţi, dar pentru mulţimea care stă împrejur am zis, ca să creadă că Tu M-ai trimis*[11]. Deci ca să-L cunoască pe El că este Dumnezeu, că este din Tatăl şi că lucrează minunile întru nimic opunându-Se Tatălui, ci [făcând toate] după voia Lui, Şi-a ridicat înaintea tuturor ochii către Tatăl, şi a grăit acele lucruri, care arată că Cel care le rosteşte pe pământ este egal cu Tatăl Cel Ceresc şi Preaînalt. Căci după cum atunci când, la început, urma să fie plăsmuit omul, a precedat Sfatul[12], la fel şi acum, în cazul lui Lazăr, urmând să fie replăsmuit omul, a precedat Sfatul. Dar atunci când urma să fie plăsmuit omul, grăind Tatăl către Fiul: *Să facem om*[13], Fiul a fost

[9] Evanghelia din Sâmbăta lui Lazăr, In 11, 1-45.
[10] In 12, 1-18.
[11] In 11, 41-42.
[12] *Cf.* Fc. 1, 26.
[13] Fc. 1, 26.

Cel care L-a ascultat pe Tatăl, şi astfel a fost adus omul la existenţă; acum însă Tatăl este Cel care Îl ascultă pe Fiul Care grăieşte, şi astfel Lazăr a fost din nou adus la viaţă.

6. Vedeţi cât de mare este împreună-cinstirea şi împreună-sfătuirea [Tatălui şi a Fiului]? Căci forma de rugăciune a fost [aleasă] din cauza mulţimii care stătea împrejur, însă cuvintele nu erau ale unei rugăciuni, ci erau [specifice] stăpâniei şi suveranităţii. *Lazăre, ieşi afară!*[14], şi îndată cel mort de patru zile I s-a înfăţişat viu. Dar oare [s-a făcut] aceasta prin porunca Celui viu sau prin rugăciunea Celui ce dă viaţă? El a strigat cu glas mare, şi a făcut aceasta din pricina celor care stăteau împrejur. Căci ar fi putut să îl învieze pe Lazăr nu numai cu o voce stăpânită, ci doar cu voinţa Sa, după cum ar fi putut face [minunea] şi dacă s-ar fi aflat departe, cu piatra aşezată [pe mormânt]. Însă El a venit la mormânt şi a grăit celor care stăteau împrejurul [mormântului], şi ei au ridicat piatra şi au simţit mirosul greu, iar El a strigat cu glas mare şi l-a chemat [pe Lazăr] şi astfel l-a înviat, ca prin propria vedere – căci au văzut, fiindcă stăteau lângă mormânt –, prin propriul miros – căci au simţit mirosul greu al mortului, care era deja de patru zile –, prin propriul [simţ] tactil – prin care, folosindu-se de propriile mâini, prima dată au ridicat piatra de pe mormânt, iar apoi au dezlegat legăturile de pe trupul lui şi ştergarul de pe faţa lui –, şi prin propriile urechi – de vreme ce glasul Domnului a ajuns în urechile tuturor –, să înţeleagă toţi şi să creadă că Acesta este Cel care cheamă cele care nu sunt să fie, Cel care poartă toate cu cuvântul puterii Sale, Cel care face la început numai cu cuvântul toate cele ce sunt din cele care nu sunt.

7. Astfel poporul cel fără răutate, prin toate acestea, a crezut în El, şi nu a avut numai o credinţă tăcută, ci a devenit vestitor al dumnezeirii Lui prin fapte şi prin cuvinte. Căci după învierea lui Lazăr cea de a patra zi, Domnul, găsind un asin, care fusese pregătit de mai înainte de ucenici – după cum spune

[14] In 11, 43.

Evanghelistul Matei[15] – şi şezând pe el, a intrat în Ierusalim, după profeţia lui Zaharia, care de mai înainte a vestit: *Nu te teme, fiica Sionului, că iată, Împăratul tău vine la tine, drept şi mântuitor, blând şi călare pe asin, pe mânzul asinei*[16]. Profetul arată prin aceste cuvinte că El este regele proorocit, Care singur este cu adevărat împăratul Sionului. Căci zice: „Împăratul tău nu este înfricoşător pentru cei care-L văd, şi nu este cineva greu de îndurat şi care face rău, care aduce după sine scutieri şi suliţaşi sau care trage după el mulţime de pedestraşi şi călăreţi, care trăieşte în lăcomie şi cere dăjdii şi biruri, şi slujiri, şi servicii înjositoare şi vătămătoare. Ci semnul Său distinctiv este smerenia şi sărăcia şi puţinătatea. Căci intră călare pe un asin, fără să aducă cu sine vreo mărire omenească. De aceea, El este singurul împărat drept şi Care mântuieşte întru dreptate. Şi El este [singurul] blând, având blândeţea drept însuşirea cea mai de seamă. Căci şi Domnul Însuşi, vorbind despre Sine, spune: *Învăţaţi de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima*[17].

8. Deci, după ce l-a înviat pe Lazăr din morţi, împăratul, călare pe un asin, a intrat apoi în Ierusalim, şi aproape îndată toţi cei din popor – copii, bărbaţi, bătrâni – aşternând pe jos haine şi purtând stâlpări de finic, care sunt semne ale biruinţei, şi întâmpinându-L ca pe Cel care era Făcător de viaţă şi Biruitor al morţii, au căzut la picioarele Lui şi L-au însoţit, cântând într-un glas, nu numai în afara, ci şi înăuntrul îngrăditurilor Templului: *Osana, Fiul lui David, Osana întru cei de sus*[18]. *Osana* este un imn care se înalţă către Dumnezeu, căci tălmăcit înseamnă: *Mântuieşte, Doamne.* Iar adăugirea *întru cei de sus* arată că [Dumnezeu] este cântat nu numai pe pământ şi nu numai de către oameni, ci şi întru cele înalte, de către îngerii cereşti.

9. Ei însă nu numai că Îl cântă astfel şi Îl teologhisesc, ci se şi împotrivesc, prin cele care urmează, judecăţii cărturarilor

---

[15] *Cf.* Mt. 21, 1-11.
[16] Zah. 9, 9; Mt. 21, 5.
[17] Mt. 11, 29.
[18] Mt. 21, 9.

şi a fariseilor, celei de rău voitoare şi luptătoare contra lui Dumnezeu, precum şi pretextelor lor celor ucigaşe. Căci aceia ziceau în chip nebunesc despre El: *Acest om nu este de la Dumnezeu, şi pentru că face multe minuni, dacă-L lăsăm şi nu-L vom omorî, toţi vor crede în El; şi vor veni romanii şi ne vor distruge cetatea şi neamul*[19]. Dar poporul ce zice? *Binecuvântat este Cel care vine întru numele Domnului. Binecuvântată este împărăţia ce vine, a părintelui nostru David*[20]. Prin aceeea că spuneau *binecuvântat este Cel care vine întru numele Domnului,* arătau că [Hristos] este din Dumnezeu şi Tatăl, şi că vine întru numele Tatălui, după cum şi Domnul spune despre El Însuşi: *Pentru că Eu am venit întru numele Tatălui Meu*[21], *şi de la Dumnezeu am ieşit şi am venit*[22]. Iar prin aceea că spuneau *binecuvântată este împărăţia ce vine, a părintelui nostru David*[23] arată că aceasta este împărăţia în care vor crede, conform profeţiei, şi neamurile, şi mai ales romanii. Căci acest împărat nu este doar nădejdea lui Israel, ci şi aşteptarea neamurilor, după profeţia lui Iacov: *Îşi va lega de viţă asinul său* – adică pe poporul cel supus Lui dintre iudei – şi *[va lega] de coarda de viţă mânzul asinei*[24]. Coarda viţei sunt ucenicii Săi, către care zice Domnul: *Eu sunt viţa, voi sunteţi mlădiţele*[25], şi de această coardă Şi-a legat Domnul mânzul asinei, adică pe noul Israel cel dintre neamuri, [neamuri] care după har s-au făcut fii ai lui Avraam. Dacă, aşadar, împărăţia aceasta este nădejdea neamurilor, cum, zic [cei cu stâlpări în mâini], noi care credem în ea, ne vom teme de romani?

10. Astfel, cei care erau prunci nu în felul lor de a gândi, ci în răutate, insuflaţi fiind de Duhul Sfânt, au înălţat Domnului un imn deplin şi desăvârşit, mărturisind că Lazăr era mort de patru zile când Dumnezeu l-a readus la viaţă. Însă

---

[19] In 9, 16; 11, 47-48.
[20] Mc. 11, 9-10.
[21] In 5, 43.
[22] In 8, 42.
[23] Mc. 11, 10.
[24] Fc. 49, 11.
[25] In 15, 5.

cărturarii şi fariseii, văzând astfel de minuni şi astfel de copii strigând în Templu şi zicând: *Osana, Fiul lui David,* s-au umplut de mânie şi au zis către Domnul: *Nu auzi ce spun aceştia?*[26], lucru pe care mai degrabă Domnul trebuia să îl spună atunci către ei, şi anume: „Nu vedeţi, nu auziţi, nu înţelegeţi?". De aceea S-a şi întors către cei care Îl dojeneau că acceptă un imn de laudă care I se cuvine doar lui Dumnezeu, zicându-le: „Da! Îi aud pe cei înţelepţiţi de Mine în chip nevăzut şi [aud] cele spuse de ei despre Mine". *Iar dacă vor tăcea aceştia, pietrele vor striga*[27]. Voi însă niciodată n-aţi cunoscut bine cuvântul acela profetic, că *din gura pruncilor şi a celor ce sug Ţi-ai pregătit laudă*[28]. Căci şi aceasta era [semnul] unei mari minuni, ca cei simpli şi copiii şi cei neînvăţaţi să teologhisească în chip desăvârşit despre Dumnezeu Care S-a făcut om pentru noi, înălţând imn îngeresc din gurile lor. Căci după cum îngerii, la naşterea Domnului, au psalmodiat: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace*[29], la fel şi aceştia acum, la intrarea Domnului, înalţă acelaşi imn, zicând: *Osana, Fiul lui David, Osana, întru cei de sus*[30].

11. Dar să fim şi noi prunci cu răutatea, şi tineri, şi bătrâni, şi conducători şi cârmuiţi, ca să luăm putere de la Dumnezeu şi să înălţăm trofeu, şi să purtăm semnele biruinţei, nu numai împotriva patimilor celor rele, ci şi împotriva văzuţilor şi nevăzuţilor vrăjmaşi, şi din această pricină să găsim ajutor la vreme potrivită[31]. Căci mânzul cel tânăr, pe care Domnul a socotit vrednic să stea călare pentru noi, fiind unul, a închipuit supunerea neamurilor faţă de El, neamuri din care suntem cu toţii, şi cârmuitori, şi cârmuiţi deopotrivă.

12. Aşadar, după cum în Hristos Iisus nu este nici parte bărbătească, nici parte femeiască, nici elin, nici iudeu, ci toţi

---

[26] Mt. 21, 15-16.
[27] Lc. 19, 40.
[28] Ps. 8, 2; Mt. 21, 16.
[29] Lc. 2, 14.
[30] Mt. 21, 9.
[31] Evr. 4, 16.

sunt una[32], după dumnezeiescul apostol, la fel, în El nu este nici cârmuitor, nici cârmuit, ci toţi, prin harul Lui, una suntem, prin credinţa în El, şi aparţinem unui singur trup, [cel] al Bisericii Sale, având-L pe El ca singur Cap. Şi am fost adăpaţi într-un singur duh[33], prin harul Preasfântului Duh, şi toţi am primit un singur botez, şi una este nădejdea în toţi, şi un singur Dumnezeu avem, *Care este peste toate, şi prin toate şi întru noi toţi*[34]. Să ne iubim, aşadar, unii pe alţii, să ne răbdăm şi să ne îngrijim unii pe alţii, ca unii care suntem mădulare unii altora. Căci semnul că suntem ucenicii Lui, după cum Însuşi Domnul a spus, este dragostea[35]. Iar moştenirea părintească, pe care ne-a lăsat-o [Domnul] când a plecat din lumea aceasta, este [tot] dragostea. Şi ultima rugăciune pe care ne-a dat-o când S-a înălţat la Tatăl Său întăreşte dragostea noastră reciprocă[36].

13. Să ne sârguim, aşadar, să fim împlinitori ai rugăciunii celei către Tatăl, şi să nu lepădăm moştenirea cea de la El şi nici semnul pe care ni l-a dat, ca să nu lepădăm mai apoi vrednicia de fii, binecuvântarea [Sa] şi [starea] de ucenici ai Săi, şi să cădem atunci din nădejdea cea făgăduită şi să fim aruncaţi afară din cămara de nuntă cea duhovnicească. Aşa după cum, înainte de Pătimirea Sa cea mântuitoare, nu numai poporul îşi aşternea hainele înaintea Domnului Care intra în Ierusalimul cel de jos, ci şi cei care erau cu adevărat cârmuitorii popoarelor – şi mă refer la apostoli –, la fel şi noi, cârmuitori şi cârmuiţi deopotrivă, să ne aşternem hainele noastre cele înnăscute, supunând duhului carnea noastră şi voile sale, ca nu numai să ne învrednicim a vedea şi a ne închina mântuitoarei Pătimiri a lui Hristos, ci să ne şi bucurăm de împărtăşirea

---

[32] *Cf.* Gal. 3, 28.

[33] Este un singur trup, un singur cap şi un singur duh. Suntem mădulare ale acestui organism viu, Biserica, care are şi trup, şi duh, şi care se dezvoltă în împreună participare la viaţa întregului.

[34] Ef. 4, 6.

[35] *Cf.* In 13, 35.

[36] *Cf.* In 13, 33-35.

de El. *Căci,* zice apostolul, *dacă am fost altoiţi pe El prin asemănarea morţii Lui, atunci e lucru clar că vom fi [părtaşi] şi ai învierii Lui*[37].

14. Pe care fie ca toţi să o dobândim, cu harul şi cu iubirea de oameni ale Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, dimpreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Duhul cel de viaţă făcător, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

[37] Rom. 6, 5.

Omilia a XVI-a

Despre iconomia cea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos şi despre cele dăruite prin ea celor care cred cu adevărat în El; şi că Dumnezeu, deşi îl putea elibera pe om în multe feluri din tirania diavolului, a preferat mai degrabă să se folosească de această iconomie. Rostită în Sâmbăta cea Mare

1. Cuvântul lui Dumnezeu Cel mai înainte de veci, necuprins şi atotputernic şi Fiul Cel atotputernic putea fără îndoială să-l izbăvească pe om din mortalitate şi din robia diavolului şi fără înomenirea Sa, căci El *poartă toate cu cuvântul puterii Sale*[1] şi toate se supun autorităţii Lui celei dumnezeieşti, şi, după Iov, *pe toate le poate şi nimic nu-I este cu neputinţă*[2], pentru că puterea zidirii nu se poate opune autorităţii Ziditorului şi nimic nu este mai puternic decât Atotputernicul. Dar modul cel mai potrivit pentru firea şi slăbiciunea noastră şi cel mai corespunzător pentru Cel care lucra a fost cel prin înomenirea Cuvântului lui Dumnezeu, pentru că acest [fel] are împreună cu el şi dreptatea, fără de care nimic nu se săvârşeşte de către Dumnezeu. Căci, după profetul psalmist, *drept este*

[1] Evr. 1, 3.
[2] Iov. 42, 2.

Dumnezeu şi a iubit dreptăţile[3], *şi nu este nedreptate în El*[4]. Dar pentru că la început omul a fost părăsit cu dreptate de Dumnezeu, pentru că el însuşi L-a părăsit mai întâi, şi alergând de bunăvoie la începătorul răului, şi ascultând de cel care-l sfătuia cu vicleşug cele contrare, i-a fost predat cu dreptate, şi astfel prin pizma celui rău şi prin dreapta îngăduinţă a Celui Bun, a intrat moartea în lume – care, din pricina răutăţii excesive a începătorului răului, a devenit îndoită; căci cu concursul lui se săvârşeşte nu numai moartea naturală, ci şi cea [veşnică], plină de silă –, aşadar, pentru că am fost predaţi cu dreptate robiei diavolului şi mortalităţii, trebuia neapărat ca şi întoarcerea neamului omenesc la libertate şi viaţă să fie săvârşită de Dumnezeu cu dreptate.

2. Dar nu numai omul a fost predat de dreptatea dumnezeiască celui zavistnic, ci şi diavolul însuşi a lepădat de la sine dreptatea, devenind în chip nedrept iubitor al autorităţii şi al suveranităţii[5], sau mai degrabă al tiraniei, şi luptându-se cu dreptatea, şi-a folosit puterea contra omului. Prin urmare, I-a plăcut lui Dumnezeu ca diavolul să fie răpus mai întâi prin dreptate, împotriva căreia se lupta mereu, iar mai apoi cu puterea [Lui], prin învierea şi judecata viitoare. Căci aceasta este ordinea cea mai bună: ca puterii să-i preceadă dreptatea; şi acesta este lucrul unei stăpâniri cu adevărat bune şi dumnezeieşti, şi nu tiranice, ca puterea să urmeze dreptăţii.

3. Căci după cum cel ce de la început a fost ucigător de oameni[6] a fost ridicat împotriva noastră de pizmă şi ură, la fel şi Începătorul vieţii a fost mişcat pentru noi de preaplinul iubirii Sale de oameni şi al bunătăţii [Sale][7]. Şi după cum acela în chip nedrept a iubit pierderea făpturii lui Dumnezeu, la fel şi Făcătorul a iubit în chip drept mântuirea celui plăsmuit.

---

[3] Ps. 10, 7.
[4] Ps. 91, 15.
[5] Stăpânirii de unul singur.
[6] *Cf.* In 8, 44.
[7] *Cf.* In 15, 13.

Şi aşa cum acela, prin nedreptate şi viclenie, a lucrat biruinţa pentru el însuşi şi căderea omului, tot aşa şi Izbăvitorul, cu dreptate şi înţelepciune, a lucrat înfrângerea definitivă a începătorului răului şi înnoirea făpturii Lui. Aşadar, Dumnezeu a lăsat mai întâi deoparte ceea ce putea, ca să lucreze prima dată ceea ce trebuia. Iar de aici dreptatea a devenit şi mai strălucită, ca una ce a fost preferată de Cel care are o putere de nebiruit. Iar oamenii trebuiau să înveţe să arate dreptatea prin fapte aici, în vremea mortalităţii, pentru ca în vremea nemuririi, luând puterea, să o aibă fără să o mai poată pierde.

4. Pe lângă acestea, trebuia ca biruitorul să fie biruit de firea [noastră cea] biruită şi înşelătorul să fie înşelat. De aceea trebuia şi era nevoie să se nască un om care să nu fi gustat păcatul. Dar acest lucru era dintre cele cu neputinţă[8]. Căci, spune Scriptura, *niciun om nu e fără de păcat, chiar de-ar fi o singură zi viaţa lui*[9], şi *cine se va lăuda că are inima curată?*[10], şi *nimeni nu este fără de păcat, fără numai Unul Dumnezeu*[11]. De aceea Dumnezeu Cuvântul, Cel din Dumnezeu, Care e din veci din El, dar e şi în El – căci nu este cu putinţă a cugeta că Dumnezeu [a fost] vreodată fără Cuvânt –, fiind împreună cu Acesta un singur Dumnezeu (căci nici strălucirea soarelui nu este o altă lumină pe lângă soare şi nici raza soarelui nu este un alt soare pe lângă soarele cel unul), de aceea, aşadar, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu Cel singur fără de păcat Se face Fiu al Omului, neschimbat după dumnezeire, fără prihană după umanitate, după cum de mai înainte a mărturisit Isaia zicând: *Care Singur n-a făcut păcat şi viclenie nu s-a aflat în gura Lui*[12]. Şi nu numai aceasta, ci El este şi singurul Care nu a fost zămislit în fărădelegi şi nu a fost născut în păcate, după cum dă mărturie David în psalmi despre sine însuşi, sau mai degrabă despre

---

[8] *Cf.* Iov 14, 4.
[9] Iov 14, 5.
[10] Pilde 20, 9.
[11] Mt. 19, 17; Mc. 10, 8.
[12] Is. 53, 9; I Pt. 2, 22.

tot omul[13]. Căci răscoala cărnii, fiind fără voia noastră şi luptându-se în chip vădit cu legea minţii, chiar dacă este făcută sclavă cu forţa de către cei cu minte[14] şi e îngăduită [de către aceştia] doar pentru facerea de copii, totuşi aduce după ea osânda cea de la început, fiind şi numindu-se stricăciune şi născând fără îndoială spre stricăciune, şi fiind o mişcare pătimaşă a celui care nu cunoaşte cinstea pe care a primit-o firea noastră de la Dumnezeu, ci s-a asemănat dobitoacelor.

5. De aceea Dumnezeu nu doar [a venit] între oameni, ci Se naşte, potrivit profeţiilor, dintr-o Fecioară sfântă şi mai înaltă decât gândurile cele prihănite ale cărnii, [dintr-o] Fecioară a cărei zămislire a adus-o venirea Duhului Sfânt[15], şi nu pofta cărnii[16], şi care a fost precedată de o bunăvestire şi de credinţa în venirea lui Dumnezeu, iar nu de o consimţire şi o experienţă a unei pofte pătimaşe. Căci fiind aceasta întru totul înlăturată, Fecioara cea nepătată a zis, în rugăciune şi în bucurie duhovnicească, către îngerul cel binevestitor: *Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău*[17], şi zămislind, a născut astfel încât Biruitorul diavolului, om şi Dumnezeu-Om fiind, să-şi tragă [din ea] doar rădăcina neamului, dar nu şi a păcatului[18]. Pentru că El singur dintre toţi nu a fost zămislit în fărădelegi[19], nici nu s-a născut în păcate, adică prin pofta cărnii[20], prin patimă şi prin cugetările cele întinate ale firii mânjite în urma călcării [poruncii], ca să fie cu desăvârşire curat şi nepângărit şi în ceea ce priveşte [firea] asumată – din acest motiv neavând nevoie de curăţiri pentru Sine, ci primind toate în chip înţelept pentru noi –, şi aşa să se facă un Adam cu adevărat nou şi să

[13] *Cf.* Ps. 50, 6.
[14] Termenul se referă şi la *castitatea conjugală*.
[15] *Cf.* Lc. 1, 35.
[16] *Cf.* In 1, 13.
[17] Lc. 1, 38.
[18] *Cf.* Evr. 4, 15.
[19] *Cf.* Ps. 50, 6.
[20] *Cf.* In 1, 13.

rămână cu adevărat nou şi tare şi neînvechindu-se deloc, şi să-l rezidească din nou pe Adam cel vechi, în Sine şi prin Sine, şi să-l păstreze veşnic tânăr, ca unul care e puternic să scuture de la sine pentru totdeauna învechirea. Căci şi acela, întâiul Adam, a fost zidit la început de Dumnezeu fără pată, şi a fost tânăr până când, supunându-se de bunăvoie diavolului şi întorcându-se către plăcerile cărnii şi căzând în întinăciunea păcatului, s-a învechit şi a căzut în ceea ce era potrivnic firii.

6. De aceea şi Stăpânul îl înnoieşte în chip minunat nu numai cu mâna, ci îl şi ţine la Sine, nu doar luând firea omenească şi ridicând-o din cădere, ci şi îmbrăcând-o în chip negrăit, unindu-Se cu ea în chip nedespărţit şi născându-Se în acelaşi timp Dumnezeu şi om dintr-o femeie – ca să ia firea aceea plăsmuită de El şi furată de uneltirea celui rău –, dar [luând-o] din fecioara aceea –, ca nou să îl facă pe om. Căci dacă ar fi fost din sămânţă, nu ar mai fi fost om nou, nu ar mai fi fost începător şi dătător al vieţii celei noi şi nicidecum învechite. Nici nu ar fi putut, dacă era din partea cea veche, să primească în Sine plinătatea dumnezeirii celei neprihănite şi să facă trupul izvor nesecat de sfinţenie, astfel încât să spele prin prisosul puterii întinăciunea strămoşilor acelora şi să fie de ajuns spre sfinţire tuturor celor de după. De aceea, nu înger, nici om, ci Însuşi Domnul astfel a binevoit, din mila [Sa], ca să ne mântuiască şi să ne plăsmuiască din nou, rămânând Dumnezeu în chip neschimbat, dar venind om desăvârşit la noi.

7. Se naşte, aşadar, dintr-o Fecioară sfântă Singurul Om din veac nevinovat, singurul care nu merita în niciun fel să fie părăsit de Dumnezeu. *Şi înainte să cunoască răul, alege binele*[21], conform profeţiei, şi trăieşte o viaţă întru totul lipsită de păcat, nici în ceea ce priveşte această [viaţă] nefiind găsit că merită cu dreptate să fie părăsit de Dumnezeu, fiindcă nici El Însuşi nu L-a părăsit pe Dumnezeu călcând [porunca] aşa cum a făcut Adam cel dintâi, [ci] făcându-Se împlinitor a toată porunca

[21] Is. 7, 16.

dumnezeiască şi a toată legea dumnezeiască, şi ca urmare fiind liber, pe bună dreptate, de robia diavolului. Iar astfel este biruit de către om diavolul care la început îl biruise pe om. Şi cel care a biruit firea cea zidită după chipul lui Dumnezeu – şi de aceea se lăuda foarte – este doborât din înălţare, şi omul este replăsmuit şi [ridicat] din moartea cea sufletească, cea cu adevărat [moarte]; din moartea de care a murit îndată ce a gustat din lemnul cel oprit; de moartea cu care au fost ameninţaţi Adam şi Eva de Dumnezeu înainte de neascultare, atunci când zice către ei: *În clipa în care veţi mânca din pom, cu moarte veţi muri*[22]. Căci la moartea trupului am fost osândiţi [abia] după neascultare, atunci când Dumnezeu i-a spus lui Adam: *Pământ eşti şi în pământ te vei întoarce*[23]. Căci după cum părăsirea trupului de către suflet şi separarea sufletului de trup este moartea trupului, la fel şi părăsirea sufletului de către Dumnezeu şi separarea Acestuia de suflet este moartea sufletului, chiar dacă într-alt fel [sufletul] rămâne nemuritor. Pentru că, despărţit de Dumnezeu, sufletul devine urât şi de nici un folos, mai mult decât trupul cel mort, [şi] nu se descompune precum acela după moarte, pentru că nu îşi are existenţa din compunere.

8. Lucrul acesta ar putea fi văzut şi la corpurile cu totul neînsufleţite. Căci părţile din ele care sunt cele mai simple sunt şi mai stabile. De aceea, sufletul raţional care se separă de Dumnezeu nu suferă doar încetarea lucrării spre bine, ci devine lucrător împotriva sa însuşi, prin înclinarea spre cele mai rele, până când, trăind nenorocitul astfel, fără să se întoarcă [la Dumnezeu], [i se întâmplă] acum separarea de trup, iar la vremea judecăţii este predat legăturii celei de nedezlegat şi de nesuportat a pedepsei celei veşnice, pe care Dumnezeu a gătit-o diavolilor şi îngerilor lui[24]. Căci aceştia toţi, chiar dacă sunt lucrători ai răutăţii, sunt morţi, pentru că din pricina răutăţii,

[22] Fc. 2, 17.
[23] Fc. 3, 19.
[24] *Cf.* Mt. 25, 41.

Dumnezeu, pe bună dreptate, i-a lipsit de viaţa cea adevărată. Primul care a suferit această moarte a fost Satan, pentru că pe bună dreptate a fost părăsit de Dumnezeu din pricina neascultării[25], [şi care mai apoi] ne-a făcut părtaşi şi pe noi acestei [morţi], trăgându-ne prin sfatul cel răuvoitor către neascultare. Dar Hristos a răscumpărat firea noastră din această moarte, arătând în viaţa Lui omenească toată buna ascultare, prin fapte.

9. Era însă de neapărată trebuinţă să facă nemuritoare nu numai firea omenească, care şi-a luat existenţa în El, ci şi neamul omenesc, şi să-l călăuzească spre împărtăşirea acestei vieţi [a sufletului], care la vremea potrivită să procure şi trupului viaţa veşnică, după cum moartea aceea a sufletului a adus moartea şi trupului. De aceea era foarte necesar şi de folos să se vădească iconomia aceasta şi să fie pusă înainte, spre imitare, petrecerea Lui. Căci a fost [un timp] în care Dumnezeu era văzut şi stătea înainte spre imitare, atât pentru om, cât şi pentru îngerii cei buni. Dar pentru că am căzut din vederea aceea, aruncându-ne [noi] pe noi înşine undeva jos, Dumnezeu, din iubirea Sa de oameni cea mai presus de toate, coboară din înălţime, nicidecum ieşind din dumnezeirea Lui, şi, petrecând cu noi, Se propune ca pildă de reîntoarcere către viaţă.

10. Însă nu numai aceasta, ci Se face şi Învăţător al nostru, arătându-ne prin cuvânt [calea] care duce la viaţă şi încredinţând cuvântul învăţăturii cu minuni foarte mari. Şi firea omenească este astfel îndreptăţită, ca una ce nu are de la sine răutatea, dar este îndreptăţit şi Dumnezeu, ca Unul care nu e cauză şi făcător al niciunei răutăţi. Căci dacă nu s-ar fi înomenit Cuvântul cel împreună veşnic cu Tatăl, ar fi părut că păcatul este în om prin fire, căci din veac nu a fost niciun om fără de păcat, şi s-ar fi putut întâmpla să se treacă asupra Ziditorului reproşul că nu este Ziditor al celor bune, că El Însuşi nu este bun, ba încă şi că e judecător nedrept, ca unul care în

[25] *Cf.* Is. 14, 12; Lc. 10, 18; Apoc. 12, 9.

chip nedrept l-a osândit pe omul pe care El Însuşi l-a făcut vrednic de osândă. De aceea Dumnezeu ia firea omenească, pentru ca să arate cât de mult e în afara păcatului [firea] şi cât e de curată, încât poate să se unească cu El după ipostas şi să fie veşnic împreună cu El, în chip nedespărţit, şi ca să vestească astfel tuturor prin faptă că Dumnezeu e bun şi drept, făcător al celor bune şi stăpânitor al unei judecăţi drepte. Căci, când Satan şi îngerii cei împreună răzvrătiţi cu el au căzut din cer, a fost cu putinţă să se înţeleagă, de la îngerii care şi-au păzit starea lor, că răul nu este în îngeri prin fire, ci mai degrabă că binele este în ei prin fire, iar că Cel care i-a zidit este firea bunătăţii, şi că Satana a fost osândit cu dreaptă judecată de El la întuneric veşnic, ca unul care a devenit el însuşi pentru sine creator al răutăţii, prin abaterea de la rău. Însă atunci când a căzut Adam prin abaterea de la bine la rău, nu a [mai] rămas nimeni neschimbabil spre rău, şi nici nu s-a [mai] arătat după Adam [cineva neaplecat spre rău].

11. De aceea S-a arătat Hristos ca un nou Adam, Care, după Isaia, *păcat nu a făcut*[26], nici nu a gândit, şi cu atât mai mult nici nu a grăit, căci *nu s-a aflat vicleşug în gura Lui*[27]. Nu a spus *din gura Lui*, ci *în gura Lui*, ca să arate clar ireproşabilitatea cugetărilor Sale, după cum spune şi în altă parte că *înainte de a cunoaşte răul, a ales binele*[28]. Şi astfel S-a îndreptăţit Dumnezeu, după cum s-a spus, şi S-a arătat cu adevărat bun şi făcător de lucruri bune, din moment ce S-a făcut om fără de păcat şi S-a arătat în Hristos curăţia care fusese sădită de El în firea omenească.

12. Aşadar, pentru că această negrăită iconomie trebuia arătată şi propusă în chip deschis, este trimis de Dumnezeu din pustie Ioan, cel care poartă numele de Înaintemergătorul, botezându-i pe cei care veneau [la el] şi vestindu-i să fie gata să creadă în Cel care vine, despre Care zice că îi va boteza *cu Duh*

[26] Is. 53, 9.
[27] Is. 53, 9; I Pt. 2, 22.
[28] Is. 7, 16.

Sfânt şi cu foc[29], dar şi că e cu atât mai mare decât el pe cât este mai presus Duhul Sfânt decât apa[30]. Căci dă mărturie despre El că este Stăpân şi Făcător al universului, având în puterea Sa îngerii şi oamenii, iar oamenii toţi sunt ţarina Sa raţională, şi că Cel care vine are în mâna şi în puterea Sa lopata acestei ţarini[31], adică puterile cele slujitoare. Dar Înaintemergătorul Domnului nu dă mărturie doar de la sine că Cel care vine este aşa, ci arată că şi Isaia de mai înainte L-a vestit ca Domn, iar pe sine se arată ca slugă trimisă ca să vestească mai înainte venirea Aceluia şi să-i îndemne pe cei care cred să fie gata de primire, zicând [cuvintele lui Isaia]: *Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie: pregătiţi calea Domnului*[32].

13. El însă dă mărturie şi despre faptul că [Acesta] era şi înainte de zămislirea şi naşterea lui: *A fost înaintea mea, pentru că mai înainte de mine era*[33], chiar dacă zămislirea Acestuia şi naşterea Lui au fost mai târziu, după cea a lui Ioan. Aşadar, dacă a fost *înainte*, dar nu a fost după trup, înseamnă că a existat şi înainte de [a avea] trup. Continuând, mărturiseşte despre El că este şi Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii[34], vestind de mai înainte jertfa şi junghierea Lui pentru iertarea păcatelor noastre[35]. Dă mărturie însă şi că Acesta este Cel Preaînalt, şi că Se pogoară din ceruri şi are putere nemărginită, ca Unul care ia în chip nemăsurat pe Duhul de la Tatăl[36]. Şi celor care cred în El le făgăduieşte viaţă veşnică, în timp ce pe cei ce nu cred îi ameninţă cu mânia cea de neocolit a lui Dumnezeu[37]. Căci, fiind întrebat de ucenicii lui, răspunde despre sine că

---

[29] Mt. 3, 11.
[30] *Cf.* Mt. 3, 11.
[31] *Cf.* Mt. 3, 12.
[32] Is. 40, 3; In 1, 23.
[33] In 1, 15.
[34] *Cf.* In 1, 29.
[35] *Cf.* I In 2, 2.
[36] *Cf.* In 3, 34.
[37] *Cf.* In 3, 36.

Acela trebuie să crească, iar eu să mă micşorez[38]. Şi arătând motivul pentru care nu numai el, ci şi toate sunt mai prejos decât Acela, pe cât de jos este pământul de ceea ce este mai presus de ceruri, zice: *Cel care vine de sus este deasupra tuturor*[39], fiind mai presus de toate şi păstrând superioritatea Tatălui ca un Fiu iubit. Şi iarăşi [zice]: *Tatăl iubeşte pe Fiul şi toate le-a dat în mâna Lui. Cel care crede în Fiul are viaţă veşnică, iar cel care nu ascultă de Fiul nu va vedea viaţa, ci mânia lui Dumnezeu va rămâne peste El*[40].

14. Aşadar, vine Hristos la botez, pe de o parte, din ascultare faţă de Cel care l-a trimis pe Ioan – după cum El Însuşi zice: *Că aşa se cuvine noi să plinim toată dreptatea*[41] –, iar pe de altă parte, pentru propria Sa arătare, precum şi ca să înceapă călăuzirea cea mântuitoare, şi să-i facă să creadă pe cei care[-L] urmează şi se botează, după cum El Însuşi a arătat şi a poruncit, că se dă Duh Sfânt, şi că prin El Însuşi botezul se face leac curăţitor al întinăciunilor care s-au amestecat în noi în urma naşterii şi vieţii pătimaşe. Căci chiar dacă El Însuşi ca om nu avea nevoie de curăţire, fiind născut dintr-o Fecioară neprihănită şi [trăind] o viaţă afară de orice păcat, totuşi, pentru că S-a născut pentru noi, pentru noi Se şi curăţeşte.

15. Este botezat, aşadar, de către Ioan, şi când iese din apă se deschid cerurile pentru El şi de acolo se face auzit glasul Tatălui: *Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit*[42]. Şi Duhul lui Dumnezeu coboară peste El ca un porumbel, arătând celor care erau prezenţi pe Cel mărturisit de sus. Şi aşa Se arată Acela că este Fiu adevărat, iar Tatăl Cel din ceruri Se arată că este Tată adevărat, şi Se arată şi Duhul Sfânt, Care purcede din Tatăl în ceea ce priveşte existenţa şi Se odihneşte în Fiul Cel adevărat al Tatălui. Iar în apa botezului se sălăşluieşte

[38] In 3, 30.
[39] In 3, 31.
[40] In 3, 35-36.
[41] Mt. 3, 15.
[42] Mt. 3, 17.

harul Său Însuşi, al Tatălui Său şi al Duhului, pentru ca sădit [acest har] în cei care se vor boteza mai apoi ca şi El, să-i nască din nou în chip dumnezeiesc, să-i reînnoiască şi să-i replăsmuiască în chip tainic, ca să nu mai fie din Adamul cel vechi şi să-şi tragă blestemul de acolo, ci să îşi aibă naşterea din Adamul cel nou şi să aibă binecuvântarea de aici, nemaifiind copii ai cărnii, ci copii ai lui Dumnezeu, *care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu*[43], prin Iisus Hristos, *s-au născut*.

16. Şi chiar dacă, spre exerciţiu, spre încercare, spre îndreptare, spre înţelegerea mizeriei acestui veac, încă mai sunt îngreuiaţi de povara care îi trage în jos a cărnii celei supuse stricăciunii, dar în chip nevăzut [ei] sunt îmbrăcaţi în Hristos[44], pentru ca, dacă se străduiesc, să poată dobândi de aici felul Lui de a petrece, iar după dezlegarea din cele de aici să se împărtăşească de fericirea, strălucirea şi nestricăciunea Lui. Căci după cum prin unul singur, prin Adam, pedeapsa morţii a trecut prin strămoşi la cei născuţi după el, la fel, din Unul, din Cuvântul cel dumnezeiesc-omenesc, harul vieţii veşnice şi cereşti trece la toţi cei născuţi din nou din El[45]. De aceea cerul este deschis pentru aceştia, şi îi va primi la vremea cuvenită, dacă, crescând în credinţa în El şi în dreptatea cea din credinţă, devin moştenitori ai lui Dumnezeu, după cum au şi luat putere, şi împreună moştenitori ai lui Hristos, împărtăşindu-se de viaţa Lui cea fără de prihană şi de nemurirea Lui, fiind împreună cu El în chip nedespărţit şi bucurându-se de slava Aceluia[46]. Căci mai înainte cerul era închis pentru noi şi eram fiii mâniei[47], care este dreapta părăsire a lui Dumnezeu pentru păcatul şi neascultarea noastră. Dar datorită lipsei de păcat şi a bunei ascultări de Dumnezeu a firii noastre în Hristos[48], noi, cei alipiţi de Hristos,

---

[43] In 1, 13.
[44] *Cf.* Gal. 3, 27.
[45] Rom. 5, 12-15; *Cf.* I Cor. 15, 21-22.
[46] *Cf.* Rom. 8, 17-18.
[47] *Cf.* Ef. 2, 3.
[48] *Cf.* Rom. 5, 12.

am devenit copiii bunăvoinţei şi fii iubiţi, şi cerul ni s-a deschis, pentru ca şi peste noi să coboare Duhul lui Dumnezeu şi să rămână întru noi, şi prin El să fim ridicaţi la vremea potrivită la ceruri, când Cel care L-a ridicat pe Hristos din morţi va face vii şi trupurile noastre cele moarte, prin Duhul Său Care locuieşte în noi[49], schimbând trupul smereniei noastre şi făcându-l asemenea trupului slavei lui Hristos[50], prin care ne-am îmbogăţit cu nemurirea şi am fost din nou chemaţi în ceruri, firea noastră fiind aşezată pe tron în ceruri, de-a dreapta măreţiei, mai presus de toată începătoria şi stăpânia[51].

17. O, adâncul bogăţiei şi al înţelepciunii şi al dumnezeieştii iubiri de oameni[52]! Aşa a ştiut Dumnezeu să schimbe în chip neasemuit spre ceea ce e mai bun, cu iubirea de oameni, prin înţelepciunea şi puterea care sunt la El, alunecările cele din abaterea noastră cea de bunăvoie. Căci dacă Fiul lui Dumnezeu nu ar fi coborât din ceruri, am fi fost fără nădejde în ce priveşte urcarea la cer. Dacă Acesta nu S-ar fi întrupat, dacă nu ar fi pătimit în trup, dacă nu ar fi înviat şi nu ar fi fost înălţat pentru noi, nu am fi cunoscut preaplinul iubirii lui Dumnezeu pentru noi. Dacă nu S-ar fi întrupat pentru noi şi nu ar fi suferit Pătimirea, pe când încă eram noi întru necredinţă, nu ne-am fi ţinut departe de ridicarea [mândriei] care coboară, fiind noi înălţaţi atât de sus de El. Ajungând însă acum atât de sus, nimic dând de la noi, să rămânem în smerenie, şi privind cu înţelegere spre măreţia făgăduinţei şi a facerii de bine, să devenim mereu mai smeriţi, [căci] de aici este mântuirea.

18. Aşadar, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om ca să arate la ce înălţime ne va ridica pe noi, ca să nu ne înălţăm ca şi cum de la noi înşine am fi răsturnat înfrângerea; ca, îndoit fiind, să fie cu adevărat Mijlocitor, armonizând fiecare parte prin cealaltă; ca să dezlege legătura păcatului; ca să cureţe întinăciunea

[49] *Cf.* Rom. 8, 11.
[50] *Cf.* Filip. 3, 21.
[51] *Cf.* Ef. 1, 21.
[52] *Cf.* Rom. 11, 33.

cea din unirea cărnii[53]; ca să arate dragostea lui Dumnezeu pentru noi; ca să arate în ce adânc de rele am căzut, încât a fost nevoie de întruparea lui Dumnezeu; ca să ni se facă pildă de smerenie, pe care o are carnea şi Pătimirea Lui, şi leac tămăduitor al mândriei; ca să arate bună firea noastră cea zidită de Dumnezeu; ca să devină începător şi garanţie a învierii şi a vieţii veşnice, dezlegând deznădejdea; ca, făcându-Se fiu al Omului şi împărtăşindu-Se de mortalitate, să-i facă pe oameni fii ai lui Dumnezeu şi părtaşi nemuririi dumnezeieşti; ca să arate că firea omului, spre deosebire de toate [celelalte] creaturi, a fost zidită după chipul lui Dumnezeu, căci atât de mare a fost înrudirea ei cu Dumnezeu, încât a putut să se unească cu El într-un singur ipostas; ca să cinstească trupul, şi încă un trup muritor, pentru ca duhurile cele mândre să nu creadă ele însele, sau să fie crezute că trebuie să fie preferate omului, şi să fie făcute dumnezei din pricina necorporalităţii şi a părutei nemuriri; ca să unească cele separate prin fire, [adică] pe oameni şi pe Dumnezeu, devenind El Însuşi mijlocitor, [El] Cel îndoit în fire. Şi ce trebuie să spunem mai mult? Dacă nu S-ar fi întrupat Cuvântul lui Dumnezeu, Tatăl nu S-ar fi arătat cu adevărat Tată, nici Fiul nu S-ar fi arătat cu adevărat Fiu, nici Duhul Sfânt nu S-ar fi arătat ieşind şi El din Tatăl; Dumnezeu nu [ar mai fi fost contemplat] în fiinţă şi ipostase, ci doar ca energie văzută în creaturi, aşa după cum ziceau de demult înţelepţii ajunşi nebuni şi cum zic acum cei care gândesc ca Varlaam şi Achindin.

19. Aşadar, din aceste motive S-a arătat Domnul pe Sine şi iconomia Lui, cum v-am spus pe cât ne-a fost cu putinţă. L-a arătat însă şi pe Tatăl ca fiind cu adevărat Tatăl Cel Preaînalt. Şi le arată celor care vor, atât celor care erau în timpul Său, cât şi celor care aveau să fie după, reîntoarcerea către [Tatăl], îndemnând, chemând şi povăţuind prin felul său de a petrece, prin învăţătura Sa, prin facerea de minuni şi prin profeţia Lui,

[53] Poate face referire la unirea sexuală.

sau mai degrabă prin înțelepciunea și cunoașterea cea cu adevărat dumnezeiască și mai presus de fire, căreia nimic nu-i este necunoscut, nici din cele viitoare, nici din cele care acum în chip ascuns se mișcă în adâncul inimilor. Era nevoie deci ca cei ascultători să fie liberi de robia diavolului. Căci, pentru că omul fusese predat captivității acestuia, experimentând mânia dumnezeiască – iar mânia este dumnezeiască dreaptă lipsire de bine –, trebuia ca [Acesta] să Se împace cu neamul [omenesc]. Căci nu era posibil să fie eliberat în alt fel din robia aceea.

20. Așadar, era nevoie de o jertfă care să Îl împace pe Tatăl Cel Preaînalt, iar pe noi, cei întinați prin părtășia cu cel rău, să ne sfințească. Era nevoie deci de o jertfă curățitoare și, prin urmare, curată, dar și de un preot care să fie și el curat și fără de păcat[54]. Și aveam nevoie nu numai de învierea sufletului, ci și a trupului, și aceasta [nu numai pentru noi,] ci și pentru cei care vor fi mai târziu, în timp. Trebuia, așadar, ca libertatea și învierea acestea nu doar să ne fie dăruite, ci să fie și garantate. Și pe lângă aceasta [trebuiau garantate] și înălțarea și petrecerea cea nesfârșită în ceruri. Iar de toate acestea aveau nevoie nu doar cei care erau pe atunci și cei care vor urma, ci cu mult mai mult cei născuți din veac în neam[ul omenesc], și care erau în iad, cu mult mai mulți decât cei care vor fi, și cu mult mai mulți decât cei care aveau să creadă și să se mântuiască. De aceea, cred, a și venit Hristos la plinirea veacurilor. Trebuia, așadar, ca și celor din iad să li se vestească Evanghelia și să li se arate această mare iconomie, și să li se dea eliberarea definitivă de demonii care îi țineau captivi, și să li se dea și sfințirea și făgăduințele viitoare. Trebuia, așadar, cu tot dinadinsul, ca Hristos să coboare la iad[55], dar toate acestea [trebuiau făcute] cu dreptate, fără de care nimic nu se săvârșește de către Dumnezeu.

---

[54] *Cf.* Evr. 4, 15.
[55] *Cf.* I Pt. 3, 19.

21. Pe lângă toate cele spuse, era nevoie şi ca înşelătorul să fie înşelat în chip drept şi să piardă bogăţia pe care a jefuit-o şi pe care a câştigat-o prin înşelăciune, şi să fie biruită cu înţelepciune răutatea cu care continua să se laude începătorul răutăţii. Această laudă nu ar fi lepădat-o dacă ar fi fost zdrobit de puterea dumnezeiască şi nu ar fi fost doborât din stăpânire cu înţelepciune şi dreptate. Dar pentru că toţi oamenii, întorcându-se către rău cu fapta, cu cuvântul sau cu cugetarea – sau cu toate [deodată], ori numai cu două dintre acestea –, au întinat curăţia dată de Dumnezeu firii omeneşti şi aveau nevoie de sfinţire – iar sfinţirea se săvârşeşte prin ofranda şi prin pârga [aduse] de fiecare lui Dumnezeu; [de aceea] pârga trebuie să fie curată, iar noi nu aveam o astfel de pârgă pe care să o aducem lui Dumnezeu –, de aceea S-a arătat Singurul neîntinat, Hristos, şi S-a adus pe Sine Însuşi ofrandă şi pârgă Tatălui pentru noi, pentru ca cei care privim la El şi credem în El şi ne lipim de El prin ascultarea de El să ne arătăm prin El feţei lui Dumnezeu, şi dobândind iertare, să ne sfinţim cu toţii. Şi aceasta este ceea ce zice Domnul în Evanghelii: *Pentru ei Eu Mă sfinţesc pe Mine Însumi, ca şi ei să fie sfinţiţi întru adevăr*[56]. Căci nu numai ofranda, ci şi arhiereul care o aduce trebuia să fie curat şi fără de păcat, după cum spune şi apostolul: *Un astfel de arhiereu se cuvenea să avem: cuvios, fără de răutate, fără de pată, osebit de cei păcătoşi şi mai presus decât cerurile*[57].

22. Din aceste motive şi pentru unele de acest fel, Cuvântul lui Dumnezeu nu numai *S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi*[58], fiind văzut pe pământ şi petrecând împreună cu oamenii, ci a luat trup, [aşa cum] este acum cel al nostru, care deşi [era] foarte curat, totuşi [era] muritor şi pătimitor, şi cu el, după ce l-a ademenit pe şarpele cel începător al răutăţii prin cruce, cu o momeală înţelept-dumnezeiască, a eliberat tot neamul

---

[56] In 17, 19.
[57] Evr. 7, 26.
[58] In 1, 14.

[omenesc] cel robit de acesta. Căci după ce a căzut tiranul, devine liber tot cel care s-a aflat sub tiranie. Şi aceasta este ceea ce spune Însuşi Domnul în Evanghelii, că *a fost legat cel tare, şi toate ale sale au fost prădate*[59]. Au fost răpite de Hristos, fiind eliberate, îndreptate, umplute de lumină şi îmbogăţite cu dumnezeieşti haruri. De aceea cântă David: *Suitu-S-a la înălţime*, desigur că la înălţimea Crucii, dar dacă vrei, şi la cea cerească, *robit-a robime, a dat daruri oamenilor*[60].

23. Astfel deci, pe de o parte, l-a ruinat pe diavol prin Pătimire şi prin trup, iar pe de altă parte, aducând [trupul] drept jertfă Tatălui, ca pe o jertfă fără prihană şi întru totul sfântă – o, negrăit dar de lucruri mari! –, L-a împăcat cu noi, cei de un neam cu El. Şi pentru că a suferit patima potrivit voii Tatălui, ni S-a făcut nouă pildă, nouă celor pierduţi prin neascultare şi mântuiţi prin ascultare, [ca să ştim] până unde trebuie să fim ascultători. A arătat şi că moartea aceasta [a Sa] este cu mult mai cinstită decât nemurirea care aparţine diavolului [prin fire], pentru că oferă o viaţă cu adevărat fără de moarte, care nu va mai fi subiectul morţii celei de-a doua şi veşnice, sau mai bine zis osândei viitoare, care e mai rea decât zeci de mii de morţi, ci rămâne împreună cu Hristos în lăcaşurile cele cereşti. Căci Acesta, înviind a treia zi din morţi şi înălţându-Se la ceruri, după ce S-a înfăţişat pe Sine Însuşi viu ucenicilor Săi, şi rămânând nemuritor, ne-a dăruit şi ne-a asigurat de învierea şi nemurirea şi viaţa cea veşnică în ceruri şi nestricăcioasă şi cu adevărat fericită, vindecând cu o singură moarte, cea a trupului Său, şi cu o singură înviere, a aceluiaşi trup, moartea noastră cea îndoită şi eliberându-ne din îndoita noastră robie, adică cea a sufletului şi a trupului.

24. Căci cel rău a devenit duh mort, fiind lipsit în chip drept de Dumnezeu, de viaţa cea adevărată, din pricina păcatului său cel cu voia. Însă fiind el plinătatea răului, începător plin

[59] Mt. 12, 29.
[60] Ef. 4, 8; Ps. 67, 19.

de invidie, înşelător, începător al răului, nu a suportat viaţa omului în locul desfătării, adică în rai, şi furându-l cu un sfat pierzător, l-a făcut părtaş atât păcatului, cât şi morţii cu duhul. Iar acestei morţi a duhului i-a urmat în chip necesar şi moartea trupului. Şi astfel, cel rău, prin moartea cea una a sa, ne-a procurat o îndoită moarte. Şi aruncându[-ne] jos, mai jos decât el, i se pare că e mare şi înalt, lăudându-se că ne-a păcălit cu un şiretlic şi ne-a făcut robi, şi îşi închipuie, vai!, că, întrucât este nemuritor, ne este dumnezeu; dar şi după moartea [noastră] s-a făcut moştenitorul sufletelor noastre părăsite de Dumnezeu, trăgându-le jos în iad şi încuindu-le în temniţe din care, după cum i se pare, nu se poate scăpa.

25. Însă Dumnezeu, Cel care ne-a plăsmuit pe noi, făcându-I-se milă din pricina unei nenorociri atât de mari, a binevoit să Se pogoare acolo unde am fost aruncaţi, ca să ne cheme înapoi de acolo, El Care singur S-a arătat *slobod între cei morţi*[61] pentru că a coborât acolo cu duh viu, şi nu numai [viu], ci şi strălucind de lumina cea dumnezeiască şi având putere de viaţă făcătoare, ca să îi lumineze *pe cei care şedeau întru întuneric*[62] şi să îi facă vii cu duhul pe cei care credeau acolo în El, dar să facă vii şi trupurile tuturor în ziua pe care a statornicit-o spre readucerea la viaţă şi judecata întregului neam [omenesc], cum ne-a învăţat în epistolă cel care este corifeul între apostoli: *Că spre aceasta S-a binevestit morţilor, ca să fie judecaţi ca oameni, după trup, dar să vieze după Dumnezeu, cu duhul*[63]. Şi arătând un pic mai sus în [aceeaşi] epistolă cine este Cel care a vestit celor morţi din iad vestea cea bună, şi din ce motiv, spune: *Hristos a suferit o dată moartea pentru păcatele noastre, El cel drept pentru cei nedrepţi, ca să ne ducă pe noi lui Dumnezeu, omorât fiind cu trupul, dar viu cu duhul, în care ducându-Se a vestit şi duhurilor celor din închisoare*[64], adică sufletelor celor morţi din veac.

---

[61] Ps. 87, 4.
[62] Is. 9, 1.
[63] I Pt. 4, 6.
[64] I Pt. 3, 18-19.

26. Deci, după cum cel rău prin moartea lui cea una, după duh, ne-a adus o îndoită moarte, la fel şi Cel Bun, prin moartea Lui cea una, după trup, ne-a vindecat moartea cea îndoită, şi prin Învierea Lui cea una, cea a trupului Său, ne-a dăruit îndoita înviere, nimicind prin moartea trupească pe cel care avea în moarte stăpânirea asupra sufletului şi trupului[65] şi izbăvindu-ne din tirania lui faţă de acestea două. Fiindcă cel rău se ascunde într-un şarpe, ca să-l amăgească prin el pe om, iar Cuvântul lui Dumnezeu ia firea omenească, ca prin ea să-l înşele pe înşelător. Dar o ia [fiind aceasta] cu neputinţă de înşelat, şi curată, şi o păstrează astfel până la sfârşit, aducând-o Tatălui ca pârgă din partea noastră, spre sfinţirea noastră. Iar dacă nu ar fi luat un trup muritor şi pătimitor Cuvântul lui Dumnezeu, cum ar fi putut fi amăgit [diavolul] şi cum [L-]ar fi putut ataca cel care este invidia însăşi?

27. Din această pricină, nici nu Îl atacă până când nu a ştiut că [Domnul] poartă un trup pătimitor. Căci postind El în pustie patruzeci de zile fără să flămânzească (pentru că, deşi îmbrăcase un trup pătimitor, acesta făcea şi pătimea cele ale lui atunci când i se îngăduia de puterea cea atotputernică care era unită [cu trupul]), postind aşadar patruzeci de zile, după cum zice Evanghelia, la urmă a flămânzit[66]. Atunci [abia], pentru întâia oară, începătorul răului a îndrăznit şi L-a atacat, străduindu-se să găsească o intrare, împotriva duhului [Său]. Dar, pentru că a fost respins cu tărie, a atacat iarăşi, în principal cu toată patima plăcerii, însă a fost înfrânt cu putere, şi şubrezit, zdrobit şi ruşinat, a plecat fugind. Din ce pricină a fost respins după ce a îndrăznit şi L-a atacat cu patima trupului? Pentru că a încercat să introducă păcatul într-un om fără de păcat[67]. Acela fuge, aşadar, fiind astfel respins cu ruşine, iar Hristos nu încetează să-l urmărească, alungându-l din cei demonizaţi, vindecându-i

[65] *Cf.* Evr. 2, 14.
[66] *Cf.* Mt. 4, 2-11; Lc. 4, 2-13; Mc. 1, 13.
[67] *Cf.* I Tim. 2, 5.

pe cei ţinuţi de el în boli, înviind morţi – nu numai pe cei morţi de curând, ci şi pe cei ce erau deja putreziţi –, şi toate acestea numai cu porunca. Mai mult, îl alungă şi din suflete, propovăduind pocăinţa şi arătând că s-a apropiat Împărăţia cea cerească, călăuzind sufletele către pocăinţă şi o viaţă duşmană potrivnicului, şi preschimbându-i, şi primindu-i pe cei păcătoşi. Dar nu numai atât, ci le dă şi [ucenicilor] săi putere contra demonilor. Dar era într-adevăr posibil să sufere acestea Satana şi îngerii cei răzvrătiţi împreună cu el?

28. Oare, crezând că poate reteza în vreun fel o atât de mare putere îndreptată împotriva lui, ar fi rămas nepăsător? Oare nu era un lucru de nesuportat pentru el să trăiască între oameni Cel care îl scotea din oameni şi din tirania cea de mulţi ani împotriva lor? Din aceste motive deci, înfuriindu-se împotriva lui Hristos – pentru că a văzut din experienţă că sufletul acela dumnezeiesc-omenesc era mai presus de toate patimile, al căror începător era el, şi că nu primea deloc moartea, al cărei făcător pentru oameni era el însuşi prin el însuşi – şi, [ştiind că] deşi trupul [Domnului] era muritor şi pătimitor, lui nu-i era îngăduit să aducă o astfel de moarte prin el însuşi, pune în mişcare spre uciderea Lui cugetele iudeilor nesupuşi, îmboldindu-i la invidie şi nebunie de nestăpânit împotriva Lui, având în vedere că aceştia erau dovediţi ca răi şi respinşi de către Hristos. Îi mişcă, aşadar, şi îi convinge spre omorârea Lui, şi încă spre o omorâre de necinste, rezervată doar făcătorilor de rele şi necredincioşilor, socotind că astfel Îl va arunca de pe pământ şi că [până] şi numele Lui îl va face de nicio treabă pe pământ. Era încredinţat că odată ce Hristos va muri, va avea şi sufletul Lui închis în iad, la fel ca sufletele tuturor celor din toate veacurile.

29. Astfel a fost amăgit amăgitorul când şi-a îndreptat atacul către [caracterul] pătimitor şi muritor al trupului lui Hristos, şi fără voie a adus lumina în ascunzişurile cele întunecate şi dragi lui, aşezându-L pe Dătătorul vieţii lângă sufletele ţinute de el în robie din pricina morţii duhovniceşti. Şi nu numai

aceasta, ci şi grăbindu-se să-L predea morţii şi mormântului, a amestecat cu cei morţi trupul care hărăzeşte înviere şi nemurire. Domnul ar fi putut să respingă toate aceste uneltiri ale lui, dar nu a vrut. A vrut mai degrabă să meargă la Pătimire pentru noi, pentru care S-a şi făcut Dumnezeu-Om. Căci dacă nu ar fi fost om, nu ar fi putut pătimi; iar dacă nu ar fi fost Dumnezeu, rămânând nepătimitor după dumnezeire, nu ar fi [putut] suferi moartea în trup pentru noi, dăruindu-ne [astfel] prin acesta învierea, sau, mai mult, reînvierea şi nemurirea, şi nici nu ar fi putut fi crezut faptul că deşi putea să nu pătimească, a ales să pătimească de bunăvoie, ca să ne arate că smerenia Lui ne va elibera şi ne va înălţa, şi ca să ne înveţe să luptăm, dacă va fi nevoie, prin fapte pentru dreptate până la moarte, şi ca să făgăduiască celor care Îl ascultă, datorită Învierii, puterea nemuririi, care nu înseamnă doar a rămâne în veac, ci a rămâne în afara nimicirii veşnice, adică a osândei celei veşnice întru totul înfricoşătoare, pregătite diavolului, şi a fi veşnic cu sfinţii îngeri, bucurându-ne de împărăţia cea nestricăcioasă şi nesfârşită.

30. De aceea a suferit pentru noi o moarte pe care nu o datora, ca să ne răscumpere din robia diavolului şi a morţii pe noi cei care eram supuşi ei, fiind datornici; şi mă refer aici şi la moartea sufletească, şi la cea trupească, vremelnică şi veşnică. Căci dând drept răscumpărare pentru noi, care eram vinovaţi[68] din pricina păcatului, sângele Său cel nevinovat – întrucât era fără de păcat –, ne-a răscumpărat de pedeapsă, şi iertându-ne păcatele şi rupând pe Cruce zapisul acestora, ne-a răscumpărat din tirania diavolului[69]. Căci acela, fiind ademenit şi căscând gura, ca să zic aşa, şi grăbindu-se să verse răscumpărarea noastră, adică sângele acela al Stăpânului,

[68] Vinovăţia aceasta nu este una de tip augustinian. Ea se referă la faptul că firea omenească este după cădere subiect al morţii şi al îndepărtării de Dumnezeu.

[69] *Cf.* Col. 2, 14-15.

care nu era numai nevinovat, ci şi bogat de putere dumnezeiască, nu s-a îmbogăţit cu el, ci a fost legat cu putere şi dat drept pildă pe crucea lui Hristos. Şi astfel ne-am izbăvit de robia lui şi ne-am mutat în Împărăţia Fiului lui Dumnezeu, fiind mai înainte vase ale mâniei[70], dar mai apoi fiind făcuţi vase ale milei de El, Care l-a legat pe cel ce era puternic pentru că era împotriva noastră, şi i-a răpit vasele. Acesta, întrucât cu dreptate a împărăţit peste noi, dar pentru că a fost omorât în chip nedrept la sfatul diavolului, după ce l-a biruit în chip tainic prin dreptate pe începătorul răului, Şi-a arătat şi în chip vădit puterea Sa cea atotputernică, înfrângând moartea cea trupească, înviind a treia zi din morţi, suindu-Se la cer şi şezând de-a dreapta Tatălui, dimpreună cu acest trup pe care l-a purtat pentru noi şi cu care a murit, garantându-ne [astfel] şi învierea cea din morţi şi restabilirea în ceruri şi moştenirea Împărăţiei, dacă şi noi, imitându-L, pe cât e cu putinţă, vom birui prin dreptate pe începătorul păcatului, respingând atacurile lui şi îndemnurile către patimile cele rele şi răbdând cu bărbăţie uneltirile lui.

31. Căci de aceea, Domnul, deşi ne-a născut din nou prin dumnezeiescul botez şi ne-a pecetluit prin harul Duhului Sfânt pentru ziua răscumpărării[71], ne-a lăsat totuşi să avem un trup muritor şi pătimitor, şi deşi l-a aruncat afară din cămările sufletului pe conducătorul către răutate, l-a lăsat totuşi să ne atace din afară, pentru ca omul reînnoit după Noul Legământ, adică după Evanghelia lui Hristos, trăind în lucrarea binelui şi în pocăinţă, dispreţuind lucrurile plăcute ale acestei vieţi şi suferindu-le pe cele dureroase, şi exersându-se cu atacurile celui potrivnic, să fie pregătit pentru primirea nestricăciunii şi a acelor bunătăţi viitoare care se găsesc în ea în veacul cel nou.

32. Trebuie, aşadar, ca cel credincios să se bucure în nădejde; şi întrucât viaţa aceasta va avea un sfârşit, să se bucure

---

[70] *Cf.* Rom. 9, 22-23.

[71] *Cf.* Ef. 4, 30.

cu înțelepciune, așteptând cu credință fericirea pe care viața viitoare o va avea fără sfârșit. Iar cu înțelegerea credinței să suporte cu răbdare mizeria la care a fost osândită pe bună dreptate viața aceasta, și prin răbdare să se împotrivească, dacă e nevoie, până la sânge[72], păcatului și începătorului păcatului și împreună-lucrătorului păcatului și celor rânduiți de el, fiindcă afară de păcat nimic din cele ce sunt în lumea aceasta nu este cu adevărat rău, chiar dacă aduce răutate, nici măcar moartea. De aceea și [cei din] ceata celor cuvioși și-au pricinuit lor înșiși cele rele pentru trup. Iar martirii au făcut slăvită moartea violentă adusă asupra lor de alții, moarte care aduce viața și slava și Împărăția veșnică și cerească, folosindu-se de ea în chip frumos și bineplăcut lui Dumnezeu. De aceea, și după ce a fost nimicită moartea prin Învierea Sa, a lăsat-o să mai rămână printre ai Săi, și împreună cu ea și celelalte rele care sunt în lumea aceasta, astfel încât omul care se luptă după Hristos prin ele pentru adevărul din viață și din dogme să fie pregătit prin Legământul cel Nou pentru veacul acela viitor, nou și neîmbătrânitor.

33. Așadar, aceste rele sunt folositoare celor ce le rabdă cu credință spre îndreptarea păcatelor, spre exercițiu, spre încercare, spre înțelegerea nenorocirii acestei vieți, spre îndemn ca să dorească înflăcărat și să caute stăruitor acea înfiere și răscumpărare care rămâne în veac, precum și viața cea cu adevărat nouă și fericirea. Căci fiind înfierea și înnoirea noastră după trup și după suflet de multe chipuri, având un început și o împlinire și cele de mijloc între acestea, începutul l-a pus în noi harul botezului, care dă iertarea tuturor păcatelor și a pedepsei ce vine din blestem, drept pentru care se și numește baie a nașterii din nou, iar împlinirea o va oferi reînvierea vieții nădăjduită de cei credincioși și făgăduința cu privire la veacul ce va să fie. Și între ele este viața cea după Evanghelia lui Hristos, prin care omul [care trăiește] după Dumnezeu se

[72] *Cf.* Evr. 12, 4.

hrăneşte, creşte şi se înnoieşte, înaintând din zi în zi spre cunoaşterea lui Dumnezeu, spre dreptate şi sfinţire, micşorând şi retezând de la el puţin câte puţin aplecarea pătimaşă faţă de cele de jos şi strămutându-şi dorinţa de la cele văzute, trupeşti şi vremelnice, la cele inteligibile, duhovniceşti şi veşnice.

34. Învăţându-ne pe noi acest triptic al înnoirii în Hristos, văzătorul tainelor negrăite ale Duhului, vasul cel ales, marele Pavel le scrie romanilor în epistolă: *Câţi ne-am botezat în Hristos Iisus, întru moartea Lui ne-am botezat. [Deci] ne-am îngropat împreună cu El în moarte prin botez*[73]. Acesta este începutul înnoirii noastre. Căci Hristos a nimicit pe cruce zapisul păcatelor noastre şi i-a făcut fără vină pe cei îngropaţi cu El prin botez. Ascultă şi [care] e mijlocul de după început: *Pentru ca, precum Hristos a înviat din morţi, aşa să umblăm şi noi întru înnoirea vieţii*[74]. Şi adaugă şi împlinirea înnoirii, arătând că *dacă am fost altoiţi [pe El] prin asemănarea morţii Lui, atunci vom fi [părtaşi] şi ai învierii*[75]. Şi arătând în continuare mai clar începutul şi sfârşitul[76] acestei înnoiri şi al înfieri, zice: *şi noi, care avem pârga Duhului, şi noi înşine suspinăm în noi înşine, aşteptând înfierea*[77], numind pârgă a Duhului sfinţirea şi harul Duhului pe care îl luăm în dumnezeiescul botez, fiind eliberaţi de păcate, înnoiţi şi îndreptaţi în dar prin harul lui Hristos. Căci acestea sunt pârgă a acelor bunătăţi viitoare. Şi după ce a spus că *aşteptăm înfierea*, arătând că nu vorbeşte de înfierea cea prin botez, ci de cea

---

[73] Rom. 6, 3-4.

[74] Rom. 6, 4.

[75] Rom. 6, 5.

[76] Sfântul Grigorie foloseşte aici triada Sfântului Maxim Mărturisitorul *început – mijloc – sfârşit*, legată la acesta de o alta foarte importantă (antiorigenistă, asociată cu noţiunea de *mişcare*) în sistemul gândirii sale, *existenţă – existenţă bună – existenţă veşnic bună*, *cf. Amb. Io.* 7, *PG* 91, 1073 C, ed. Constas I, p. 86. A se vedea şi J.-Cl. Larchet, *La divinisation de l'homme selon saint Maxime le Confesseur*, Paris, 1996, pp. 165-174; S. Mitralexis, *Ever-Moving Repose. A Contemporary Reading of Maximus the Confessor's Theory of Time*, Eugene, 2017, pp. 109-133.

[77] Rom. 8, 23.

viitoare, desăvârşită şi neclintită, adaugă: *şi răscumpărarea trupului nostru*, adică izbăvirea lui de patimi şi de stricăciune. Căci înfierea de aici cade adesea, dar cea care vine prin readucerea la viaţă din morţi şi prin înviere este desăvârşită şi cu adevărat sigură.

35. Acelaşi, scriind filipenilor, prezintă mai clar sfârşitul acestei înnoiri, zicând: *Aşteptăm Mântuitor, pe Domnul Iisus Hristos, Care va schimba la înfăţişare trupul smereniei noastre, ca să fie asemenea trupului slavei Sale*[78]. Căci după cum Hristos a murit în slăbiciunea şi în necinstea trupului, dar a înviat întru putere şi slavă dumnezeiască[79], la fel şi cei care trăiesc după Hristos sunt semănaţi, prin moarte, în slăbiciune şi necinste, după cum zice iarăşi Apostolul Pavel, dar înviază întru putere şi slavă, luând un trup slăvit şi nestricăcios, aşa cum a avut Hristos după înviere, făcându-Se întâi născut din morţi[80] şi pârgă a celor adormiţi[81]. Dar această înnoire în trup acum se vede mai degrabă prin credinţă, şi nu cu ochii, ci în nădejde, şi nu încă în fapt. Iar cea a sufletului îşi ia şi ea începutul, cum s-a spus, în dumnezeiescul Botez, prin iertarea păcatelor, şi se hrăneşte şi creşte prin dreptatea cea din credinţă, înnoindu-se iarăşi şi iarăşi în cunoaşterea lui Dumnezeu şi virtuţile legate de ea, şi îşi va primi împlinirea în vederea viitoare a lui Dumnezeu faţă către faţă; căci acum [sufletul] vede [ca] în oglindă şi în ghicitură[82].

36. De aceea şi Ioan cel iubit în chip deosebit de Hristos, adunând la un loc amândouă înnoirile, cea a trupului şi cea a duhului, spune: *Acum suntem copii ai lui Dumnezeu*[83]. Acesta este începutul înfierii. *Dar ce vom fi nu s-a arătat încă. Dar ştim că dacă se va arăta, vom fi asemenea Lui, fiindcă Îl vom vedea aşa*

---

[78] Filip. 3, 20-21.
[79] *Cf.* I Cor. 15, 43.
[80] *Cf.* Col. 1, 18.
[81] *Cf.* I Cor. 15, 20.
[82] *Cf.* I Cor. 13, 12.
[83] In 1, 12; I In 3, 1-2.

cum este[84]. Aceasta este împlinirea înfierii şi a înnoirii dăruite nouă prin Hristos, despre care acelaşi [Ioan] zice şi în Evanghelie că *celor care cred în numele Lui le-a dat putere ca să se facă copii ai lui Dumnezeu. Care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut*[85]. Zicând că ne naştem nu din carne, ci din Dumnezeu, arată naşterea din nou şi înfierea cea prin dumnezeiescul botez, despre care spune şi în epistolă că *acum suntem copiii lui Dumnezeu*[86].

37. Iar zicând că ni s-a dat putere să ne facem copii ai lui Dumnezeu, ca şi cum nu suntem încă, arată sfârşitul înfierii. Căci după cum pruncul de curând născut are puterea, de la fire, de a deveni înţelept, şi este înţelept în potenţă, iar cu înaintarea în vârstă, dacă va urmări cele care conduc către ştiinţă, va fi în acest fel înţelept şi în act, în acelaşi fel şi cel născut din nou prin dumnezeiescul botez a luat puterea de a deveni asemenea trupului slavei Fiului lui Dumnezeu[87]. Iar dacă va umbla întru prospeţimea vieţii, trăind după Hristos şi după Evanghelia Acestuia, la înviere, când puterea aceasta va progresa către deplinătatea realizării ei, va avea un trup slăvit şi nestricăcios, care nu va mai fi [doar] în credinţă şi nădejde, ci în adevăr şi în realitate, la fel cu cel pe care şi Domnul l-a avut după Înviere; [dacă cu trupul va fi aşa], cu cât mai mult va fi cu duhul? Dar vor învia şi trupurile moarte ale celor necucernici, însă nu în slavă cerească, pentru că nu vor fi asemenea trupului slavei lui Hristos, şi nu vor primi vederea lui Dumnezeu cea făgăduită celor credincioşi, care mai este numită şi Împărăţie a lui Dumnezeu: *Să fie smuls cel necucernic, ca să nu vadă slava Domnului*[88]. Iar cei născuţi şi crescuţi după Hristos, şi care au ajuns, după putere, la măsura vârstei plinătăţii lui Hristos[89],

---

[84] I In 3, 2.
[85] In 1, 12-13.
[86] I In 3, 2.
[87] Filip. 3, 21.
[88] Is. 26, 10.
[89] *Cf.* Ef. 4, 13.

aceia vor dobândi în chip fericit şi strălucirea dumnezeiască, şi, după cum este scris, vor străluci ca soarele în Împărăţia Tatălui lor[90].

38. De această dumnezeiască luminare şi strălucire fiind părtaş şi Adam înainte de călcarea poruncii, ca unul ce era îmbrăcat cu adevărat în veştmânt de slavă, nu era gol, şi nici nu se ruşina că era gol[91], ci era cu mult mai împodobit decât s-ar putea spune, mai mult decât cei care poartă acum diademe împodobite cu mult aur şi cu pietre strălucitoare. Şi fiind dezbrăcată firea noastră de această dumnezeiască strălucire şi luminare în urma ruşinii căderii, Cuvântul lui Dumnezeu S-a milostivit, şi luând-o din adânca Sa milă, a arătat-o iarăşi pe Tabor ucenicilor Săi[92] cei mai aleşi, mai limpede îmbrăcată, înfăţişând tuturor ceea ce eram cândva şi ce vom fi în veacul viitor prin El, cei care credem şi dobândim desăvârşirea în El.

39. Arvunele acestei desăvârşiri a celor care trăiesc potrivit lui Hristos le vei găsi date în chip lămurit [chiar de] aici sfinţilor lui Dumnezeu, care, potrivit cuvântului, rodesc deja binele veacului viitor. Şi Moise, anticipând, a arătat aceasta, pentru că fiii lui Israel nu puteau să îşi aţintească ochii la strălucirea slavei feţei sale[93]. Iar după el, încă şi mai lămurit, Domnul Însuşi a strălucit pe munte atât de luminos în lumina dumnezeirii, încât nici ucenicii Săi cei mai aleşi, chiar dacă primiseră atunci putere duhovnicească, nu au putut să stea şi să se uite la strălucirea aceea[94]. Iar faţa lui Ştefan s-a arătat, cum este scris, ca o faţă de înger[95], şi el avea ochii aţintiţi de pe pământ spre cele de dincolo de ceruri, unde şedea Hristos de-a dreapta măririi, şi vedea slava cea mai presus de ceruri a lui Dumnezeu[96]. Şi ar

---

[90] *Cf.* Mt. 13, 43.
[91] *Cf.* Fc. 2, 25.
[92] *Cf.* Mt. 17, 1-9; Mc. 9, 2-9; Lc. 9, 28-37; II Pt. 1, 16-17.
[93] *Cf.* Ieş. 34, 30-35.
[94] *Cf.* Mt. 17, 6; Lc. 9, 34.
[95] *Cf.* Fapte 6, 15.
[96] *Cf.* Fapte 7, 55-56.

fi prea lung [cuvântul] dacă i-am enumera şi am face o listă în ordine a celorlalţi care de aici au luat arvunele bunătăţilor viitoare şi au dobândit în chip fericit acea dumnezeiască luminare şi strălucire.

40. Pe care fie să o dobândim şi noi, cu harul şi cu iubirea de oameni a Celui care pentru noi S-a făcut om, a pătimit, a fost îngropat, a înviat şi a înălţat la ceruri firea noastră care zăcea jos – cinstind-o prin împreună şederea cu Tatăl –, Domnul nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine slavă, cinste şi închinăciune dimpreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Duhul cel Preasfânt şi de viaţă făcător, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Omilia a XVII-a

Care arată taina Sâmbetei şi a Duminicii; şi [se referă] şi la evanghelia Duminicii celei noi

1. Astăzi prăznuim Duminică nouă; sau, mai bine spus, sărbătorim consacrarea Duminicii celei noi[1]. Aşadar, cuvântul nostru vrea să descopere într-un chip mai desăvârşit, în măsura în care ne îngăduie timpul, taina Duminicii. Şi [chiar] dacă acesta e un lucru mare şi înalt şi de aceea nu e la îndemâna tuturor să fie înţeles, trebuie să aducem mulţumiri Stăpânului tuturor, de la Care îşi are şi ziua [duminicii] numele şi Care, prin arătarea Sa în trup, a hărăzit acestea celor care se apropie de El prin credinţă, acestea care sunt greu de înţeles şi cu mintea, şi cu cuvântul, fie şi puţin [din ele].

2. Însă luaţi cu toţii aminte la cele pe care vi le voi spune. Căci chiar dacă cineva nu va putea să înţeleagă tot, va avea din cele puţine [pe care le-a înţeles] toată puterea [de a înţelege tot]. Fiindcă învăţătura Duhului are un cuvânt de lumină.

Aşadar, Dumnezeu, în [cele] şase zile, nu a făcut şi a înfrumuseţat doar universul acesta sensibil, ci a plăsmuit şi a dat viaţă singurei fiinţe vii alcătuite din simţire şi minte, omul adică[2], căruia i-a dat stăpânirea peste vieţuitoarele cele de pe pământ şi peste plante[3]. Iar *în ziua a şaptea S-a odihnit de toate*

---

[1] Este vorba de prima Duminică după Paşti.

[2] *Cf.* Fc. 1, 1-27; 2, 7.

[3] *Cf.* Fc. 1, 28.

lucrările Sale[4], după cum ne-a învățat Moise, cel care, [deşi] născut mai târziu, a văzut întemeierea lumii cea petrecută cu mult înainte de el, sau mai degrabă după cum Duhul Sfânt, în chip iubitor de oameni, a răsunat prin gura lui Moise în urechile şi în sufletele noastre. Dar zice că *Dumnezeu a binecuvântat ziua a şaptea şi a sfinţit-o pe ea*[5]. De ce tocmai ziua aceasta, în care nu a făcut nimic, *a binecuvântat-o şi a sfinţit-o*, şi nu mai degrabă pe prima, ca una care era cea mai aleasă – drept pentru care şi Moise o numeşte *una* şi nu *prima*[6]? [De ce nu a binecuvântat] prima zi, în care Dumnezeu a ridicat deodată universul din ceea ce nu este şi l-a luminat cu o lumină nouă, deşi încă nu stabilise ordinea potrivită, aducând fiecare lucru în locul şi specia sa? Dacă nu pe aceasta, cum de nu [a sfinţit-o] pe cea de după, în care a întărit şi a întins de jur împrejur cavitatea aceasta mare, adică cerul cel dintâi din jurul nostru, şi pe cel de-al doilea, care este peste primul? Sau iarăşi, cum de nu [a sfinţit] ziua de după aceasta, sau cele care au urmat acestora, sau ziua în care a fost format pământul, după ce s-au retras apele, şi a căpătat toată podoaba care îi era înnăscută, [sau ziua] în care cerul a primit pe cei doi mari luminători, ca pe nişte ochi, [sau cea] în care au ieşit din ape, la porunca [Sa], zburătoarele şi înotătoarele, după neamul [lor]?

3. Dar ca să lăsăm deoparte acestea, de ce nu a binecuvântat Dumnezeu mai degrabă ziua a şasea, în care a scos din pământ nu doar sufletul viu al târâtoarelor şi al celor cu patru picioare, ci a arătat o lucrare vrednică de Sfatul Său[7], însumând universul, unind într-una simţirea şi mintea, şi, ceea ce e mai presus de toate, punându-Se pe Sine [în această făptură] prin harul Său cel dumnezeiesc şi arătându-l pe om ca fiinţă

---

[4] Fc. 2, 2.

[5] Fc. 2, 3.

[6] ἡμέρα μία; Fc. 1, 5; *cf.* Sf. Vasile cel Mare, *In Hexaemeron*, II, 8, *PG* 29, 4-52.

[7] *Cf.* Fc. 1, 26.

vie pe pământ, capabilă să-L cunoască, şi [făcută] după chipul şi asemănarea Sa? Cum de nu a binecuvântat şi a sfinţit această zi, ci a binecuvântat şi a sfinţit ziua a şaptea, care era o zi a nelucrării? Vrând eu să vă dau explicaţia şi să vă ofer dezlegarea acestei probleme, trebuie în primul rând, de dragul celor mai învăţaţi dintre cei care s-au adunat [aici], să respingem pe cei care nu au dat [explicaţii] potrivite. Căci sunt unii care vorbesc cu respect de acest număr – Iosif, Filon[8] şi toţi cei care zic, potrivit lor, că este „nenăscut", dar şi „fecior", întrucât nu dă naştere, după cum este, după ei, şi dumnezeirea. Căci ei nu au putut înţelege că şi dând naştere, Dumnezeu nu pierde fecioria. Căci naşte fără unire, fără schimbare [curgere] şi fără patimă. Însă aceia care susţin că din această cauză doar ziua a şaptea a avut parte de binecuvântarea dumnezeiască grăiesc minciuni nu numai împotriva lui Dumnezeu, negând [capacitatea] Lui de a naşte, ci şi împotriva [cifrei] şapte însăşi [heptadei]. Căci fiecare număr se naşte din monadă, iar cifra şapte fiind un număr, ca atare nu este nenăscută. Dar, zic ei, el nu se naşte din multiplicarea unui alt număr din cele de după monadă[9]. Dar nu este nenăscut acela care nu se naşte din multe, ci acela care nu se naşte din niciunul, ceea ce nu e cazul cu cifra şapte.

4. Apoi, dacă ziua [a şaptea] a fost binecuvântată din pricina faptului că numărul acesta este astfel, cu cât mai mult ar fi trebuit să primească binecuvântarea prima zi, mai cu seamă că Moise a numit-o „una"? Căci monada este întru totul nenăscută. Dar, zic ei, aceasta este capabilă să dea naştere, multiplicând fiecare număr din cele ce sunt în interiorul decadei, în vreme ce şaptele [nu dă naştere] niciunui număr din interiorul decadei, şi de aceea este fecior. Să zicem că e fecior [acest număr], care nu dă naştere deloc – căci nu e în chip necesar aşa, însă să admitem totuşi că e aşa. Însă ceea ce dă naştere nu la puţine,

---

[8] Filon din Alexandria, *Περὶ τῆς Μωϋσέα κοσμοποιίας*, 30-38, în Philo, vol. I, *Loeb Classical Library* 226, 1929, pp. 72-92.

[9] Matematic, 7 este număr prim.

ci la multe, cu cât [naşte] mai mult, cu atât este mai departe de fecioríe. Iar numărul şapte, multiplicându-se şi fiind adunat, nu naşte niciun [număr] din cele care sunt înăuntrul decadei, însă [naşte] multe din cele ce sunt mai mari decât decada. Cum dar să fie fecior? Însă fugind de [argumentele] cu care-i înşfăcăm, aceştia se înalţă, ca să zicem aşa, la lună şi la ceruri [planete], spunând că acestea sunt şapte şi arătând că luna se înjumătăţeşte în şapte zile, că în tot atâtea alte zile devine lună plină, şi iarăşi timp de [şapte] zile redevine [jumătate]. Însă ei ignoră faptul că, dacă şaptele este vrednic de cinstire din aceste pricini, atunci şi alte numere nu sunt mai puţin [vrednice de cinstire], şi mai ales [numărul] de început al tuturor acestora. Căci una este toată lumea cea sensibilă, unul este cerul întreg, sau două, dar nu mai multe. Unul este soarele în univers, şi una este luna, ca să nu [mai] spun că toate au fost formate de Unitatea [în Treime] a lui Dumnezeu Care este înainte de toate şi prin toate şi peste toate[10], Care este propovăduit celor care înţeleg bine ca fiind cu adevărat unitar.

5. Iar dacă fiecare dintre stele sau planete este sferică, şi tot universul acesta este circular, iar cercul este compus din două [elemente] – punctul şi linia –, şi fără acestea două nimic din cele sensibile nu ar putea exista absolut deloc, prin urmare şi numărul doi este cel mai folositor şi cel mai necesar pentru univers. Dar întrucât în univers nu este numai linia, ci şi suprafaţa, atunci şi trei ocupă acelaşi loc printre numere, şi asta fără să mai amintesc şi de celelalte calităţi ale acestui număr. Pe de altă parte însă, pentru că fiecare din lucrurile de care am vorbit mai înainte nu este numai un cerc, ci este şi solid şi sferic, acestea sunt cu neputinţă fără numărul patru. Căci având nevoie în chip necesar de o altă dimensiune, cum să nu facă parte de asemenea şi numărul patru din numerele cele vrednice de cinste? Ba încă şi numărul cinci, datorită altor [însuşiri] asemănătoare, şi mai mult decât toate numărul şase. Căci acesta, înaintea

[10] *Cf.* Ef. 4, 6; Col. 1, 16-17; Rom. 9, 5.

celorlalte numere, fiind egal în părţile sale[11], este primul între [numerele perfecte]. De aceea şi universul acesta a fost făcut în şase zile.

6. Aşadar, cei care cinstesc din astfel de motive numărul şapte ignoră că de fapt ei nu cinstesc numai numărul acesta, ci pur şi simplu fiecare număr. Căci fiecare număr, pe drept cuvânt, are suficiente astfel de motive de laudă. Şi pentru că numărul a fost zidit de Dumnezeu împreună cu toate celelalte care există[12], iar toate cele zidite de Dumnezeu sunt bune, şi bune foarte, după cum a mărturisit Însuşi Ziditorul prin Moise[13], dacă cineva ar lua [chiar şi] o parte a unui număr şi ar cerceta-o cu atenţie, ar descoperi că e bună, şi bună foarte, potrivindu-se în chip minunat analogiei cu sine sau cu alte raţiuni. Cu toate acestea, o zi nu se deosebeşte de altă zi pur şi simplu printr-un număr. Căci Moise nu istoriseşte nicăieri că Dumnezeu S-a făcut proslăvitor al numărului, ci [spune] că a lăudat cele făcute de El în fiecare zi. Deci nici cea de-a şaptea zi nu este lăudată din pricina numărului ei. Aşadar, vom spune din ce cauză a binecuvântat şi a sfinţit Dumnezeu ziua aceasta în chip deosebit, luând argumente chiar din cuvintele lui Moise. *Căci,* zice, *S-a odihnit Dumnezeu în ziua a şaptea de toate lucrările Sale pe care le-a făcut*[14]. Apoi, spunând mai departe că: *a binecuvântat Dumnezeu ziua a şaptea şi a sfinţit-o pe ea*[15], adaugă imediat motivul binecuvântării, spunând iarăşi acelaşi lucru, şi anume că *într-însa S-a odihnit Dumnezeu de toate lucrările Lui pe care a început să le săvârşească*[16]. Aşadar, există lucrări ale lui Dumnezeu pe care El nu a început să le facă[17] şi nici nu a încetat

---

[11] 6 se poate descompune prin împărţire sau adunare, 6 = 3 + 3 = 3 x 2, 3 fiind tot număr prim.

[12] Este vorba de raţionalitatea creaţiei.

[13] *Cf.* Fc. 1, 31.

[14] Fc. 2, 2.

[15] Fc. 2, 3.

[16] Fc. 2, 3.

[17] Lucrările, energiile necreate.

să le facă, după cum Însuşi Domnul ne-a descoperit nouă, zicând: *Tatăl Meu până acum lucrează, şi Eu lucrez*[18].

7. Vrând, aşadar, Dumnezeu să ne ofere cunoaşterea capabilă [să cuprindă] astfel de lucrări, şi să ne arate că acestea trebuie căutate şi preferate mai mult decât toate [lucrările] sensibile, a binecuvântat şi a sfinţit ziua a şaptea în care S-a oprit să facă cele sensibile, ca să fie ziua aceasta, prin odihnă, ca o înălţare de la cele de jos către cele mai bune şi mai presus de lume. Căci, ca să grăim ca marele Dionisie, „Dumnezeu, din preaplinul bunătăţii Sale, iese din Sine şi din transcendenţa Sa peste toate, şi coboară spre ceea ce e în toate, potrivit unei puteri extatice, mai presus de fiinţă, care îi este inerentă"[19]. Coborând în chip iubitor de oameni, pe cât a voit şi pe cât era necesar, şi făcând în şase zile lumea aceasta a noastră, cea sensibilă, în ziua a şaptea S-a reîntors, în chip potrivit lui Dumnezeu, la înălţimea Sa, pe care nu o părăsise, şi a arătat că odihna din această zi este mai binecuvântată, învăţându-ne şi pe noi să intrăm, pe cât e cu putinţă, în acea odihnă, care este vederea cu mintea noastră şi înălţarea, prin această [vedere], către Dumnezeu. Către această odihnă îndeamnă în chip anume şi Apostolul. Căci, după ce a înfăţişat cele spuse de Dumnezeu prin psalmist despre neamul iudeilor – *Că m-am jurat întru mânia Mea că nu vor intra întru odihna Mea*[20] –, adaugă scriind: *Căci undeva, despre ziua a şaptea, a zis că „S-a odihnit Dumnezeu de toate lucrările Lui"*[21]. Iar puţin mai departe spune: *Să ne silim, deci, ca să intrăm în odihna Lui*[22]. Căci cel care intră [în odihna Lui] se odihneşte şi el de toate lucrările sale, precum şi Dumnezeu de ale Sale.

---

[18] In 15, 17.

[19] Sf. Dionisie Areopagitul, *De divinis nominibus*, 4, 13, *PG* 3, 712B; *PTS* 33, 1990, p. 159.

[20] Ps. 94, 12.

[21] Evr. 4, 4.

[22] Evr. 4, 11.

8. Dar doriţi să ştiţi mai clar ce este această odihnă şi cum [putem] şi noi să intrăm în ea? Dacă am cunoaşte lucrările pe care Dumnezeu nu le-a început, fiindcă sunt fără de început, am înţelege încă şi mai bine şi odihna aceasta şi intrarea în ea. Deci care sunt lucrările acestea? Să ne dea şi nouă început [al înţelegerii acestora] profetul psalmist care scrie despre Dumnezeu: *Lucrările mâinilor Lui, adevăr şi judecată*[23]. Aşadar, lucrare fără de început a lui Dumnezeu este cunoaşterea celor ce sunt şi preştiinţa celor ce vor fi, pe care dacă cineva le va numi *adevăr*, nu le va greşi numele. Lucrare fără de început şi fără încetare a lui Dumnezeu este şi judecata şi pronia. Căci cele ce există aveau nevoie, şi înainte de a fi aduse la existenţă, de judecată şi pronie, pentru că trebuiau să fie aduse la existenţă, [şi aveau nevoie] şi după ce au fost aduse la existenţă, ca să nu dispară cumva după o vreme, sau pentru ca unele să se transforme la vreme potrivită, fie pentru folosul lor, fie pentru folosul universului, în vreme ce altele să rămână neschimbate. Lucrare fără de început a lui Dumnezu este şi întoarcerea către Sine; căci Se mişcă fără de început în contemplarea de Sine.

9. Aşadar, dacă cineva ar cerceta în chip înţelept, ar putea vedea multe asemenea lucrărilor acestora. Dacă fiecare din noi, fraţilor, ar părăsi grijile cele de jos, cele nesfârşite şi pricinuitoare de suferinţe, şi s-ar aşeza, plecând urechile la învăţătura Duhului, cu întâietate va fi lăudat de Domnul, Care nu a primit-o pe Marta care se îngrijea de multe, deşi osteneala era pentru El. Maria însă, zice [Evanghelia], care sta aşezată şi asculta cuvintele învăţăturii, s-a învrednicit *de partea cea bună, care nu se va lua de la ea*[24].

10. Vezi lucrarea cea fără de încetare? Apoi, luând în minte aceste cuvinte ale învăţăturii Duhului, şi exercitându-te cu ele, şi preferând să le ai pe acestea în [partea] raţională a sufletului tău mai mult decât orice alt gând pătimaş şi pământesc,

---

[23] Ps. 110, 7.

[24] Lc. 10, 41-42.

şi făcându-ţi prin acestea o pronie a propriei tale vieţi, spre mântuire, vei avea şi tu ca lucrare în inima ta adevărul şi judecata, grăind adevărul, potrivit profetului psalmist[25]. Iar dacă îţi vei îndepărta mintea ta de orice cugetare, chiar şi bună[26], şi te vei întoarce întreg spre tine însuţi, printr-o atenţie permanentă şi rugăciune neîntreruptă, cu adevărat vei intra şi tu în odihna dumnezeiască şi vei dobândi binecuvântarea [zilei] a şaptea, contemplându-te în chip noetic pe tine însuţi şi prin tine înălţându-te către vederea lui Dumnezeu. Căci scopul rugăciunii, zice, este răpirea către Domnul. [Aşadar], una este această pricină a binecuvântării [zilei] a şaptea, pe care arătând-o şi Moise prin Lege, a statornicit [ziua] a şaptea spre odihnă, însă [numai] pentru lucrările cele de folos trupului, [căci] pentru cele cuvenite sufletului [a poruncit] lucrarea lor.

11. Un alt [motiv] este că Cel care a întocmit acest univers în şase zile a văzut de mai înainte şi întoarcerea omului către ceea ce e inferior, şi întoarcerea lui, din această pricină, către pământ, şi ruina lui până la iad, şi reţinerea lui [acolo], şi învechirea şi inutilitatea întregii lumi din pricina omului, dar şi că va fi o reînnoire a acesteia prin înomenirea Sa. Această reînnoire a fost lucrată prin pogorârea în iad, prin moarte, a Dumnezeului făcut om, şi prin chemarea sufletelor pe care El a făcut-o acolo în zi de Sabat. Şi această lucrare a [zilei] a şaptea a văzut-o de mai înainte şi de aceea, pe bună dreptate, doar pe aceasta a învrednicit-o de această binecuvântare. Şi aceasta [pogorârea la iad] a fost făcută în taină în ziua a şaptea, adică în ziua de Sabat, însă totul s-a arătat şi s-a împlinit la vedere când trupul [Domnului] a fost chemat la nestricăciune, în ziua a opta, prin învierea Domnului. De aceea şi este numită de noi ziua aceasta cu numele de Domnească [Ziua Domnului]. Astfel, ceea ce este ziua de Vineri pentru cea de Sabat, aceasta este

[25] *Cf.* Ps. 14, 2.

[26] Este vorba de golirea minții ca premisă pentru rugăciunea curată și contemplație.

ziua de Sabat pentru Duminică, aceasta din urmă fiind în chip vădit mai presus decât Sabatul. Pe cât plinirea şi adevărul [sunt mai presus] de început, de tip şi de umbră, pe atât [sunt mai presus] superioritatea şi cinstea Duminicii, prin scopul său preabinecuvântat, prin învierea comună a tuturor cea nădăjduită [a se întâmpla] în această zi, prin intrarea cea desăvârşită a celor vrednici în odihna cea dumnezeiască şi prin reîntemeierea întregii lumi.

12. Aşadar, toate pe care le-ar grăi cineva spre lauda zilei a şaptea se referă [şi] la ziua a opta, cu adăugire, căci ziua a opta este împlinirea celei de-a şaptea. Şi Moise a introdus, indirect, cinstirea celei de-a opta zile, adică a Duminicii. Pentru că anul jubileu[27], care e legiut şi numit de el anul iertării, nu este numărat în heptadele anilor număraţi după Lege, ci este socotit după toate acestea, al optulea, ivindu-se după ce a trecut ultima heptadă a acelor ani. Lucrul acesta îl face Moise şi în cazul heptadei de câte şapte zile[28]. Însă legiuitorul nu introduce doar astfel, indirect, cinstirea [zilei] a opta – pe care noi o numim Duminică, pentru că este o zi închinată Învierii Domnului –, ci în cazul sărbătorii pe care a numit-o a *trâmbiţelor*, o numeşte şi *ieşire*, adică sfârşit şi împlinire a tuturor sărbătorilor[29]. Aşadar, în cazul acesteia zice lămurit că ziua numită a opta va fi sfântă pentru noi, vestind de mai înainte caracterul dumnezeiesc, preaslăvit şi cinstit al Duminicii, care va fi după trecerea tuturor celor prescrise de lege.

13. Astfel că din acest motiv a cinstit şi Moise ziua a şaptea, ca una care duce cinstea cea adevărată către această a opta zi. Şi după cum legea cea dată prin el este vrednică de cinstire – dar pentru că conduce la Hristos[30] –, la fel şi [ziua] a şaptea este vrednică de cinstire, pentru că conduce către [ziua] a opta, în

---

[27] *Cf.* Lev. 25, 8 ş.u.
[28] *Cf.* Lev. 23, 15-16.
[29] *Cf.* Lev. 23, 36; Num. 29, 35.
[30] *Cf.* Gal. 3, 24.

care a avut loc învierea Domnului – ca una care este şi ea a opta. Căci după cum după a şaptea zi se numără ziua a opta, astfel, cercetând, vei afla că, după heptada[31] învierilor din morţi istorisite din tot veacul, a venit a opta înviere, cea a Domnului. Pentru că aceasta s-a săvârşit nu numai în ziua a opta, ci a şi fost numărată a opta faţă de învierile care au avut loc înaintea ei, dar şi prima în raport cu învierea – sau, mai bine spus, ridicarea din moarte – nădăjduită a tuturor întru Hristos, pentru care Hristos este cântat drept *începătură a celor adormiţi*[32] şi *întâi-născut dintre cei morţi*[33]. În acelaşi fel, şi Duminica nu este numai a opta dintre zile, fiind numărată plecând de la [zilele] care îi preced, ci este şi întâia dintre zilele care vin după ea, în aşa fel încât aceasta este, ciclic, acea [zi] aceeaşi, nouă şi întâia dintre toate zilele, pe care noi o numim Duminică, iar Moise nu a numit-o întâia, ci una[34], ca fiind mai presus decât celelalte şi prolog al zilei celei una şi neînserate a veacului ce va să fie.

14. Din cele ce urmează vei înţelege şi superioritatea Duminicii faţă de alte zile de sărbătoare. Căci trecând un an întreg, acesta aduce o singură dată orice altă zi de sărbătoare, în vreme ce Duminica ne-o aduce în fiecare lună de patru ori; şi datorită unei ciclicităţi atât de dese, [Duminica] face fiecare an să fie un an al iertării adevărate şi un an primit de Domnul. De aceea şi Domnul, ca să ne înveţe să prăznuim cu fapta această zi la sfârşitul fiecărei săptămâni, S-a arătat mai întâi ucenicilor Săi într-o casă [în ziua învierii], pe când Toma nu era de faţă[35], şi li S-a înfăţişat viu, şi le-a dat pacea, şi reînnoindu-le cu suflarea Sa proprie suflarea dată lor la începuturi[36], le-a dăruit harul Dumnezeiescului Duh, sădind în ei puterea dumnezeiască de a lega şi a dezlega păcatele şi făcându-i

---

[31] Cele şapte învieri din morţi.
[32] I Cor. 15, 20.
[33] Apoc. 1, 5.
[34] *Cf.* Fc. 1, 5; *cf.* Sf. Vasile cel Mare, *In Hexaemeron*, II, 8, *PG* 29, 4-52.
[35] In 20, 19-24.
[36] *Cf.* Fc. 2, 7.

împreună-lucrători ai stăpânirii celei din cer, zicându-le: *Luaţi Duh Sfânt! Cărora le veţi ierta păcatele, le vor fi iertate, şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi*[37].

15. Aşadar, Domnul a dăruit această putere şi acest har arătându-Se în însăşi ziua învierii Lui, care era fără îndoială Duminica. Apoi, lăsând deoparte zilele din timpul săptămânii, în a opta zi, adică în aceeaşi duminică pe care o sărbătorim azi [a lui Toma], a stat iarăşi în acelaşi fel şi în aceeaşi casă, ca să consacre prin El Însuşi sărbătoarea şi să-l aducă la credinţă pe Toma, care se îndoia. Căci, după cele spuse de evanghelistul şi ucenicul cel iubit de Domnul, *după opt zile, ucenicii erau iarăşi înăuntru, şi Toma împreună cu ei. Şi a venit Iisus, uşile fiind încuiate, şi a stat în mijloc şi le-a zis: Pace vouă!*[38].

16. Vedeţi că şi adunarea ucenicilor lui Hristos, şi venirea Domnului la ei are loc Duminica? Căci Duminică era când a stat prima dată cu cei adunaţi la un loc, şi după opt zile, venind iarăşi Duminica, S-a întors şi a stat cu cei adunaţi. Acele adunări le închipuie necurmat Biserica lui Hristos, săvârşind aceste sinaxe mai ales în ziua de Duminică, [când] noi, stând în mijlocul vostru, vă grăim în chip obştesc cele despre mântuire şi despre evlavie şi [vă] călăuzim viaţa potrivit evlaviei.

17. Aşadar, nimeni, din lene sau din preocupările continue pentru cele pământeşti, să nu părăsească adunările acestea sfinte din ziua de Duminică, care ne-au fost lăsate de Dumnezeu, ca nu [cumva] fiind cu dreptate părăsit de Dumnezeu, să pătimească ceva asemănător cu ce a pătimit Toma, care nu a venit la timpul potrivit. Şi dacă, reţinut fiind o dată departe, va lipsi, să îşi plătească datoria în [duminica] următoare, aducându-se pe sine în Biserica lui Hristos, ca să nu rămână nevindecat, bolind cu sufletul de necredinţă, prin faptele şi cuvintele sale, pentru că nu s-a apropiat de locaşul de tămăduire al lui Hristos şi nu a primit leacul cel sfânt ca dumnezeiescul Toma.

---

[37] In 20, 22-23.

[38] In 20, 26.

Căci există, [cu adevărat] există nu numai cugetări şi cuvinte [despre credinţă], ci şi fapte şi lucrări ale credinţei. Pentru că spune [Scriptura]: *Arată-mi credinţa ta din faptele tale*[39]. Dacă cineva, îndepărtându-se de aceste [fapte] şi predându-se pe sine întreg celor deşarte, va cădea cu totul din Biserica lui Hristos, are o credinţă moartă, sau ca să zicem altfel, o credinţă care nu există, devenind el însuşi mort din pricina păcatului.

18. Dar sunt unii care nu pot să înţeleagă: cum a intrat Hristos prin uşile încuiate atâta vreme cât era înveştmântat cu trup? După cât se pare, aceştia nu ştiu că cele duhovniceşti se judecă prin cele duhovniceşti, şi că se recunosc unele prin altele, după cum spune dumnezeiescul Apostol[40]. Căci dacă nu a vătămat pântecele Fecioarei care L-a născut după trup, nedezlegând deloc, ci păstrând nevătămate simbolurile fecioriei în timpul naşterii, chiar dacă atunci [Hristos] era îmbrăcat cu trup muritor şi pătimitor, ce e de mirare dacă, făcând nemuritoare [firea omenească] asumată şi dobândind un trup nemuritor, a trecut prin porţile încuiate? Dar, de vreme ce avea pe deplin trupul nemuritor şi nepătimitor, cum de avea pe mâini şi pe coastă răni şi împunsături? Pentru că evanghelistul zice că Domnul îi spune lui Toma: *Adu degetul tău încoace şi vezi mâinile Mele şi adu mâna ta şi pune-o în coasta Mea, şi nu fi necredincios, ci credincios*[41]. Cum de avea, aşadar, [acele] răni? Un trup muritor şi pătimitor nu ar putea să arate răni şi împunsături şi să rămână nevătămat şi sănătos. Dar un trup nepătimitor şi nemuritor poate să arate răni şi împunsături pe care le-a suferit înainte, şi cu care, dacă vrei, nu rămâne mai puţin nepătimitor şi nemuritor.

19. Mie, aceasta îmi dă putinţa să înţeleg că cei care pătimesc pentru Hristos vor purta rănile ca pe o podoabă veşnică. Fiindcă după cum deschizăturile ferestrelor nu se împotrivesc

---

[39] Iac. 2, 18.
[40] *Cf.* I Cor. 2, 13.
[41] In 20, 27.

cu nimic siguranței construcției, și nici nu sunt ceva urât, ci sunt o podoabă cu totul necesară pentru case, pentru că fac să treacă lumina înăuntru și le oferă celor care locuiesc în case vederea celor din afară, în același fel și pătimirile în trup pentru Hristos și împunsăturile care vin din aceste pătimiri au devenit cu siguranță pentru cel care le-a dobândit ferestre pentru lumina cea neînserată și sunt recunoscute în vremea arătării acelei lumini mai degrabă din frumusețea cea dumnezeiască și din strălucirea rănilor, iar nu din urâțenia [acestor răni]. Și pe cât nu dăunează nepătimirii, pe atât sunt, și mai mult, aducătoare ale nemuririi.

20. Trupul lui Hristos, având înăuntrul său izvorul dumnezeieștii lumini, strălucind de acolo, l-a luminat noetic pe cel care se îndoia, și de îndată Toma a strigat, teologhisind în chip desăvârșit: *Domnul meu și Dumnezeul meu!*[42]. Iar Domnul [i-a răspuns]: *Pentru că M-ai văzut, ai crezut? Fericiți sunt cei care nu au văzut și au crezut*[43], arătând că cei care au ajuns să [Îl] vadă cu ochii lor nu au nimic în plus în ceea ce privește lauda față de cei care sunt călăuziți de aceștia [care văd] către credința în El. Iar dacă Domnul nu spune *cei care cred,* ci *cei care au crezut,* aceasta este pentru că, prin puterea Sa dumnezeiască și mai dinainte știutoare, El știe toate mai înainte de a se întâmpla, cele viitoare fiind ca și petrecute. Dar voi spune iubirii voastre ceea ce mi-a venit acum în minte. Căci văzând că Toma, atunci când a fost departe a fost necredincios, dar când s-a întâlnit cu cei care credeau nu s-a [mai] îndepărtat deloc de la credință, mi-a venit în minte că și omul păcătos, dacă doar ar fugi de petrecerea cu cei răi și s-ar întoarce către cei drepți, nu se va mai îndepărta vreodată de dreptate și de mântuirea sufletului prin acea [dreptate]. Și cred că lucrul acesta îl arată învăluit și profetul psalmist, atunci când îi fericește pe cei care se îndepărtează de adunarea celor vătămători și care nu umblă pe

[42] In 20, 28.
[43] In 20, 29.

2. Aşadar, s-ar părea că e clar că evanghelistul a spus şi ceasul în care a înviat Domnul, adică dimineaţa, şi că a fost văzut mai întâi de Maria Magdalena, şi că a fost văzut chiar în ceasul învierii. Însă nu spune aşa, [lucru care] va fi limpede pentru cei care vor să cunoască un pic [lucrurile]. Căci puţin mai sus, fiind el în acord cu ceilalţi evanghelişti, spune că această Marie a venit şi mai înainte la mormânt împreună cu celelalte purtătoare de mir şi că, văzând mormântul gol, a plecat[3]. Astfel că Domnul a înviat cu mult mai înainte de dimineaţă, atunci când L-a văzut [Maria]. Şi vrând să indice şi timpul acela, nu a mai spus simplu *dimineaţa*, ca aici [mai jos], ci *dis-de-dimineaţă*[4]. Aşadar, el vorbeşte de o lucire nedesluşită ce precede atunci răsăritul soarelui la orizont, pe care o arată şi Ioan spunând că Maria Magdalena a venit la mormânt în zori, *pe când era încă întuneric, şi a văzut piatra răsturnată de pe mormânt*[5].

3. Dar potrivit lui Ioan, aceasta nu numai că a venit atunci la mormânt, dar a şi plecat de la mormânt fără să Îl vadă pe Domnul. Căci aleargă şi vine la Petru şi la Ioan şi le vesteşte nu că a înviat Domnul, ci că a fost luat din mormânt, ceea ce arată că încă nu ştia de Înviere[6]. Rămâne deci că Domnul nu S-a arătat Mariei prima în sens absolut, ci [i S-a arătat ei întâi] după venirea deplină a zilei. Există, aşadar, ceva vestit de evanghelişti în chip umbrit, pe care îl voi descoperi iubirii voastre. Căci prima dintre toţi oamenii care a primit de la Domnul vestea cea bună a Învierii Domnului a fost, aşa cum era cuvenit şi drept, Născătoarea de Dumnezeu. Şi Aceasta L-a văzut înviat înaintea tuturor, şi s-a bucurat de dumnezeiasca Sa convorbire, şi nu numai că L-a văzut cu ochii şi L-a auzit cu urechile ei, dar s-a şi atins prima şi singura cu mâinile de preacuratele Lui picioare, chiar dacă evangheliştii nu spun toate acestea în chip deschis,

[3] *Cf.* Mc. 16, 1-8.
[4] Mc. 16, 2.
[5] In 20, 1.
[6] *Cf.* In 20, 2.

nevrând să o aducă spre mărturie pe Maica Sa, ca să nu dea motiv de bănuială celor necredincioşi. Întrucât însă acum, prin harul Celui înviat, cuvântul meu este pentru cei credincioşi, iar subiectul sărbătorii ne sileşte să lămurim cele cu privire la mironosiţe, dându-[ne] cuvânt Cel care spune că *nu e nimic ascuns care să nu se facă arătat*[7], vor fi dezvăluite [de noi] şi acestea.

4. Aşadar, purtătoarele de mir sunt acelea care au urmat [Domnului] împreună cu Maica Domnului şi care în vremea Pătimirii celei mântuitoare au rămas [cu El] şi [apoi] s-au străduit să ungă cu miruri trupul Domnului. Căci atunci când Iosif şi Nicodim au cerut şi au luat de la Pilat trupul Domnului, şi L-au coborât de pe Cruce şi L-au înfăşurat în giulgiuri cu miresme foarte vâscoase, şi L-au pus într-un mormânt cioplit în stâncă şi au pus o piatră mare pe uşa mormântului[8], erau de faţă, potrivit Evanghelistului Marcu, privind şi şezând înaintea mormântului, Maria Magdalena şi cealaltă Marie[9]. Iar prin spusa *cealaltă Marie* sugerează fără îndoială că e vorba de Maica lui Dumnezeu – fiindcă ea [mai] era numită şi maică a lui Iacov şi a lui Iosi, pentru că aceştia erau din Iosif, logodnicul ei. Dar la punerea în mormânt a Domnului au fost de faţă privind nu numai acestea, ci şi alte femei, după cum istoriseşte Luca, scriind: *Şi urmându-I femeile, care veniseră cu El din Galileea, priveau mormântul şi cum a fost pus trupul Lui*[10]. *Şi erau Maria Magdalena şi Ioana şi Maria lui Iacov şi celelalte împreună cu ele*[11].

5. *Şi întorcându-se, au cumpărat miresme şi miruri*[12], fiindcă nu cunoscuseră încă precis că Acesta este cu adevărat mireasma vieţii pentru cei ce se apropie de El cu credinţă, precum şi mireasmă a morţii pentru cei care [rămân] necredincioşi

---

[7] Lc. 8, 17; 12, 2; Mt. 10, 26; Mc. 4, 22.
[8] *Cf.* In 19, 38-42.
[9] *Cf.* Mc. 15, 47.
[10] Lc. 23, 55.
[11] Lc. 24, 10.
[12] Lc. 23, 56.

până la sfârşit, şi că mireasma hainelor Lui, adică a trupului Său, este mai presus de toate miresmele şi că *mir revărsat este numele Lui*[13], prin care a umplut de bună mireasmă lumea întreagă, ci pregătesc miruri şi miresme, gândindu-se [că acestea sunt] pe de o parte spre cinstea Celui ce zăcea [în mormânt], iar pe de altă parte, pentru cei care voiau să se apropie, spre uşurarea, prin ungerea cu acestea, a mirosului greu al trupului [ce urma] să putrezească.

6. Pregătind, aşadar, mirurile şi miresmele, sâmbătă au stat liniştite (ἡσύχασαν), potrivit poruncii[14]. Căci nu cunoşteau Sabatul cel adevărat şi nici nu recunoscuseră acel Sabat preabinecuvântat care strămută firea noastră din adâncurile iadului la înălţimea cea prealuminoasă, dumnezeiască şi cerească. *Şi în ziua una a sâmbetelor*[15], *adânc în zori,* după cum spune Luca, *au venit la mormânt, purtând miresmele pe care le pregătiseră*[16]. Iar Matei spune: *După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua una a sâmbetelor*[17]; [şi adaugă] că cele care au venit au fost două. Ioan zice: *dimineaţă, fiind încă întuneric*[18]; [şi zice că] una a fost cea care a venit: Maria Magdalena. Iar Marcu zice: *foarte de dimineaţă, în ziua una a sâmbetelor*[19], trei fiind cele care au venit[20]. Aşadar, toţi evanghelişti numesc Duminica *ziua una a sâmbetelor.* Iar prin [expresiile] *adânc în zori, foarte de dimineaţă, dimineaţă, pe când era încă întuneric* [numesc] timpul din jurul zorilor, când

---

[13] Cânt. 1, 2.

[14] *Cf.* Lc. 23, 56. *cf.* Ieş. 12, 16; 20, 10 şi Lev. 23, 8.

[15] Am preferat această traducere care este în consonanţă atât cu traducerile mai vechi ale Noului Testament, cât şi cu teologia anagogică a Sfântului Grigorie. Ziua Învierii este *una a sâmbetelor, sâmbăta prin excelenţă.* Bineînţeles, ea este văzută şi ca cea dintâi zi a săptămânii, dar acest al doilea înţeles este cu mult mai sărac decât primul, care reliefează calitatea de *nou Sabat* a Duminicii.

[16] Lc. 24, 1.

[17] Mc. 28, 1.

[18] In 20, 1.

[19] Mc. 16, 2.

[20] *Cf.* Mc. 16, 1.

se îngemănează lumina cu întunericul; acesta este momentul în care aurora începe să lucească la orizont, vestind ziua. Iar dacă ar privi cineva de departe spre acest [punct], [va vedea că cerul] începe să se coloreze de lumină în jurul ceasului al nouălea din noapte, astfel încât mai rămân trei ore până să se facă zi deplină.

7. Dar evangheliştii par a fi cumva în dezacord cu privire la acest timp şi la numărul femeilor, pentru că, după cum am spus, purtătoarele de mir erau multe, şi nu au venit o singură dată la mormânt, ci de două şi trei ori, unele cu altele, însă nu aceleaşi [de fiecare dată], toate în zori, dar nu exact în acelaşi timp, iar Magdalena, singură dintre celelalte, a venit iarăşi şi a rămas mai mult. Deci fiecare dintre evanghelişti, vorbind de o singură venire a unora, le lasă deoparte pe celelalte. Dar după cum adun eu şi pun laolaltă de la toţi evanghelistii, precum am spus mai înainte, [socotesc] că prima dintre toate care a venit la mormântul Fiului şi Dumnezeului [ei] a fost Născătoarea de Dumnezeu, care a adus-o cu sine pe Maria Magdalena. Şi lucrul acesta mă învaţă mai ales Evanghelistul Matei: *Căci a venit,* zice, *Maria Magdalena şi cealaltă Marie* – care era fără îndoială Maica lui Dumnezeu –, *ca să vadă mormântul. Şi iată s-a făcut cutremur mare. Căci un înger al Domnului, coborând din cer şi venind, a prăvălit piatra de la uşa mormântului şi şedea deasupra ei. Şi înfăţişarea lui era ca fulgerul şi haina lui albă ca zăpada. Şi de frica lui s-au cutremurat cei care păzeau şi s-au făcut ca nişte morţi*[21].

8. Aşadar, toate celelalte femei au venit după cutremur şi după fuga străjerilor, şi au găsit mormântul deschis şi piatra prăvălită. Dar Fecioara-Maică a fost de faţă când s-a întâmplat cutremurul, când a fost prăvălită piatra, când s-a deschis mormântul şi paznicii erau de faţă, chiar dacă erau cutremuraţi de frică. De aceea, sculându-se după cutremur, aceştia pe dată au căutat să fugă, în vreme ce Maica lui Dumnezeu se desfăta de [acea] vedere fără teamă. Iar mie mi se pare că pentru ea prima

[21] Mt. 28, 1-4.

s-a deschis acel mormânt purtător de viaţă – căci pentru ea prima şi prin ea ni s-au deschis toate cele câte sunt sus în cer şi câte sunt jos pe pământ –, şi pentru ea a strălucit astfel îngerul, astfel că, deşi ceasul acela era încă cuprins de întuneric, să vadă, sub îmbelşugata lumină a îngerului, nu numai mormântul gol, ci şi cele de îngropare zăcând în ordine şi dând mărturie în multe chipuri despre ridicarea din morţi a Celui îngropat.

9. Prin urmare, îngerul cel binevestitor era însuşi acel Gavriil. Fiindcă cum a văzut-o pe [Maica Domnului] grăbindu-se astfel către mormânt, el care i-a spus la început: *Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu*[22], se grăbeşte şi acum şi coboară să-i grăiască iarăşi aceasta Pururea Fecioarei, binevestindu-i învierea din morţi a Celui născut din ea fără sămânţă; [se grăbeşte] să ridice piatra şi să-i arate şi mormântul gol, şi cele de îngropare, şi astfel să o încredinţeze de vestea cea bună. *Iar îngerul răspunzând,* spune [Evanghelia], *a zis femeilor: „Nu vă temeţi! Căutaţi pe Iisus Cel răstignit? S-a sculat. Iată locul unde a zăcut Domnul"*[23]. Căci, zice [îngerul], chiar dacă îi vedeţi pe păzitori cutremuraţi de frică, voi însă să nu vă temeţi. *Căci ştiu că pe Iisus Cel răstignit Îl căutaţi. S-a sculat, nu este aici.* Pentru că El nu numai că nu poate fi ţinut de închizătorile, zăvoarele şi peceţile iadului, morţii şi mormântului, ci [mai mult] este şi Domnul nostru, al îngerilor celor fără de moarte şi cereşti, şi El singur este Domnul a toate. *Căci,* zice, *priviţi locul unde a zăcut Domnul. Şi degrabă mergând, spuneţi ucenicilor Lui că a înviat din morţi*[24]. Şi au ieşit, zice, *cu frică şi cu bucurie mare*[25].

10. Mi se pare iarăşi că Maria Magdalena şi celelalte femei care veniseră până atunci aveau încă frică. Căci nu înţeleseseră puterea celor spuse de înger şi nici nu au putut să primească în chip desăvârşit lumina, ca să vadă şi să observe cu exactitate.

---

[22] Lc. 1, 30.
[23] Mt. 28, 5-6.
[24] Mt. 28, 6-7.
[25] Mt. 28, 8.

Însă Maica lui Dumnezeu a dobândit bucurie mare, întrucât a înţeles cele [spuse] de înger şi a devenit întreagă lumină, ca una ce era curăţită în cel mai deplin mod posibil şi era plină de har în chip dumnezeiesc, şi prin toate a cunoscut în chip sigur adevărul şi a crezut arhanghelului, pentru că şi acesta, de multă vreme, i s-a arătat vrednic de crezare prin fapte. Cum dar să nu înţeleagă Fecioara cea plină de înţelepciune dumnezeiască ceea ce s-a săvârşit, atâta vreme cât a fost de faţă la cele întâmplate, a văzut cutremurul, şi încă unul mare, [a văzut] înger coborât din cer, şi acesta străluncind, [aproape] moartea păzitorilor, mutarea pietrei, golirea mormântului, marea minune a celor de îngropare, care deşi erau nedezlegate şi amestecate cu smirnă şi aloe se vedeau goale de trup, şi pe lângă acestea, vederea şi vestirea bucuroasă adusă de înger? Ieşind însă ele după această bună vestire, Maria Magdalena, ca şi cum nu l-ar fi auzit pe înger – şi probabil că nici acela nu a grăit pentru ea –, vorbeşte doar despre golirea mormântului, negrăind niciun cuvânt despre cele de îngropare, şi *a alergat către Simon Petru şi celălalt ucenic*[26], după cum spune Ioan. Însă Fecioara, Maica lui Dumnezeu, însoţită de celelalte femei, s-a întors iarăşi acolo de unde venise. Şi iată, după cum spune Matei, *Iisus le-a întâmpinat, zicând: „Bucuraţi-vă!"*[27].

11. Vedeţi că Maica lui Dumnezeu L-a văzut înaintea Mariei Magdalena pe Cel care pentru mântuirea noastră cu trupul a pătimit, a fost îngropat şi a înviat? *Iar ele apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui şi I S-au închinat*[28]. Aşa după cum atunci când Născătoarea de Dumnezeu, auzind împreună cu Maria Magdalena de la înger vestea cea bună a Învierii, singură ea a înţeles puterea celor spuse, la fel şi atunci când L-a întâmpinat împreună cu celelalte femei pe Fiul şi Dumnezeu, ea a fost prima dintre toate celelalte care L-a văzut şi L-a recunoscut pe Cel

[26] In 20, 2.
[27] Mt. 28, 9.
[28] Mt. 28, 9.

înviat, şi căzând s-a atins de picioarele Lui şi a devenit apostol al Lui către apostoli. Iar că Maria Magdalena nu a fost împreună cu Maica lui Dumnezeu când, întorcându-se Ea de la mormânt, a întâmpinat-o Domnul şi i S-a arătat şi i-a grăit, învăţăm de la Ioan. Căci acesta zice: *A alergat la Simon Petru şi la celălalt ucenic pe care-l iubea Iisus, şi le-a zis: „Au luat pe Domnul din mormânt şi nu ştim unde L-au pus"*[29]. Cum ar mai fi putut să zică unele ca acestea dacă L-ar fi văzut şi L-ar fi atins cu mâinile şi L-ar fi auzit, întâlnindu-L; [cum ar mai fi spus] că L-au luat şi L-au mutat, dar *nu ştim unde*? Iar după alergarea la mormânt a lui Petru şi Ioan şi după vederea acolo a giulgiurilor şi după întoarcerea lor, *Maria stătea afară lângă mormânt plângând*[30].

12. Vedeţi că nu numai că nu L-a văzut încă, dar nici nu fusese încredinţată prin auzire? Şi când îngerii care se arătaseră au întrebat-o: *Femeie, de ce plângi?*, ea iarăşi le-a răspuns ca despre un mort[31]. Iar când s-a întors şi L-a văzut pe Iisus, iarăşi nu a înţeles, şi fiind întrebată şi de El: *De ce plângi?*, a grăit lucruri asemănătoare, până când Acela, chemând-o pe nume, i S-a înfăţişat că este El. Atunci, căzând şi ea la pământ şi căutând să-I îmbrăţişeze picioarele, a auzit de la El: *Nu te atinge*[32]. De aici învăţăm că atunci când S-a arătat mai înainte Maicii Sale şi femeilor care erau împreună cu Ea, doar Acesteia I-a îngăduit să-I atingă picioarele, chiar dacă Matei le face părtaşe [la această atingere] şi pe celelalte femei, nevrând, din pricina despre care am vorbit la început, să o pună înainte pe Maica Sa în privinţa unor astfel de lucruri.

13. Apoi, după ce Pururea Fecioara Maria a venit prima la mormânt şi a primit prima vestea cea bună a învierii, multe femei au venit şi au văzut şi acelea piatra răsturnată şi i-au auzit şi ele pe îngeri; şi după acea auzire şi vedere s-au întors înapoi

[29] In 20, 2.
[30] In 20, 11.
[31] *Cf.* In 20, 13.
[32] *Cf.* In 20, 15-17.

şi s-au împărţit. Unele, după cum spune Marcu, *au fugit de la mormânt, şi erau cuprinse de frică şi uimire, şi n-au spus nimănui nimic, căci se temeau*[33]. Altele au urmat-o pe Maica Domnului şi s-au învrednicit de vederea şi convorbirea cu Stăpânul. Iar Magdalena s-a dus la Petru şi Ioan, cu care iarăşi s-a întors singură la mormânt, şi plecând aceia, ea a rămas şi s-a învrednicit şi ea de o vedere a Stăpânului, şi a fost trimisă şi ea către apostoli, şi vine iarăşi vestind tuturor, după cum spune Ioan, *că a văzut pe Domnul şi că i-a spus acestea*[34]. Aşadar, şi Marcu spune că această vedere a avut loc dimineaţa[35], adică la începutul zilei pline, când zorii trecuseră cu totul, dar el nu susţine că au fost atunci nici Învierea Domnului, nici prima Lui arătare.

14. Avem, aşadar, în mod exact cele cu privire la purtătoarele de mir, şi acordul, căutat mai sus, al celor patru evanghelişti cu privire la ele. Însă ucenicii, în însăşi ziua Învierii, auzind de la purtătoarele de mir, de la Petru[36], de la Luca şi de la Cleopa[37] că Domnul este viu şi că a fost văzut de ei, nu au crezut; de aceea au şi fost certaţi de El, când li S-a arătat mai târziu, fiind ei adunaţi împreună[38]. Însă, după ce prin multe [feluri] şi de multe ori li S-a înfăţişat lor viu, nu numai că au crezut toţi, dar au şi vestit în tot locul: *Căci în tot pământul a ieşit vestirea, şi până la marginile pământului cuvintele lor*[39], *Domnul împreună lucrând cu ei şi întărind cuvântul prin semnele ce urmau*[40]. Dar semnele au fost foarte necesare până ce s-a vestit cuvântul în tot pământul. [Aşadar], e nevoie de semne şi minuni pentru prezentarea şi adeverirea adevărului propovăduirii; dar e nevoie

---

[33] Mc. 16, 8.
[34] In 20, 18.
[35] *Cf.* Mc. 16, 9.
[36] *Cf.* Lc. 24, 34.
[37] *Cf.* Mc. 16, 12-13; Lc. 24, 13-35.
[38] *Cf.* Mc. 16, 14.
[39] Ps. 18, 4; Rom. 10, 18.
[40] Mc. 16, 20.

[doar] de semne, nu însă şi de minuni, pentru a vedea dacă cei care au primit cuvântul au crezut în chip ferm. De care semne? De cele care vin din fapte. Căci zice [apostolul]: *Arată-mi credinţa ta din faptele tale*[41], şi: *Cine este credincios să arate din purtarea sa frumoasă faptele sale*[42]. Fiindcă cine va crede că cel care se agaţă de faptele cele rele şi este ţintuit de pământ şi de cele pământeşti are o cugetare cu adevărat dumnezeiască, mare şi înaltă, şi ca să zicem aşa, cerească, precum este dreapta credinţă?

15. Aşadar, nu e de niciun folos, fraţilor, dacă cineva zice că are credinţă dumnezeiască, dar nu are şi fapte potrivite credinţei. Ce folos au adus fecioarelor nebune candelele lor care nu aveau untdelemn[43], adică faptele dragostei şi ale compasiunii? Ce [folos] a avut bogatul acela care ardea în focul cel nestins pentru că fusese lipsit de compasiune faţă de Lazăr, dacă l-a chemat tată pe Avraam[44]? Ce folos i-a adus ascultarea imediată a chemării aceluia care nu şi-a dobândit prin fapte bune veştmânt potrivit pentru nunta cea dumnezeiască şi pentru acea cămară de nuntă a nestricăciunii? Căci cu siguranţă pentru că credea a fost chemat şi a şi venit, şi a fost chemat împreună cu acei oaspeţi sfinţi, dar fiind osândit şi făcut de ruşine, ca unul care era înveştmântat în răutatea obiceiurilor şi a faptelor sale, legându-i-se mâinile şi picioarele fără milă, a fost aruncat în gheena focului, unde este plângerea şi scrâşnirea dinţilor[45].

16. De a cărei cercare fie ca nimeni din cei chemaţi de Hristos să nu aibă parte, ci arătând o viaţă potrivită credinţei, să intre în cămara de nuntă a veseliei celei neîntinate şi să petreacă în veci cu sfinţii, acolo unde e sălaşul tuturor celor care se veselesc. Amin.

---

[41] Iac. 2, 18.
[42] Iac. 3, 13.
[43] *Cf.* Mt. 25, 1-13.
[44] *Cf.* Lc. 16, 19-31.
[45] *Cf.* Mt. 8, 12; 13; 24; 22, 11-14; Lc. 13, 28.

Omilia a XIX-a

La bunăvestirea lui Hristos, [făcută] samarinencii; şi că trebuie să dispreţuim [lucrurile] de faţă

1. De-a lungul tuturor acestor zile care trec acum, care în total sunt cincizeci, prăznuim Învierea din morţi a Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, arătând prin această întindere a ei că este mai presus de celelalte sărbători. Căci de vreme ce numărul acesta de zile cuprinde şi pomenirea de fiecare an a Înălţării Sale la cer, atunci şi aceasta arată diferenţa dintre Stăpânul Cel înviat şi robii care au fost înviaţi uneori. Căci toţi cei înviaţi din morţi au fost înviaţi de alţii şi iarăşi, murind, s-au întors în pământ. Hristos însă, înviind din morţi, moartea nu L-a mai stăpânit[1]. Fiindcă El singur, înviindu-Se pe Sine a treia zi, nu S-a întors iarăşi în pământ, ci S-a înălţat la cer, făcând frământătura noastră de acelaşi tron cu Tatăl – ca ceea ce este una cu Dumnezeu. De aceea, El singur a devenit începătură a viitoarei învieri a tuturor[2] şi Singur este pârgă a celor adormiţi[3], şi întâiul născut dintre cei morţi[4] şi Tată al veacului ce va să fie[5]. Şi după cum în Adam mor toţi, şi cei păcătoşi, şi cei drepţi, la fel şi în Hristos toţi vor fi făcuţi

[1] *Cf.* Rom. 6, 9.
[2] *Cf.* Col. 1, 18; I Cor. 15, 20; Is. 9, 5.
[3] *Cf.* I Cor. 15, 20-26.
[4] *Cf.* Col. 1, 18.
[5] *Cf.* Is. 9, 6.

vii[6], şi cei păcătoşi, şi cei drepţi, dar *fiecare în ceata sa: Hristos începătură, apoi cei ai lui Hristos la venirea Sa. După aceea, sfârşitul, [...] când va desfiinţa toată domnia, stăpânia şi puterea [...] şi va pune pe vrăjmaşii Săi sub picioarele Sale. Vrăjmaşul cel din urmă care va fi nimicit va fi moartea*[7], spre învierea comună, *la trâmbiţa cea de apoi*[8]. *Căci trebuie ca acest [trup] stricăcios să se îmbrace în nestricăciune şi acest [trup] muritor să se îmbrace în nemurire*[9].

2. Un astfel de dar ne aduce nouă Învierea lui Hristos, şi de aceea doar pe aceasta o prăznuim într-un răstimp de zile atât de îndelungat, ca una care este nemuritoare, nepieritoare şi veşnică, preînchipuind prin acestea şi fericirea cea viitoare a sfinţilor, de la care s-a îndepărtat toată durerea, suferinţa şi suspinarea[10]. Veselie şi sărbătoare neîntreruptă se află în ea, în chip dumnezeiesc şi neschimbat. Căci acolo este sălaşul celor care se veselesc cu adevărat. De aceea şi harul Duhului a rânduit ca înainte de aceste zile să petrecem sfânta patruzecime în post, priveghere, rugăciune şi asceza de multe feluri a virtuţilor, arătând prin aceste patruzeci de zile viaţa celor care se mântuiesc în veacul acesta, [viaţă] care nu este nimic altceva decât pocăinţă şi trăire de Dumnezeu iubitoare. Iar prin aceste cincizeci de zile care urmează după Păresimi, pe care le parcurgem acum, [harul Duhului] ne arată odihna şi bucuria pe care le vor primi cei care aici au trăit luptându-se pentru Domnul.

3. Din această pricină aceea este o perioadă de patruzeci de zile, având legată de ea pomenirea mântuitoarelor Pătimiri ale Domnului, şi se pune capăt postului după şapte [săptămâni]. Iar aceasta, fiind o perioadă de cincizeci de zile, include şi mutarea de pe pământ la cer şi pogorârea şi dăruirea Dumnezeiescului Duh. Căci veacul acesta este [împărţit] în săptămâni [perioade de şapte] şi este alcătuit din patru

[6] *Cf.* I Cor. 15, 22.
[7] I Cor. 15, 22-26.
[8] I Cor. 15, 52.
[9] I Cor. 15, 53.
[10] *Cf.* Is. 35, 10.

perioade[11], părţi şi elemente[12] şi le aduce celor care se fac pe ei înşişi prin fapte părtaşi Pătimirilor lui Hristos sărbătorirea Cincizecimii, care începe în [ziua] a opta şi se sfârşeşte în [ziua a] opta, şi care, depăşind heptada şi tetrada cea cinstită, înfăţişează, datorită Învierii Domnului şi Înălţării care a avut loc după Înviere, viitoarea înviere a neamului oamenilor şi ridicarea o dată cu aceasta a celor vrednici în nori spre întâmpinarea cea dumnezeiască şi petrecerea şi odihna care va urma în veci cu Dumnezeu[13].

4. Dar aceasta va fi la timpul potrivit. Iar Domnul, înainte de Pătimire şi de Înviere, vestind Evanghelia Împărăţiei, arată ucenicilor că alegerea celor vrednici de credinţă şi de moştenirea cea veşnică oferită de El nu va fi făcută doar dintre iudei, ci şi dintre neamuri, potrivit glasului evangheliei citite astăzi[14] spre ascultare: *A venit la o cetate a Samariei, numită Sihar, aproape de locul pe care l-a dat Iacov lui Iosif, fiul său. Şi era acolo izvorul lui Iacov*[15]. Numeşte fântâna izvor, căci avea apă de izvor, după cum va fi clar din urmarea cuvântului nostru. Şi era a lui Iacov, pentru că el o săpase. Iar locul pe care i l-a dat Iacov lui Iosif este Sichemul. Căci dându-şi ultima suflare în Egipt, i-a spus lui Iosif şi a rânduit: *Iată, eu mor. Dar Dumnezeu vă va întoarce din pământul acesta în pământul părinţilor voştri. Eu îţi dau ţie, peste ceea ce au fraţii tăi, Sichemul, pe care l-am luat din mâna amoreilor cu sabia mea şi cu arcul meu*[16]. De aceea a şi fost locuit Sichemul mai târziu de seminţia lui Efraim, care a fost fiul cei întâi născut al lui Iosif, iar în locul care era împrejurul acestora au locuit cele zece seminţii ale lui Israel, pe care le-a condus Ieroboam apostatul.

---

[11] Anotimpuri.

[12] Cosmologia antică, preluată şi de Părinţii Bisericii, vedea lumea materială alcătuită din patru elemente: pământ, apă, foc şi aer; *cf.* M. Spanneut, *Le stoïcisme des pères de l'Eglise*, Paris, 1957.

[13] *Cf.* I Tes. 4, 17.

[14] In 4, 5-42.

[15] In 4, 5-6.

[16] Fc. 48, 21-22.

5. Aceştia [seminţia lui Efraim], ridicându-se adesea împotriva lui Dumnezeu şi fiind adesea părăsiţi de El, mai târziu au devenit robi cu tot neamul, astfel încât în locul lor căpetenia asirienilor a adus felurite neamuri care să locuiască locul acesta, şi s-au numit samarineni, după [stăpânul] muntelui, Somor. După cum, Iacov, trecând pe acolo, aşa cum spune istoria, a supus Sichemul[17], tot astfel Hristos, trecând acum, a subjugat Samaria. Însă Iacov, după cum însuşi spune, l-a supus cu sabia şi cu arcul lui, evident că spre distrugerea şi nimicirea celor care locuiau mai înainte acolo, în vreme ce Hristos [i-a subjugat] cu cuvântul şi cu învăţătura, şi de aceea subjugarea aceasta a fost spre mântuire. *Căci Iisus,* zice [Evanghelia], *fiind ostenit de călătorie, S-a aşezat astfel lângă izvor; şi era ca la al şaselea ceas*[18].

6. Şi ora, şi truda, şi locul L-au făcut să Se aşeze pe Cel care poartă trup asemenea trupului nostru. Încredinţând, aşadar, aceasta [că are trup] şi prevăzând câştigul viitor, *S-a aşezat astfel lângă izvor,* adică pur şi simplu pe pământ, singur, ca unul dintre călătorii cei mulţi. *Căci ucenicii Lui se duseseră în cetate, ca să cumpere merinde*[19]. Aşadar, şezând astfel singur lângă izvor, *a venit o femeie din Samaria să scoată apă*[20]. Iar Domnul, însetând ca om şi văzând-o venind pe aceea care în chip omenesc putea să îi curme setea, iar pe de altă parte, văzând ca Dumnezeu că inima acesteia era însetată de apa mântuirii, dar nu Îl cunoştea pe Cel care i-o putea da, Se grăbeşte să Se descopere [acelui] suflet ce dorea [apa mântuirii] – căci, aşa cum este scris, El Însuşi îi doreşte pe cei care doresc[21] – şi începe de acolo de unde e uşor de primit şi zice către ea: *Dă-Mi să beau apă!*[22]. Iar ea, înţeleaptă fiind şi dându-şi seama că El este iudeu şi păzitor

[17] *Cf.* Fc. 34, 25-31.
[18] In 4, 6.
[19] In 4, 8.
[20] In 4, 7.
[21] *Cf.* Ps. 9, 10; Pilde 7, 15.
[22] In 4, 7.

al Legii doar după veştmânt, după înfăţişare şi după felul adresării exterioare, a zis: *Mă minunez cum de ceri de băut de la o samarineancă*[23], pentru că iudeii nu au nicio părtăşie cu samarinenii, pentru că sunt păgâni. Iar Domnul, luând [întrebarea ei drept] pretext, începe să Se descopere pe Sine, zicând către ea: *Dacă ai fi ştiut darul lui Dumnezeu şi Cine este Cel care îţi zice: „Dă-mi apă să beau", tu ai fi cerut de la El, şi ţi-ar fi dat apă vie*[24].

7. Vedeţi că i se adevereşte că dacă ar fi cunoscut, pe dată ar fi cerut şi s-ar fi făcut părtaşă apei celei cu adevărat vii, după cum a şi făcut mai târziu când a învăţat [Cine e apa cea vie] şi s-a bucurat de ea? În schimb, sinedriul iudeilor, după ce a întrebat şi a auzit în chip clar [Cine este El], L-a *răstignit pe Domnul slavei*[25]. Dar care este darul lui Dumnezeu? Căci zice: *Dacă ai fi ştiut darul lui Dumnezeu...*[26]. Ca să lăsăm deoparte celelalte, cât de mare dar şi har este faptul că Dumnezeu Cel făcut om nu are scârbă de cei pe care iudeii îi socotesc scârboşi, până-ntr-acolo încât îi exclud de la dăruirea apei de băut? Cât de mare este faptul că îi socoteşte [vrednici] de iubit, încât nu numai că primeşte cele date de ei, ci le şi dă darurile Sale cele dumnezeieşti – şi ce zic daruri? –, căci Se dăruieşte pe Sine şi îi face pe cei care cred vase capabile să primească dumnezeirea Sa. Căci nu este posibil în alt fel să aibă în ei înşişi izvorul curgător spre viaţa veşnică, aşa după cum vesteşte [El], văzând de mai înainte. Ce minte va înţelege aceasta? Ce cuvânt va putea să descrie covârşirea darului?

8. Samarineanca, neînţelegând încă măreţia apei celei vii, este nedumerită la început, [pentru că nu bănuia] de unde va găsi Cel care îi vorbea apa pe care o făgăduia, neavând El nici găleată şi fântâna fiind adâncă. Apoi încearcă să Îl compare pe Hristos cu Iacov, pe care îl şi numeşte părinte, şi dă

[23] In 4, 9.
[24] In 4, 10.
[25] I Cor. 2, 8.
[26] In 4, 10.

importanţă neamului său plecând de la [istoria] acelui loc, şi laudă apa fântânii, ca şi cum nu s-ar găsi una mai bună. Când însă Îl aude pe Domnul spunând că *apa pe care o voi da Eu se va face celui care o primeşte izvor curgător spre viaţa veşnică*[27], lasă să-i scape un cuvânt [ce arată] sufletul ei cel doritor şi care [o] duce către credinţă, dar care nu putea încă să privească de-a dreptul lumina: *Dă-mi, Doamne, această apă, ca să nu mai însetez, nici să mai vin aici să scot*[28]. Domnul însă, vrând încă să Se descopere încetul cu încetul, îi porunceşte să îl cheme pe bărbatul ei. Întrucât aceea, şi ascunzând cele despre ea, şi grăbindu-se să primească darul, zice: *Nu am bărbat*, aude [de la Hristos] câţi bărbaţi a avut de când era fată şi e certată că acum are un bărbat care nu este soţul ei[29]. Dar ea nu se mâhneşte pentru certare, ci cunoscând pe dată că Cel care vorbeşte cu ea este profet, purcede la întrebări mai importante.

9. Vedeţi cât de mare e răbdarea şi dragostea de a învăţa a acestei femei? Căci zice: *Părinţii noştri s-au închinat pe acest munte, iar voi ziceţi că în Ierusalim este locul unde trebuie să ne închinăm*[30]. Vedeţi câtă purtare de grijă avea în mintea ei şi câtă cunoaştere a Scripturii avea? Câţi acum dintre cei credincioşi din naştere şi crescuţi în Biserică cunosc ceea ce samarineanca ştia, şi anume că părinţii noştri, adică Iacov şi patriarhii cei dintr-însul, s-au închinat lui Dumnezeu în muntele acesta[31]? Hristos, primind ca un miros de bună mireasmă această cunoaştere şi purtare de grijă pentru cunoaşterea Scripturii de Dumnezeu insuflate, continuă să Se întreţină cu plăcere cu samarineanca. Căci după cum, dacă ai pune pe cărbuni [o substanţă] din cele frumos mirositoare, îi vei face pe cei care trec [prin apropiere] să se întoarcă [către tine] şi să rămână, dar dacă ai pune ceva din cele greu şi urât mirositoare îi vei

[27] In 4, 14.
[28] In 4, 15.
[29] *Cf.* In 4, 17-18.
[30] In 4, 20.
[31] *Cf.* Deut. 11, 29; 27, 12; Ios. 8, 33.

respinge şi vei face să se îndepărteze, la fel e şi cu cugetul nostru: dacă ai purtare de grijă şi râvnă sfântă, te faci vrednic de cercetarea dumnezeiască. Căci acestea sunt mirosul de bună mireasmă pe care îl primeşte Domnul. Dar dacă însă hrăneşti în tine cugetări rele, murdare şi pământeşti, vei fi departe de cercetarea dumnezeiască, făcându-te vrednic, vai, de îndepărtarea lui Dumnezeu. *Căci nu vor sta călcătorii de lege înaintea ochilor Tăi*[32], zice profetul psalmist către Dumnezeu. Căci dacă legea porunceşte: *Să-ţi aduci aminte în toată vremea de Domnul Dumnezeul tău*[33], *când şezi, când mergi, când te culci şi când te scoli*[34], iar Evanghelia zice: *Cercetaţi Scripturile,* şi *veţi găsi în ele viaţa veşnică*[35], şi apostolul îndeamnă: *Rugaţi-vă neîncetat*[36], înseamnă că cel care stăruie în cugetări pământeşti este fără îndoială călcător de lege. Dar cel care [se îndeletniceşte] cu cugetări rele şi murdare cu cât mai mult va fi [călcător de lege]?

10. Dar când I s-au închinat părinţii noştri lui Dumnezeu în muntele acesta? Atunci când patriarhul Iacov, după ce a fugit Esau, fratele său, care îl pizmuia, şi ascultând de sfaturile lui Isaac, tatăl său, a plecat spre Mesopotamia, şi atunci când s-a întors de acolo împreună cu femeile şi copiii lui. Iar la întoarcere, aşezându-şi corturile undeva aproape de locul acesta în care vorbeşte Domnul cu samarineanca, după cele întâmplate cu Dina şi după nimicirea celor din [casa] lui Sichem, i-a grăit Domnul lui Iacov, aşa cum este scris în *Facerea: Scoală şi urcă la Betel, [...] şi fă acolo un altar lui Dumnezeu, Care ţi S-a arătat când fugeai de fratele tău, Esau*[37]. Şi după cuvântul acesta, plecând Iacov, s-a urcat pe muntele din apropiere şi *a ridicat acolo un altar şi a numit locul Betel; căci acolo i S-a arătat Dumnezeu*[38]. De

[32] Ps. 5, 5.
[33] Deut. 8, 18.
[34] Deut. 6, 7.
[35] In 5, 39.
[36] I Tes. 5, 17.
[37] Fc. 35, 1.
[38] Fc. 35, 6-7.

aceea zice samarineanca: *părinţii noştri s-au închinat pe acest munte*[39], alipindu-se de aceşti vechi [strămoşi]. Căci cele ale Templului din Ierusalim au fost legiuite mai târziu. Şi pentru că locul acela fusese chemat de Iacov *casa lui Dumnezeu* – căci Betel, tradus, aceasta înseamnă –, samarineanca este nedumerită, dorind să afle cum de nu mai este acolo [casa lui Dumnezeu], ci *ziceţi că în Ierusalim este casa lui Dumnezeu, unde şi socotiţi să aduceţi jertfă şi să vă închinaţi lui Dumnezeu*[40]. Dar Domnul, împlinindu-Şi deja scopul cuvintelor Sale şi profeţind despre femeie că va fi [o închinătoare] aşa cum caută şi primeşte Dumnezeu, îi răspunde cuvintelor ei: *Femeie, crede-mă, că vine ceasul când nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim nu vă veţi închina Tatălui*[41]. Şi după câteva cuvinte spune: *Astfel de închinători Îşi doreşte Tatăl*[42].

11. Priviţi că întăreşte, cu privire la ea, că va fi [o închinătoare] aşa cum caută Dumnezeu, şi că se va închina Tatălui Celui Preaînalt nu într-un [anumit] loc, ci după Evanghelie. Căci ei îi adresează [Hristos] cuvântul: *Că nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim nu vă veţi închina Tatălui*[43], dar în acelaşi timp îi şi prevesteşte în chip lămurit schimbarea Legii. Căci de vreme ce se mută închinarea, neapărat se va muta şi Legea.

12 Dar şi textul care se găseşte la mijloc – *Voi vă închinaţi căruia nu ştiţi; noi ne închinăm Căruia ştim, pentru că mântuirea din iudei este*[44] – este şi un răspuns la cuvântul femeii, dar şi o continuare a propriilor sale cuvinte. Căci El spune aceasta: *noi, iudeii* – pentru că Se punea pe Sine în rândul lor, fiind din ei după trup –, aşadar, *noi, iudeii, cei care nu suntem mincinoşi în privinţa numelui [nostru], ci cunoaştem cele ale noastre, întru aceasta ne deosebim în privinţa închinării de voi, samarinenii, şi*

[39] In 4, 20.
[40] In 4, 20.
[41] In 4, 21.
[42] In 4, 23.
[43] In 4, 21.
[44] In 4, 22.

anume că noi ştim că închinarea este stabilită să fie săvârşită în Iudeea pentru că din iudei avea să vină[45] *mântuirea lumii întregi, adică Hristos.* Dar pentru că [în cazul de faţă] nu mai era vorba de [o mântuire care va veni în] viitor, pentru că El Însuşi era [mântuirea], nu a zis că *mântuirea va fi din iudei,* ci *este*[46]. *Dar vine ceasul şi acum este,* zice [Hristos]. Şi aceste cuvinte sunt profetice. Căci *vine* [arată] că încă nu s-a împlinit, ci se va împlini. Iar expresia *şi acum este* [tot profetică este] pentru că Hristos o vedea pe femeie crezând peste puţin timp şi închinându-se în duh şi în adevăr. *Căci vine ceasul şi acum este, când adevăraţii închinători se vor închina Tatălui în Duh şi în Adevăr*[47]. Pentru că Tatăl Cel Preaînalt şi Închinat este Tatăl Adevărului Însuşi, adică al Fiului Său Cel Unul-Născut, şi are pe Duhul Adevărului, pe Duhul Sfânt, şi cei care I se închină întru Aceştia [o fac] şi pentru că cred astfel şi pentru că lucrează prin Aceştia. Căci zice Apostolul că Duhul este Cel prin Care ne închinăm şi prin Care ne rugăm[48], iar Unul-Născut al lui Dumnezeu spune: *Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine*[49].

13. Aşadar, cei care se închină astfel Tatălui Celui Preaînalt, *în Duh şi în Adevăr,* sunt închinătorii cei adevăraţi. După ce a respins cele cu privire la Ierusalim şi la Samaria, ca să nu creadă cineva că urmează să fie introdus un alt loc, îndepărtează iarăşi de la ascultător, prin cele [pe care le spune] în continuare, toată cugetarea trupească şi despre loc şi despre închinare, spunând: *Duh este Dumnezeu, şi cei care I se închină trebuie să I se închine în Duh şi în Adevăr*[50], adică să-L cugete pe Cel fără de trup

---

[45] Acest viitor nu intră în contradicţie cu afirmaţia următoare, care se referă strict la pasajul evanghelic. Sfântul Grigorie Îl parafrazează aici pe Mântuitorul, şi explică de ce iudeii erau ataşaţi de ideea închinării în Iudeea, locul din care avea să vină mântuirea tuturor. Sfântul Grigorie trece rapid din acest registru descriptiv – în care viitorul îşi are locul – la textul evanghelic care foloseşte timpul prezent şi nu cel viitor.

[46] In 4, 22.

[47] In 4, 23.

[48] *Cf.* Rom. 8, 26.

[49] In 14, 6.

[50] In 4, 24.

cu totul în afara trupurilor. Pentru că astfel Îl vor vedea cu adevărat peste tot, în duhul şi în adevărul Său. Căci Dumnezeu, fiind duh, este netrupesc, iar cel netrupesc nu este într-un loc şi nici nu este circumscris limitelor spaţiale. Aşadar, cel care spune că trebuie să [ne] închinăm lui Dumnezeu doar în hotarele Ierusalimului, sau pe Muntele Samariei, sau în oricare alt [loc] de pe întreg pământul şi cerul, nu grăieşte adevărat, şi nici nu se închină adevărat. Iar întrucât este netrupesc, Dumnezeu nu este nicăieri, dar ca Dumnezeu este pretutindeni[51]. Căci dacă este vreun munte, sau loc, sau zidire unde nu este Dumnezeu, iarăşi Îl vom afla că este circumscris de ceva. Aşadar, Dumnezeu este peste tot şi în toate. [Însă] cum? Este peste tot şi în toate circumscris nu de părţi, ci de întreg? Nicidecum. Căci iarăşi va fi trup. Prin urmare, pentru că El ţine la un loc[52] şi cuprinde lumea, El este în El Însuşi, peste tot şi mai presus de tot, închinat de închinătorii cei adevăraţi în Duhul şi în adevărul Lui.

14. Aşadar, pretutindeni, nu numai pe pământ, ci şi în cele mai presus de pământ, Dumnezeu va fi închinat de cei care cred astfel, în chip adevărat şi cuvenit lui Dumnezeu, [ca] Tată netrupesc şi nehotărnicit în raport cu timpul şi locul, [închinat] în Duhul Cel Sfânt şi veşnic şi în Cuvântul Cel împreună fără de început, Care este adevărul enipostatic al Tatălui. Dar un suflet şi un înger care este netrupesc nu se află într-un loc anume, dar nici nu sunt pretutindeni. Căci aceştia nu cuprind lumea, ci au nevoie de Cel care cuprinde [toate]. Aşadar, şi ei sunt în Cel care ţine la un loc şi cuprinde lumea, fiind hotărniciţi de Acela în chip potrivit. Pe de altă parte, sufletul ţinând la un loc trupul cu care împreună a fost zidit, este pretutindeni în trup, nu ca într-un loc, nici ca şi cum ar fi cuprins, ci ca cel care ţine la un loc şi cuprinde trupul, având această [proprietate] în baza asemănării cu Dumnezeu[53].

---

[51] *Cf.* Ps. 138, 7-12.

[52] Mai jos îl vom folosi cu sensul de *a cuprinde*.

[53] După felul în care Dumnezeu are şi cuprinde lumea.

15. Dar samarineanca, când a auzit de la Hristos aceste cuvinte neobişnuite şi potrivit-dumnezeieşti – şi anume că Dumnezeu nu [poate] fi închinat după adevăr nicăieri, dacă nu [e închinat] în Duhul şi în Adevărul Său –, fiind îmboldită de glasul Mirelui nestricăciunii, precum sufletul nuntit cu Dumnezeu din *Cântarea Cântărilor*[54], aminteşte de Cel aşteptat şi dorit şi Care era prezent încă în chip ascuns, şi spune: *Ştiu că [va] veni Mesia, care se cheamă Hristos. Când va veni, Acela ne va vesti nouă toate*[55]. Vedeţi dar cum era foarte pregătită pentru credinţa că Cel aşteptat e deja aproape, şi cum era [plină] foarte de nădejdea cea bună? Oare nu [era potrivit] şi ei să zică împreună cu David: *Gata este inima mea, Dumnezeule, gata este inima mea! Cânta-voi [cu glasul] şi din strune întru slava Ta*[56]?

16. De unde dar ar fi ştiut lucrul acesta cu atâta încredinţare şi certitudine, şi de unde ar fi avut aplecarea din suflet către aceasta, dacă nu ar fi studiat cu cea mai mare înţelegere cărţile profeţilor? De acolo avea şi mintea atât de înălţată, devenită plină de inspiraţie dumnezeiască, încât mie, care privesc acum cu admiraţie dorinţa puternică şi duhovnicească a acestei samarinence pentru Hristos, îmi vine să spun iarăşi cu privire la ea cele din *Cântarea Cântărilor: Cine este aceasta care răsare ca aurora, frumoasă ca luna, aleasă ca soarele?*[57]. Căci prin aceea că vesteşte că după puţin timp Se va arăta Soarele cel inteligibil al dreptăţii[58], Hristos, şi prin aceea că arată că prin samarineancă îşi are început Biserica cea dintre neamuri, ca izvorând dintr-o colimvitră sfântă a izvorului lângă care stătuse, după cum a fost învăţată de către Mântuitorul, eu o văd pe aceasta ivindu-se ca o aurora mult iubită. Este frumoasă ca luna, pentru că străluceşte, deşi încă stăpânea noaptea necredinţei. Este aleasă ca soarele, şi de aceea a şi fost numită Fotini de Mântuitorul

[54] Cântarea Cântărilor 2, 8.
[55] In 4, 25.
[56] Ps. 56, 10.
[57] Cântarea Cântărilor, 6, 10.
[58] Mal. 4, 2.

şi a fost trecută şi ea în ceata celor care aveau să lumineze ca soarele, potrivit Evangheliei[59], pentru că şi-a pecetluit viaţa ei luminoasă de mai apoi cu un sfârşit foarte fericit şi mucenicesc[60], iar acum L-a cunoscut pe Hristos ca Dumnezeu adevărat şi L-a teologhisit în chip desăvârşit. Şi ceea ce El a grăit mai târziu ucenicilor Săi despre Duhul Cel deofiinţă cu El şi de o cinstire – şi anume că atunci când va veni Acela, va învăţa tot adevărul[61] –, acelaşi lucru îl spune şi ea anticipat despre El: *Când va veni Acela, ne va vesti nouă toate*[62].

17. Dar când a văzut Hristos, Mirele cel inteligibil, că ea este astfel, i-a spus în chip neacoperit: *Eu sunt, Cel care vorbesc cu tine*[63]. Iar ea pe dată devine cu adevărat ca o binevestitoare aleasă, şi lăsându-şi găleata şi alergând către oraş, le atrage tuturor atenţia cu cuvintele ei şi îi conduce la credinţa în Cel văzut de ea, zicând: *Veniţi de vedeţi un om care mi-a spus toate câte am făcut. Nu cumva este acesta Hristosul?*[64]. Zice astfel nu pentru că ar fi avut vreo îndoială, ci fiindcă credea că şi alţii vor fi încredinţaţi şi mai mult din vedere şi că vor fi convinşi mai uşor din vorbirea cu El, după cum s-a şi întâmplat de fapt.

18. Eu m-am folosit în chip mai sintetic de cele spuse mai înainte [în Evanghelie], şi voi lăsa acum deoparte [cuvintele] din Evanghelie care urmează, văzând că vă sileşte ceasul la nevoile trupului şi la lucrurile vieţii. Însă luaţi seama la samarineanca aceasta: când a auzit cuvintele evangheliceşti, pe care şi noi le vestim iubirii voastre, pe dată a dispreţuit lucrurile

---

[59] *Cf.* Mt. 13, 43.

[60] *Cf. Martyrologium Romanum ad formam editionis typicae, scholiis historicis instructum*, Bruxelles, 1940, p. 105; șase acte martirice (*BHG* 1541-1541g) au fost publicate în *Cahiers d'Orientalisme*, no. 8, Geneva, 1984, pp. 94-103; un alt document cuprinzând aflarea moaștelor și minunile Sfintei Fotini Samarineanca (*BHG* 1541m) a fost publicat de F. Halkin în *CCSG* 21, 1989, pp. 113-125.

[61] *Cf.* In 16, 13.

[62] In 4, 25.

[63] In 1, 26.

[64] In 1, 29.

cele mai necesare trupului, căci a lăsat îndată şi găleata şi casa, şi dând fuga în oraş, i-a convins pe samarineni şi s-a întors iarăşi împreună cu ei la Hristos. Căci cuvintele *veniţi de vedeţi* spun de-a dreptul aceasta: „Urmaţi-mă, şi eu vă voi conduce şi vă voi arăta acum pe Mântuitorul Cel din cer, Care a venit în lume".

19. Aşadar, astfel îndemnându-i atunci pe samarineni, [i]-a înfăţişat lui Hristos, iar pe noi ne învaţă, prin părăsirea casei şi a găleţii, să socotim că folosul cel din învăţătura [Evangheliei] este mai de preferat nevoilor celor de neapărată trebuinţă, folos despre care şi Domnul, vorbind în apărarea Mariei care asculta cuvântul, i-a spus Martei din Evanghelie că este *partea cea bună*[65]. Iar dacă pe cele necesare trebuie să le dispreţuim, cu cât mai mult pe celelalte? Căci ce te sileşte pe tine şi ce te îndepărtează de învăţăturile cele de folos pentru suflet? Grija de casă, de copii şi de femeie? Tristeţea sau bucuria pentru ce-i al tău sau pentru rude? Vreo cumpărare sau vânzare de bunuri? Folosirea, sau mai degrabă folosirea în exces a celor care îţi aparţin? Ascultă însă cu înţelegere învăţăturile apostoliceşti: *Vremea s-a scurtat, fraţilor, încât şi cei care au femei să fie ca şi cum nu ar avea, şi cei ce plâng ca şi cum n-ar plânge; şi cei ce se bucură ca şi cum nu s-ar bucura, şi cei ce cumpără ca şi cum nu ar stăpâni, şi cei care se folosesc de lumea aceasta ca şi cum nu s-ar folosi deplin de ea. Căci chipul acestei lumi trece*[66].

20. Ce înseamnă *vremea s-a scurtat*? Scurtă este viaţa, aproape este moartea, stricăcioasă este lumea aceasta, alta este [lumea] care rămâne în veci. Către lumea aceea ne conduc în siguranţă dispreţuirea lumii de faţă, pregătirea pentru acea [lume] viitoare, vieţuirea – cât mai mult posibil în cele de aici – potrivit acelei petreceri, fuga după putere de vătămarea vieţii de faţă. Căci după cum atunci când se întâmplă ca duşmanii să atace des părţile cele din afara cetăţii, noi avem ogoarele

[65] Lc. 10, 42.
[66] I Cor. 7, 29-31.

noastre ca şi cum nu le-am avea, şi [ca să] scăpăm de aceia, stăm cea mai mare parte a timpului înăuntrul [cetăţii], în siguranţă – iar dacă pentru o vreme duşmanii se retrag, ne folosim pentru scurt timp de cărările care sunt în faţa cetăţii, dar nu abuzăm de ele, văzând că timpul folosirii s-a scurtat –, tot aşa şi apostolul bine ne îndeamnă să ne folosim de lumea aceasta, dar să nu abuzăm de ea. Căci el vede că vrăjmaşii cei nevăzuţi ne atacă cumplit şi [ştie] că se aşteaptă distrugerea [lumii]. *Căci chipul acestei lumi trece.* Totuşi, pentru că cele de faţă nu subzistă în chip propriu, ci sunt, după cum a zis [apostolul], doar formă, şi devin, dar nu sunt, arătându-se pentru puţină vreme şi [apoi] dispărând – şi dacă ar vrea cineva să le posede, nu va putea vreodată, precum [nu va putea avea] umbra unui nor de vară secetos purtat de vânt şi grabnic trecător –, îndemnul acesta are loc doar ca să se facă cunoscută intenţia fiecăruia[67] şi să se dea o indicaţie prin care să se recunoască învăţăturile de la Dumnezeu. Căci chiar dacă ar vrea cineva să le posede, aşa după cum am zis, cele de faţă nu pot fi reţinute, şi aceasta din două [motive]: pentru că nu numai lumea aceasta trece, ci şi fiecare dintre noi, cei care ne folosim de această lume, uneori trecem înaintea treburilor în curs din lume. Şi tot omul trece ca şi cum ar merge pe un drum care se modulează şi el în chip felurit şi se abate de la el. Şi în mod necesar se întâmplă una din două: fie cele ale drumului ajung [la capăt] mai repede decât el, sfârşindu-se, şi atunci nu mai [poate] poseda cele pe care le poseda, fie ajunge el însuşi cu totul la capăt, sfârşindu-se [mai repede] decât acest drum al vieţii, şi nu mai [poate] poseda cele ce sunt în viaţa aceasta. Căci omul, fiind muritor, este legat de cele din viaţa aceasta, care sunt şi acestea supuse schimbării. Aşadar, fie se schimbă în multe feluri, fiind legat de cele schimbătoare, şi pierde cele pe care le are – cum ar fi bogăţia, notorietatea, fericirea –, fie murind ajunge să-şi aducă el însuşi

[67] Pentru că niciodată scopurile lumii acesteia nu vor putea deveni realitate. Lumea e trecătoare oricât şi oricum s-ar poziţiona omul.

schimbarea cea mai însemnată, şi pleacă gol, părăsind cele ce sunt acum şi nădejdile pentru acestea. [Le va lăsa] pentru copii, poate? Dar ce plăcere [va mai avea] el din aceasta? Căci el nu mai are simţire pentru cele de aici, iar copiii săi vor cădea în acelaşi fel sau în altul.

21. Aşadar, întotdeauna sfârşitul celor care se alipesc de lumea aceasta este o nenorocire, întrucât în cele din urmă vor fi duşi goi [din lumea aceasta] şi vor lăsa aici toate [cele] dragi inimii lor. În schimb, pentru cei care disprețuiesc cele ale lumii acesteia şi caută să înveţe despre lumea viitoare şi se străduiesc să săvârşească cele ce sunt de folos pentru [dobândirea] ei, atunci când vine moartea, ea nu aduce pagubă, ci mai degrabă îi mută pe aceştia de la cele deşarte şi trecătoare către ziua cea neînserată, către viaţa cea fără de moarte, către bogăţia cea necheltuită, către desfătarea cea neîntinată, către slava cea veşnică, către cele care sunt cu adevărat şi rămân neschimbate.

22. De care fie ca toţi să avem parte, cu harul şi cu iubirea de oameni a Celui care a plecat cerurile şi S-a pogorât pentru noi, nu numai până la noi, ci până la sufletele cele zăvorâte în adâncurile [iadului], şi Care S-a întors de acolo prin Înviere şi prin readucerea la viaţă, şi ne-a adus prin El Însuşi luminarea şi cunoaşterea şi nădejdea cerurilor şi a celor veşnice, întru care este slăvit în vecii vecilor. Amin.

Omilia a XX-a

La a opta evanghelie a Utreniei a Evanghelistului Ioan; în care se arată că se învrednicesc de mari daruri cei care rămân cu evlavie până la sfârşit la sfintele adunări

1. Ioan cel feciorelnic, singurul care s-a îmbogăţit după har cu o Maică ce e singura fecioară între maici[1], cel iubit în chip deosebit de către Hristos, şi care mai mult decât ceilalţi evanghelişti a fost numit fiul tunetului, [tunet] pe care Domnul l-a suit la ceruri şi a tunat[2] – şi [fiind fiul tunetului] de aceea s-a folosit de o vestire mai puternică, înfăţişându-ne [astfel] în chip limpede cele legate de învierea din morţi a Stăpânului, şi istorisindu-ne felul arătării Sale de după Înviere –, [acest Ioan] a fost auzit în Duminica ce a trecut în biserică zicând prin textul evanghelic scris de el: *În ziua una a sâmbetelor, Maria Magdalena a venit la mormânt de dimineaţă, fiind încă întuneric, şi a văzut piatra ridicată de pe mormânt. Deci a alergat la Simon Petru şi la celălalt ucenic pe care îl iubea Iisus*[3], – arătându-se aici pe sine.

2. Iar acum l-am auzit spunând: *Iar Maria stătea afară lângă mormânt, plângând*[4]. Căci Ioan însuşi, împreună cu Petru, auzind

---

[1] *Cf.* In 19, 27.
[2] *Cf.* Mc. 3, 17.
[3] In 20, 1-2.
[4] In 20, 11.

[vestea] de la ea şi alergând la mormântul cel începător de viaţă, au văzut cele pe care le-au văzut, şi crezând prin mărturii şi minunându-se, s-au întors la ale lor[5]. Maria însă a rămas şi *stătea afară lângă mormânt, plângând*[6]. Este evident că încă nu primise vreo încredinţare despre Invierea Stăpânului, chiar dacă mersese deja de două ori la mormânt, dimpreună cu alţii. Prima dată a fost cu Maica lui Dumnezeu, după cum arată Matei scriind: *După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua una a sâmbetelor, a venit Maria Magdalena şi cealaltă Marie ca să vadă mormântul. Şi iată s-a făcut cutremur mare*[7], şi toate celelalte. Apoi, [a doua oară] vine acum cu Petru şi cu Ioan, care crezând prin cele pe care le-au văzut şi minunându-se, s-au întors. Deci, venind ea de două ori cu alţii la mormânt, toţi aceia care au venit împreună cu ea au crezut şi au fost încredinţaţi, [în vreme ce ea] plângea nemângâiată pentru că nu primise nicio încredinţare.

3. Lucrul acesta poate fi văzut că se întâmplă şi în luptele pentru virtute. Căci pe unii dintre cei care se luptă harul îi întâmpină de îndată şi le dă încredinţarea arvunelor [moştenirii][8], făcându-i să guste din răsplăţile făgăduite, ca şi cum ar întinde o mână de oameni iubitoare şi i-ar primi pe aceştia şi i-ar unge pentru cele ce vor urma. Iar în cazul altora [harul] aşteaptă sfârşitul luptei, pregătindu-le fără îndoială şi acestora cununile răbdării, după cum şi zice unul dintre purtătorii de Dumnezeu părinţi, [că] „unii primesc sfintele răsplătiri înainte de nevoinţe, alţii în [vremea] nevoinţelor, iar alţii la ieşirea [din viaţă]"[9].

4. Acestea se întâmplă pentru că pronia cea întru tot înţeleaptă a lui Dumnezeu iconomiseşte cele ale noastre în moduri diferite şi hărăzeşte fiecăruia în chip iubitor de oameni ceea ce este potrivit şi de folos atât în ceea ce priveşte lucrările virtuţii, cât şi în ceea ce priveşte tainele credinţei. Aşadar, Stăpânul,

---

[5] *Cf.* In 20, 2-10.
[6] In 20, 11.
[7] Mt. 28, 1 ş. u.
[8] *Cf.* Ef. 1, 14.
[9] Sf. Ioan Scărarul, *Scara raiului*, XXVI, 60, *PG* 88, 1032 C.

în chip înţelept şi iubitor de oameni, iconomisind astfel şi cele cu privire la Maria Magdalena, a socotit că e drept ca ea să nu primească încă atunci încredinţarea Învierii Sale, în acelaşi timp îndemnându-i şi convingându-i prin ea pe cei de după ea [să aibă] răbdare. Să ascultăm de câte a fost învrednicită după acestea, datorită perseverenţei şi îndelungii şederi [lângă mormânt]: *Şi pe când plângea, s-a aplecat spre mormânt şi a văzut doi îngeri în veştminte albe şezând, unul către cap şi altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus*[10].

5. Aşadar, a se apleca şi a-şi întoarce ochii cu ardoare spre mormânt era [semnul] unei înalte dispoziţii. Trebuie însă să cercetăm prima dată cum *fiind încă întuneric*[11], după cum spune mai sus evanghelistul, Maria a văzut cu exactitate toate şi pe fiecare în parte din cele care erau înăuntrul peşterii, [mai ales că] ea era afară. Este clar că afară era încă întuneric, căci încă nu se arătase pe deplin ziua care cade sub simţuri, însă peştera aceea era plină de lumina Învierii, care fiind văzută în chip dumnezeiesc de Maria, a trezit spre mai mult dorul după Hristos şi a hărăzit ochilor ei puterea de a primi acea vedere a îngerilor; [şi a primit] nu numai puterea de a vedea, ci şi de a vorbi cu îngerii. Căci astfel era lumina aceea.

6. [Maria Magdalena] i-a văzut pe aceia înveştmântaţi în [haine] albe, nu numai datorită curăţeniei şi chipului luminos al firii îngerilor, ci şi pentru că luminau şi arătau în mod clar taina Învierii, şi totodată pentru că prin lucrarea [lor] prăznuiau împreună cu noi ziua cea cu adevărat purtătoare de lumină a Învierii Stăpânului. Şi erau aşezaţi, ca să cunoască [Maria] că nu au venit atunci, ci au fost şi mai înainte [acolo], chiar dacă nu se arătaseră mai înainte, şi să [poată] înţelege astfel vrednicia acestora, socotind cine sunt aceştia care, fiind de faţă, nu au fost văzuţi. Iar eu socotesc că pe aceştia i-a făcut să stea aşezaţi şi dorinţa de a fi mai aproape de locul în care

[10] In 20, 11-12.
[11] In 20, 1.

mai înainte zăcuse trupul Stăpânului, căci, ca şi cum ar fi fost ataşaţi de mormânt din dragoste, stăteau *unul la cap şi celălalt la picioare*[12], arătând că dumnezeirea lui Hristos, al cărei simbol era locul capului, este la fel de dorită şi cinstită de îngeri ca şi înomenirea Lui, al cărei tip era locul picioarelor.

7. *Şi aceia i-au zis: „Femeie, de ce plângi?"*[13]. Vezi că peştera [devine] cer, sau mai degrabă templu ceresc în loc de mormânt pământesc şi de temniţă [pământească], fiind plină nu de temniceri pământeşti, ci de îngeri cereşti, care o cinstesc mai mult decât [altceva] ca pe locul Dumnezeului Celui de viaţă dătător şi, goală fiind, o înconjură cu bucurie. Tu, *femeie, de ce plângi?* Ei o întreabă nu pentru că nu ştiau cele ale ei, ci pentru ca, punându-i capăt întristării, să o facă stăpână peste propriile gânduri şi să aibă ocazia să îşi împlinească lucrul lor. Iar lucrul îngerilor aşezaţi lângă mormântul Dătătorului de viaţă era să vestească slava Învierii. Dar când îngerii au întrebat-o din ce pricină plânge, ea le-a zis: *Că au luat pe Domnul şi nu ştiu unde L-au pus. Şi zicând acestea, s-a întors înapoi...*[14]. Ce a făcut-o pe Maria să se întoarcă dintr-odată înapoi? Fără îndoială aplecarea la pământ a slujitorilor şi luarea aminte a îngerilor la Domnul Care Se arăta. Căci Maria Îl numeşte Domn numai al ei, şi bănuieşte un furt sau o mutare a trupului Lui, văzând o dispoziţie sufletească pentru El, dar fără să cugete nimic potrivit lui Dumnezeu despre El. Aceştia însă, prin cele săvârşite, arată că El este Domn chiar şi al îngerilor lui Dumnezeu. Căci pe când El încă nu Se arătase, ei stăteau aşezaţi în mormânt, dar când Stăpânul S-a arătat în faţa lor, pe dată s-au ridicat, şi cu evlavie şi uimire, în chip de slujitori, şi-au îndreptat atenţia ţintă către El.

8. Întorcându-se Maria ca să vadă ce i-a uluit pe îngeri prin simpla arătare, *L-a văzut pe Iisus stând, dar nu ştia că este*

---

[12] In 20, 12.
[13] In 20, 13.
[14] In 20, 13-14.

Iisus[15], pentru că încă nu auzise despre Înviere, şi aceasta era [încă] greu de primit [pentru ea]. Şi pentru că afară lumina zilei era încă slabă, iar Domnul nu îi arătase strălucirea [Sa] dumnezeiască – ca să fie recunoscut că El este Acela care a pătimit –, Maria nu L-a cunoscut, ci a presupus că [Acela care e] Gospodarul sufletelor şi Creatorul universului este grădinarul plantelor care se aflau acolo. Iar când El a grăit şi a chemat-o pe nume, făcându-Se cunoscut pe Sine, [şi] zicând: *Maria,* ea schimbându-şi gândul, i-a răspuns: *„Rabuni", adică, Învăţătorule*[16], dar nici aşa, chiar dacă L-a văzut viu, nu i-a venit în minte ceva potrivit-dumnezeiesc, ci I s-a adresat pur şi simplu ca unui om al lui Dumnezeu şi învăţător al celor dumnezeieşti. De aceea a fost mişcată de dragoste nu doar să se închine, ci să se şi atingă de picioarele Lui, dar a auzit: *Nu te atinge de Mine!*[17]. *Pentru că,* zice [Domnul], *cugetul tău nu a atins înălţimea Tainei Mele, – [şi anume] că fiind Dumnezeu, sunt văzut acum de tine în trup, care acum este întru totul în chip dumnezeiesc –, de aceea [îţi zic]: „Nu te atinge".*

9. Trebuia să fie păstrată pentru Maica Domnului şi [cinstea] aceasta, adică aceea de a se atinge, Ea singură dintre femei, de trupul cel de după Înviere al lui Dumnezeu Înomenit din ea pentru noi, ceea ce s-a şi întâmplat, după cum istoriseşte Evanghelistul Matei. Căci cu referire la Ea zice că *apropiindu-se [ele], i-au cuprins picioarele*[18], în vreme ce Mariei [Hristos] îi spune: *Nu te atinge de Mine, că încă nu M-am suit la Tatăl Meu*[19]. Pe de o parte, această [spusă] este strâns legată de cuvintele următoare adresate ucenicilor Săi: *Mă sui la Tatăl Meu,* căci *încă nu M-am suit.* Spune aceasta ca să-i facă grijulii şi râvnitori şi să-i deştepte spre dorirea şi căutarea vederii Sale. Pe de altă parte are legătură şi cu Maria Magdalena, [căci] zice: *Nu te atinge*

[15] In 20, 14.
[16] In 20, 16.
[17] In 20, 17.
[18] Mt. 28, 9.
[19] In 20, 17.

de Mine, pentru că astfel este trupul pe care îl port acum, încât saltă mai sus şi e mai activ decât focul, şi nu poate numai să se înalţe până la cer, ci se înalţă la Însuşi Tatăl Cel mai presus de ceruri. [Dar zice] *încă nu M-am suit la Tatăl Meu* [şi] pentru că *după învierea din morţi încă nu M-am arătat ucenicilor Mei.*

10. *Mergi, aşadar, la fraţii Mei*[20] aceştia. *Căci toţi suntem dintr-un singur Tată, chiar dacă nu în acelaşi fel. Eu sunt fiu adevărat al Aceluia şi de aceeaşi fiinţă cu El, aceia au devenit [fii] pentru că au fost făcuţi fii prin Mine. Mergi la fraţii Mei aceştia şi le spune: „Mă sui la Tatăl Meu şi Tatăl vostru, şi la Dumnezeul Meu şi Dumnezeul vostru"*[21]. Căci după cum este Tată al nostru prin har, prin înfierea Duhului[22], iar Lui Îi este Tată prin fire, după dumnezeire, la fel este Dumnezeu al nostru, ca Ziditor al firii, iar Aceluia din pricina iconomiei legate de omenitatea Sa. De aceea vorbeşte făcând această distincţie, ca noi să înţelegem cuvenita deosebire. Iar prin acest indiciu – că [Se] suie la Tatăl – îi conduce să înţeleagă despre trupul Său că nu este de aşa natură încât să se întoarcă mereu pe pământ, aşa ca mai înainte, şi să rămână cu ei pentru totdeauna.

11. Dar Maria Magdalena, pe care o lăudăm în cântări ca pe una dintre purtătoarele de mir ale lui Hristos, [este cea] în care, după ce au fost scoase de Hristos cele şapte duhuri ale răutăţii[23], s-a sălăşluit întru totul în locul lor harul dumnezeiesc al Duhului, care lucrează în chip înşeptit[24]. Aşadar, această Maria Magdalena, datorită faptului că a stat îndelung [la mormânt], învrednicindu-se de vederea cea îngerească şi de convorbirea [cu îngerii] şi văzându-L pe Domnul Însuşi, a devenit apostol al Lui către apostoli, şi învăţată fiind de însăşi gura Lui cea dumnezeiască şi desăvârşit încredinţată fiind, s-a dus către

---

[20] In 20, 17.
[21] In 20, 17.
[22] *Cf.* Rom. 8, 15.
[23] *Cf.* Mc. 16, 9.
[24] *Cf.* Is. 11, 2-3.

apostoli, vestindu-le că *a văzut pe Domnul şi [că El] i-a spus ei acestea*[25].

12. Iar noi, fraţilor, să luăm aminte cât de departe era Maria Magdalena de vrednicia lui Petru, corifeul apostolilor, şi de vrednicia lui Ioan Teologul, cel iubit de Hristos, şi cu cât s-a învrednicit mai apoi de [daruri] mai mari decât aceştia. Căci aceia, alergând la mormânt, au văzut doar giulgiurile şi mahrama[26], iar aceasta, prin perseverenţa ei îndelungată şi neclătinată – pentru că a rămas până la sfârşit, stând lângă poarta peşterii –, a văzut, înaintea apostolilor, nu numai pe îngeri, ci şi pe Însuşi Domnul îngerilor înviat din morţi cu trupul, şi a devenit martor al Lui, [auzindu-L] cu propriile ei urechi, şi slujitor al poruncilor date de gura Lui cea dumnezeiască.

13. Iar biserica aceasta este tip al acelei peşteri, sau mai degrabă este mai mult decât tipul, fiindcă este aproape alt acel [mormânt]. Căci are locul în care este pus trupul Stăpânului, [loc] care se află mai înăuntru de catapeteasmă şi în care este masa cea întru tot sfântă. Deci acela care cu determinare fuge către acest mormânt cu adevărat dumnezeiesc şi primitor de Dumnezeu, şi veghează şi rămâne până la sfârşit, adunându-şi şi îndreptându-şi cugetarea către Dumnezeu, nu doar va [re-]cunoaşte cuvintele Scripturii celei insuflate de Dumnezeu din ea ca pe nişte îngeri care vestesc despre dumnezeirea şi omenitatea Cuvântului lui Dumnezeu Care pentru noi S-a înomenit, ci Îl va şi vedea în chip sigur pe Domnul Însuşi cu ochii minţii, şi – putem spune fără exagerare – că [Îl va putea vedea] chiar cu ochii trupului. Căci acela care priveşte cu credinţă masa cea tainică şi pâinea vieţii aşezată pe ea, [acela] vede pe Însuşi Cuvântul enipostatic al lui Dumnezeu, Care S-a făcut trup pentru noi şi S-a sălăşluit în noi[27]. Şi dacă se face vrednic să Îl primească, atunci nu numai că Îl vede, ci devine şi părtaş al Lui şi şi-L

[25] In 20, 18.
[26] *Cf.* In 20, 2-10.
[27] *Cf.* In 1, 14.

dobândeşte locuitor în sine şi se umple de harul dumnezeiesc cel de la El, şi după cum Maria a văzut acele lucruri pe care apostolii doreau atunci să le vadă[28], la fel şi acesta se învredniceşte să vadă acele lucruri şi să se bucure de cele pe care, după cum spune Apostolul, doresc să le vadă îngerii, şi prin vederea şi împărtăşirea cu acestea acel om se face în întregime asemenea lui Dumnezeu.

14. Aşadar, fraţilor, *îndreptaţi mâinile voastre cele ostenite şi genunchii cei slăbănogiţi* către virtute, *şi faceţi cărări drepte pentru picioarele voastre*[29], mergând pe căile Domnului cele drepte – dreptatea, înfrânarea, dragostea, smerenia, adevărul. În schimb, drumurile cele cu totul strâmbe şi întortocheate – ura, minciuna, viclenia, pizma, lăcomia, trufia şi celelalte asemenea –, pe acestea nu doar dacă le va folosi cineva, ci şi numai dacă vor fi iubite şi li se va purta de grijă cu mintea, îl fac pe om vrednic de întoarcerea lui Dumnezeu la el, pentru că omul se uită la faţă, pe când Dumnezeu se uită în inimă, El fiind Cel care cercetează inimile şi rărunchii[30].

15. Dar voi, adunaţi fiind în Biserica lui Dumnezeu, *încingeţi mijloacele cugetului vostru*, după cuvântul lui Petru, corifeul apostolilor, *trezindu-vă desăvârşit, [şi] nădăjduiţi în harul care vi se va da vouă la arătarea lui Iisus Hristos*[31]. Căci nu este posibil ca cel care stă în sfânta lui Dumnezeu biserică, şi îşi adună mintea, şi şi-o înalţă către Dumnezeu, şi îşi exersează cugetarea cu sfintele cântări şi şi-o dedică acestora, de la început până la sfârşit, să nu fie schimbat cu schimbarea dumnezeiască, pe măsura exersării [atenţiei] faţă de Dumnezeu şi de cuvintele dumnezeieşti. Căci prin exersarea aceasta se naşte în inimă o căldură care, izgonind ca pe nişte muşte gândurile cele rele, produce în suflet pace duhovnicească şi mângâiere,

---

[28] *Cf.* I Pt. 1, 12.
[29] Evr. 12, 12-14.
[30] Apoc. 2, 23.
[31] I Pt. 1, 13.

şi aduce sfinţire trupului, potrivit celui care zice: *Înfierbântatu-s-a în mine inima mea, şi în cugetarea mea se va aprinde foc*[32]. Şi aceasta este ceea ce şi cineva dintre Părinţii de Dumnezeu purtători ne-a învăţat grăind: „Toată osteneala ta fă-o astfel încât lucrarea dinlăuntrul tău să fie după Dumnezeu, şi vei birui patimile cele din afară"[33]. Către aceasta ne îndeamnă şi marele Pavel, zicând: *În Duhul să umblaţi, şi să nu împliniţi pofta trupului*[34].

16. De aceea vesteşte şi în altă parte, zicând: *Staţi deci tari, având mijlocul vostru încins cu adevărul*[35], pentru că atunci când [partea] raţională se întoarce către cele dumnezeieşti şi rămâne în adevăr după Dumnezeu – strunind şi veghind asupra părţii poftitoare a sufletului şi respingând poftele cele trupeşti –, încetând atunci în noi cugetările cele trupeşti, harul Duhului ia în stăpânire sufletul care se linişteşte şi îi dă să guste din bunătăţile acelea viitoare şi de negrăit, pe care ochiul celui împătimit şi care nu se îngrijeşte *nu le-a văzut, şi urechea [lui] nu le-a auzit şi la inima unui asemenea om nu s-au suit*"[36]. Şi gustarea aceasta este arvuna acestor [bunătăţi] şi inima care a primit arvunele acestor [bunătăţi] devine duhovnicească şi primeşte încredinţarea mântuirii sale. Aşadar, dacă cineva vrea să dobândească această încredinţare şi să înveţe cu exactitate despre aceste arvuni duhovniceşti, să se poarte aşa cum [ne-a] învăţat şi [ne-a] arătat azi cuvântul. Căci în acest fel va fi împreună cetăţean cu sfinţii lui Dumnezeu şi părtaş acelor bunătăţi veşnice şi de negrăit făgăduite acelora.

---

[32] Ps. 38, 4.

[33] *Cf.* Sf. Nichifor din Singurătate, *Περὶ νήψεως καὶ φυλακῆς τῆς καρδίας*, în *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν*, ed. a III-a, t. 4, Atena, 1961, pp. 25-26, citând pe Sf. Isaac Sirul, Ioan Carpatiul, Sf. Simeon Noul Teolog.

[34] Gal. 5, 16.

[35] Ef. 6, 14.

[36] I Cor. 2, 9.

17. Pe care fie ca toţi să le dobândim, cu harul şi cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine slava, puterea, cinstea şi închinarea, dimpreună cu Cel fără de început al Lui Părinte şi cu Duhul cel de viaţă făcător, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Colecția *Viața în Hristos*
(editor pr. dr. Dragoș Bahrim)

Seria „Pagini de Filocalie"

Au apărut:

Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări și nedumeriri*
Sf. Calist Angelicoudes, *Trei tratate isihaste*
Sf. Anastasie Sinaitul, *Povestiri duhovnicești*
Sf. Simeon Stâlpnicul din Muntele Minunat, *Cuvinte ascetice*
Cuviosul Teognost, *Tezaurul*
Sf. Calist I, Patriarhul Constantinopolului, *Omilii la Schimbarea la Față, împotriva lui Gregoras*
Sf. Macarie Egipteanul, *Cuvinte ascetice și epistole*, vol. I
Sf. Macarie Egipteanul, *Cuvinte ascetice și epistole*, vol. II
Sf. Teodor Studitul, *Catehezele mari. Cartea a II-a*
Sf. Teodor Studitul, *Catehezele mici*
Sf. Grigorie Palama, *Omilii*, vol. I

În pregătire:

Sf. Grigorie Palama, *Omilii*, vol. II
Sf. Grigorie Palama, *Omilii*, vol. III
Sf. Anastasie Sinaitul, *Întrebări și răspunsuri*
Marcu Monahul, *Scrieri ascetice*
Nicolae Kataskepenos, *Viața Sfântului Chiril Fileotul*
Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete ascetice*

Seria „Hagiographica"

Au apărut:

Viața Sfântului Simeon Stâlpnicul din Muntele Minunat. Viața fericitei Marta.

Sf. Nicodim Aghioritul, *Noul Martirologhion*

În pregătire:

Viața Sfântului Vasile cel Nou
Sfântul Atanasie Athonitul: dosar hagiografic
Sfântul Spiridon al Trimitundei: dosar hagiografic

Seria „Mărgăritare"

Au apărut:

Cuviosul Teognost, *Cuvinte despre pocăință și moarte*
Sf. Nil Ascetul, *Tâlcuire la Cântarea Cântărilor*
Sf. Pacian al Barcelonei, *Despre cei ce se pocăiesc*
Simeon Mitropolitul Evhaitelor, Ioan Pustnicul, Vasile Maleinos, *Epistole ascetice*
Sf. Neofit Zăvorâtul, *Omilii la Maica Domnului*
Sf. Grigorie cel Mare, *Despre minunile Părinților italieni*
Fericitul Augustin episcopul Hiponei, *Despre înfrânare*
Sf. Neofit Zăvorâtul, *Viața Sfântului Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei*

În pregătire:

Sf. Atanasie cel Mare, *Viața Sfintei Sinclitichia și alte scrieri ascetice*
Sf. Macarie Egipteanul, *Epistola mare*
Ioan de Oxeia patriarhul Antiohiei, *Despre disciplina monahală*

Seria de autor „Sf. Neofit Zăvorâtul"

Au apărut:

Vol. 1: *Zece Cuvinte despre poruncile lui Hristos; Cincizeci de capete*
Vol. 2: *Cateheze*
Vol. 3: *Panegirice*

Vol. 4: *Tâlcuire la Hexaemeron; Tâlcuire la Psaltire și la Ode; Tâlcuire la Cântarea Cântărilor*

Vol. 5: *Tâlcuire la canoanele celor douăsprezece praznice împărătești; Despre arhieria lui Hristos; Despre Duhul Sfânt și la Sfânta Cincizecime; Cartea minunii dumnezeiești; Epistole*

Seria „Imnografie bizantină"

Au apărut:

Sfântul Ioan Mavropous, Mitropolitul Evhaitelor, *Canoane de mângâiere la Domnul nostru Iisus Hristos și la Preasfânta Născătoare de Dumnezeu*

Matei Kamariotis, *Canoane la dumnezeiasca Schimbare la Față a Mântuitorului*

Sfântul Iosif Imnograful, *Canoane de rugăciune la Sfântul Arhanghel Mihail*

Sfântul Fotie, Patriarhul Constantinopolului; Sfântul Ioan Mavropous, Mitropolitul Evhaitelor, *Canoane de rugăciune la Sfântul Ierarh Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei*

Sfântul Nicodim Aghioritul, *Noul Theotokarion* (ediția a II-a, revizuită)

În pregătire:

Sfântul Marcu Eugenicul, Mitropolitul Efesului, *Canoane împotriva celor opt duhuri ale răutății*

Sfântul Iosif Imnograful, *Canoane de rugăciune către Sfântul Apostol Toma*

Sfântul Nicodim Aghioritul, *Canoane la Intrarea în Biserică a Maicii Domnului*